

Feiz ha Breiz

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TOLEN AR MIZ. — Bennoz ar Pab da *Feiz ha Breiz*. — D'an Ap. Vourc'h, Kardinál Breiz, J. T. — An daouarn a oar rei, J. M. P. — Doue anavezet dre ar garantez, J. L. M. — Endro d'ar re glanv, *Ar medisin*. — Strasbourg, J. U. — Bennde bennoz, A. B. — S. Per hag ar c'hoarier, *Pluenstr*. — Priz Cognacq-Jay. — En Iverzon, *Gwellas*. — Lec-Gwenole, Person nevez. — Eil konkour katekiz. — Divinadennoù, *Per ha Pól*.

TRÈS SAINT PÈRE,

L'abbé Jean-Marie Perrot, Directeur de la Revue Catholique et Bretonne « Feiz ha Breiz », au diocèse de Quimper, humblement prosterné aux pieds de Votre Sainteté, implore la Bénédiction Apostolique, pour lui-même, pour ses dévoués collaborateurs et pour tous ses fidèles lecteurs.

Dat. ex ædibus Vaticanis, die 19 Novembris 1920.

Ssmus benigne annuit precibus.

+ J. B. NASALLI ROCCA,
ARCHIEPISCOPUS THEBARUM.

Bennoz ar Pab! Derou mat ebet laonennoc'h na kaeroc'h
 ne c'helleme da gaout da gas d'hon lennerien gant deiz
 kenta r bloaz ha frugarekat a reomp ahan, en hon hano
 hag en hano hor mignoned, an Tad Trebael en deus bet
 ar vadelez da gomz ac'hanomp da Dad an holl gristenien !

x x x

Warlerc'h bennoz an T. S. ar Pab, n'helle netra ober
 vad ha plijadur da *Feiz ha Breiz*, d'e vignoned, d'e lenne-
 rien, mui eget bennoz ha gourc'hemennou Tad-Koz ar Vre-
 toned, an Ao. Dubourg, kardinial, arc'heskob Roazon. E
 gomzou zo evidomp leun a gonfort hag a sklerijen. O digemer
 a reomp gant levez, o kinnig d'ezan d'hon zro, evel kris-
 tenien, hag evel Bretoned, hon mennoziou a zoujans hag
 a garantez ar vrasa.

J. M. P.

ARCHEVÊCHE DE RENNES
 DOLE ET SAINT-MALO

Rennes, le 21 Décembre 1920.

CHER MONSIEUR L'ABBE,

Je souhaite longue vie à *Feiz ha Breiz* qui va s'imprimer
 dans ma ville archiepiscopale. La semaine dernière, nous
 avons eu à Rennes une réunion de la « Jeunesse Catholique »,
 et j'ai demandé à tous les *Bretons bretonnants* qui s'y trou-
 vaient, du Finistère, des Côtes-du-Nord et du Morbihan, de
 cultiver et de propager leur vieille langue et de combattre sur
 ce terrain les doctrines perverses qui tendent à s'introduire
 de plus en plus, même chez nous. Je renouvelle, devant un
 prêtre de cette paroisse de Plouguerneau qui me rappelle de
 vieux et très doux souvenirs, ce même vœu. Vous n'aurez pas
 malheureusement beaucoup de lecteurs dans l'Ille-et-Vilaine ;
 car si nous sommes Bretons par le cœur, on nous appelle
gallos par la langue. Mais puissiez-vous trouver dans les
 départements voisins des milliers et des milliers de lecteurs!!!
 C'est mon vœu ardent, car c'est le bien du pays et le salut de
 la Bretagne.

+ A. CARD. DUBOURG, ARCH. DE RENNES.

An daouarn a oar rei

Da dregont mil lur hag ouspenn eo deuet d'eomp *Feiz
 ha Breiz* er bloaz tremen ; eun dra bennak eo ; evelato, ma
 raje hon holl vignoned, peb hini hervez e c'halloud, an
 arc'hant-ze ne vijet ket pell, ouz e zestum ha den ebet ne
 vije er gwask !

E kement parrez ma 'z eus bet enni unan bennak o
 labourat evidomp, e welomp hor gwerz dioc'htu o vont war
 araoek ; evelse, e Plogoff, e Pont-Kroaz, e Bodilis, e Sant-
 Louis Brest, er Voure'h-Wenn, e Treffez hag e Sibiril ez
 euz kresk.

Perag 'ta, epad ma 'z a an traou war well er parreziou-
 ze, eo red d'eomp o gwelet o vont war fallaat e Kerlouan,
 e Lannilis, e Gwissentey, e Irvillac, e Plouvian, e Plouhinee,
 hag e Logonna-Daoulas ?

Perag ? Nemed abalamour ma n'omp ket harpet mar-
 teze er parreziou-man ; evel ma tletemp beza ? Netis, war
 an douar-man, ne jom a-zav, nemed harp a vefe roet

d'ezan. Eleiz a welomp ha ne drofent ket eur vrochen en tan abalamour d'eomp hag a labouro, azevri, da skigna endro d'ezo kazetennou gallek, divlaz ha dishiou ! Hag eo Bretoned an dud-ze ? Nac herien o bro ne lavaran ket !

Feiz ha Breiz a zo eur banniel a en em vod endro d'ezan an holl wir Vretoned ; c'hout hag a lenno ar pennad-skridman, m'ho peus c'hoant e chomfe c'hoaz ar banniel gaerze en he sav, sounn, deuit eta da rei harp d'eomp, rak krenv eo an avel a c'houez en hon eneb, a-eneb d'ar *Feiz* ha d'ar Vro.

N'eo ket e dek mil tiegez eo hon deus ezom da veza lennet ; n'oa ket dleet e vije eun ti e Breiz, nag e kear na war ar meaz, o prenna ouzomp e zor.

E deizioù warlerc'h gouel an Holl-zent, e tigouezas ganeomp al lizer-man :

Plougasnou, 4 Novembre 1920.

MONSIEUR LE DIRECTEUR,

Excusez mon retard... les fêtes me donnent toujours beaucoup d'occupation ; il y a les devoirs religieux à remplir, le culte des morts à observer et je suis seule devant de nombreux tombeaux ; l'hiver de la vie est encore plus triste que l'hiver de l'année.

J'ai reçu Soniou Feiz ha Breiz ; comme moi, vous seriez désolé si vous entendiez les chansons obscènes qui ont remplacé nos vieux chants d'autrefois. Quand j'offrais les Soniou, on me répondait avec dédain : « Oh ! des chansons bretonnes ! mais nous ne savons pas lire le breton ! » Je cherche à réagir contre cette ignorance et j'engage tous mes compatriotes à apprendre à lire notre brezoneg, mais le progrès, ce fatal mot qui justifie toutes les bêtises, rend difficile ma propagande ; pourtant je ne me découragerai pas et continuerai à donner mon faible appui à la cause que nous défendons ; si j'étais jeune je me ferais apôtre populaire ; je distribuerais Feiz ha Breiz de tous les côtés ; je chanterais sur les places et dans les réunions nos beaux cantiques et nos vieux chants... Mais que voulez-vous que je fasse avec mes 83 ans ? Comptez néanmoins toujours, sur ma bonne volonté et croyez à mon respect.

ZOË LE BOURDONNÉC.

Setu aze eur vaouez ha gant he daoulagad a dri bloaz ha pevar-ugent a wel eun tamm mat skleroc'h eget eleiz a Vretoned hag a Vretonezed ugent vloaz. Ar pezh he divije grêt evidomp, ma he divije gellat, ra vo kavet da vihana,

eleiz a re-all yaouankoc'h egeti d'hen ober ! Ma vije e peb parrez eun nebeudik tud speredok ha kalonek evel an dimezel Zoe-ze, *Feiz ha Breiz* ne vije ket eun ti er beg-douar-man ha ne vije ket lennet ennan bep miz.

Teodou da gaout abeg ennomp a gavomp, stank awalc'h, heb ezom d'o c'hlask ; daouarn hag a oar rei skor eo a gartemp da welet o tifoupa muioc'h eget ne redomp ; red eo d'eomp o c'haout, koulskoude ; aze n'eus ket da lavaret nan ; seiz sant Breiz, a lakomp hon holl fisianz enno, o digaso d'eomp gant ar bloaz nevez-man ; *Feiz ha Breiz* a rank chom en e zav : o banniel gaera eo !

J. M. PERROT.

Doù anavezet dre ar garantez

Levrig war an doare da anaout ha da garet an Aotrou Doue gant Dom Savinien Louismet, Tad a Urz Sant Beneat

I. — EUR GER DIWARBEN AN OBEROUR

An Tad Savinien a c'hanas e Sem (Yonne), er bloaz 1858. D'e c'houezek vloaz, e oe digemeret e Kouent Tadou Sant Beneat, e « La Pierre-qui-vire ». Mes lezennou ar bloaz 1880 a-eneb ar Relijiuuzed hen taolas ermeaz a Frans. D'ar Spagn e oe kaset gant e Zuperioed. Ac'hano e tizroas daou vloaz goude evit bezan beleget e Kemper, e chapel an Eskopti, d'an 8 a viz guengolo, gant an aotrou n Eskob Nouvel, a ioa ive euz a Urz Sant Beneat. N'en devoe ket a amzer neuze d'ober anaoudegez gant hor bro, rak en deizze, dioc'htu, ec'h en em lakeas en hent evit an Amerik-Uhela, dre Vro-Zaoz hag Iverzon. Epad trizek vloaz e prezegas eno an Aviel d'an Indianed gouez a ioa e kreiz ar Stadou-Unanet.

Er bloaz 1895, dizro e Frans, e oue digaset da gouent Kerbeneat, e Lanneufret, hag epad an tri bloaz a dre-menaz en hor bro, e prezegas retrejou e kalz kouentchou ha parrezioù eus hon Eskopti hag Eskopti Sant-Brieg. Meur a wech en deus labouret gant an Tad Félix hag an

Tad Corantin Breman, abaoue pell amzer, eman e Bro-Zaoz, e kouent Buckfast. Eho ive e kendalc'h da labourat evit mad an eneou, dre e brezegennou hag e skridoù.

E levriou war ar vuez kristen, brudet e tu-all d'ar mor etouez ar gatoliked ha, zoken, etouez ar Brotestanted, a zo bet troët diwar ar zaozneg en darn-vuia eus yezou an Europ. An Tad Savinien n'en deus ket ankounac'heat Breiz-Izel. E vennoz eo e vefe lakeat ive e leoriou e brezoneg hag e kinnigomp da lennerien *Feiz ha Breiz* ar c'henta anezo, « *Doùe anavezet dre ar garantez* ».

J. L. M.

Kent skrid

*Da Vari konsevet hep pec'hed,
mamm ar garantez dinam, eo dediet
al levrig-man gant humilite ha
karantez.*

Ar pezh labour-man a zo bet renket evit diskouez pebez anaoudegez a Zoue a c'hell pep kristen tizout dreizan e-unan, gant ma reio ar pezh a zo red evit kement-se. Arabad d'al lenner gedal kaout en nebeut pajennou-man an holl gelennadurez diwarben ar vuez a unvaniez gant Doue, na, zoken, diwarben ar beden a spered. Nebeutoc'h c'hoaz e tleo klask displeget enno ar grasou dispar ha burzudus a ro Doue d'eun nebeudik eneou dibabet a gar dreist ar re-all.

Marteze divezatoc'h, mar plij gant Doue, e klaskin rei sklerijen war an traou uhel-ze; mes el levrig-man n'am eus ken mennoz nemet diskouez e c'hell pep kristen anaout Doue en eun doare kaer meurbed ha kreski an anaoudegez-ze seul-vui ma kresko e garantez evitan.

Ar pep brasa anezan a zo bet tennet eus eur strollad prezegennou great ganen, a amzer da amzer, e Buckfast, renket breman e doare kenteliou evit va eaz va-unan ha mad ar re am c'harge da hentcha o eneou warzu an Nenv.

Den ne spounto dirak e vent eiz kentel verr, hag echu. E lenn a c'hellfet diwar eur zao, daoust ma ve mad, evit tenna talvoudegez anezan, e lenn gant evez meur a wech. An dra-ze a vezo eaz, dre ma 'z eo ken berr.

El loden genta e klaskan displega sklear d'al lenner e c'heller, e gwirionez, anaout Doue dre ar garantez ha petra eo an anaoudegez-ze. En eil e tiskouezan an doare d'he c'hreski.

Ar pep brasa eus al levr-man a zo bet moulet evit ar wech kenta e « *Catholic Review* », gouere hag here 1915.

(*Eur pennad-all er miz a zeu.*)

Endro d'ar re glanv

Golc'hejou, linseriou, mouchouerou, seryiedou ha dilhad ar c'hlanvour a vezo chenchet an alies a gwella ha kempennet er c'houez, bervet mat ha ferret heb o ampeza.

Gouzout a ranker an doare da denna ha da lakat buhan o dilhad d'ar glanvourien evit miret outo da dapa riou. Evit lemmel eur roched pe eun hiviz, divoutonit anezo da genta; chachit goudeze an tu kein, rodellit anezan, taolit anezan dreist ar penn hag, er fin, tennit an divrec'h; ar c'hontrol beo eo a ranker da ober evit o lakat.

Ar c'holc'hed a vez troet, nan euz an tu deou d'an tu kleiz pe euz an tu kleiz d'an tu deou, mes euz an eil penn d'egile d'ar gwele. Al linser a vez rodellet pe bleget evel eun « *accordeon* ». Penn an treid a vez laket da genta ha goudeze n'euz ken da ober nemed he dirodella; evelse, ar c'hlanvour a c'hell chom en e wele epad ma rear e wele d'ezan.

Mar d'eo red sevel eur pennadik ar c'hlanvour euz e wele, evit ober ar gwele pe evit kempenn dindanan, eun den hebken a c'hell hen ober epad ma ra eun all ar gwele. Evit kement-se, n'eus nemed lakat eur vrec'h dindan kein ar c'hlanvour, eun all dindan e zivorded; ar c'hlanvour e unan a en em zikouro o lakat e zaouarn endro da c'houzoug an hini a zoug anezan.

Awechou e vezo lavaret gant ar medesin lakat eun dra bennak tomm er gwele, ar gwella eo dour tomm en eur voutailh-bri, pe eur vriken, pe ludu tomm mes arabad ankounac'hat lakat eun tamm gloan endro d'ezo ha sellet piz ha n'eo ket re domm ar pez a lakit er gwele, en aoun da zevi ar c'hlanvour pe da lakat an tan er gwele, evel m'am euz gwélet eun dro.

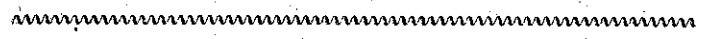
Ma'n deus ar c'hlanvour ezom da jom war e goanze, e vezo laket eur gador er gwele dindan penn an neac'h ar c'holc'hed; — gant eur gador ivez laket e penn an traon ar gwele, e vezo uheleet divesker ar c'hlanvour, mar d'eo red. An den klanv pa jom gourvezet re hir a deu da skuiza; evit diskuiza, e c'hello plega e zivesker hag eur plueg a vezo laket dindan pleg e c'hlin.

— Ar c'hlanvour a en em zikouro e unan da zewel, da azeza, da jench plas, ma vez staget eur gorden gant eun tam koat e penn izela ar gwele pe ouz an treust, tosta.

Er c'hlenvejou hir evel an « dyphoid » pe ar « paralisi », ar re glanv a jom pell amzer azezet pe c'hourvezet hag o c'heim hag o fondamant a c'hell dont da gigna. Evit miret ouz kement-se, eo mad teuler poultr pe vleud seac'h war blasou ar c'horf a weler o tont da ruzia ha lakat ar c'hlanvour da azeza war eur rod lier karget a bell hag a vezo goloet gant eur zervied fresk pleget en daou hanter.

Teuler evez a dleer na gouesfe bruzunachou bara etouez an dilhad wele, ha na vefe plegou el linzeriou, a zo red o chench araok ma vezont deuet da veza re leiz en holl gant ar c'houezen.

AR MEDESIN.

Quelle meilleure manière de renouveler et d'enrichir l'esprit national que de rendre leur cours à nos idiômes provinciaux chargés de substance nutritive ? Laissez jaillir librement toutes ces fontaines sacrées, odieusement scellées depuis plus de cent ans par la plus inintelligente des tyrannies.

(V. Poucel — Etudes.)

Strasbourg

P'oañ deuet betek Metz, el Lorren, ne c'hellen ket distrei d'ar gêr hep mont betek Strasbourg, kêr-benn an Alzaz.

Klevet am oa ar zoudarded a oa bet enni o lavaret pegen kaer o doa kavet Strasbourg. Ha gwir a lavarent. Kalz eo brasoc'h, kaeroc'h, pinvidikoc'h eget Metz. Ar ruiou a zo ledan, a bep tu d'ezo aridennadou tiez koant meurbet. Bez ez eus meur a leuren vras, evel hini Kleber, hini ar Republik, hanvet gwechall leuren Gwilhou kenta. Var al leuren-ze ez eus eur palez, nevez awalc'h c'hoaz, savet evit impalaer an Alimagn, Gwilhou II, a dremenas ennan meur a bennadig amzer. Palesiou-all a zo c'hoaz e pep korn eus kêr, ha Strasbourg a zo demhenvel-ouz Paris, nemet eo bihanoc'h. N'eus enni nemet 180.000 den, elec'h e Paris ez eus meur a villioun.

Eur gêr neat eo ive. Tam stlabez ebet er ruiou, a ves gwalc'het bemdez. Meur a year eus ar Finister a c'helfe mont d'ober eun dro betek eno evit deski an doare da zalc'her-kempen ha distlabez ar c'hêriou.

AR RHEN. — Eun hanter-leo eus Strasbourg ema stêr vras ar Rhên, stêr vrudet evel a ouzoc'h. Betek 1870, eul loden eus douar Frans, an Alzaz, a ioa war ribl ar Rhen. Mes goude brezel 1870 e oe distaget diouz ar Frans eur bastel vras a zouar, eul loden eus al Lorren hag an Alzaz a-bez. Hag ar Rhên a oe holl d'an Almanted. « Ar stêr-ze, emezo, a zo eur stêr almant, ha n'ho pezo mui loden ebet anezi. »

Hiviziken e rankint daouhanteri ganeomp, ha kezek hor zoudarded a c'hell adarre mont da eva dour e stêr ar Rhen.

Evel ma c'hellit kredi, eun bet betek ar Rhen. Gwelet am eus an daou bont houarn a zo bet grêt gant an Almanted dirak Strasbourg, pontchou Kehl, unan evit an trêñ, eun all evit ar c'hirri hag an dud war droad.

Soudarded Frans a zo karget breman da ziwall ar pontchou-ze, ha-laouen int da veza kemeret eno plas ar Boched.

AN ILIZ. — E Strasbourg ez eus eun iliz-veur eus an

dibab, a ves gwelet eus, sabell, rak an tour a zo uhel spoutus : 142 metr. Nag a labour a zo bet da zavel eun nevelep iliz, ken bras, ken kaer ! Mantrus eo gwelet pegen brao kizellet eo ar vein a zo oc'h he ober. Eno ez eus bet labourerien hag a ouie o micher. Endro d'an iliz, a-zioc'h an doriou ha, dreist-all, a-zioc'h an nor-dal, eo skrivet e skeudennou mein eur c'halz eus istor an Testamant koz hag an Testamant nevez : Krouidigez ar bed, istor Adam, Eva, Kain, Abel, Noë, Jakob, Moyses, Josue, Jonas, Samson ha meur a hini-all ; Pasion Hor Zalver : Jesus var eun azen o tont e kêr Jeruzalem, ar goan diveza, Judas o pokat da Jesus evit e werza, sant Per gant e gleze o trouc'ha e skouarn da Valkus, Jesus dirak Pilat ha, da c'houde, staget ouz eur pilier evit beza skourjezet ; — pelloc'h, Jesus lakeet war e benn eur gurunen spern ha war e ziskoaz ar groaz, Jesus staget ouz ar groaz, diskennet eus ar groaz goude e varo, hag erfin ar resureksion : ar zoudarded a zo kousket e kichen ar bez hag eun eal a ziskouez al linser ma oue sebeliet enni Hor Zalver.

Gwelet a r'er c'hoaz, e lec'h-all, ar visou hag ar vertu-siou, ar gwerc'hezad foll hag ar gwerc'hezad fur, merzerenti Sant Stefan, sant Loranz, maro ar Werc'hez, an ebestel endro d'ezi glac'haret holl. Ha ken brao eo kizellet ar vein ma ve lavaret eo beo ar skeudennou-ze. Eun hanter-dervez oun chomet da zellet outo.

En diabarz, an iliz a zo ken bras hag an diañvez, nemet en traon eo leun a goataj, rak emeur o labourat pell zo war an touriou a zo enno eur faout bennak.

AN HOROLAJ VRAS. — Kement hini a zo bet e Strasbourg en deus gwelet an horolaj vras a zo en iliz, en tu deou, er penn uhela. Merka ra pep tra ; goueliou ar bloaz, an eur ma sav ha ma kuz an heol hag al loar ha kalz traou-all. Savet e ves ar poueziou bep sizun, mes n'eus netra ken d'ober. D'an nozvez diveza eus ar bloaz, dreizi he-unan, an horolaj a laka ar rodou hag an nadozennou da drei ha da verka ar goueliou eus ar bloaz nevez, ha ne fazio ket pa vo 366 dervez er bloaz elec'h 365. An hini en deus grêt an horolaj-ze a ranke kaout spered hag ijin.

Dervezioù ar zizun a zo merket gant eur c'harr starnet outan kezek ha bleinet gant an doue pe gant an douez a oa gwechall gwestlet d'ezan an deiz, e amzer ar Romaned,

pa oant c'hoaz paganed. D'ar zùl, e weler kar an doue Apollon ; d'al lun, hini an douez Diana ; d'ar meurs, hini Mars ; d'ar merc'her, hini Merkur ; d'ar yaou, hini Jupiter ; d'ar gwener, hini Venus, ha d'ar zadorn, hini Saturn.

Uheloc'h eget kar an deiz, eman an nadozennou a verk an eur, an eur gwirion hag eur Paris. Uheloc'h eman skeuden an-Ankou gantan en e zourn eun askorn evit morzol da zen an euriou. Goude ma ves sonet an eur gant an Ankou, e weler a-zeou d'ezan, en eur c'horn-tro, eur bugel, gantan evit morzol eur speg, deliou ilio endro d'ezan. D'ar c'hart-eur kenta, e weler ar bugel o tont goustadik ha, p'en em gav dirak an Ankou, o skei eun taol war kloc'h ar c'hart-euriou. Hag ez a kwit, hag en e blas a teu eur paotr yaouank. D'an eil kart-eur, e teuo d'e dro da skei daou daol gant eur goaf. Hag ez a kwit hag e teu en e blas eun den e kreiz an oad, en e zourn eur c'hleze. D'an trede kart-eur, e teuo da skei tri daol, hag e roio e blas d'ar paotr koz. Heman a teuo da zen ar pevar daol, pa vo fin d'ar pevar kart eur, ha gant eur vanel eo e skoio. Mes an Ankou hepken a c'hell seni an eur hag an eus eur c'hloc'h evitan e-unan.

Da greisdeiz eo ez eus ar muia traou da welet, hag en deiz m'edon eno, ez oa seiz pe eiz kant en iliz o sellet ouz an horolaj. Kerkent ha m'en deus ar paotr koz merket ar c'hart-euriou gant e vanel, hag an Ankou skoet daouzek taol gant e askorn, e weler ar c'hillog a zo war gorre an horolaj oc'h heja e ziouskel hag o kana war bouez e benn : « kokoriko... »

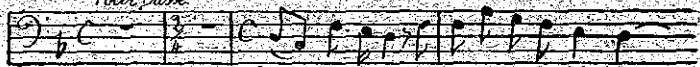
Neuze e tifouch sant Per hag an ebestel-all hag, an eil warlerc'h egile, e teuent da zaludi Hor Zalver a zo e skeuden uheloc'h eget hini an Ankou. Stoui a reont o fenn dirak Hor Zalver evit E zaludi hag Hor Zalver a zav e zorn deou d'o-benniga an eil goude egile. Ar c'hillog a gan adarre epad ma ves an ebestel oc'h ober o zro hag eur wech-all, pa ves bet benniget an hini diveza.

Epad an noz, ar c'hart-euriou ne vezont ket sonet. Ar bugel, an den yaouank, an den e oad, an den koz, skwiz gant o labour pemdeziek, a rank mont da gousket evit beza e stad da labourat adarre antronoz. An Ankou, avat, ne deu morse da skwiza ha, noz deiz, e kendalc'h da skei gant e askorn ha da zen an holl euriou. J. U.

Bemde bennoz

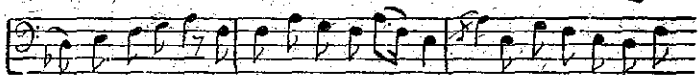
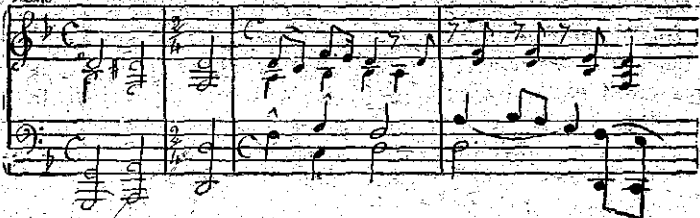
A. Bouvier

No. 69 Pour Bass

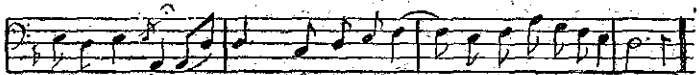
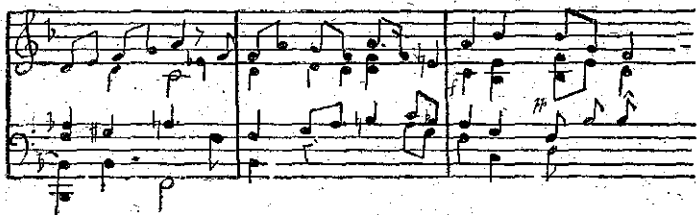

Bemde bennoz barz en gwele ma u nan

Piano

E lec'h kousket me ne ran nemet gouelan, E lec'h kousket me ne ran

nemet gouelan O son-jal em mestrez - an hini garan mut-an

(a, dehors)

I

Bemde, bennoz 'barz ma gwele ma unan,
Elec'h kousket, me ne ran nemet gouelan,
Elec'h kousket, me ne ran nemet gouelan,
O sonjal em mestrez, an hini garan 'r mutan.

II

Ter gwech an de me ya da goat ar Forest,
En esperans vit ho kwelet, ma mestrez,
En esperans ho kwelet o kerc'hat dour,
Nag evit kontan d'ec'h ma sekrejou, ma amour.

III

Pa n'am gwelfet da gonta ho sekrejou,
Kontit ane d'an deliou 'barz ar c'hoajou ;
Pa reio glao, an avel hag an tourmant
Int a gaso ganto ha sekrejou, den yaouank.

Sant Per hag ar C'hoarier

Gwechall e teue bep eur mare hor Zalver Jezuz gant e vignon Per da ober eur bale dre Vreiz-Izel. D'an dro ziveza e teujont da c'houlenn digor da di eur c'halvez. Heman, na petra ta, a roas d'ezo kement en doa a wella ha gant kement a galon vat ma lavaras ar Mestr d'ezan :
— Evit da zigoll eus an digemer kalonek ac'h eus grêt d'eomp, e fell d'in rei d'it teir gras ; klask ha goulenn gant fziants, rak da c'houlennou az pezo.

Ha sant Per da dostât ouz ar c'halvez ha da lavaret d'ezan e pleg e skouarn :

— Bez fur, goulenn ar Baradoz !

— Otrou, eme an artizan, gouzout a ran petra am eus da ober, ha goulenn a rin, marvat, ar pezh a garin !...

Tremen a ran kalz amzer o c'hoari ha marse ne c'houlennezan ! Mar gellit, Mestr, roit d'in ar c'hras da c'hounit bep tro ma 'z in da c'hoari gant kartou.

— Rôet eo d'it ar goulenn-ze. Ha goude ? — Ha sant Per d'ar c'halvez adarre :

— Pôtr paour ! Truez 'ta ouz da ene ! Goulen ar Baradoz !

— Roit peoc'h d'in, c'houi, mar plij ! Mestr, emezan, o trei war-zu hor Zalver, grit, mar gellit, ma chomo stag ouz va skabel a zo aze e toull an nor an nep a azezo warni ha ma ne c'hello ket sevel hep va ôtre.

— Hag a zo roet d'it ive. Nag an diveza ?

Sant Per a dosteas ouz ar c'halvez da lavaret d'ezan gant eur vouez rust : Reuzeudik ! Koll a rez da benn ! Goulen ar Baradoz breman, da vihana !

— Terri a rit va fenn d'in, touer koz, hel lavaret am eus d'eoc'h !...

— O Mestr, eme zant Per, her gwelet a rit, an den man n'en deus ket e gont. O c'houi, hag a zo ker madeleuz, roit d'ezan gras ar zilvidigez. Her goulen a ran ouzoc'h evitan, pa n'en deus ket a skiant awalch d'hen ober e-unan.

— An dra-man, avat, Per, ne zell ket ouzif ; ro peoc'h eta. Há te, kalvez, lavar petra fell d'it c'hoaz. — Ar c'halvez a gomzas evelhen :

— Gwelet ho peus aze, en tu deou d'an ti, eur wezen fiez a-zioc'h ar puns. Ac'hanta, fiez ar wezen-ze a ya holl gant al laer. Mestr madeleuz, me ho ped, grit ma chomo stag ouz ar wezen an neb piou bennak a zavo enni da laerez ha ma ne c'hello disken nemet pa fello d'in.

— Kement-se a c'hoarvezo, eme Jezuz. Ha setu bet d'it da deir goulen. Mont a reomp breman pelloc'h. Chans vat d'it !

Ar c'halvez a voe mall gantan gwelet ha n'en doa ket grêt eun hunvre. Mont a reas da c'hoari kartou ha gounit a eure hep ober tól gwenn ebet. Dont a reas e berr amzer da veza pinvidik bras, ker pinvidik zoken ma ne c'houie mui e pelec'h gorren e arc'hant. Ne stagas ket e galon ouz e zavez koulskoude, tra iskis ! Kalvez ez oa, kalvez e chomas, ha plijout a rea d'ezan ober aluzen d'an holl beorien a wele o tremen.

An Ankou a deuas eun dervez da gerc'hat ar c'halvez, pa 'z oa deuet e dro.

— Na skuiz oun ! eme an Ankou. — Hag hen da azeza digompliment war ar skabel... Hêp ! kalvez, emezan, lez aze da labour ha goulen truez digant an O. Doue !

— Prez labour a zo ganen ha n'hellan ket dale kalz. Hag an Ankou da glask sevel ; poan gollet ; stag e o Hag ec'h eñ em zifrete.

— Emaon brao ganti !... Ha va labour, piou her gray ?
— Setu ma 'z oun deuet da veza da vestr, Ankou didruez !... Ma vijen ker kriz ha te, ne zavjes mui alese... Bez' e fell d'in beza madeleuzoc'h egedout. Ma kavez mat ar marc'had a ginnigin d'it, e c'helli hepdale mont da vale.

— Peseurt marc'had a fell d'it ober ?

— Ro d'in kant vloaz-all da veva ! — An Ankou a hejas e benn karn. — Nan ? a levez ? En em blijout a rez aze eta ?... Ac'hanta, chom keit ha ma kari... — Hag ar c'halvez a reas eun abaden c'hoarzin. Dont a rejont, a-benn eur pennad, da goueza akord war hanter-kant vloaz.

An Ankou a zavas prim neuze, hag hen ac'hano da falc'hat buheziou-all.

Ar c'halvez a gendalc'has da labourat war e vicher, laouen hag eürus, ha da c'hoari kartou an alies a ma c'helle. Ne zanje mui nemeur er maro.

D'an hanter-kant vloaz echu, e teuas adarre an Ankou koulskoude.

— Erru oun, emezan, d'az kerc'hat, hag-en dro-man e teui ganen, kousto pe gousto.

— C'houi, adarre ? Piou a c'houlenn ac'hanoc'h ? Eun hanter-eur am eus c'hoaz, da vihana...

Hag an Ankou, da c'hedal, da zellet ouz gwezen fiez ar c'halvez.

— Na kaera fiez ! emezan ; divera a ra ar mel diouto ; avi a deu d'in.

— Kemerit ta-unan bennak, ma c'hell kement-se ober plijadur d'eoc'h.

An Ankou a vez atô du e zent gant an-naon. Hag hen da zevel war ar wezen. Ober a reas eur c'hovad fiez. An hanter-eur a dremenas buan.

— Hép ! pôtr, eme an Ankou o hopal d'an artizan, prest out breman ?

— Diskennit pa gerot ! a respontas ar c'halvez.

An Ankou a glaskas ober eur zavaden ; allaz ! en aner, rak stag oa.

Hag ar c'halvez a c'hoarze goap dindan ar wezen.

— Kant hanter-kant vloaz-all da veva, pe e. chomot aze !...

Setu e oe roet kant vloaz-all d'ar c'halvez.

Pa deuas ar falc'her bras evit an drede gwech, e kavas ar c'halvez henvel ouz eur spes, drouk-livet, daou-bleget ha poan d'ezan o finval. Samma a eure anezan epad e gousk. Digouezet dirak dor ar Baradoz, an Ankou a skoas. Per a zigoras raktal.

— Del, Per, heman en deus gounezet e gougn dre m'eo bet daou c'hant vloaz war an douar.

— Piou eo ar paour kêz-se ?

— A ! ôtrou mat, n'hoc'h eus ket a zonz eus ar c'halvez ? Rei a ris digemer d'eoc'h em zi eun dervez ma edoc'h skuiz oc'h ober tro Vreiz...

— A ! te eo, penn breton ? te hag am galvas « touer koz » pa lavaren d'it goulen ar Baradoz ?... Ne c'houlennes ket ar Baradoz d'ar poent-se, ha breman ?... Kea 'ta, va mignon, da welet hag avi en deus an diaoul ouzit.

— Grêt em eus koulskoude, sant bras, kalz aluzennou...

— Ar c'hoarierien gartou ne deuont ket aman, klev !

— Klao ! an nor a zerras.

An Ankou a gasas ar Breizad da zor ar Purkator.

— Piou a zo aze ? a c'houlennas eur vouez raoulet.

— An Ankou eo ! Digorit, mar plij ! Digas a ran d'eoc'h eur c'halvez koz. Kristen mat a-walc'h e oa, nemet e plije d'ezan ar c'hartou...

— Ar c'hoarierien a zo holl bugale da Zatan. Ra 'z ay ar c'hoarier da glask e baeron ! — Hag an Ankou gant e zamm da dreuzou an Ifern.

Lusifer, gant ar c'henta tól lagad, a anavezaz ar c'hoarier.

— Hola 'vat ! te eo, va fôtr ? E gwirionez, mil mall am boa d'az kwelet aman ; mont a reomp da zresa da wele hag, hep mar, ec'h en em bliji ennan !

An Ankou en devoe truez ouz ar paour kêz kalvez, hag a bedas Satan evitan.

— Arabat e vezo d'it, emezan, lakat re a eol ouz da geuneud... Choarier bras eo bet va den, gwir eo, vad en deus grêt ive evelato.

— Gouzout a ran, eme Lusifer, o vallozi. Breman eo d'in-me, d'in-me da ober evel a garin anezan !

— C'hoarier ! a livirit, eme ar c'halvez ; bet oun c'hoarier ; pell a zo abaoe, avat. Koulskoude, ne leverot ket em befe grêt tricherez ?

— An dra-ze, va fôtr, n'eo ket bet gwelet ha ne vezo morse.

— Kartou ho peus aze ?

— Petra ! peñn goullou, eme Zatan, n'ouzout ket eo ganet ar c'hartou en ifern evit koll an dud ? Aman, pôtr, eman bro ar c'hartou !

— Ac'hanta, c'hoariomp, hag e welot. — War betra e c'hoariomp ?

— Siouaz ! eme ar c'halvez, lostok, ne gom mui netra ganen nemet va ene. Me a laka anezan er c'hoari.

Start e oe an abaden gant ar c'hoarierien ; ar c'halvez, evelato, eo a c'hounezas bep tro. Hag an diaoul, na petra ta, a yeas eur zac'had droug'ennan.

— Koz tort fall ! Piou out-te evit beza deuet ker mat da Zoue ? Dibrad da zeulioù prim ac'halen hag arabat d'it dont mui dirak va daoulagad !..

An Ankou eo na c'hoarze ket. Samma reas adarre ar Breizad war e chouk, ha dao da skei war dor ar Baradoz. Lavaret a reas kenavo d'ar c'halvez hag hen ac'hano warzu an douar.

Kaer en devoe ar c'halvez skei, den ne deue da zigeri. O klevet huanadi, Jezuz a deuas e-unan da welet petra a voa ; e galon a zo ken tener.

— Per, emezan, hed an holl amzer out bet eur pôtr têt, en despet d'am aliou. Bez habask, ha selaou ar paour kêz-man. C'hoarier eo bet, siouaz ! re wir eo ; mes grêt en deus implij vat gant e vadou, ha pedet en deus ac'hanon... Ra zeuy eta em rouantelez !

Sant Per a blegas hag ar c'halvez koz a yeas er Baradoz o skedi evel an aour e bannoù an heol. Sant Jozef, e-unan, paeron ar gilviziën, a deuas d'hen diambroug ha d'e gas da welet traou kaera an nenvou.

PLUENZIR.

Priz Cognacq-Jay

Akademi Pariz he deus rannet etre 90 tiegez eus Frans, unan dre departamant, an 2.250.000 lur ar bloaz kinniget gant an aotrone Cognacq-Jay.

Er Finister, ar priz a zo bet roet d'an intañvez Deniel, eus Pencran, pevarzek a vugale d'ezi, dek beo ha, war ar pevar maro, tri lazet er brezel. D'he 54 vloaz, he doa en em gavet intañvez gant he fevarzek bugel, an hini hena. 20 vloaz, an hini yaouanka, 15 miz. Chom a reas da

zeñc heñc heñc hag e teuas a-benn da vega ha da zevel anezo heñc nemet unan a varvas da 14 vloaz. Da zeñc kenta ar brezel e oe kemeret digant 9 anezo.

Tiegez DENIEL, eus Pencran

Tri a oe lazet ; ar c'houec'h-all a-zo distro d'ar gêr, grêt ganto o dever kouz ha nikun.

Kaerat skouer ! ha kaeroc'h c'hoaz pa zonjer ez eus kâlz tiegeziou e Breiz henvel, ouz hini an intañvez-man. Ar priz a zo bet roet da unan hepken ; an enor a zo evito holl.

... Je supprimerais des programmes bien des chinoiseries avant de consentir à l'abandon de la langue provinciale. Je supprimerais plutôt les programmes eux-mêmes.

(V. Poucel — Etudes.)

En Iverzôn

Maro eo mear Cork, an aotrou Mac-Swinney, goude 74 devez yun. Obidou kaer a zo bet grêt gantan : eskibien, beléien, menec'h eleiz, gant eur mor a bobl, a gerze war-lerc'h e arched.

N'eur ober eur yun ken-hirr, an ao. Mac-Swinney hag e genseurtes ne reent nemet heuilh eur c'hiz koz-koz en Iverzôn. En amzeriou pagan, pa grede d'eun den e vije bet grêt outan eur gaou bennak, ec'h ee betek ti e enebour hag eno, dirak e zor, en em lake da yun ha ne baoueze ken ne vije bet dic'haouet. Ar re a yee da c'houlèn eun donèzon bennak digant eun den galloudus a rê memez tra. Dioc'h ma leverer war an danevellou koz, biskoaz den ne chomas da yun pelloc'h eget eun devez, kent bezan chilaouet. En amzer-ze, koulskoude, Iverzoniz a oa paganed ha tud gouez, hervez ar Zaozon.

Daoust ha n'eo ket gouesoc'h ha krisoc'h ar Zaozon eget Iverzoniz an amzeriou-ze hag a veve kent donedigez Hor Zalver ?

Hag e komzer c'hoaz eus sevenidigez an amzer-man, « *la Civilisation moderne !...* »

Dre urz gouarnamant Republik Iverzôn, an dek Iverzôn-riad a oa er prizon gant an Ao. Mac-Swinney, o deus paouezet da yun. Kement-man a ziskouez pegen sentus eo Iverzoniz ouz o gouarnamant ; diskouez a ra ive n'eo ken ar yun-ze eun torfed, eun emlazerez, evel ma zo bet lavaret gant darn, mes eun akt a fealded, a garantez, a zevosion evit ar Vro.

Petra c'hoarvezo gant Iverzôn da heul ar freuz a ren er vro-ze ken reuzeudik ? Daoust d'an amzer da vezan gwail

denvat tud a zo hag a gred diezo gwelet eur banne sklerien tompara e krez an noz du. Katoliked Bro-Zaoz o deus savet o mouez, kaset o deus d'an Ao. Lloyd George lizeriou pouezus da gondaoni gwall-oberou ar Zaozon ha da c'houlèn ma vo sioulaet an traoù.

Eskibien katolik Bro-Zaoz ha tregont eskob protestant o deus sinet ar mennadou-ze. Doue da vinnigo o labour !

A bouez bras e vefe evit an Europ, evit ar bed-holl, koulz hag evit Bro-Zôz, ober ar peoc'h etre ar vro-man hag Iverzôn. Red eo d'eomp bezan unanet evit harz ouz labour kontammus ar Volcheviked hag an Allemanted a gerz dorn-ouz-dorn evit diskar peoc'h Versailles ha laerez diganeomp frouez an Tre'h.

GWELTAS.

Loc-Gwenole. -- Eur person nevez

An Ao. Cong, kure e Kastel, bloaz warnugent a oa, a zo o-paouez beza hanvet da berson e Loc-Gwenole. Sonior « Pôtr Treoure », ken kaer ha ken eaz da gana, a zo bet savet gantan ; o c'hlevet a rear breman e pevar c'horn Breiz-Izel.

Feiz ha Breiz a gas d'ar person nevez e galoneka gourc'hemennou.

Goulennoù evit eil Konkour ar C'hatekiz (1)

KENTA GOULENN 30 poënt

- 1° Hag hen a zo eun Doue ?
- 2° Penaoz her gouezomp-ni ?
- 3° Perak ne c'hell beza nemet eun Doue hebken ?

EIL GOULENN 30 poënt

- 1° Daoust hag an Elez a zo bet gwelet awechou gant an dud ?
- 2° Pere a zo bet gwelet ?
- 3° Gant piou hag e pelec'h ?

TREDE GOULENN 15 poënt

- 1° Piou en deus savet Gourc'hemennou Doue ?
- 2° E pelec'h ha penaoz int-i bet douget ?
- 3° Penaoz e rannfec'h anezo vit gwelet sklearoc'h enno ?

PEVARE GOULENN 10 poënt

- 1° Petra ziniñ ar c'homzou-ma « *Klevet an oferen penn-da-benn* » ?
- 2° Da be vare eo red en em gavout — (pa vezer eun tam divezat) — evit gellout lavaret : « Oferen an eus bet » ?

PEMNET GOULENN 20 poënt

- 1° Piou en deus ar c'halloud da bardoni ar pec'hejou ?
- 2° Ha pec'hejou a zo ha n'eus pardon ebet evito er bed-ma ?
- 3° Hag er bed-all, daoust ha pardon a zo evit eur pec'hed bennak ?
- 4° Piou, var an douar, a c'hell rei ar pardon eus ar pec'hejou ?

CHOUET GOULENN 20 poënt

- 1° Pere eo ar Zakramanchou a ro d'eomp buez ar c'hraz ?
- 2° Penaoz e roont-i d'eomp buez ar c'hraz ?
- 3° Pere eo ar Zakramanchou a gresk ennomp buez ar c'hraz ?
- 4° E pe stad ema an ene araok reseo an eil rúm hag egile euz ar Zakramanchou ?

SEIZVET GOULENN 10 poënt

- En « Ave Maria », pere eo komzou an Arc'heal Gabriel, — komzou santez Elizabeth ha re an Iñiz ?

Diskouezit, e berr gomzou, penaoz eo gwit.

EIZVET GOULENN

25 poënt

1° Evit ar *Vadiziant*, 2° Evit an *Nouen*, ar c'homzou-ma eus ar c'hatekiz : « *Ar pezh a welomp hag ar pezh a gleomp* » en eur zakramant a verk d'eomp *ema gras Doue d'ont en ene dre Zakramant-ze*.

ALIOU

1° Dalc'hit sonj mat eus kement a zo bet lavaret d'eoc'h en hanv diveza diwar benn an doare da renka mat ho respountchou.

- a) Skrivit freas, ar berra ma c'helfot, e brezouneq ;
- b) E penn ho respountchou, *hoc'h hano, leshano, ho parrez hag ho kêriaden* ;

c) Respountit evel-hen : *Kenta Goulenn (heb skriva ar goulenn)* :

1° — d'an 2° — d'an 3° ;

d) Kemerit paper eus ment ho kaierou er skol.

2° *Ar respountchou diveza* a dle en em gavout ganen abenn sul kenta ar c'horaiz, da lavaret eo, d'an 13 a viz c'houevrer, evit ma c'hellin beza goest da embarq ar prizioù e niveren miz ebrel.

— Ar re a respouto e galleg, n'o dezo nemet an hanter eus ar poentchou.

3° *Kerkent ha m'ho pezo great ho labour*, lakit-han er post d'an « adres » - ma : Mr MAZEAS, VICAIRE A PLOUGUERNEAU, FINISTÈRE, ha war golo ho lizer, lakit a dreuz d'ar paper « Konkour ar c'hatekiz ».

Ha brema, bugale Breiz-Izel, stagit a-zevri gant al labour ha Doue r'ho pennigo !

F. M. MAZEAS.

(1) Roll ar prizioù da c'hounid a vo embannet er miz a zeu.

I. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ KERZU

- I. — Eun trebez.
- II. — Eun tach.
- III. — Eun nadoziad neud.
- IV. — Ar vurzun (e galleg : la navette).
- V. — An drezen.
- VI. — Ar maged.
- VII. —

				Total
470	484	472	483	1909
481	474	478	476	1909
482	472	485	470	1909
476	479	474	480	1909
Total	1909	1909	1909	1909

An divinaden ziveza-man, daoust ma oa dies awalc'h dija, dreizi he unan, a oa dieseat c'hoaz kalz he c'haout o veza ma n'en devoa ar mouller merket nemed teir rouden bikou du pa oa dleet d'ezan beza bet merket peder. 16 niveren a dri chiffr a c'houlennet hag hen ne verke nemed daouzek : muioc'h a-ze a virit o deuz bet ar re a zo deuet a-benn evelato da gaout ar respont vat.

An hanoioù a vo roet er miz a zeu. Ha breman e tigoromp kenta konkour ar bloaz 1921. 100 skoed a brizioù o do an tregont a vo da genta. Ar re ne stagint ket gant ar c'honkour dioc'htu e miz genver *a vo re verr* ha ne vo ket sellet ouz o respontchou.

Ar respontchou, -el liziri, a-dle beza laket berr ha freaz evel ma vezont e Feiz ha Breiz ; lakit chiffrour ar goulennou en o raok ha netra ken.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED
A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TOLEN AR MIZ. — Laerez na miret madou den. *Renner F. ha B.* — Merc'hed Frans, M. K. — D'an Ao. Dubourg, J. T. — An Alzas, I. U. — Doue anavezet dre ar garantez (eil pennad). — Sonnen, A. *Boucher.* — Roudou bizied S. Erwan, *Pluenzir.* — Kased an diaoul, *Emily.* — Keleier, E. A. M. — Divinadennoù, Per ha Pôl.

Laerez na miret madou den Gant gouiziegez na ri biken

Ar muia ma vo o tigas skridou d'eomp da embann eo ar gwella ; kement hini a oar brezoneg mat hag a anavez an tu da drei brao e gomzou a c'heil beza sur e vo grêt d'e oberou eun digemer laouen meurbed.

Ar pezh a glaskomp eo embann traou hag a dalv ar boan ha traou *ha n'int ket bet embannet c'hoaz*, e neb lec'h, beteg-hen ! Awechou e kaver skrivanierien ha skrivanie-rezed ha, goude beza digaset d'eomp skridou kaer, a vez souezet o welet ne glevont hano ebet anezo ken : ar skridou-ze, daoust ma oant sinet ganto brao bras, ne oant ket savet ganto tamm ebet ; tenna anezo diwar *eul levr ben-nak* o devoa grêt ha netra ken : prosez a c'hellje beza bet great d'ezo evit eun henvelep laeron-si, ma vije bet moulllet o skridou ; an traou skrivet o deus eur mestr evel an traou-all ; pec'hed eo o laerez evel m'eo pec'hed laerez an traou-all ; ar skridou a zo d'an hini en deus o savet, keit ha ma chom beo ha, goude e varo, araok beza *tra an holl*, e chomont c'hoaz da veza tra e heritourien epad hanter-kant vloaz. Evelse ema al lezen ; eleiz, pa ne anavezent ket anezi, a daolo muioc'h a evez hiviziken ha ne 'z aint ket da laerez o nesa.

RENER FEIZ HA BREIZ.

Breuriez Merc'hed Frans

Seblantout a ra d'in klevet lennerien *Feiz ha Breiz* o lavaret : « Eur Vreuriez-all adarre ! hag eur vreuriez merc'hed c'hoaz ! » Pedi a ran ar merc'hed da lenn ar pen-nad-man memez tra ; n'eo ket hirr ; n'o devo ket amzer da vezan inouet ganen.

An Unvaniez-man n'eo ket nevez ; savet e oue p'edo ar vro en he falla tout, evit enebi ouz an droug, evit derc'hel mad d'hon gwiriou, ni, katoliked. Ar merc'hed a zo nebeut a dra en eur vro : n'o deus ger ebet da lavaret diwarben al lezennou, na diwarben ar voti ; ne skrivont ket er c'ha-zetennou ; nemet e chomint er gear da aoz yod, da gempen dilhad o gwazed, da derchi friou o bugale, ne vez ket goulennet muioc'h diganto. Ya, mes diwallit outo ; teodet mad int ; gant o finesa, gant o c'homzou flour, e teuint a-henn, e berr amzer, da c'houzout ar pezh a vez ar muia c'hoant da guzet outo. Eur gwaz, e-unan, n'eo ket eaz d'ezan en em denna eus adre skilfou eur vaouez, eur wech ma stago gantan. Koumpren a rit neuze pesort galloud o deus, kement evit ar vad eget evit an droug ? Abalamour d'an dra-ze ez eus bet savet, eur maread bloaveziou a zo dija, eur Vreuriez evit boda, endro d'o beleien, ar merc'hed a volontez vad. Sikour a roont da gas oberiou mad ar barrez endro ; rei a reont skouer vad e pep tra ; atao e vezint prest da renta servich d'an nesa. En o zi, e vezont laouen atao ouz pep hini ; komandi a reont gant dousder, senti a reont gant joaüded ; lakat a reont o foan da greski er c'halonou karantez an Aotrou Doue.

Eur wech ar miz pe bep daou viz, ec'h en em gavont en eur vodadeg ; eun tam prezegen a vez great gant ar Brezidantez pe gant unan eus ar re-all ; awechou e c'hellont kaozeal etrezo ; evelse ec'h en em anavezont gwelloc'h, ec'h en em garont muioc'h ; koz ha yaouank, paour ha pinvidik, an holl a c'hell bezan digemeret e *Breuriez Merc'hed Frans* ; ne c'houlenner digant ar re a deu ebarz nemet bolontez vad hag eun aluzen bep bloaz digant ar re o deus eaz ; evit 4 real, e c'heller kaout perz er pedennou hag en induljansou staget gant Pi X oc'h ar Vreuriez, hag ouспен, e resever bep miz kazeten an Unvaniez, an «Hekleo

bihan — le *petit Echo*. » Hounnez a vez moulet e Pariz hag e weler warni kement tra a zell ouz ar Vreuriez, eus an eil korn ar Vro d'egile.

Ma 'm eus eun ali da rei d'ec'h, merc'hed kristen, roit ho hano da vont ebarz ; n'ho pezo ket a geuz ; vad a reoc'h d'ec'h hoc'h unan, vad a reoc'h d'ho familh, pa vezoc'h aketusoc'h eget biskoaz d'ho teveriou pemdeziek ; vad a reoc'h d'ho pro dre an aliou mad a reoc'h d'ho pried, d'ho preudeur pe d'ho tad. Meur a wech eo bet saveteet ar Frans gant eur vaouez ; hogen, eun neuden a zo easoc'h da derri eget eur guden ; en em unanit eta, ha diaoul ebet ne denio a-benn da freuza ho labour. Kountet oc'h da veza finoc'h egetan ; dalc'hit sonj eus an dra-ze !

M. K.

D'an Aotrou Dubourg ⁽¹⁾ Arc'heskob Roazon ha Kardinial Breiz

Eur goulmig wenn, a denn-askel,
Skwiz da welet, o tont a bell,
O tinijal da Vreiz-Izel.

En he beg e toug eul lizer
Siellet gant gwalen sant Per, —
Daoust petra zo war ar paper ?

— N'eus ennan na gourdrouz na droug ;
Eur c'helo mad d'ho pro me zoug...
Me glask eun den gwisket e moug.

Eskibien dispar zo e Breiz,
'Oar skigna ha skora ar Feiz,
Re-all a ve kavet a-leiz...

(1) Eur blijadur vras eo d'eomp moulla ar werz-man, ken e'houek ar stumm anez, — savet en enor d'an Aotrou Dubourg pa oe hanvet kardinal.

E Sant-Brieg ha Landreger,
E Kastel-Paol hag e Kemper,
E Gwened ha Raon, hor penn-kêr.

Da Leon na Treger n'on deuet,
Na da Gerne, na da Wened,
Da Raon ne lavaran ket.

— Eno, koulmig, eman hon Tad,
N'aotrou Dubourg, pebez Breizad,
Yez ha kalon, penn-kil-ha-troad !

D'an Iliz ive hen zo mab,
Eun arc'heskob eus an dibab,
Meurbed eo karet gant ar Pab.

Ar Pab e Breiz a zo karet,
E c'her gant an holl sevenet...
Petra lavar ? Koulmig, komzet.

— Gwiskit eun tog ruz war ho penn
Hag eur zae ruz en ho kerc'hen,
Kardinal oc'h hiviziken !!!

Savet eo prim diwar e dron,
Daoulinet, izel a galon...
Ne rann ger, arc'heskob Raon !

Gant ar c'helou eo sebezet,
E zremm en daelou zo beuzet, —
N'eus nemetan, 'vad, souezet.

Nan, n'eus nemedoc'h souezet,
An enor-ze peus gounezet,
Labourer mad, c'houi peus c'houezet,

Oc'h arat doun park an Iliz,
O hada puilh, o c'houennat piz, —
Eostit breman gant ho Preiziz...

Gant Breiziz vad, ho pugale ;
Rak d'ezo ez eo grêt ive,
Koulz ha d'eoc'h c'houi, an enor-ze.

Rak brema, kerkoulz ha gwechall,
Koulz d'an Iliz ha da Vro-C'hall,
Breiz a zo bet ato feal.

Hirio an deiz he fôtred vad,
Ter ha kalonek er stourmad,
Evit ar gwir a skuilh o gwad.

Bennoz d'eoc'h, Beneat Pemzek,
Ho-meuleudi e brezonek
A glever, n'eo ket hep abek.

Arvor ho kar hag ho karo,
Evidoc'h, koulz ha vit ar vro,
Ni stourmo betek ar maro.

Aman c'houi gavo 'vit ho trôn,
War ger hon Tad-Koz a Raôn,
Aluzen ha breac'h ha kalon.
1916

J. T.

« JENOVEFA »

Pez-c'hoari en eun arvest, gant Mabig-Efflamm

Eur mignon a skrive d'eomp 'er miz-all :

« Dans le dernier *Feiz ha Breiz*, j'ai admiré *Jenovefa*. C'est très bien comme breton, comme poésie, comme composition, et je plains les bretonnants qui ne trouvent pas cela beau. Voilà qu'on pourrait parfaitement jouer dans les paroisses et qui ferait venir les larmes aux yeux. »

N'oufer ket rei kaeroc'h meuleudi da labour *Mabig Efflamm*.

Laket hon deus a-goste eun nebeut niverennou *Feiz ha Breiz* miz kerdu, eman ennan pezh *Jenovefa* war e hed.

Her goulen diganeomp : 8 gwenneg pep niveren.

AN ALZAS

An Alzas a zo er zao-heol d'ar Frans, etre menezioù Voj eus eun tu ha stêr ar Rhen eus eun tu-all. Diou loden, dis-henvel krenn an eil diouz eben, a zo enni : ar blenen hag ar menezioù. Ar blenen a zo hirr, hirroc'h eget departamant ar Finister, nemet n'eo ket marteze ken ledan. Douar a zo er blenen-ze eus ar re wella ha dougen a ra pep tra, hag an Alzas a zo prinvidik.

E traon ar menezioù, ez eus gwiniennou troet brao ouz an heol mintin hag heol ar c'hreisteiz hag a zoug rêzia kaer. Gwin gwenn an Alzas a zo brudet.

Ar menezioù n'int ket eus ar re uhela ; n'o deus ket ouspen 1500 metr, mes kaer int meurbed ha goloet a vez sapin. Er goanv e vez warno erc'h, mes en hanv, an erc'h a deu buhan da deuzi hag e sav peuri drus ha mad elec'h n'eo ket re stank ar gwez.

Neuze e vez lakeet ar zaout da vont da beuri war ar menezioù hag, evit gouzout e pelec'h emaint, e vez siaget eur c'hloc'h d'ezo ouz o gouzog, hag eun dudi eo klevet evelse, pa vezer war ar menezioù, ar c'hleier-ze o seni hag e veska o mouez gant trouz an avel e skourrou ar gwez.

Ouspen ma 'z eo eur vro gaer, eo ive eur vro gristen. Gwelet e vez enni, er parrezioù war ar meaz da vihana, an holl oc'h heuilha ar relijion, o tostet alies ouz ar zakramanchou ha, da zul, an ilizou a vez leun a dud. Ar parrezioù a dalv kement hag ar re wella eus Breiz. An dud a zo desket mad war o relijion. E pep parrez ez eus skolioù kristen. Ar skolioù dizoue n'int ket anavezet en Alzas. Gant ma ne glasko ket ar franmasoned cheñch doare d'an traou ha klask difenn ober katekiz d'ar vugale er skolioù ! Joffre, Millerand ha re-all, en hano ar c'houarnamant, o deus lavaret a vouez uhel da dud an Alzas n'o doa ket ezom da gaout aoun, ne vije ket klasket ober brezel d'o c'hredennoù, hag ar pezh a oa en o spered eo a lavarent. Mes ar franmasoned a deuo war o lerc'h da ober troiou kamm ha da glask asten en Alzas al lezennoù fallakr grêt en hor bro. Tud an Alzas, dre c'hras Doue, a zo tud a benn, ha fizians hon deus e ouezint harpa ouz ar franmasoned evel m'o deus harpet epad 50 vloaz ouz an Almanied.

E kreiz an Alzas, eun dek leo bennak eus Strasbourg, war eur menez a 800 metr uhelder, ez eus eul leandi hag eur chapel vrudet meurbed, chapel santêz Odila, patronez an Alzas.

Eun Alzasienez

Eet oun eus Strasbourg betek eno, da viz eost diveza, a-dreuz plenen an Alzas. A bep tu d'an hent bras ez eus

renkennadou gwez avalou leun a frouez. Ar parkeier a zo goullou kalz anezo, rak dournet eo an ed. Dioc'h ar zoul eo anat ez eus bet eost mat. Lakat a reont ive irvin warlerc'h an ed, evel e Breiz. Luzern ha melchen o deus da drouc'ha kement ha ma karont. Ar rabez a zo druz ha kaer hag an avalou-douar a zo glas c'hoaz, elec'h e Breiz int sec'het pell zo. Bez ez eus er parkeier traou ha ne weler ket e Breiz : butun, deliou ledan d'ezo henvel awalc'h ouz deliou rabez, ha houpez (houblon). Gant ar houpez hag an heiz e vez great ar bier.

Ejenned eo a starnont da labourat an douar, ejenned gwenn, brasoc'h eget kezeg Breiz. Ha starna a reont anezo evel ar c'hezeg dre amañ, da lavaret eo, endro d'o gouzog, d'o bruched, e lakont ar goakol, hag an ejenned n'eo ket gant o fenn eo a labouront, mes gant o bruched. Gwelet am eus anezo zoken el limoun, starnet evelse ouz eur c'harr a ziou rod.

Tremen a reomp dre veur a gêriaden. Aman an tiez n'emaent ket evel ganeomp-ni, pell an eil diouz egile. Holl emañ er bourk, bodet endro d'an iliz. An dud o deus awechou eur pennad mat a hent d'ober evit mont d'o farkeier, hag ez eont d'ar mintin eus ar gêr evit distrei hepken pa deu an noz.

Setu aman kêr Obernai, eur gêrig vrap, eur 5.000 den bennak enni. Aman e c'hanas an Aotrou Freppel, a zo bet eskob Angers ha depute ar Finister. Arôk mervel, en doa diskleriet e c'hoante e vije kaset e galoun d'an Alzas, pa vije staget a-nevez ouz ar Frans. Hag abalamour da ze, er bloaz-man, kaloun an aotrou 'n eskob Freppel, miret breman e Angers, a vo kaset da Obernai.

En unan eus ar siminalou e welomp eun neiz c'huibon (cigogne). Al laboused-se a deu da ober o neiz er siminalou ha war toennou an tiez en Alzas. Morse an dud ne reont droug ebet d'ezo, ha laouen e vezont p'o gwelont oc'h ober o neiz war o zi.

Emaomp tost da venez santez Odila. Goloet eo a wez kaer eus an traon betek ar beg. Hent bras a zo da vont betek al leandi, hag ar c'hirri a c'hell sevel betek eno. Mes ar re o deus anzer a bign war droad hag o deus kalz muioc'h a blijadur, o veza ma welont muioc'h-mui a vro dre ma savont, ha ma c'hellont chom da zellet evel ma

karont. Pa vez sklêr an amzer, e weler, diwar beg ar menez, eul loden vras eus plenen an Alzas, Strasbourg ha kêriou-all, hag ar menezioù a zo e tu-all d'ar Rhen, en Almagn. En deiz m'edon eno, daoust m'en em zispake an heol, evelato ez oa eun tam mogidel a zioc'h stêr ar Rhen ha ne veze ket gallet gwelet mad an traou a-bell. Strasbourg ne oe dizoloet nemet eur pennadig hepken.

Eur vourc'h en Alzas

Santez Odila a oa merc'h da Atticus, duk an Alzas er seizvet kantved. Dall oa pa deus er bed, hag he zad, eun den kriz, ne fellas ket d'ezan he anaout evit e vourc'h. He mamm neuze, eur vaouez a zoujans Doue, a lakeas sevel anezi e manati Bonn hag eno e oe badezet gant an eskob sant Erard. Dre ar vadeziant, ouспен ma teuas en he ene buéz ar c'hraz, e teuas ive d'he daoulagad ar pare. Neuze he zad he digemeras laouen en e balez hag a zonzjas dimezi anezi hervez he renk.

(Ar pennad-all er miz a zeu).

J. U.

Doùe anavezet dre ar garantez

*Levrig war an doare da anaout ha da garet an Aotrou
Doùe gant Dom Savinien Louismet, Tad a Urz Sant Beneat*

KENTA LODEN

PETRA EO ANAOUT DOUE DRE AR GARANTEZ ?

KENTA-KENTEL — Anaoudegez Doue e jeneral

*Ar Mestr madelezus en deus dis-
kouezet d'in ez eo eur blijadur vras
evitan gwelet eun ene paour o tont
davetan, noaz ha dibourve a bep tra,
mes war eun, evel o vont d'ar gêr.*

JULIENNA A NORWICH.

Anaout an traou, me a lavar o anaout dre ar skiant, o c'hompren, a zo eur merk eus a vrasder an den. Al loened o deus ive eun anaoudegez bennak eus an traou, mes dinerz eo ha berr ; n'eo ket diazezet war ar skiant, ne zav ket uhelloc'h eget ar pez a zell ouz ar c'horf. An den, avat, en em anavez e-unan, evel mac'h anavez e nesan, ar bed endro d'ezan, ar skianchou, an doare da ober pep seurt labouriou kaer, istor an amzeriou tremenet ; gotrest eo, zoken, da anaout ar pez ne c'hell ket bezan gwelet ha n'eus krog ebet warnezan skianchou ar c'horf. Gouest eo da anaout Doue E-unan, hag an anaoudegez-ze eo ar vrasa, an dalvoudusa, an hini a zo ar muia ezom anezi. Evit gwir, ken red eo he c'haout ma lavar d'eomp ar Skritur Zantel « ez int didalvez, ar re n'eman ket en o c'hreiz an anaoudegez a Zoue ». (*Furnez, XIII. 1.*)

Didalvez int, da lavaret eo, hep talvouddegez, evel gwez seac'h, ne zougont frouez ebet, nag evito o unan nag evit ar bed ; n'int mad da netra, pa ne reont ket, zoken, a zroug, war ar marc'had.

En nenv ec'h anavezimp Doue mad-trê. E welet a reimp evel m'eman, tal ouz tal, rak Hen e-unan a vezo ar sklerijen hon sklerijenno ; anaout a reimp evel ma vezimp anavezet hon unan.

N'eo ket evelse breman ; ne welomp nemet an dremskeud a Zoue ha, koulskoude, an anaoudegez dister-ze, abalamour d'an Hini a ziskouez d'eomp, eo ar skiant ar gwella, an hini a zo ar muia ezom anezi. Siouaz ! Eun anaoudegez eo hag a zo rouez ; nebeut he c'hask, nebeut he c'hoanta pe a gompren he zalvouddegez hep muzul. An dud a gemer kalz poan evit klevet komz a draou nevez hag estlammus ; mes evit an traou a zell ouz Doue e tiskouezont beza dibreder kaer. Evel pa zonjfe an dud, e gwirione, ne dalvez ket Doue ar boan e vefe taolet evez outan pe e teufer d'en em jala evit E anaout. Pegen dall, pegen diskiant int, rak daoust ha n'eo ket sklear evel an deiz eo Doue din da veza anavezet dreist pep tra, din da ober levenez hor c'halon, d'he ferc'henna a-bez ?

Ha penaos E anaout ? Epad m'emomp war an douar, hon deus tri doare da anaout Doue :

Ar c'henta, dre ar skiant natural ;

An eil, dre ar feiz ;

An trede, dre ar garantez.

An doare kenta a zo hanvet filozofik. Pa dro e zell warnezan e-unan, pa studi ar bed endro d'ezan, e c'hell an den, hep beza sklerijennet gant ar c'hras dreist-natur, anaout dre zur ez eus eun Doue, unan hepken, peurvadelezus dreist muzul ; da lavaret eo, an den, gant sklerijen ha nerz e skiant e-unan, hep sikour-all ebet, a c'hell anaout hep mar ez eus eur Mestr bras, n'eus nemet unan, ez eo leun a beurvadeleziou Spered pur, mad dreist pep tra, fur hag eurus, disparti diouz ar bed, hag ar bed n'en deus galloud ebet warnan, penn-kaoz d'an holl draou, a gendalc'h d'o gouarn dre e Broidans. An den a c'hell bezan sur ive hon devo ni holl, dre ma 'z omp krouadurien libr, da renta kont d'ezan a gement tra a reomp.

Kemeromp, mar kirit, eun den ha n'en deus morse klevet hano a Zoue, eun den a spered lemm ha n'eo ket dallet gant an techou fall. Mar laka e spered da en em studia e-unan, da studia ar bed endro d'ezan, an den-ze a c'hell dont a-benn da anaout an Aotrou Doue evel m'emom o paouez hen displega d'eoc'h.

Filozofed pagan an amzer goz a anavezaz Doue evelse, dre o skiant hag o studi ha, m'o dije heuilhet pen-da-ben

an anaoudegez-ze, e vijent eat betek e garet rak, hervez ma tesk d'eomp ar feiz, Doue ne nac'h morse e c'hras ouz ar re a-glask anezan. Ar baganed-se eta, evel ma lavar Sant Paol (Rom. I. 20) n'o deus digarez ebet, ar re anezo o deus kollet o ene en eur ren eur vuez diroll; anaout e reant Doue, mes en eur jom hep rei d'ezan an enor dleet, e ouent lezet hep e c'hras.

Kalz gwasoc'h rebech a zo da ober c'hoaz da dud hon amzer, a nac'h zoken ez eus eun Doue. Ar pezh a c'helle ar baganed anaout hep sklerijen ar relijion gristen, i a c'hellfe, hep mar ebet, hen anaout breman ivez, m'o dije bolontez d'e glask. Ken kablus-all eo ar re a anavez ez eus eun Doue ha n'eo ket mad ganto koulskoude enori anezan evel ma ouzont eo dleet.

An eil doare da anaout Doue eo dre sklerijen ar feiz. Digaset eo betek ennomp dre gomzou Doue a lennomp er Skritur-Santel ha dre e gelennadurez deuet d'eomp a rum da rum a-berz an Iliz katolik. Eum diverra anezo a gavomp er *Gredo* hag er c'hatekiz, ha displeget int hirroc'h e leoriou Tadou an Iliz hag an theolojiaed katolik.

Kemerit, mar kirit, eur bugel ha n'en deus morse gwelet e dad, eat da bell-bro; mes an tad-ze a skriv d'e vab muia-karet liziri leun a garantez hag a dam da dam e kemen d'ezan kalz traou talvoudus ha frealzus diwar e benn e-unan. En doare-ze, ar bugel, daoust ma n'en deus morse gwelet e dad, a deu d'hen anaout ervad. Penaos? Dre ar feiz; en eur gredi ar pezh a skriv d'ezan e dad.

Hogen, Doue en deus grêt kement-all evidomp. En eun doare, er vuez-man ez eus disparti etre Doue ha ni; chom a ra en eur vro bell hanvet an nenv, hag en deus skrivet liziri d'eomp, digaset kannaded da gomz d'eomp eus e berz. Profeted an amzer goz a oue kannaded Doue d'an dud.

Eur wech bennak, zoken, en deus digaset e Elez ha, pa oue deuet an amzer, e tigasas e Vab muia-karet gwisket gantan furm an den.

Ar gemennadurez fiziet enno holl a zo bet miret er Skritur-Santel, pe zigaset dre lavarou, a rum da rum, ebarz an Iliz. Ar skridou, al lavarou-ze, petra int nemet liziri a-berz Doue d'an dud, da zeski d'ezo traou n'o dije ket gellet dont a-benn da anaout o-unan, dre nerz natural o spered?

(DA HEULH).

♩ = 5/4 *Pur baryton* *A. Bouvier*

An holl goe de - vel kar e ra an, e -

ned Me vel e kreiz al lann ve deusik e - lo - net

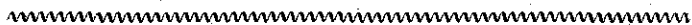
SONNEN

I

M'he gwel e vrochennat, en eur gan' eur sonnen,
Tra 'man a-dreuz al lann he loned e tremen, oh ! (bis).

II

Ha p'ema tostik d'in, va c'halon o tridal,
Me losk eur hommig kañ, hag hi respont raktal, oh ! (bis).

Boudou bizied S. Erwan

Kement-man a c'hoarvezas er mare ma edo sant Erwan
oc'h hada burzudou bras dre vro Breiz.

« Otrou Kervarzin », evel a lavaret neuze, a rene buhez
meurbet santel ; yun a rea teir gwech ar zizun, hag en dei-
ziou-ze e veve hepken gant bara ha dour ; n'en doa evit
gwele nemet skourrou balan, warno eun dornadig kolo,
gant eur c'hoz **pallen**.

Abalamour d'e zantelez vras, Erwan Helouri a yoa
brudet dre bevar c'horn Breiz-Izel.

E-touez parresioniz ar Vinihi, — parrez S. Erwan, — ez
oa eun tiegez hag a blije dreist d'ar zant ha mont a rea
alies di. En tiegez-se edo : Hoël, an ozac'h ; Mac'harid, e
wreg ; Lan, ar mab hena ; Herve, ar mab yaouanka ; hag
Annaïg, o vont da ober he fask kenta. Houma a yoa mou-
mounet eun tammig gant he zud ; daoust da gement-se,
eur c'harakter eus ar gwella he doa, **ouspenn** ma 'z oa
devot evel eun el. Ober a rea ar pezh a garie eus he zad,
den gwall rust gant ar re-all koulskoude.

Herve a yoa eur potrig fur hag a heuilhe gwella ma
c'helle aliou sant Erwan ; Lan, avat, a yoa eur c'hanfard
lezirek, difoutre, ha tuet da vont gant mignoned direol.
S. Erwan her gourdrouze alies, mes poan golllet, rak ker-

kent ha ma en deveze ar beleg troet e gein, ar pôtr a rede
da glask an tu da gontanti e youlou fall.

Eun dervez e tenas d'ar gêr skwiz e zaoulagad hag e
gorf gwall bounner. Hoël a skandalas a-zoare hag ar mab,
savet ar gwad d'e benn gant ar gounnar, a zavas e zourn
da skei gant e dad.

D'e dro, kounnar an tad a oe dreist muzul, hag hen ha
kregi e chouk e vab d'e gas e-mêz an ti.

— « Kea, mab digalon, emezan, kea gant va malloz da
glask da chans d'al léc'h ma kari... Ne fell mui d'in klevet
hano ac'hanout ! »

Hag e serras an nor a-diz.

Adalek an dervez-se, Lan a redas ar vro, disprizet gant
an holl ha distôlet a bep tu. Alies e ranke mont da guzat
er girsier evit en em viret dioc'h dismegansou ar vugale,
hag ar pôtr ne gavas dor digor e nep léc'h.

Dont a reas da skwiza evelato o ren eur seurt buhez, ha
setu hen o vont da glask labour da Landreger. Hogen,
malloz ar Breizad koz a boueze war e vab eus e holl nerz,
hag ar pôtr ne ga-vas dor bigor e nep léc'h.

Ahendall, an tieg a deuas e benn ive da veza tenval ha
n'oa mui ken aketus wardro e labour. Chom a rea penna-
dou brao a amzer da zellet ouz al ludu, war an oaled, pe
ouz ar glaô o koueza er mêz.

Annaïg he-unan ne deve mui a-benn da ziroufenna
d'ezan e dal, hag, ar pezh a zo gwasoc'h, ar Breizad ne dea
mui wardro an iliz, hen ken devot betek neuze.

— « Daoust ha petra, emezi, c'hellfe beza kaoz d'am zad
da veza troet evelse ? Eürus e vefen o welet va zad ha va
breur unanet adarre o tont ganen hepdale d'an Dôl-Fask !

Setu hi o vont da gaout Sant Erwan da gonta d'ezan
petra dremene en tiegez ha d'e bedi da zont da lakât
adarre he zad war an hent mat.

Otrou Kervarzin a roas e c'her d'ar bôtrez e lakaje e
boan da ober ar pezh a c'houlenne ; hag hi d'ar gêr, laouen,
ha leun a fizians e galloud ar zant.

Edo Erwan o sonjal a-zevri penôs e teuje a-benn eus ar
Breizad aheurtet, pa oe skoet eun töl war dor ar maner.

Mont a reas e-unan da zigeri, ha pegen sebezet e chomas
o welet dirazan Lan, mab Hoël, o c'houlenn an aluzen en
han' Doue !

Skwiz ha fêz, dinerzet oll gant an diouer a bep tra, an den yaouank a deue da c'houlenn skoazel sant Erwan.

Ar zant ne reas rebech ebet d'ezan ; gant madelez e kasas ar reuzeudik da c'horre an ti, ouz an dôl vras, da zibri eur skudellad souben ar c'hôl. Ha pa en devoa Lan leuniet e gov, Sant Erwan a rebechas d'ezan e vuhez fall hag a roas d'ezan da glêvet n'en doa da c'houzanv nemet ar pezh en doa hen e-unan chachet war e gein. Da echui, e lavaras d'ezan chom da dremen an noz er maner.

Antronoz vintin, Lan a yeas da zaoulina dirak ar zant da ober eur govesion jeneral eus holl bec'hejou e vuhez. Prometi a eure beza fur.

Sant Erwan a oe skoet e galon. D'e dro e prometis d'ar mab pardon e dad.

Sant Erwan a yoa kustum da vont da lavaret e vreviel war eur grechen etre ar maner ha chapel ar Vinihi savet gantan en enor d'an Itron-Varia. E kreiz ar grechen-ze, e weler c'hoaz eur menhir ; outan ec'h harpe sant Erwan e gein keit ha ma veze o pedi. Eno eo en doa roet kemenadurez da Hoël d'en em gaout gantan.

N'en doa ket echu mat e bedennou pa en em gavas an tieg.

Hoël goz a deuas da veza nec'het hag enkrezet zoken o kaout d'an Otrou Helouni eun ear drouk evel n'oa ket kustum da gaout.

— Galvet em eus ac'hanout, Hoël, emezan, evit lavaret d'it pegen glac'haret oun o welet ar pezh a dremen etrezout ha da vab. Fiziens em boa e teujes gant an amzer da ankounac'hât an dismegans grêt d'it gant da vab hag e savjes da valloz diwarnan ; hogen, deuet eo ar gwall amzer eur pennad a zo hag ez peus hen lezet da c'houzanv hep seurt poaniou pell diouzit.

Digoret em eus va dor d'az mab, deuet du-man o tua gant an naon. Ne grede ket en em ziskouez dirazout, ha setu en deus pedet ac'hanon da c'houlenn pardon evitan. En hano da verc'h meurbet karet, Annaig, a zo o vont da ober he fask kenta ; en han Doue, selaou mouez da goustians hag hini ar relijion ha ro d'az mab eur pardon kalonek ! »

Hoël a blege e benn.

— « Otrou Kervarzin, emezan, gwechall e veze troc'het

e zourn d'an nep a skoe gant e dad ; me n'em heus grêt nemet lakât va mab er mêz eus va zi ! Kaeroc'h eo, war va meno ! »

Sant Erwan a huanadas.

— « Eur mean eo ac'h eus 'ta el lèc'h e vez lakêt o c'halon d'ar re-all ? »

Hoël goz a zirollas da c'hoarzin.

— « Ya, marvat, ôtrou Kervarzin ! emezan. Ac'hanta, ar mean-ze a deneraio pa welin o voukât dindan ho tourn ar mean ez oc'h harpet outan. »

— « N'eo ket d'eomp-ni, Hoël, eo ober gourc'hemennou da Zoue. Goulen a ran outan, valkent, ober d'in ar blijadur da welet an tad hag ar mab mignoned adarre. » Hag o veza grêt sin ar groaz, sant Erwan a lakeas e zourn deo war ar mean... Roudou ar bizied, ô burzud ! a jomas moulet warnan...

Otrou Kervarzin a gasas Hoël gantan d'e vaner ; eno e kavjont Lan baour enkrezet o c'hedal kelou eus ar wela-den. An tad a zigoras e ziwrêc'h d'e vab, hag e chomjont eur pennadig beuzet en eul levenez vras.

PLUENZIR.

Falz-Kredennou ar Bobl

MESTR-YAN. — Piou a ioa eta, Fanch, oc'h ober kement a drouz e kichen dor ar Person en noz-ma ?

FANCH. — Me oa, Mestr-Yan.

MESTR-YAN. — Penaôs ? Te a oa ? Ha perak e rêz an dra-ze ?

FANCH. — Dont a rean da gaout an aotrou Person evit m'en divije lavaret eun nebeut bennak a bedennou war va bioc'h a ioa o klask'ala.

MESTR-YAN. — Petra en deus lavaret ar Person d'it ?

FANCH. — Lavaret en deus d'in : Perak e teuit d'am tourmanti me ? It d'ar gear ! Koll a rafec'h aze hoc'h amzer !

MESTR-YAN. — Hag, hep mar, n'hoc'h eus pouezet mui ?

FANCH. — Me ? Nan. Distroet on bet d'ar gear ha dija ar vioc'h a ioa alet. Oh ! m'her gouie ervad, p'eo gwir ar Person en doa lavaret d'in : It d'ar gêr, koll a ratec'h hoc'h amzer.

MESTR-YAN. — Penaos ? Ne welez ket e oa oc'h ober gwap ac'hanout ?

FANCH. — Oh ! nan ! nan ! An aotrou Person a, wel a-bell, Mestr-Yan !

MESTR-YAN. — Petra a wel ?

FANCH. — Me 'ya da lavaret d'eoc'h. Da ouel Per, am oa pedet anezan da lammet ar sord taolet war va derved gant Jerom. — « Kea, sod, a respountas d'in ; daoust ha gwap a fellfe d'it da ober ac'hanoun ? » Ha me ne d'is ket da c'houlén diou wech. Buhan on eat d'ar gear hag abaoe n'am eus kollet penn danvad ebet. Ar Person a oar, hen, betek pegeit mont gant e bedennou. — Kea, sod, gwap a rez ac'hanoun ? » An dra-ze a zo awalc'h ha goude, grik ebet... Ouspenn, barrek eo d'ober pep tra...

MESTR-YAN. — Hola 'ta ! Barrek eo d'ober pep tra ?

FANCH. — Asur, avad ! Dirgwener diveza, em boa gwelet anezan savet war eur goumoulen zu, o lakat gant e ziuovreac'h ar c'hazarc'h da vont war douar ar barrez tosta d'eomp, parrez sant Mikeal...

MESTR-YAN. — Abalamour ma poa aon rak ar gurun, ec'h eus kemeret evit da berson ar pezh n'oa ken nemet eur goabren henvel ouz eun den.

FANCH. — Daoust ha c'houi a c'hell lavaret an dra-ze, Mestr-Yan, pa asuran d'eoc'h am eus gwelet hor Person, ya, an aotrou Person e-unan, a-hont, d'an neac'h, savet en eur goumoulen, ker sklear ha ma welan ac'hanoc'h-c'houi !... Hag ar sorser Jerom, va amezeg, hag am eus kement a aon raz-an, c'houi, Mestr-Yan, ne gredit ket marteze, kennebeut, en defe hennez sorserez ? An diaoul sorser-ze, koulskoude, hennez en deus ive kalz a c'halloud.

MESTR-YAN. — Peseurt galloud ?

FANCH. — Peseurt galloud ? Ar c'halloud da viret ouzoc'h da vont eus ho ti, ma n'en defe ket a c'hoant ez afec'h !

MESTR-YAN. — Penaos ? Kredi a rez e c'hellfe miret ouzin da sortial eus va c'hêr ?

FANCH. — Ma her c'hredan ? Asur, avat, pa 'z eo gwir

en deiz-all ez oa eur c'harr eat el lagen betek ar bende-liou, en eun hent doun, hag ar c'hezeg a jache hag ar charreter a skoe warnezo hag a garnaje hag a heurte war ar rod... Me a wele Jérôm o trouc'ha keuneut e kichen, hag e c'hoarze o sellet ouz ar c'harr hag ar charreter. Klevit ! ha pa vije bet eno ugent charreter hag ugent loen, Jérôm, ya, Jérôm ar sorser, en divije miret outo holl da finval !...

MESTR-YAN. — Penaos ne gomprened te ket e oa ar rolac'h ken doun ma n'hellet ket tenna ac'hano eur garg ken pounner gant diou c'hagn evelse ?

FANCH. — Pounner kement ha ma karoc'h, Mestr-Yan, dorn Jerom a zo c'hoaz pounneroc'h, hag ouspenn n'euz ket da lavaret nan, eur sorser eo ? Livirit d'in ha ne d'on me ket, evelato, din a druez, da veza bet tennet e zroulantz ? Set, Mestr-Yan, deac'h diveza, diouz an noz, e oan o tont dre Lann-ar-poullou, pa welis en eun taol ar c'heler o tansal em c'hichen, e doare pa zouge en e zaouarn goulaouennou bihan, ha goude e weljon anezan o vont warzu ar vered. An dra-ze a oa sur eneoù an anaon, hag am eus gwelet ar sorser fall-man o c'hoarzin d'in dre valis.

Evelse, oc'h erruout er gear, n'oan ket mestr euz va izili ; buhan, buhan oun en em rinklet em gwele, va fenn fourret doun dindan an dilhad ha neuze ar plajou, ar skudellou, ar gwer hag ar pod-houarn a zave er vann, a lamme an eil gant egile ma reant eun trouz an diaoul ; an dra-ze n'oa ket ken nebeud eneoù ar re varo, hein ?

MESTR-YAN. — Eneou ar re varo, Fanch, ne zistroont ket evelse war an douar ha pa vefent galvet gant ar sorser ha bez' e c'hellez beza ken dinet o kousket war yeod ar vered ha war golo da wele ; an anaon ne deu ket da ober droug d'an dud hag ouspenn mar d'eo deut ar gwer hag ar plajou da lammet an eil ouz egile, e tlijes beza kavet eun dra dorret bennak antronoz !

FANCH. — Nan ! Nan ! Ne oa netra dorret : ar sorserez a oa kaoz.

MESTR-YAN. — Evit beza gant ar wirionez e vije diëet d'it anzae eo da spered trubuilhet gant an aoun eo a roas d'it da welet ha da glevet traou ha n'eus bet hano ebet anezo biskoaz !

FANCH. — Koulskoude, en deiz-all, pa denno va mab
d'ar zort, em euz sonj da vont da gaout Jerom Klevet a ran
lavaret eo dispar war an dra-ze ha war an digarez ze ez
a bep bloaz kalz tud d'e welet !

(DA HEULH.)

KASED AN DIAOUL

Peurzourn a oa en dervez-ze e Kerzenval.

Evit kas ar boultren hag ar c'houez dioc'h o zal,
Gwazed ha paotredou, diskabel, hanter-noaz,
A zo en em daolet war o fenn er varaz.
Lavarout e ve great eun toullad houidi,
Kement e, strink an dour ganto el laoueri...
Ar plac'hed, eus o zu, evit en em gempenn,
Diruzia o lagad ha dirouestla o fenn,
En eur c'horn eus an ti a zo en em dennet,
Ha pep hini, dre ma vez prest ha kempennet,
A deu endro d'an daol da gemerout e blas.

Ar garabasen goz breman he deus tregas,
Rak, evel ma ouzoc'h, du-man ar c'hiz a zo,
Pa vez peurzourn en ti, da bourchas eur friko.
Netra ne vank aman vit gallout korfata :
Peb a vanne gwin ruz d'ar yec'hed da genta,
Souben leiz ar skudel, kig ha fars leiz an dourn,
Meudadou sukr munut ledet war ar farz fourn
Vit ar merc'hed lipous hag, e strad pep gweren,
Jistr mad, — na petra 'ta ! — d'ober d'ar pred disken.

En eur penn eus an daol, ar c'horn en e c'hinou,
Tad-Koz, reut kof dija, brevet gant an inou,
A ra trezek ennon eur zell bep ar mare.
Oh ! gouzout a ran mad peseurt eo e hunvre ;
E lagad a lavar d'an neb a oar kompren :
« Allo, deus, Matilin, deus gant eur ganaouen ! »
Gant ar jistr, hep mui ken, ar pred ne zisken ket,

Mes warlerc'h eur bomm kan eo e vez peurgerniet !
Eur skarza d'am ginou, eun torcha d'am muzell,
Ha setu me 'n em zav. Warnon e tro pep sell ;
An eil da egile a ro taoliou ilin :
« Chomit peoc'h, tudou, ma klevimp Matilin ! »

« Visantig, ar c'hrampoez ! emeve, pe an den
En doa troket e wreg ouz peder grampoezen.
Esaü da heman n'oa nemet eun tanva ! »
Ha gant va mouez gwella e krogis da gana
Histor doanius Visant hag histor e grampoez,
Ma ienvas va zad-koz war stad ar verzerez !

Da oa d'in, koulskoude, tenna ouspen daelou
Eus daoulagad an dud a ica ouz va selaou,
Hag e krogis neuze gant histor Fanch ar Peul.
An histor-man atô a jach dudi d'he heul.
Ken laouen oa tad-koz ha kement e c'hoarze,
Eus pep tra, 'met eus Fanch, kement e tizonje,
Ma lezas e gorn pri da goueza war al leur...
(Evit eur c'horn, avat, oa ket bras ar gwall-eur !)
Tonton Laou, koulskoude (eur galon vad a zen),
War stad ar paour keaz koz hag ar c'horn pri melen.
A glaskas truezi... Laou goz ne zonje ket
Eo bihan eur gwall-eur ha ne vez ket santet.
Pa vez leun ar galon a levenez : « Bah ! Laou,
Pez kaer eo da gerniel koueza eus hor ginaou,
Pa vez a blijadur ken leuniet ar galon !
Evit gellout klevet kant gwech hevelep son,
Sal' em bije, Laou geaz, kant korn-all da derri ! »

Achu ganen va zon e stagis da zibri,
O lezel tro eun all da zont gant e vomm kan ;
N'eo ket awalc'h kana, mad eo kaout eun ehan !
Er penn pella d'an daol, tre etouez ar merc'hed,
Eur paotr yaouank displez, sinac'h ha drouk-livet,
(Eur c'hêrad, emichans, dioc'h an dremm anezan),
N'en devoa great nemet bresa epad va c'han ;
Neuze ne ouien ket evit peseurt abeg,
Mes abaoue am eus klevet : va brezoneg
A ioa d'ezan evel ar galleg da dad-koz.

N'oa ket eur zouez eta e vije o c'hortoz
 Ma ve achiu eur zón ha ne gomprens ket.
 Unan eus e zaouarn a fioure eur c'hased.
 A ioa en e gichen, abaoe eur pennad.
 Peseurt a ioa ebarz ? N'her gouien ket, avad.
 — « *A ton tour, Ludovic, chante-nous quelque chose.* »
 Evelse e komzas merc'h' an ti, *Marie-Rose*.
 Dioc'h ar prez a lakeas da zispak' e gased,
 Anat oa e c'hede pell zo bezan pedet ;
 E lagad a drellas, e zremm a chenchas liou...
 Evel d'eun orolaj pa zaver he foueziou,
 Trei reas eur rodig ha, pa chomas a-zav :
 « *Amis, vous allez voir comment on chante ça !*
 « *C'est la chanson de «Viens, Poupoule.»* Eur pennadik,
 E kavas d'in klevet grignons eur mekanik,
 Ha prestik goudeze ar c'hased burzudus
 A flistras, gant eur vouez goloet mes nerzus,
 «*Viens, Poupoule, chantée...*» gant n'em eus ken zonz piou.
 A bep tu e welis savet an diskouarniou.
 Ar mister evidon n'oa ket eur mister ken ;
 Klevet am oa bet c'hoaz, — marvad, er gazeten, —
 Ez oa bet invantet machinou da gana...
 (D'an ampoent, n'oant ket stank evel en amzer-ma) ;
 Eur fonograf eta a welen dirazon !

 E gwirionez, ne 'z ea ket re fall gant e zón ;
 Ar c'hoz paotrig displead ha sinac'h, ar c'hêrad
 Ha ne zellet outan 'met gant korn al lagad,
 A vez breman kavet eun den eus an dibab :
 « *Hein, Marjan, c'est çui-là qui sait faire, probab' !* »
 (D'achui er miz a zeu). J.-L. EMILY.

Breiz D'raon — Unvaniez broiou Frans (*Fédération régionaliste française*) he deus nevez bodet he izili en Pariz. Eus Breiz-Izel zo bet kaozeet da genta. Ar C'houarnamant a zo en e zonz dispartia ar Frans a-nevez flamm

etre eun nebeut rann-vroiou teir, peder gwech brasoc'h eget an departamanchou, abalamour da espern tud hag arc'hant d'o gouarn. Abaoe ma valeer e gweturioù-dredan ha ma komzer war bouez eun orjalen ac'han da Bariz, ar bed a zo strisaet : 'vit labour ar gouarnamant 'vel evit al labourioù-all, ar mekanikou a laka diouered tud. Neuze eta, penaos e vezo grêt eus Breiz-Izel ? An Ao. Estourbeillon, rener *Kevredigez Breiz*, an eus respontet en hano ar Vretoned a oa 'n em vodet e Roazon, er miz diveza, diwarben an dra-ze :

Breiz dirann, emezan, setu goulen an holl Vreiziz. Krouit broiou nevez elec'h ma 'z eus digare, mes gant a reot, na douchit ket ouz Breiz. Breiz a zo bro anezi hec'h unan ; n'he deus ezom na da vezan kresket na da vezan bihanaet. Evel m'eo bet grêt gant an natur ha gant an istor e tle chom.

Votet zo bet ive e fin ar c'hendalc'h, a badas pemp devez, ma vije desket ar brezoneg, koulz ha yezou-all Frans, en holl skolioù bras ha bihan.

EUR LEZEN FALL DISPENNET. — Tri c'hant unan ha daou-ugent (341) depute e oant, eneb da gant tri ha tregont (133), d'an 3 a viz gouere er bloaz 1905, hag a votas lezen an Disparti etre an Iliz hag ar Frans ; 391 e oant, eneb da 179, an 30 a viz du 1920, hag o deus votet e vije adstaget ar Frans ouz an Iliz.

Ar 179-ze o deus lavaret o dije o zro deiz votadeg ar sene-dourien. Mat, setu tremenet adarre ar reuz-ze, ha pesort chenchamant a zo ? Savet zo e penn ar vro ministred nevez ; Briand a zo et da vestr elec'h Leygues, ha pesort chenchamant a zo ?

Briand, an hini a zikouras evit ar muia er bloaz 1902 ha 1904, sevel lezen an Disparti, a lavare er zizun dremenet er Gambr : « Red eo adsevel emgleo gant ar Pab !

Koueza rei o meud en o dorn gant ar re a zisklerie, an 9 a viz genver, e Sant-Brieg hag e Kemper, o doa disc'hret evit mad labour ar Gambr.

Ar re-ze a oa Bretoned ! Tud hag a bleustr o relijion koulskoude. Mes an daou dra-ze, politik ha relijion, n'int etrezo herve meno ar Vretoned-man, na kar na par.

Eno eman ar si ! Lavar ar re goz a zo gwir pen-da-ben.

Ar brezoneg hag ar feiz

A zo breur ha c'hoar e Breiz.

Ar politik hag ar feiz a dle bezan ive.

I. — RESPONTCHOÙ DIVINADENNOU MIZ GENVER

I. — Eur parkad gwiniz barvok e miz Eost. — II. — An heol.
 — III. — Eur vrennigen hag eur c'haz tapet ganti a bouez e
 deod. — IV. — Abalamour ar ran n'en deuz ket a ezom d'en em
 zigeilhena. — V. — An avel viz.

II. — DIVINADENNOU MIZ C'HOUEVRER

- I. — Eun dra a zo, a deu, a ya,
 Hag e neb lec'h, morse, ne 'z a.
 20 p. ar r. Digaset gant J. M. Queau, Bodilis.
- II. — Ouspenn ar pec'hed marvel
 Petra zo red, tud fidel,
 En ifern, vit hor stlepel ?
 20 p. ar r. Digaset gant Bi an ti kreiz, Cléder.
- III. — Anavezet gant peb unan
 Gant va femp lizeren e ran
 Eun dra hag a vez prez warnan
 Er goanv muioc'h eget en hanv ;
 Pa lammer d'in eul lizeren
 Eun aneval bennak n'oun ken ;
 Pa lammer d'in va diou hena e chom hano
 va mestr kenta.
 30 p. ar r. Digaset gant Laurans Blouet, S. Coulitz.
- IV. — E pe lec'h e vleujas an azen krenv awalc'h
 evit beza klevet gant an holl dud hag an
 holl loened asamblez.
 20 p. ar r. Digaset gant Yv. Menn, Sizun.
- V. — En eur ober roudennou war baper, diskoue-
 zit penaoz e c'hellfec'h gant 14 alumetezen
 keit ha keit ober 12 tachennig tri-c'hornek
 ha 12 tachennig pewar-c'hornek.
 20 p. ar r. Digaset gant J. M. Briant, Plouvorn.

III. — PRIZIOU EIL KONKOUR DIVINADENNOU 1920

Pedi a reomp ar 45 a zo o hanioù aman warlerc'h da zigas
 d'eomp o adres, *treaz ha penn-da-benn*, pa zigasint d'eomp
 respontchoù divinadennoù ar miz-man ; kerkent ha ma vezint
 digouezet holl ganeomp e kasimp d'ezo ar prizioù o deus gou-
 zezet.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRÔ HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TOLEN AR MIZ. — An Alzas, J. U. — Kased an diaoul,
 EMILY. — Doue anavezet dre ar garantez. — Fantik,
 chomit en ho pro, MELIAF. — Falz-Kredennou ar bobl, X.
 — Endro d'ar re glanv, AR MEDESIN. — Bugale sakrist
 Loc-melar, PLUENZIR. — En Iverzon, GWELTAS. — Hébreu
 et breton armoricain, H. PÉRENNÉS. — Divinadennoù,
 PER HA POL.

AN ALZAS

Santez Odila a oa merc'h da Atticus, duk an Alzas er
 seizvet kantved. Dall oa pa deuas er bed, hag he zad, eun
 den kriz, ne fellas ket d'ezan he anaout evit e verc'h. He
 mamm neuze, eur vaouez a zoujans Doue, a lakeas sevel
 anezi e manati Bonn hag eno e oe badezet gant an eskob
 sant Erard. Dre ar vadeziant, ouспен ma teuas en he ene

buez ar c'hraz, e teuas ive d'he daoulagad ar pare. Neuze he zad he digemeraz laouen en e balez hag a zonzas dimezi anezi hervez he renk.

Mes Odila a zisklérias d'he zad he doa kemeret evit pried Roue an Nenv hag an douar ha ne rofe he c'haloun da hini-all ebet. Neuze he zad a zavas eviti eul leandi war ar menez hag eno kant tregont merc'h yaouank eus familhou brasa an Alzas a deuas da veva gant Odila ha da zervicha Doue hervez ar reolen douget-ganti. Leun a druëz hag a garantez evit an dud paour ha dister, Odila a zavas evito, e traon ar menez, eun hospital, ennan ive leanezed evit servicha ar re baour. Odila a ziskenne he-unan bemde d'an ti-ze da welet ha ne vanke netra d'ezo. En unan eus he beachou, evel a gounter, Doue, war he goulen, a lakeas an dour da ziredet eus eur roc'h evit rei da eva da eur paour kez dare da vervel gant ar zec'hed. Ar feunteun-ze, feunteun Santez Odila, a zo ato hirio krenv an dour enni, hag alies ar re glany o deus kavet eno ar pare.

Goude eur vuez hirr tremenet oc'h ober piniñen, o pedi, oc'h ober vad d'an nesa, Odila a varvas er bloavez 702.

Al leandi hag ar chapel a zo savet war reier bras, e kern ar menez. N'e ket eur chapel hepken a zo, mes pemp. Unan a vez grêt anezi chapel ar Groaz, an hini a oe grêt da genta, e amzer santez Odila. Eun all a zo el lec'h ma varvas ar zantez, hag he c'horf a zo miret enni. Bez ez eus c'hoaz chapel an daelou : eno, war a gounter, ar zantez, goude beza klevet edo c'hoaz he zad er purkator, a jomas da bedi, da ober piniñen ha da skuilh daelou betek ma teuas eun eal da lavaret d'ezi oa eet he zad d'ar baradoz.

Bez ez eus ive eur chapel vras, a ves grêt enni an ofisou pa ves pelerined, ha kalz pelerinachou a ves e menez santez Odila. Holl dud an Alzas, koulz lavaret, a deu, da vihana eur wech en o buez, da bedi da chapel o fatronez. Eus a bell e teu tud betek eno. Abaoue ma 'z eus fin d'ar brezel, ez eus bet gwelet o pignat war ar menez a villierou tud eus pep korn eus ar Frans, soudarded, ofiserien ha re-all.

Brao meurbed eo beza eno en hanv, p'eo re dom el lec'h-all. Eno ez eus ear fresk ha yac'h ha ne skwizer ket o sellet ouz ar vro. Leanezed a zo evit digemeret ar bele-

rined. Er goanv, avat, pa ves skorn hag erc'h, e ranker beza gwisket mat evit beva eno.

Santez Odila, pedit evit an Alzas. Grit ma chomo start en he feiz, fidel da Zoue ha d'an Iliz katolik. Pedit evit ar Frans, ma kavo ar peoc'h evit mat, goude eur brezel ken hirr ha ken kriz. Grit ma kendalc'ho an dud d'en em glevet, d'en em garet evel m'o deus grêt epad ar brezel rak, anez an unaniez, ne c'hellint ket adsevel o bro. Grit ma vezint eveldoc'h troet da beñ Doue, da ober piniñen, da garet o nesa, evit ma lakint eveld Doue a-du ganto ha ma raint adarre traou kaer, 'raou bras en amzer da zont, evel m'o deus grêt en amzer dramenet.

J. U.

ALI. — *Niveren F. B. miz c'houevrer a zo bet gwerzet holl. Pedit reomp, zoken, hor gwerzourien hag a vo chomet ganto niverennou eus miz c'houevrer d'o c'has d'an « ADMINISTRATEUR, COADOUT, PAR GUINGAMP ».*
— *Hor gwerzourien ha n'o deus ket peurbaeet c'hoaz evit ar bloaz 1920 a zo pedet d'hen ober ar c'henta gwella.*

KASED AN DIAOUL

Ar merc'hejou, dreist-oll, outan a estlamme,
Ha kaloun ar pôtrig, me zo eur, a lamme
O welet oa kavet mad da eun dra bennak.
Eun deir pe beder zoun a ganas hep distag
Ha, dioc'h ar sioul ma chom an dud, anat oa d'in
E kavet ar c'hased barrek da Vatilin.
Lizik ar C'hastel-ruz ne baouez ginou :
« *C'est si chic, les chansons ! Ludo, encore un coup !* »
Diou pe deir gwech m'oa bet o klask kaout he brevad,
Mad e kave diskouez ez oa eur plac'h desket.
« *Ce sont là des chansons que tout le monde admire !* »
Ouz he c'hlevout, me a zantas evel eur bir
O treuzi va c'haloun... Dipit pe gwarizi ?

Nan da, rak me n'on ket eus gouenn skerj ar gwazi.
 Nan, ar c'haner ma 'z on biskoaz ne oe feuket
 O klevout kaner-all (ha pa ve eur c'hased),
 O kaout eur vouez justoc'h pe grenvoc'h egedoun.
 Nan, n'eo ket jalouzi a waske va c'haloun,
 Mes ar gir ken indin lavaret gant Lizik ;
 Hennez, hennez hepken eo a re d'in hillik.
« Ce sont là des chansons que tout le monde admire ? »
 Nan, feiz hon tadou koz, ar gir-ze n'eo ket gwir !
 Estlammit, ma karet, o klevet eur c'hased,
 Lavarit e kan brao, mes na lavaret ket
 Ez eo brao kement soum ha kement « Viens, Poupoule »
 A vez klevet o tont eus ginou pep fistoul.
 Kaner ha kanaouen n'int ket ar memez tra,
 Ha meur a dro, siouaz, houman ne dalv netra,
 Daoust ma ve ar c'henta eun eostik hep e bar.

N'edon ket va unan o veza e kounnar.
 Tad-Koz, e penn an daol, ne c'hoarze mui breman.
 Eur pennadik a oa e welen anezan
 O roufenna e dal hag o skrabat e benn ;
 An himor a verve ennan e peb elven
 Hag a venne bezan dizac'het hep dale.
 Start oa gantan an eil reaz dent ouz egile.
 N'eo ket ar seurt souniou o defe grêt, m'hen tou,
 Da gorn pri an tad-koz koueza eus e c'hinou !
 — « Piou, emezan, pa-ne c'hellas ket herzel ken,
 « Piou en deus harzet d'eomp hevelep kanaouen ?
 « Piou eo ar c'haner-ze ha n'eo ket eus ar vro
 « Hag a zo gouest da ober mez d'ar re varo ?
 « Matilin, Matilin, sav en da zav, va faotr,
 « Yez kaer hor c'hendadou a rank beza dizaotr !
 « Harz d'ar gallegerien a deu da glask diskarr
 « Ar yez a zo ganet e baradoz an douar !
 « Diskouez, va mab, ez eus kanerien c'hoaz e Breiz
 « Breur ha c'hoar, goût a rez, eo hon yez hag hon feiz.
 « Evit ober d'ezo eur brezel milliget,
 « En e gased an diaoul en deus en em guzet ! »
 E zourn a astennas etrezek ar c'hêrad
 Ha malloz a c'hallet lenn en e zaoulagad...

Kerkent emañ savet ha, va mouez o krena
 Gant an herder, setu m'on kroget da gana
 Diougan ha malloziou hor barz kenta Marzin.

Ha den ouz va c'hlevout ne gredas mui c'hoarzin.
 J. L. EMILY.

Doù anavezet dre ar garantez

*Levrig war an doare da anaout ha da garet an Aotrou
 Doue gant Dom Savinien Louismet, Tad a Urz Sant Beneat*

KENTA LODEN

PETRA EO ANAOUT DOUE DRE AR GARANTEZ ?

KENTA KENTELE — Anaoudegez Doue e jeneral
 (DIVEZA-PENNAD)

*Ar Mestr madelezus en deus dis-
 kouezet d'in ez eo eur blijadur vras
 evitan gwelet eun ene paour o tont
 davetan, noaz ha dibourve a bep tra,
 mes war eun, evel o vont d'ar gêr.*

JULIENNA A NORWICH.

Evelse a teskomp diwarbenn an Aotrou Doue e-unan, da
 genta, penaoz ma ne 'z euz nemed eun Doue hag eun natur
 e Doue, ez euz e Doue tri ferson, an Tad, ar Mab hag ar

Spered-Santel. Gwelet a raimp diwezotoc'h e ro an anaoudegez-ze eur gwel d'eomp e diabarz buez Doue e-unan.

En henvelep doare eo e teuomp da anaout an oberou bras en deus great an Aotrou Doue er meaz anezan e-unan, da lavaret eo, ar bed holl krouet gantan euz a netra, an traou a welomp koulz hag an traou ne c'hellomp ket gwelet. En hent-se eo e teuomp da c'houzout en deus great kement tra a zo evit e c'hloar e-unan hag e kendak'h da reizha anezho, difazi, dre e brovidanz. Evelse eo e ouezomp en deus krouet an Elez ha, goudeze, an den henvel outan e-unan; en deus aprouet an Elez hag e tizentas an dederenn anezho, a deuas da veza diaoulou; en deus aprouet an den, e baradoz an douar, hag e pec'has eno hor gouenn a-bez, pa bec'has Adam (Mari hebken a oue miret diouz ar pec'hed dre veritou he Mab) — hag abalamour da ze, peb den a deu er bed e ene sklabezet gant ar pec'hed ha gant an holl draou a deu da heul ar pec'hed.

Deski a reomp ivez penaoz, en despet da gement-se, Doue en deus karet kement an dud ma roas e Vab unik evit o frene, ha penaoz karantez zispar ar Mab evidomp a oue diskouezet sklear en Inkarnasion; e oue prenet dre zakrifis ar groaz an den kouezet er pec'hed; ez eo santeleet an dud a volentez vat dre Zakramanchou an Iliz; hag erfin, e vezo an dud salvet karget a c'hloar hag a eürusded er baradoz o welet Doue, hag ar re fall silapet e tan an ifern ha dalc'het pell diouz Doue epad an holl eternite.

Hogen, an holl draou-ze ne c'helljemp ket beza deuet d'o anaout dre sklerijen hor skiant naturel hebken. Red oa eta e vijent diskleriet d'eomp: diskleriet int bet hag ez eo dre ar feiz er gemennadurez divin-ze eo e teuomp da gaout eun anaoudegez uhelloc'h ha brasoc'h euz an Aotrou Doue. Pegen bras ha pegen kaër, pegen madelezun ha pegen tost d'eomp ec'h en em ziskouez an Aotrou Doue, pa welomp anezan euz sklerijenn ar gemennadurez-ze.

Trugarekeomp Anezan evit an anaoudegez en deus roet d'eomp ha poaniomp da gompren ervad he zalvoudegez.

Mes n'eo ket echu: bez ez euz c'hoaz eun anaoudegez-all en hor galloud: anaoudegez Doue dre ar garantez, an anaoudegez zispar a deu d'eomp dre eur garantez nerzus, kalonek ha padus evit Doue. An anaoudegez-ze a zo tra peb hini, p'eo gwir e teu da bep hini ac'hanomp dre ma

tarempredomp Doue evel ma tarempreder eur mignon; peb kristen a c'hell he c'haout, gant sikour ar c'hraz, ha Doue a ro atao e c'hraz d'an neb he goulenn.

N'en d'euz ken mennoz ha ken ioul nemed rei d'eomp graz an anaoudegez-ze, ma pedomp anezan.

(DA HEUILH).

Fantik, chomit en ho pro

An drask hag an estig a gan hag a ziskan. Leun e ar prajeier a vokedou-aman, Deut e 'n neve-amzer da heul ar gweniled, C'houi, Fantik, a ya kwit, diouz am eus me klevet!

Boemet ma 'z oc'h pell zo dre zonz ar c'hèriou bras, Ne blij mui d'oc'h ho loch toet gant bannal glas; Savet zo en ho penn dilezel ho proiz, Evit mont da Naoned, marteze da Bariz.

Breiz a zo, laret-hu, eur vro a baourante! Bevanz deus, koulskoude, da rei d'he bugale; Gwell eo krampouez, yod kerc'h, e ti ho mamm, ho tad,

An drask hag an estig a gan hag a ziskan, Leun e ar prajeier a vokedou-aman, Deut e 'n neve-amzer da heul ar gweniled, C'houi, Fantik, a ya kwit, diouz am eus me klevet!

Boemet ma 'z oc'h pell zo dre zonz ar c'hèriou bras, Ne blij mui d'oc'h ho loch toet gant bannal glas; Savet zo en ho penn dilezel ho proiz, Evit mont da Naoned, marteze da Bariz.

Breiz a zo, laret-hu, eur vro a baourante! Bevanz deus, koulskoude, da rei d'he bugale; Gwell eo krampouez, yod kerc'h, e ti ho mamm, ho tad,

Eget n'eo bara gwenn ouz töl eun divroad.

Baleit, mar karet, tre da benn-all ar bed,
Bro par da Vreiz-Izel e neb lec'h ne-gavfet;
Kaer é dre he c'hoadou, kaer dre he gouriz-mor,
Mes na kaer é, dreist-oll, dre he feiz, hec'h enor !...

Gounidou a glasket, plijadur, jolori ?...
Ne 'z ei d'ho tiarben 'met poan ha melkoni ;
Danvez hag eürusted a luc'h dirak ho sell ;
Mar d'int tost d'ho lagad, eus ho torn emaint pell.

Pa vet ho-unanik e Naoned pe Pariz,
Na doanüs e vo, na trist ho yaouankiz !
Allas, pell eus ar vro emoc'h enni karet,
Kenavo pep dudi, kenavo, joausted !

Na zarempredfet mui ar pardonioù santel
A remp ni, 'pad an hanv, da zent koz pep kartel ;
N'efet mui, fichet drant, antronoz ar gouelioù,
D'ar fest war al leur-gêr, ouz son skeltr ar biniou.

N'efet mui da zougen skeuden aour ar Werc'hez,
Laouen ha glan ho tal, c'houi koant vel eun élez,
Na da glask briadou bleun burli ha spern-gwenn,
D'ober garlanteziou da lakat war he fenn.

N'efet ken da lusa, da ziranz kraon kelve,
Gant ho mignonezed, er zulioù d'abarde :
Na seder e vijec'h, o vont dre ar c'hoadou,
Divizou kaer ganoc'h, c'hoarzerez ha zomjou !

Du-ze, ne weloc'h mui nemet eur bobl tud yen,
Rei gwap eus ho prezeg ha fae war ho kreden ;
Du-ze, ho proz vordet, koulz hag ho chobelin,
Pa dremenfet e-biou, lako 'n holl da c'hoarzin.

A-vrema, paourezik, nec'h hag enkrez bemdez
A vuntro ho kalon, a drenko ho puez ;
Daelou stank, a-vreman, a dano ho lagad,
Ha den d'ho kennerza, nikun d'ho laouennat !...

Ah ! kredit d'in, plac'hig, gwell é ho lochig kloz,
Elec'h m'ho peus bevet ken dijäl de ha noz ;
Gwell é al lanneier, gwell é ar stankou kled,
Elec'h e kanec'h gae, o vésa an denved !...

Rozen diliorzet a weler o c'hoenvi ;
Peb avel, pep douar n'int ket grêt eviti :
Nag evidoc'h, koantik, n'é ket mad, n'é ket fur
Dilezel ho mamm-vro ha redek en aontur.

Er vro lec'h m'omp ganet, eno 'man kaer beva !
E riboul ar c'hêriou, n'ez eus na peoc'h, na joa ;
N'eus 'met gloaz 'vit ar c'horf, stlabe 'vit an ine :
Ped a goll o yec'hed hag o lod eus an ne !

Er vro lec'h vër laket gant Doue da c'henel,
Eno ve mad beva, eno ve mad mervel ;
Sonjit c'hoaz ouспен ze : pa varvomp, e ve gwell
Hor be tost, er vered, d'al lec'h oa hor c'havel.

Kerent ha kenvroiz, nemet gant ar re-ze,
N'hon do eur beden vad 'vit hon paour kez ine ;
Hon relegou ive ne oufent kousket éz,
Mar ne d'int en disheol a iliz hon farrez.

Chomit, Fantik, chomit en ho pro Breiz-Izel ;
Foei 'vit ar c'hêriou bras, foei vit ar broiou pell !...
Pelec'h e kavfet-hu eürusted, karante,
Nemet er vro 'zo grêt evidoc'h gant Doue ?

MELIAF.

Falz-Kredennou ar bobl

MESTR-YAN. — Kerkoulz e ve d'ezo mont da gaout Lan-sod eus an ti-all, pe teurel o arc'hant dreist d'o fenn ! Ha sonjal a ra d'it, Yan, en devozo da vab eur hilhed gwenn pa vezi bet o rei da arc'hant d'al laer-ze ? Ne welez ket penôs an dud fallakr-ze a ro ato fraou ken diês da ober ma n'heller ket dont a-benn anezo, evit kaout tro da lavaret goude ze n'eo ket bet grêt holl ar-pez o doa gourc'hemennet ?

Taol evez, Yan, penaos pa denner d'ar sort koulz ha pa rër traou-all, e vezer bepred dindan dourn Doue hag elec'h m'en em gav Doue, an-diaoul ne c'hell ket lakat e fri.

FANCH. — Kaojou, Mestr-Yan ! Sorserien a zô sur ! Abraham goz a-hont hag a zo, hennez, eur zorsrer dreist ar re-all, en doa prometet d'in kaout eun tensor e Koat-toull-sac'h. Lavaret a reas d'in : « Varc'hoaz, dirgwener, d'an taol a hanter-noz, me a zeuio d'az kerc'hat, mar kerez. Frota a ri huzil (1) ouz da vaz ; 'nem lakat a ri warni a-c'haoliad ha me a reio d'it gwelet an diaoul. Heman a ziskouezo d'it an tenzor. — « Ha ne d'eo ket evelato eun dra farsus, a lavaris d'in va-unan, gwelet an diaoul ?... Hag an tenzor eta ?... »

Sini a reas an hanter-noz. Abraham goz a en em gav. Tenval-spount oa hag acun am oa ken a grenen. Erruet er c'hoat, Abraham a en em lakes da drei endro d'in ha ne ouzon pegement a draou a lavaras etre e zent. — « Pelec'h eman an diaoul hag an tenzor ? a leverjon d'ezan ; — hag e respountias : « Laka pevar bez a ugent real e kichen troad ar wezen ha varc'hoaz vintin e froti huzil ouz da c'heno evit miret na vezi anavezet hag e klaski 'barz an douar, goude beza grêt teir dro e beg ar wezen ha grêt teir gwech sin' ar groaz ». — Her grêt am eus ha mesket ive an douar ha, koulskoude, eo gwir n'am eus gwelet na diaoul na tenzor, na gwelet kennebeut va fevar bez a ugent real.

(1) *Huzil, huzel, suie.*

Hogen, Abraham en deus lavaret d'in abaoe penaos e oa dre va faot an diaoul ne felle ket d'ezan en em ziskouez evit kennebeut a arc'hant ; restaolet e vije d'in eta va arc'hant divezatoc'h. Distrei a raint eta, ma fevar bez a ugent real, asambles gant an tenzor ha, pa lavaran d'eoc'h ez on sur, hep miar ebet e c'hellet va c'hredi. Da c'hortoz, ez an da zestum gwenneien evit rei awalc'h d'an diaoul, p'eo gwir n'en deus ket bet e gont, e doare ma lavar Abraham goz.

MESTR-YAN. — Sell, Fanch, da zorsrer n'eo nemet eur fripoun hag en deus laeret d'it ugent lur oc'h ober gwap ac'hanout. N'ez eus eno diaoul-all nemetan ; en en guzet e oa drek ar wezen hag en deus paket da arc'hant. Gwelloc'h a rafes mont da gonta da afer da brokolor ar Republik nevez !

FANCH. — A zonj d'eoc'h ? Marteze sur e rafes gwelloc'h ; koulskoude ne gredan ket mont.

MESTR-YAN. — Mat ! neuze ne d'out nemet eur zod !

FANCH. — Eaz eo lavaret, Mestr-Yan ! Ha mar dafe da deurel sord war va c'hezeg ha va derved ?... Kredi a ran zoken en deus grêt eur zell a-gorn ouz va gwreg. Ne ouzon ket sur eo Abraham goz en deus her grêt ; hogen, n'eus forz, eur sord a zo bet taolet warnezi ; sklêr eo !

MESTR-YAN. — Daoust ha te a c'hell lavaret an dra-ze hep c'hoarzin ha gant gwirionez ?

FANCH. — Ya, rak ma ne d'eo ket Abraham goz, eo Fanchoun eo he deus hen taolet.

MESTR-YAN. — Petra eo hounnez, ar Fanchoun-ze ?

FANCH. — Penaos ? Ne anavezet ket Fanchoun ar C'hastellik ? Me a ya da gonta d'eoc'h ! Da genta, e fell d'in lavaret eo eur vestrez da ziskleria o fianeden d'ar merc'hed yaouank ; stank ec'h eont d'he c'haout ha ne vank war hini.

Setu c'houec'h miz abaoe ma emâ va gwreg o langisa. E poull he c'halon emâ he foan. Mont a ran breman war eun da gaout Fanchoun hag a zo, a lavaran d'eoc'h, eur zorserez vras, eun divinerez a bep tra, eur vestrez evit lammet an derzien, eur vaouez hep he far war dek leo tro-dro. Parea ra ar re goenvet, ar re namet, ar re vac'hagnet, ar re dort hag a bep seurt tud klanv, gant he luredou ha dre gomzou anavezet ganti hepken. Rei a ra

d'eoc'h da eva buredadou a bep seurt dour trenk a zo ganto c'houez fall dre ma 'z int gwelloc'h da barea. Oh ! nag a voutailhouidigou he deus a bep seurt louzeier, enno treuz-yeot ha stôt bioc'h ! Ha nag a vad ne ra ket an dra-ze d'eoc'h !

MESTR-YAN. — Da wreg eta a zo bet gwellaet d'ezi ?

FANCH. — Ne ouzon doare.

MESTR-YAN. — Ne ouzout ket ? Me a c'houlén diganít ha hi zo gwelloc'h ?

FANCH. — Maro eo !

MESTR-YAN. — Al louzou milliget-se en deus lazét anezi !

FANCH. — Ah ! gortozít ma lavarín d'eoc'h. Ah louzou-ze en dije grét d'ezi muioc'h a vad ma vije bet brasoc'h.

Fanchoun ne vank gwech ebet, elec'h ar medisin ne oar netra ! Ha kredi a rafec'h e lavare heman d'am gwreg : « It goustadik ; ne gemerít ket a louzeier ken ! Arabad eva nemet dour ! » An dra-ze a ziskonforte oll anezi... Er c'hontrol, louzou Fanchoun a oa sall sall ; va gwreg paour a groge enni ar « c'holik » hag a heuge oc'h eva an dra-ze... Allas ! maro eo, Doue d'he fardono !

MESTR-YAN. — Ma mignon Fanch, setu aze penós ar skraberien diwar ar meaz a deu, war digare ho kreden-nou sod, da baka hoc'h arc'hant.

Setu aman koulskoude va zonj war an traou-ze holl. Ar sord ne d'eo nemet eur fablen hag eur rambrez. Alies an dud fallakr ne gomzont anezan nemet evit ober e kuz torfejou pe evit ampoezoni an anevaled. Ar c'heler ne d'eo nemet eur vogeden eus an douar ; ar spesou, traou diwanet e sperejou ar re o deus aoun ; paotred ar zabad, viltansou froudennus, ijinet gant tud strafuilhet. Ar zor-serien a zo friponed ; an divinerien, trubarded ; al louzouaerien evit pep poan, furlukined divergont ; al louzeier hag an troaz, loustoniachou. Ar re a glask tensoriou hag ar re a lounk a bep seurt louzou hag ar re o deus aoun rak o skeud, tud berwell, diot hag eaz da drompla.

X

O Sant Jozef, evel m'ho peus gwechall diframmet ar Mabig Jezuz digant ar maro prest d'her skei, evelse diwallit breman Iliz santel an Aotrou Doue diouz pep droug. Evelse bezet grét.

En dro d'ar re glanv

Eur pod gant goulc'her (1) a vezo en ti da rei d'ar c'hlanvour p'en dezo ezom da vont war ar veaz ; er pod-ze evel er pod da droaza e vezo lakét dour-javel, dour-raz pe glor, nemed lavaret a rafe ar medesin derc'hel an troaz hag ar fank, evel m'emaint, da ziskouez d'ezan ; mes neuze, na petra 'ta, ne vezint ket dalc'het er gampr, abalamour d'ar c'houez fall a zav dicuto. Ar podou-kampr a vezo kempennet (arabad, avat, hen ober gant an daouarn), an abreta ma vezo gellet, gant linad ha ludu.

Ar re glanv ha ne c'hellont ket sevel euz o gwele a vez kavet breman podou great ispisial evito hag a zo eaz kenan.

Ar re o deuz paz a daolo o zufadennou en eur podig bihan, eaz da gempenn hag a vo ennan, atao, eur banne dour ampoezonet ; an traou a vezo er pod-ze a vezo stlapet bemdez, hag aliesoc'h ouz red zoken, en tan, hag ar pod e-unan a vezo kempennet kerkent ha ma 'z eo goullonderet, evel ar podou-kampr-all.

Evel m'am euz lavaret d'eoc'h, ar re a vez wardro ar re glanv a rank senti piz ouz ar vedesined ; *arabad eo d'ezo rei netra 'n holl da zibri d'ar c'hlanvour, nemed gourc'hennennet e vefe bet d'ezo hen ober gant ar medesin.* Mar d'int nec'het o klask gouzout petra da rei d'an hini klanv araok ma en em gav ar medesin, n'o deuz nemed rei d'ezan eur banne leaz tomm. Kement o devezo da rei a roint e listri : bolennou, asiedou, loaieu ha gwer, neat kenan ; ar re glanv, koulz hag ar re yac'h, a deu muioc'h a c'hoant dibri d'ezo pa vezont servichet brao. Ar glanvourien a rank chom gourvezet war o gwele a vezo red rei o boued d'ezo gant al loa hag o evaj a vezo roet d'ezo gant eur goukoulk a vez kavet da brena e ti an apothiker hag a zo eaz kenan evit rei da eva da unan klanv.

Arabad rei netra d'ar glanvourien pa vezont kousket ; ne vezint dihunet nemed ma lavar ar medesin eo red rei d'ezo boued pe louzeier d'an eur merket war an ordrenans.

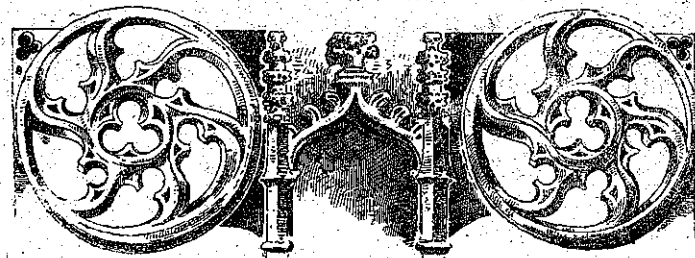
(1) *Goulc'her, golo.*

War ar meaz emañ ar c'hiz da rei kalz re a voued d'ar glanv; merc'hed a zo hag a gav d'ezo e pareint o c'hlanvourien o stanka o c'hof d'ezo. Na pebez sotoni ! dibri eur pred a re a zo tra awalc'h awechou, pa vez tersien vras, evit laza eun den ; yun epad eiz deiz ne reas biskoaz gaou ouz den ebed. N'it ket eta da rei da zibri d'ho tud klanv, heb goulenn kuzul digant ar medesin, ha n'it ket da rei d'ezo, kannebeut, louzeier, ho peuz klevet hano anezo war ar c'hazetennoù hag o deus brud da barea an holl glenvejou, rag al louzeier a leverer a bare an holl glenvejou ne bareont, peurliesañ, klenved ebed, ha koulz eo d'eoc'h mont da deuler hoc'h arc'hant er mor eget mont d'hel lakat e stranerez en doare-ze.

An dud a entent ouz ar re glanv a dle deski ivez lakat d'ezo an « thermomètre », a ro da anaout tomder ar c'horf ha brasder an darsien ha, ma rankont senti ouz kuzuliou ar medesin, e rankont ivez kaout daoulagad lemm ha diskouarn tano evit beza goest da lavaret d'ezan, p'en em gavo, petra zo c'hoarvezet gant o c'hlanvourien ; gouzout a dleont ha poaniet int hag e pe leac'h o deuz poan, ha paz o deus bet, ha troazet o deuz ; kalz pe nebeud ? Pe liou oa an troaz ? Hag ar fank ? Mar d'int servicherien an dud klanv, ez int ivez servicherien ar medesin, da lavaret eo, e rankont ober evit ar gwella da zikour henman da gaout ar c'hlenved, n'euz forz peger reustlet e vefe ar gudenn. Lavaret a raint ha kousket mat en deus ar c'hlanvour ha n'en deus ket hunvreet, klemmet ha finvet epad e gousk. Gouzout a raint ne gousker ket kalz er c'hlenvejou bras, er c'hlenvejou nervennus ; al kounkerien alcool a gousk fall, koulz hag ar re a vutun re hag a ev re a gafe hag a de ; an trouz ha ar goulou a vir ouz eun den da gousket hag ive an ear fall a c'helle beza er gampr ; diesoc'h eo c'hoaz kousket en eur gwele ha n'eo ket great mat hag en eur gwele yen.

Gouzout a raint pere eo ar c'hlenvejou spegus ha pegoulz eo red lakat ar c'hlanvour en e gampr e-unan gant difenn ouz an holl da dostât outan ; dougen a raint atao dilhad war gorre gwenn ha dibikouz ; laouen hag habask e vezint hepred ouz ar re m'emañ war o zro hag en doare-ze e roint d'ezo muioc'h a fisianz da barea.

AR MEDESIN.

Bugale sakrist Lok-Melar

Gwechall ez oa eur zakrist koz e bourg Lok-Melar hag en doa tri mab. Pa welas e tostae ar maro, e c'halvas anezo :

— Va bugale, emezan, setu aman va holl feadra : va falz ha va fal, va levr ofereñ ha va fistolen... Gwelomp, te. Olier, ar c'hosa ac'hanoc'h, hag as peus kement a spered, pe seurt micher a gemeri ?

— Va zad, eme ar c'houer yaouank, me a gar an Otrou Doue, c'houi oar ; me a vezo beleg, mar plij gantan.

— Hag a zo mat, va mab ; komzet em eus ac'hanout d'an Otrou Person. Del, kemer va levr... Ha te, Fanch, petra vezi ?

— Me, eme Fanch, netra ! Ar vuhez a zo re verr evit kemeret poan o labourat. Beva rin hep labourat, mar gellan. Nemet mont a rafen, oc'h red, da zerveziata diou pe deir gwech ar zizun, evit gounit ar boued a zebrin. Va zad, me a vezo eur « feneant ».

— Alo, pôtr, eme ar zakrist gant tristedigez, gwelloc'h a rafes deski eur vicher evel ar re-all, lezen Doue eo. Mes, evel a giri evelato !... Kemer 'ta ar bal hag ar falz... Ha te, va Jopig, emezan, o trei war-zu ar yaouanka, lezhanvet an « Diod » ; dre ma oa berr a spered, petra fell d'it beza ?

— O feiz, va zad, eme ar c'hêzig, me a vezo laer !

— Santez Anna ! eme an tad paour, laer end-eün ? Micher zivalo, rak archerien a zo e Landi, ha du-hont,

d'an nec'h, ez eus unan hag a wel ker sklér en noz 'vel en deiz... Koulskoudé, pa fell d'it, ez pezo va fistolen; mes, gant a ri, töl evez !...

Ar zakrist koz en doa toulllet kalz beziou en e vuhez ha setu ma oe toulllet d'ezan e hini. E vugale o devoe keuz d'ezan hag a ouelas kalz pe nebeut : Olier, kalz ; Jopig, eun tamm nebeutoc'h, inosant evel ma 'z oa ; ha Fanch, tamm ebet, siouaz !

Setu ma 'z eas bugale ar zakrist pep hini eus e du. Olier a yeas d'ar prespital, Fanch d'eur c'har-di bennak ha Jopig, savet uhel e fri gantan, da redek an henchou ha da glask labour.

Skei a reas en deiz kenta war meur a zor.

— Petra glaskez, koantig ? a veze lavaret d'ezan dre-oll.

— Labour, mar plij !

— Pe seurt micher a rez te ?

— Laer, a responte Jopig.

Ha bep tro ive e lavare mestr an ti d'ezan.

— Re yaouank, mec'hiegig ! Aze eman an hent bras, kerz !

D'an eil dervez e oa demdost henvel an traou, nemet eun tieg, drouk ennan, a lakas e chas warlerc'h al laer... D'an trede, wardro ar pardaez, skwiz ha dare da vervel gant an naon, ez eas da skei e kreiz eur c'hoad bras war dor eur c'hoataer.

— Deus en ti, lampon bihan, a lavaras eur pôtr koz difêson, kamm ha gwisket truilhek. Lavar d'in petra glaskez ? Daoust ha dont a rez d'am laerez ?

— E feiz, marteze awalc'h... Eun dra bennak ho peus ? a lavaras Jopig, o tiskouez e bistolen ; rak me a zo laer dre vicher.

Ar c'hoataer a reas eur zell a druez ouz ar c'hrouadur hag a zirollas da c'hoarzin.

— Laer out ? a leverez, pôtr bihan ?... Eur vicher vat ac'h eus kavet. Destum 'ta ar bistolen-ze ha lavar d'in didroidell petra glaskez ?

— Labourat ganeoc'h ! eme Jopig dichek.

O welet en doa ar bugel doare vat, ar pôtr koz a lavaras d'ezan gant muioc'h a vadélez :

— Mat ! mat !... Kemeret a ran ac'hanout. Da voued ez pezo evit gopr pa 'z pezo labouret awalc'h evit e c'hounid.

Evelse, ma peus c'hoant debri varc'hoaz vintin, kea prim da « labourat » du-hont, war an hent bras, oc'h an dorgen. D'ar c'har kenta a dremenno... gouzout a rez petra zo da ober ?

— O feiz, n'ouzen ket da ! eme Jopig ; rak, va den mat, n'anavezan ket kaer va micher c'hoaz !

— Doueti ran ouz da welet ; ingal eo, deski a ri gant an amzer, pôtr. Pa vo tremenet va foan em zreid, ez aimp hon daou. Selaou, da c'hedal : Pa deui eur c'har da dremen e kreiz ar c'hrêc'h, e lammi ouz penn ar c'hezeg, ar bistolen en da zourn, hag e lavari uhel :

« Hop ! Hop !... A-zav ! Ar yalc'h pe ar vuhez ! »

— Ha goude ?

— Goude e weli pegement a arc'hant az pezo bet, war vord an hent bras, hag e teui d'ar red da zigas ar yalc'h d'in.

— Da zigas ar yalc'h d'eoch, a livirit, eme Jopig, ar yalc'h d'eoc'h 'ta ?

— Ya, mec'hieg, ha dillo, gant aon rak an archerien a c'helfe digouezout ganez.

War gemment se ez eas al laer yaouank d'al léc'h kemenet d'ezan gant ar c'hoataer. Edo eno diou pe deir heur a yoa o c'hedal pa glevas trouz : Trip ! Trep ! Trip ! Trep !... Eur marc'heg a zave ar grec'hen goustad, war gain e loen.

— Hop ! Hop !... A-zav ! Ar yalc'h pe ar vuhez ! eme Job o sevel e vouez hag o karga e bistolen.

Er memes tra, evitan da veza laer « dre vicher », n'oa ket gwall akuit ar paour kez Diod ! Naon du en doa ha krena rea gant ar riou. Dre chans evitan, o veza n'en doa netra d'en em zifen ha ne wele ket gant piou ez oa taget, ar beachour a dôlas e yalc'h, hag ac'hano...

— Alo ! eme Job, setu hag a zo brao evit eun töl esa ! Hag hen d'ar yalc'h.

Goulonderi a reas anezi e kichenik ar foz hag e kontas an arc'hant. Niveri a reas betek ugent pez gwenn... Allaz ! ne ouie ket hirroc'h...

— Mat eo, emezan, gant plijadur ; deomp breman da gas ar yalc'h d'an « ôtrou ».

— Labour vat ec'h eus grêt, emechans, pôtr ? a c'houlennas ar c'hamm. (DA HEULH) PLUENZIR.

EN IVERZON

Eur banne sklerijen a oa tarzet en oablou koumoulet Iverzon pa oe klevet penaos an Ao. de Valera, penn-rener ar Republik, a oa deut da Iverzon, — ha n'eo ket hep gouzout d'an Ao. Lloyd George, marvad, — evit klask an tu da ziazeza eur peoc'h padus etre an diou vro.

Arabad fiziout re war gement-se. Al laeronsiou, an tóliou trubarderez a-berz ar boliserien n'o deus paouezet tam. Eun ofiser saoz bet medalennet er brezel bras, pa en deus gwelet e pe stad truezus e oa dale'het Iverzoniz, an eus bet skrivet en eur gazeten saoz, an *Daily News*, talvoudegez eul levr evit disklêria ar wirione d'e genvroiz.

Eus al levrig-se laket e galleg gant hon mignon ha ken-vroad, an Ao. Jul. Gros, e tennomp an danevel a zo aman warlerc'h, dibabet etre kant-all henvel.

An 31 a viz genver 1920, da der eur hanter eus ar beure, eur bagad poliserien saoz a deuas da dorna war dor an Ao. hag en Itron Collins, o chom e Dublin.

An aotrou a lammas da zigeri an nor, c'hoant gantan sevel ar bec'h diwar e bried a oa tost d'ezi beza mamm. Ar zoudarded a grogas warnan hag o mestr a lakas furchal an ti, ma rankas an itron spouronnet, strafuilhet oll, sevel eus he gwele. He gwaz a oe kaset d'ar prizon, da Vro-Zaoz.

Ar wreg reuzeudik a c'hanas re abred he bugel hag a gouezas klanv e riskl da goll he buhez. Aotreet e oe d'he gwaz dont d'he gwelet ha chom ganti ter zun. Hogen, epad an ter zun-ze, an ti a oe furchet ter gwech gant ar boliserien ha bep gwech ec'h ejont e kambr an itron. Gwasaat

d'ezi e reas hag e oe roet d'he fried tri devez konje ouспен. Mes an dud milliget-man, evel diaoulou kounnaret, a deuas c'hoaz eur wech e kreiz an noz. Ar vamm baour he devoe eur falladen hag ar medisin a lavaras ne oa ken esperans eviti. Pemzek devez a oe roet a-neve d'he den evit ober hec'h interamant.

A drugare Doue, an itron en em gavas gwelloc'h. Ker-kent e oe kroget adarre war an aotrou hag e oe adkaset d'e brizon hep ne oar nag hen na den perak en em gav eno.

Daoust hag er Beljik, hag er Frans, ar Boched o dije grêt gwasoc'h eget ar Zôzon en Iverzon? Hag ar Boched o devoa eun digare; brezel a oa.

GWELTAS.

G. S. — En o liziri koareiz, holl eskibien Iverzon a zav adarre o mouez da ziskuilh gwall-dôliou ar Zôzon, ken gwaz e kenver an Iverzoniz, eme ar c'hardinal Logue, ha Cromwell gwechall.

KELEIER

AR BOCHED HA NI. — Goude bodadeg Paris, setu eun all savet e Londrez evit peurachui an divizou diwarben ar Boched hag o die en hon c'henver. E. Paris, e oe disklêriet e rankje ar Boched paea, en eur ober 42 vloaz, 226 miliard hag, ouспен, 12 dre gant diwar o c'honversou. Ma tislava-

rout e Londrez, petra vezo grêt en dro-man ? Ar pez a dieje bezan bet grêt 'baoue pell zo : kemer lod eus o douarou ; hor soudarded a gerzo war araoek hag unan a zaou e ranko ar Boched da ober, plega pe derri. Red e vo, marteze, miret pelloc'h ar c'hlast 19 dindan an armou ; mes petra ne vefe ket grêt evit dizarben eur brezel-all ? Ha, n'eo ket gwelloc'h d'hor fôtred yaouank chom eun nebeut miziou ouспен d'ober gward war ar Ren eget dont hirio d'ar gear ha distrei adarre, 'benn pemp pé c'houec'h vloaz, da c'houzanv pevar pe bemp bloavez brezel hag ar maro da heul ?

Bezomp fizians ; ar marechal Foch a zo bet chilaouet ar wech-man, hag en e zourn ema bepred ar galloud a roas d'eomp an trec'h.

ARABAD CHOM DA GOUSKET ! — Tud ha ne chomont ket da bauez eo, diouz eun tu, ar Boched ha, diouz an tu-all, ar « gomunisted », ar seurt hailhouned-ze hag a zo o klask diskarr kement lezen a zo bet savet gant Doue ha gant furnez ar poblou evit euna ar bed war e hent.

Ar Boched a bae ar « gomunisted », hag ar re-man, evel just, a labour evit ar Boched. Dizoloet zo 'bet neve so, e Frans, eul lod eus ar gwall-labour a glaskont ober : e miz mae, e oant e zonz lakat o c'hraban war an tier-bank ha tapout krog ac'hane e pénn ar vaz. Ken bras 'vel eo hon ezommou, e kred d'ezo n'halla ket hor bro chom diflach dindan ar bec'h hag e c'hallfont ézetoc'h a ze he lakat da vrallan. An hoil a glask plijadur, arc'hant, ebad ha nebeut a labour ; an traou n'hellont ket padout evelse, hag ar gomunisted ne c'hortozont ken nemet an eur ma vezo goulonteret ar yalc'h ; neuze, emeint-i, en em gavo an tu krenv ganeomp !

Er mare-man, mui eget biskoaz, ez eus dre ar bed, eur galloud hag a zo war ged evit dalla ar sperejou, saotri ar c'halonou ha gwaska an dud a gar ar wirionez hag ar frankiz.

Neve so, eo bet brudet ar c'helo zo eur rumm tud pinvidik-mov, a bep bro, en em gléve 'vit prena kazetennou, keloennou, skrivagnerien ive, e doare ma ne vefe ken moulet e Frans eur gir nemet dre ma plijfe d'ezo.

Arabad d'an dud a gar Doue, ar vad, ar peoc'h, an onestiz, — chom da gousket. Biskoaz n'o deus bet muioc'h ezom d'en em zikour ha d'en em unani !

Hebreu et Breton Armoricaïn

Dans son *Dictionnaire de la langue bretonne*, Dom Le Pelletier, bénédictin de la Congrégation de S. Maur, institue certains rapprochements entre le breton armoricain et l'hébreu. Sur 4.435 mots, 302 entrent en comparaison. C'est beaucoup, et il faut en rabattre ; comme étymologiste, en effet, le docte religieux n'est pas toujours sûr, et, à plus d'une reprise, chez lui la sagacité du chercheur tourne à la fantaisie. Nous nous bornerons à signaler ici quelques cas topiques où la langue de nos pères semble bien se rencontrer avec le vieil idiome d'Israël (1).

ABADEN, affaire difficile, corvée. Cornique, *habadin*, esclavage. Hébr. 'évédh, esclave, serviteur, 'avodha, travail.

AIEN ou *eïenen*, pl. *eïen*. source, fontaine. L'hébreu *ain* signifie 1° œil, 2° source. Et la métonymie s'explique facilement ; la fontaine, dont l'eau est transparente, est comme l'œil du sol. Le mot est pris successivement dans ses deux acceptions : Gen. 49, 12, 22. Les villages en Orient sont d'ordinaire établis à proximité d'une source ou d'un puits : d'où les noms arabes de localités : Ain-Karim, Ain-Madi, etc...

ANCOU, mort. Heb. *hanaq*, étrangler. Le grec $\alpha \nu \alpha \chi \nu \alpha$ a aussi le sens de fatalité, trépas.

AVEL, vent. Heb. *hévél*, souffle, vent : cf. Is. 57, 13.

BARA, pain. Heb. *bara*, manger ; le pain était regardé, chez les Hébreux, comme le principal aliment. Cf. l'assyrien *barâ*, avoir faim et se rassasier.

BELI, autorité, *beleg*, prêtre ; en moyen-breton (xvie s.) *baelec*, *baellec*. Les philologues ne sont pas d'accord sur l'origine de ce mot. C'est faire fausse route, à mon avis, que de l'aller chercher dans le latin. Elle se trouve plutôt dans les langues sémitiques où le mot *ba'al* signifie

(1) En hébreu, l'esprit doux ne se prononce pas ; l'esprit rude est un son guttural : il correspond à un *h* prononcé du fond du gosier. *Dh* = *th* doux anglais ; *th* = *th* dur anglais ; *h* = *ch* dur breton.

maître, seigneur. Ce terme servait à désigner les divinités locales de Chanaan. Sous la forme *Bel*, il représentait, en Assyrie, l'un des dieux principaux, et, à titre de nom commun, la divinité en général. Notre vocable *baelec* ou *beleg*, serait donc synonyme de chef religieux.

BEZ, gallois *bedd*, tombeau. L'hébreu *beth*, dont le sens ordinaire est maison, devient parfois synonyme de sépulcre. Cf. Ps. 49 (48), 12 : « Des tombeaux seront leurs maisons d'éternité » ; Eccl. 12, 5 : « L'homme s'en va vers sa maison d'éternité ». « Les Égyptiens, note M. Podechard (*L'Écclésiaste*, Paris Lecoffre-Gabalda, 1912) appelaient les tombeaux *aidious oixous* (Diodore de Sicile I, 51), et *domus aeterna* était une expression reçue sur les monuments funéraires romains, dès le temps de la République. Lepelletier cite ici fort à propos l'épigramme de Jean Owen :

Angli Bed lectum vocitant, Cambrique sepulchrum,
Lectus enim tumuli, mortis imago sopor.

BOM, élévation, levée de terre. De même *bama*, hauteur. Les fameux *hauts lieux* contre lesquels protestaient les prophètes d'Israël étaient des centres de culte établis sur les collines (Am. 7, 9) ou sur des tertres artificiels (Jér. 7, 31) : ils s'appelaient *bamoth*.

BOULC'H, entamure, incision. — Heb. *palag*, diviser, et *palah*, morceau.

CANN, blanc, brillant. — *Cann-louar*, pleine lune. De même, en hébreu, la lune s'appelle *lebana*, le blanche.

CUZA et *cuzi*, cacher. Heb. *cahaz*, même sens.

DON, apprivoisé, docile, doux. Heb. *doum*, se taire, être docile et paisible.

ERO, sillon, de *arazr* (*arar*) charrue. Heb. *'érés*, terre.

GARGADEN, gorge. Heb. *gargeroth*, gosier.

GOUR, homme, *vir*. — Heb. *gavar*, être fort, *gévér*, homme.

IA, oui ; cornouaillais, *iao*. Dans l'Exode (3, 14), Dieu se révèle à Moïse comme *celui qui est* : *iaoué*. La prononciation *Jéhova* est relativement récente : elle date de 1520 environ. Les Juifs établis à Eléphantine (Égypte) au 5e siècle av. Jésus-Christ prononçaient *Iaho*. La formule réduite *ia*, qui se rencontre à la fin de plusieurs noms propres (Amasia, Zacharia, etc...), était usitée dans les

allelouia de la louange liturgique. — Cf. le cornouaillais *diriaou* (dies Jovis), Jeudi.

LAVARA, dire — cornouaillais, *Savarat*, parler. Heb. *davar*, parole.

MAB-AL-LAGAT, prunelle de l'œil, litt. fils de l'œil. L'hébreu appelle la prunelle *filte de l'œil* : Ps. 17 (16), 8 : « Garde-moi comme la prunelle, fille de l'œil ! » — Le mot *mab*, fils, est à rapprocher de *méab*, (issu d'un père. C'est l'origine que plusieurs assignent au terme *Moab*.

MAL, mouture, — *milin*, moulin. Heb. *moul*, circoncire, couper en rond. L'image du mouvement circulaire est continuellement réalisée par la meule qui tourne. — *Moëll-carr*, ou *moull-carr*, moyeu de roue de charrette, est également apparenté à l'hébreu *moul*.

Maro, mort — *môr*, mour, mer. Heb. *marar*, être amer.

Mut, muet. Heb. *mouth*, mourir. Nous savons d'ailleurs que le verbe *damam*, à la forme simple, signifie être muet, et, à la forme passive, disparaître, mourir.

PEN, tête. Heb. *panim*, face.

SAM, charge. Heb. *soum*, placer, imposer.

SPERN, épine. Heb. *siporén*, ongle, pointe de diamant.

STER, étoile. Heb. *chetar* étoile : Esther, 1, 14.

Les affinités que nous venons de signaler ne peuvent toutes provenir de coïncidences fortuites. Sans viser à établir que le breton fut la langue parlée au paradis terrestre, elles demeurent comme autant de points d'attache par lesquels la vieille langue de nos aïeux va rejoindre les idiômes antiques de Palestine ou de Chaldée.

H. PÉRENNES.

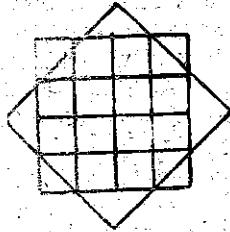

I. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ C'HOUEVRER

I. — Momenter an holorach. — II. — Ar Maro. — III. —
Gloan, loan, oan. — IV. — Arc'h Noe. — V. —

II. — DIVINADENNOU MIZ MEURZ

I. — Me 'm euz eun dra bennak tano,
Lakeat er c'hor e chench hano.
20 p. ar r. Digaset gant tri vreton yaouank soudarded e Naoned.

II. — Me 'm euz eur blantennig, em c'hear,
Ne gar sevel nemed en ear,
N'eo red na douar, na podou,
Evit ma kresko he grizioù.
20 p. ar r. Digaset gant eur pôtr yaouank euz a Rosnoen.

III. — Feuteun velen, kant tuellenn
A daol o c'hant er memez lenn.
20 p. ar r. Digaset gant Anjel Kergoat, Sizun.

IV. — N'euz ket eun den, er bed, hebdown,
Goest da lavaret d'ec'h plou oun.
20 p. ar r. Digaset gant Mari Rolland, Sant-Thegonnec.

V. — P'en em ziskouezan, eme Ber,
An traou d'in holl a ziskouezer :
Te zo brao d'it, Per, eme Baol.
Me gav, dre holl, dor zerr, bep taol.
20 p. ar r. Digaset gant F. Bihan, Mespaul.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TOLEN AR MIZ. — D'hor lennerien ha d'hon holl vignoned. — Dienez ar Vretoned, *J. M. Perrot*. — Ernest Psichari, *Yan Bizien*. — Hed gwenan Kergô, *Ar Skour*. — Ar rouden a rê baz S. Iltud, D. N. D. — Marc'h gwechall, marc'h hizio, F. M. B. — Hent ar vuhe, *Ar Yeodet*. — Verdun, J. U. — XI^{et} gouel ar Bleun-Brug. — Keleier-Konkour ar c'hatekiz, *F. M. Mazéas*. — « Opinions d'un Breton », *M. M.* — Gourc'hemennou. — Divinadennoù, Per ha Pôl.

D'hor lennerien

HA D'HON HOLL VIGNONED

I. — Vit diazeza gwelloc'h o labour ha 'n em lakat e doare da gaout digant ar Vretoned gwelloc'h digemer ha gwelloc'h skoazel, *Feiz ha Breiz* hag *Arvorig*, koulz hag ar *Bleun-Brug*, a zo en em staget ouz ar S. I. E. R. (*Société Internationale d'Etudes Religieuses*).

Ar gevredigez-man he deus he bureioù e Bruxelles hag a zo renet gant menec'h a Urz Sant Dominik ha gant katoliked dibabet etouez ar re starta en o c'hreden.

Hiviziken, ar *Feiz ha Breiz* hag ar *Bleun-Brug* a vo eta, evit Breiz, ar pezh ma 'z eo, evit ar bed holl, ar S. I. E. R. ; karget eo, dindan dorn an eskibien, da rei kelennadurez vad endro d'ezi, da zikour ouz ar vro da veva herve lezen. Doue ha lezen hec'h istor.

II. — Vit gellout plêal gwelloc'h gant al labour-ze. « *Feiz ha Breiz* » en deus bodet en deioù-man eun nebeut migoned ha goulennet diganto o ali.

Divizet zo bet e vije savet, dre « actions », eur gevredi-

gez pe sôsiete hag en em emmello da voulla a bep-seurt levriou, e brezoneg, mat da lakat ar Vretoned d'en em staga ouz o bro hag ouz o feiz.

Pennadou-skrid, leoriou, a fell d'eomp a vefe skrivet e brezoneg c'houek, seurt a blij d'an dud o deus sunet o brezoneg war an dro gant leaz o mamm, e brezoneg reizet ha kempennet herve ar gwella doare-skriva. Red eo ma savfe e Breiz skrivagnerien hag oberou hag a rafe enor da Vreiz dirak ar poblou-all.

'Kerz konje Pask, en eur vodadeg neve, e vo divizet piz ha piz kement a vo da ober arôk ma c'hello ar sôsiete-man staga gant al labour.

Dienez an Vretoned

*Gouel Mikeal hag an Ankou
A ra kalz a jenchamanchou.*

D'an deiz kenta a viz c'houevrer diveza, an Aotrou Inizi-zan a reas eur brezegenn e Paris war stad truezus eun nebeud Bretoned, — a za diloj, — ha ne ouezont ket c'hoaz da beleac'h ez aint, mat awalc'h, da C'houel-Mikeal a zeu.

Hano a zo bet er Gampr euz al leac'h ma n'eus ket a c'hoant ez afe an dud keiz-ze, hag eo an Amerik. Breman ez eus eun nebeud bloaveziou, ez eas eleiz a Leoniz d'ar C'hanada; miret a reont eno o brezoneg hag o feiz, an daou denzor kaera a oufent beza kaset ganto euz ar gear; hor c'henvroiz nec'het, dre ma ne gavont na ti nag oz ebed ken wardro aman, o divije gallet goulenn ouz Bretoned ar C'hanada penaoz emañ ar bed ganto wardro eno; mes Gouarnamant ar Frans ne fell ket d'ezi gwelet ken ar Vretoned o vont, a vagadou, da dreuzi ar mor bras, hag embann a ra dre holl eo goest da veza ker mat, bemdez, e kenver hon tud en dienez ha Gouarnamant ar C'hanada: « Kaset e vezint, eme an A. Puis, o komz en hano ar C'houarnamant, d'ar Gers ha d'an Tarn-et-Garonne! » Dre eno, kleier ar maro a zon aliesoc'h eget kleier ar vuez;

tiegeziou a zo ha n'eus ket eun den d'o labourat; ar Vretoned a yelo di a vo lakat demdost an eil d'egile; dont a raint en doare-ze d'en em ober buhannoc'h diouz o bro nevez: « *Nous voulons, eme an A. Puis, les grouper suivant leurs affinités, leurs croyances et leur façon de vivre* (1). »

Eun dra vat e vo kement-se, sur awalc'h, ha souezus e vo gwelet ar C'houarnamant, — rag red eo esperout a talc'ho d'he ger, — o kaout pelloc'h eun tammik doujanz evit ar Vretoned, rag beteg-hen n'he deus ket bet nemeur, pe n'eo ket kalz anat, da vihana, rag anez, ne vije ket great a ruz war hor brezoneg evel ma vez ha ne vije ket gwelet etre daouarn bugale-skol a levriou gallek evel « *Monsieur Prévôt* » (2) ha gwella ma 'z int da netra eo da deuler dismeganz war hor bro, dre ar Franz a-bez.

Daoust da holl gomzou kaer an Aotrou Puis, n'ouzon ket hag ar Vretoned a vo bet epad pevar pe bemp bloaz brezel e-mesk ar C'hallaoued, n'ouzon ket hag i a vo kalz a lorc'h enno pa vo kinniget d'ezo dizrei en o zouez evit ar rest euz o buez: e vro a zo c'houek da bep hini.

**

« Re a dud a zo e Breiz-Izel, diouz an douar a zo da rei d'ezo! » Setu ar pezh a zo bet klevet er Gampr hag a gendalc'her da embann abaoe, dre holl; mat, beac'h am eus o kredi e vefe gwir awalc'h al lavar-ze; muioc'h a dud a oa en hor parrezioù diwar ar meaz, breman ez eus hanterkant vloaz eget ne 'z euz en deiz a hizio, hag holl, koulskoude, e c'hellent beva, en o eaz, brao bras. Perag, pa oar nebeutoc'h, ne c'hellfet ket hen ober ken breman?

Me a oar 'vat n'oar ket bet atao ker kempenn ha ma oa dleet ouz douar Breiz ha, goude ma vije bet an hanter re anezan, ne vijet ket bet brokusoc'h gantan! Mantrus eo pegen draillhet eo bet war an distera digarez; gwelet nag a zouarou mat a zo tra ar C'houarnamant, douarou kollet, ne rear netra ganto ken, kouls lavaret, hag a zo mall lakat.

(1) *Journal Officiel* du 2 Février 1921, p. 233.

(2) Savet gant David-Sauvageot, eun hano mat da rei da eun den hag a zo bet ken dizoare en hor c'henvrer.

an alar enno adarre ; gwelit nag a c'heuniou hag a lan-
neier a weler c'hoaz, aman hag a-hont, ne denner talvou-
degez ebet anezo hag a zo goest, koulskoude, ma vefent
kempennet a-zoare, da zougen eostou puilh, rag Gwen-
c'hlan a lavare gwechall-goz :

*Abarz ma vezo fin ar bed,
Falla douar ar gwella ed.*

Gwelit nag a barkeier, eostou pinvidik enno, n'eus ket
kement-se a gantvejou c'hoaz, hag a darz ar mor breman
a-zioc'h o irvi hag o c'hleuziou dismantret ! Petra zo bet
great evit o diframma digant al laër ?

Eun draik bennak e palud Treflez ha netra kent arc'hant
a vije ezom da stourm ouz ar mor hag arc'hant Breiz, ma
'z a da Bariz a garradou, a zistro d'eomp a garrigelladou
ha ne vez ket bras ar garg enno c'hoaz...

Gwelit nag a ziavezidi a deu bep bloaz en hon touez ha
n'eo ket ar plasou distera eo a 'z a ganto ; daoust ha ne
vije ket mat o diarbenn eun tammik, araok lavaret hano
da gas Bretoned da glask o bara warlaesioù ?

Mat, daoust pegen dizamant oar bet ouz douar hor bro
ha daoust pegement a ziavezidi a vagomp en hor serr, e
vefe gallet c'hoaz, a gredan, a-bouez sellet piz, derc'hel e
Breiz kement breizad a zo diant ti ha douar d'ezan.

Tiez a zo eat d'an traon er bloaveziou tremen, n'eo ket
diouz kont eo ; e Gwiseny hebken, ez eus kouezet 53 ti en
o foull epad ar brezel ha n'int ket bet savet abaoe ; er
parreziou-all tro-war-dro, heb ma vije ker gwaz an droug,
eo dem-henvel an traou ; ar pezh ne vir ket e vo kavet
c'hoaz, sur-oun, meur a di goullou kaër hag e rafe eur vad
d'ezo gwelet tud o vont da jom ebarz ; tiez diskaret a zo
ha n'eo ket nemeur a dra o sevel ; ar mogerioù a zo c'hoaz
er o sav ; n'eus nemed lakat toenn war o gorre ; tiegeziou
bihan a c'hell beza krouet heb re en holl a vizou ; deuar
a jom re en holl da letouna hag a c'hell beza staget outo ;
*tud a zo hag a zalc'h daou diegez, hag i awalc'h d'ezo dija
gant unan ; tiegeziou bras a zo hag a zouge eostou, eun-
tamm mat kaeroc'h, ma vefent rannet e daou pe dri
diegez...*

E gwirionez, a-bouez poania, n'oun ket evit kredi ne

c'hellfe ket an holl Vretoned chom e Breiz ha ne c'hellfe
ket Breiz maga he holl bugale. Ma klevit eta hano euz a
dud ha ne ouezont ket e pe du trei, grit ar pezh a vezo en
ho kalloud evit dont war o sikour ; n'it ket da ankou-
nac'haat ez int euz ho kouenn ; buhannoc'h e tleit beza da
glevet o c'hlemmou eget da glevet klemmou an dud-all.
Na pebez aluzen gaer a reoc'h d'ezo ouz o lakat war heñt
eur gear nevez (1) ! An Aotrou Doue ho pennigo, hag evel
ma voug an douar an tan, svelse hoc'h aluzen a vougo ho
pec'hejou.

J.-M. PERROT.

Soudarded ar brezel bras

Ernest PSICHARI (1883-1914)

Ernest Psichari a c'hanas ar 27 a viz gwengolo 1883. E
studi a reas e Paris, e « liseou » Herri IV ha Condorcet.
Da 19 vloaz, e oe digemeret « licencié » vit ar filozofiez
hag ez eas d'ober eur bloavezh zervij. Dizrei a reas war e
giz da zoudard, daou vloaz goude hag, evel ma kave hirr
an amzer er 51st rejimant, e Beauvais, e c'houlennas, hag
hen serjant, mont en « Artillerie coloniale » evel kanolier
hepken. Hepdale, avat, e c'hounezas a-nevez ar renk
zerjant.

Kenta ma oe dibabet da vont nep lec'h eo d'ar C'hongo,
gant ar c'homandant Lenfant. Eno e valeas, epad miziu
hirr, eus an eil bro dizanve d'eben. Gwelet e ra menezioù
gouez ar Sangha, elec'h biskoaz kristen n'en doa tolet
troad en e raok. Bleina ra bandennajou oen hed-a-hed ar
stêrioù bras ; n'em ganna ra ouz an enebourien ; ne ehan
da vale na noz na deiz ; eun dudi eo d'ezan beva er goue-
lec'h, oc'h ober striz e zlead a zoudard.

Er bloaz 1908, en abeg d'ar vuez tenn-ze, eo roet d'ezan
ar vetalen « militaire ». Er bloaz-ze ivez e tistro da Vro-

(1) Eur vro hag en em gavfe mat ar Vretoned enni, ar re
anezo a rankfe kwitat o c'hear eo al Lorrên.

C'hall ; mes e miziou kenta 1910, her c'haver adarrè en Afrik, e bro Mauritani.

Bossuet en deus lavaret : « Ar youez a bed ac'hanomp da ober pinijen en em blij oc'h en em rei da glevout er gouelec'h ».

Evel ar zent, an den-ma an eus kwitaet safar ar bed evit evesaat hepken ouz e ene. E kreiz ar Sahara, ec'h en em gav evel en eur gouent. Anzav a ra e-unan en eul lizer : « Ar gouelec'h a zo eun douar benniget. Hor Zalver a zo bet ennan. Meur a lean o deus kavet ennan ar zantelez ».

N'en doa c'hoant ebet, ar zoudard-man, da lakat reuz ha spouren etouez tud ar broiou pagan. Mar en dije gallet, en dije grèt kristenien gant holl boblou an Afrik. Koulskoude, hen ne oa ket c'hoaz gwir gristen. Badezet e oa bet en eun iliz grek ; abaoue, avat, n'en doa laket troad ebet

en iliz. Kenta ma tlee tostaat ouz sakramant ar binijen eo e miz c'houevrer 1913.

Letanant e oa er bloaz 1912, pa skrivas al leor « Galv an Armou » (*L'Appel des Armes*). El leor-ze, Psichari a c'hoante e em lakat e kostezen e gendadou a-eneb d'e dadou, da lavaret eo, a-eneb d'e dab ha d'e dad-koz. — « Red eo, emezan, ma vo adskoulmet mailhou ar chaden d'an eur merket ; ar c'houlouen ha ne daole ken nemet eur beradik sklerijen a dle lugerni a-nevez e kreiz an ti ».

Pa adkavas e-unan ar Sklerijen, Ernest Psichari a c'hoanteas en em westla d'ar Zalver ; c'hoant en devoa neuze da lavaret an oferen-ze bet dilezet gwechall gant unan eus e Ouenn.

Dirak an dud, Psichari a zislavaras krenn kredennou faoz ha faziou Renan ; teuler a reas dismegans war e oberou hag e genteliou.

E miz gwengolo 1913, ez oa bet digemeret e Trede-Urz Sant Dominik ha sonjal a ree gantan bezan hiviziken servijer feal an Urz-ze. Etretant, e rankas distrei d'e rejimant e Cherbourg ; gant an diskarr-amzer, e kerzas gantan d'ober « manœuvre » d'ar c'hreizdeiz ; eun devez, epad m'edo e rejimant e diskwiz, ez eas d'eur « patronaj » d'ober eur brezegen diwarben ar gomunion ; hogen, etouez ar re a oa ouz e selaou, e oe souezet oc'h anavezout eun nebent eus e ganolferien.

Er bloaz warlerc'h, — miz mae 1914, — Ernest Psichari a yeas da welet superior kloerdi bras Issy, e Kichen Paris. Eno en devoa bet studiet e dad-koz, hag al liorz hag ar porziou a oa hepred e doare gwechall. Kredi a ret neuze e teuje mab-bihan Renan da c'houlou digor d'an ti-ze.

Hogen, Doue en doa dibabet eur binijen-all evit ar zoudard, mab da Zant Dominik : Ernest Psichari a bartias, da eil devez ar brezel, gant an 2^{ed} « artillerie coloniale ». Da abardaer an 22 a viz eost 1914, e Sant-Visant Rossi-gnol, e Beljik, goude beza chomet epad daouzek eur din-dan eun tan spontus, Ernest Psichari a oe lazet en eun taol-berr gant eur bolod-fuzuilh e kostez e benn.

Ar re her gwelas da c'houde a oe souezet, kement a sioulder a bare war e dremm. Endro d'e zaouarn, e oa stag eur chapeled en doa gallet kemerout araok ma nijas e ene.

Da dregont vloaz, goude beza great e zlead a gristen
hag a zoudard, e oe galvet gant Doue d'ar gloar ha d'ar
vrez divarvel. Ernest Psichari a zo eat d'an nenv, war e
lerc'h eun arme a verzerien yaouank henvel outan.

YAN BIZIEN.

Hed ⁽¹⁾ Gwenan Kergo

Etre Kervadek ha Kergô,
Pellik a zo,
Bonik ar Skour, pa oa bihan,
En doa kavet eun hed gwenan
Bodet ouz eur skourrik dero,
Braoik eno.

Bonik ar Skour, neuze laouen
Ha sounn e benn,
A lakeas e zae c'hloan
Da zisheoli an hed gwenan,
Ha goude, da glask eur gesten
Ez a laouen.

Teuler e ra e voutou koat,
E kounn ar c'hoat,
Ha diarc'hen ez a d'ar gêr,
— Ha ne gollas ket e amzer, —
Mont a ra 'trezek ti e dad,
'N eur c'haloupad.

Pan erruas Bonik er gêr,
Eno seder,
E lavaras da Denenan :
« Me 'm eus kavet eun hed gwenan ;

(1) Hed gwenan, e Treger, tól gwenan.

Hennez ne d'eo ket unan laer,
Mes unan kaer.

Kemeret a ra eur gesten,
War an dreujen,
Ha lakat a ra da dreuzi
Peder bazig e kroaz enni ;
Gant mel e frotas ar gesten
Ha gant dien.

Goude, gant eul linsurig wenn
Hag ar gesten,
Bonik ar Skour ha Tenenan
Ya da gestat an hed gwenan
Ha d'hen lakat war ar c'hlazen,
Eno kempen.

Pa oe ar gwenan kestennet
Ha kempennet,
E oe laket e Liorz-ar-c'hoad,
War eur mean flour ha skubet mad ;
Warnan eur bodig binniget
A oe laket.

An hed gwenan-ze bet kavet,
Tensor eo bet ;
Er bloaz warlerc'h, ar gestennad
A dôlas kent-had ha tarv-had (1),
Hag ar c'hent-had eun arc'hand-hed
Hag alaouret.

Da foar Vikeal, e Landerne,
Pemp bloaz goude,
Bonik ar Skour, gant plijadur,
A douchas eno ti c'hant lur. —
Evit gwenan, bep bloaz goude,
Hen o zouche.

(1) E. Treger, tól ha hadtól.

Neuze, gant arc'hant ar gwenan,
 E vreur bihan
 A oe kaset da Lesneven,
 D'ar skol etouez ar vourc'hizien,
 Hag eno e lakeas e boan
 Da zeski buhan.

Ac'hano ez eas da Gemper,
 D'ar Seminêr,
 Ha resevet e oe beleg;
 M em beus her c'hlevet o prezek
 Da barreziz Guiniventer,
 Pa oan er gêr.

AR SKOUR.

Pesort goell a zo ezom ?

Eun dervez, an Tad Santel ar Pab Pi X a c'houlennas digant kardialed bodet endro d'ezan :

- Vit savetei ar bed, petra fell da gaout, dreist pep tra?
- Unan a respontas :
- Skolioù kristen.
- Nan, eme ar Pab.
- Ilizou nevez, eme eun all.
- Nan, eme ar Pab.
- Kloer ha beleien, niverus, eme eun trede.
- N'eo ket ze c'hoaz, eme an Tad Santel. Ar pezh a zo ar muia ezom en deiz a hirio eo, e pep parrez, eur blokad kristenien eus an dibab hag a roje kentel ha skouer vad endro d'ezo.

Ar rouden a rê baz S. Iltud

*Kinniget d'an Ao. 'n abad
 Menguy, person Koadout.*

N Ao. Sant Iltud, mestr bras ar Vretoned, kelenner sent Breiz-Izel, a oa plijet gantan, er bloaz-ze, 'n em denn a-goste, pell diouz e vreudeur, da dremen e peoc'h amzer santel ar c'hoareiz.

Eur manac'h hepken en devoa kaset gantan, Gwethennok e hano, bet savet eveltan e rouantelez Glamorgan ha deut ive da Vreiz-Izel.

O daou ec'h ejont en hent, en eur hedan eur stêr, 'trezek Bro-Gerne; houman o c'hasas, eus an eil traouien d'eben, betek eur zaonennig kuz ha leun a sioulded elec'h ma kredas d'ar zant klevet en e greiz eur vouez o lavaret d'ezan : chom. Demdost d'eur feunteun dour sklêr e savjont o feniti, eun dister tra : bodou ivin war bevar bost-dero; hogen, gant an urz a lakjont 'n o bue, al tochen a oe souden ken skedus hag ar c'haera manati.

Pedi ha kana an ofis a oa o c'henta labour; goude, Gwethennok a bourchase boed, peadra 'vit eur pred bemde; ar zant a skrive.

Levr ar psalmou a dremene bemde pen-da-ben en e bedennou hag e lakas en e spered o skriva evit e vignon, ar manac'h Briak, an evoa klevet lavaret a oa deut da chom war douar ar prins Derok, roue an Domnone. Betek goût na deuje Gwethennok da gaout abeg en e labour, e lavare d'ezan : « Red eo d'eomp renti enor da Zoue e kement stumm ma ouezomp hen ober ».

Feilhennou parchimin a oa deut gantan hag ive liou eus e gouent; ar bluen, tennet eus askel eun alarc'h, a oa bet kinniget d'ezan gwechall gant ar manac'h iverzoniad.

« zekas anezan war ar vicher. Bemde e skrivo eur psalm pe daou hag e save eur skeuden gant lizeren kanta pep hini anezo. Gwech e re-furm eur glazard, gwech eun eyn, eun aerouant ha goude, war o zro, e tenna, gant pep seurt liou, linennou flour d'al lagad hag en em veske, en em glaske, ganto n'ouzon ped tro ha kildro, hep 'n em luia biskoaz. Gwethennok, pa digoueze d'ezan sellet ouz al labour, a chome bamet hag e lavare outan e-unan, pa ne grade ket lavaret a vouez uhel : Va mestr Iltud a oar pep tra ! »

Sul Fask a c'houlacuas eun deiz hag a gargas a levezek kalonou an daou vanac'h kastizet gant ar binijen. Kana rejont an Alleluia ha, war traon e ziveza feilhen, Iltud a verkas ar gir, e glas hag e ru, gant lizerennou ken kran ha pa vijent bet moulllet gant eun al.

Goude m'o devoe kanet gousperou Fask, ar zant a lavaras d'e ziskibl :

— « Rôk mont pelloc'h, fellout a ra d'in sevel aman eun ti-bidi, da c'hallout distrei divezatoc'h, mar be bolante Doue. Kerz en hent; kas ar skrid-man d'am mignon Briak, — ne die ket chom pell ac'han, — ha distro d'am c'haout, goude ma 'z tevo disklêriet d'ezan ar pez am eus c'hoant da ober. Kemer ganit ma baz; kerz ha bale dinec'h. »

Gwethennok a gemeras al levr, ar vaz hag a.lavaras, en eur huanadi, kenavo d'e vestr. Ne ouie dre belec'h mont, mes fizians en doa, koulskoude, da gouezan 'barz an hent mad; eur manac'h a oar zenti, a zo barrek bepred.

Heda reas eur pennad ar zaonen ha goude e pignas gant ar roz da glask eur wenojen. Ar gwe dero, ken stank ha ma vijent bet hadet, a vlansone, hep mac'h ee, o brankou 'us d'e benn, o stigma etre e zellou hag an nenv eur voiz skedus 'lec'h ma richane an evned. Splann e oa an devez; an heol a lintre dispak kaer e lein an oablou; silet dre douez ar brankou, e sklerijen a bare, skedusoc'h aman, muioc'h maoug du-hont, hag a lake da lugermi war c'horre pep tra ar gouriz tener astennet gant an neve-amzer.

Hag ar manac'h a zonje, o welet an eienen o strinka ken glan eus kalon ar roc'hel, o klevet an ezen o voudal e brankou an derven, o welet bannou an heol ken beo ha ken lirzin o c'hoari dre douez ar bodou : N'eo ket souezus o dije hon zadou roet d'an dour, d'an heol, d'an derven,

an hano a zoué ! Pegen estlammus ar vue a red dre ar grouadelez ! Mes ni hon deus desket gwir hano an Hini en deus krouet pep tra. Alleluia !... Alleluia ! Kredi rê d'ezan gwelet ar gir-ze merket en lizerennou aour, gant bannou an heol, war blusken kalet an dero ha klevet anezan des-revelat dre oll gant hiboud an dour ha richan al lapoused.

Daoust ne ouie doare ebet d'e hent, Gwethennok a gerze laouen : ne oa ket lavaret d'ezan gant e vestr bale dinec'h ? Ar wenojen a gammigelle dre douez kefiou stank an dero ; ar manac'h a yee d'e heul. Ne zonje ket e c'helle droug ebet digouezout gantan. Koulskoude, eur pennad a oa, daou den, hanter-wisket gant krec'hen loened, sell garo-dindan o bleo fuilhet, izili gwevn ha fêtis, — mesaerien moc'h pe rederien koajou, o doa 'n em laket d'e heuilh, eur gammed c'hoaz pe diou hag e oant war e zeulioù. D'ar momed-ze, ar wenojen oc'h arruout a-benn d'eun dosen goloet a strouez, a droe krenn. En tu-all, diou roc'hel sounn, gant eur gleuzen goz yennet etrezo a rê 'vel eul lochen goloet gant brankou teo an derven. Ar manac'h a droas dindano, o sonjal e kavje repu eno evit an noz, rak an heol a oa prest d'echui e dro. Souden e chomas boemet : dirakan, etre an diou roc'hel, daou den a oa en o zav troet o c'hein... Komz a reont etrezo, o daoulagad o furchal ar c'hoad a bep tu. Hep mar, emaient o klask anezan. Da betra ? Diouz o gwelet, n'eus ket da fiziout en o onestiz. Koulskoude, Gwethennok n'en deus tu ebet da dec'hel : chom sioul a rei ha marteze n'her gwelfont ket... Allas, unan anezo a dro e zell warzu ar gleuzen... Kerkent, gant eur skrijaden, e tenn eus e greuz eul laonen... Ar manac'h a zant eo deut e eur diveza... Daoust ha red vo d'ezan mervel an de m'eo bet savet Jezuz-Krist a varo da veo ? Hag Iltud, e vestr doujet, dooust ha n'her gwelo mui ? Gant hano Iltud, eur zonj a dreuz e spered vel eul luc'heden : ar vaz, ar vaz hen diwallo ! Ar vaz vuzudus a lakas skoilh d'ar mor, du-ze, en manati Lankarvan ! Ha gant ar beg e verk, en tu rôk d'ezan, eur rouden vihan war an douar. Eur rouden ? Nan, eur voger eo an eus laket etrezan hag e enebourien !

Gwelet mad a reont anezan ; o c'hrabanou digor a grogfe ennan panevert d'ar rouden ; ar rouden-ze, grêt gant baz Iltud, n'int ket evit he zremen. Ar spont a grog enno ;

unan a daol e gontel hag a dec'h kwit ; egile a gouez daou-
linet e harz treid an hini a gred d'ezan a zo eun doue...

N'on ket eun doue, eme ar manac'h, chomet sioul ha
dispont ; eun den evel-dout nan on ken. Deus ha diskouez
d'in hent ti Derok ; me diskouezo d'it, goude, an hent az
tevo adalek breman da heuilh.....

Kement-man a c'hoarvezas, me gred, d'ar mare ma
teuas S. Iltud da Vro Arvor da welet e ziskibien Samson
ha Magloar, hag an draouien en em dennas enni da dre-
men ar c'hoareiz he deus miret abaoe, hag a viro bepred,
hano mestr bras ar Vretoned.

D. N. D.

Marc'h gwechall, Marc'h hizio

Ar marc'h a oa gwechall e Breiz oa ar bidet ; bihan a
vent, 1 m. 40 da 1 m. 48 ; e stumm a oa rust gant e dailber
kouezet, e gein eun tammik izel ; e voue a goueze founnus
deuz e c'houzoug eun beteg beg e skoaz ; mes e zaoulagad
a oa digor ha lemm en eur penn bihan kampoulennet (1),
diskouarn krenn warnezan ; dreist-oll, e izili a oa yac'h
hag e nerz en tu-all d'e zoare. Ar stanka liouiou er ouenn
oa ar brun, brun-melen (alies gant moue gwenn), ar glaz,
ar rouz (alies gant eur zanen (2) zu e kreiz an tailher).

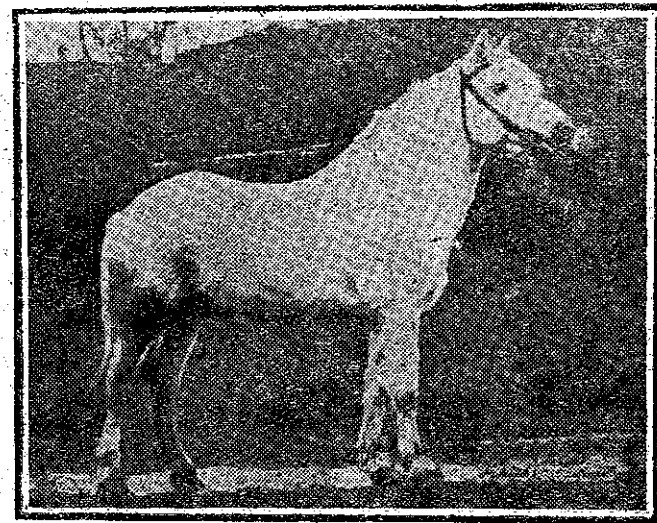
E ziz marc'h labour, ar bidet a oa dispar, ken da gregi,
ken da zel'her, ken da stourm. Dre an hent e oa ivez
buhan bras hag e galonder a oa eston, n'eus fors penaoz e
veze an amzer. Peurvuia, ez ea d'an inkane. D'an dreim-

(1) Penn kampoulennet : tête camuse avec sinuosité sur
le chanfrein.

(2) Ar zanen : une raie de couleur (généralement noire)
longeant la fente de la croupe d'un cheval.

ze, ne skuize morse hag e tougenne e zamm hag e zen heb
stronz ebred, koulz lavaret. N'euz ket gwall-bell e welet
c'hoaz meur a hini o portezat : tri pe bevar arveval war
ar baz, ar portezet leun vlead ouspenn war c'horre, en e
zorn eur fouet hir ouz eun troad teo ha berr, gwalennet a
guevr, a zeryiche muioc'h da sklakal eget da skei ; ar
bidet a gerze d'an drotik, e c'houzoug astennet, e lost
dibrad, ha pa ziskenne pe pa zave an hentchou douin,
striz, digompez evel ma vez an darn vrasa euz an hent-
chou a gas d'ar milinou, ne goueze ket dindan e veac'h.
En em gavet er porz ha dizammet, setu goude eur skrija-
den pe ziu d'e gorf, Laouik d'e graou, da c'hortoz mont
da ober eun dro-all.

En deiz a hirio, ar ouenn gezeg kalet-ze ne jom mui
nemed eur loan bennak diouti ken, du-man, du-hont, war
ar méziou, tro menez Are hag ar Meneziou du ; al loened-
man henvel kalz pe nebeud ouz ar marc'h gwechall en
deuz dalc'het, en despet da bep tra d'ar ouenn goz, e teu
diwarni, abenn fin ar gont, an holl gezeg a zo en hon
amzer.

AR MARC'H GWECHALL

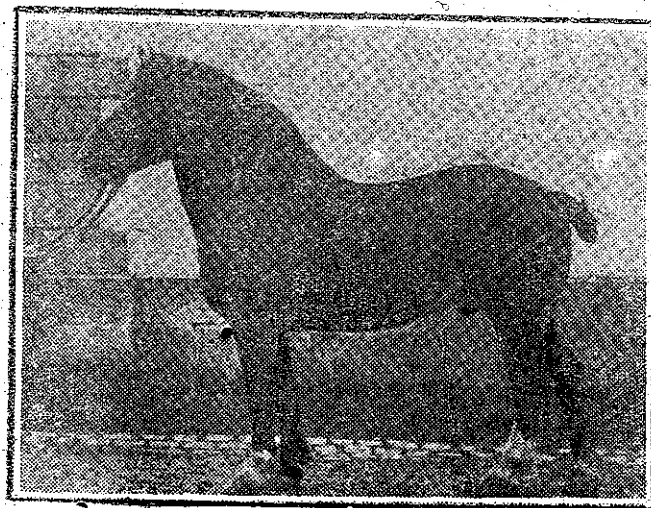
Perak 'ta, pa oa koulz, n'eo ket bet miret muioc'h ar ouenn goz dre Vreiz ?

Mont a ran d'hen displega d'eoc'h. Her lavaret am euz : ar bidet e oa bihan. Dre ze, daoust ma oa krenv e nerz ne 'z ea nemed beteg eur poent ha ne oa ket awalc'h evit al labour bounner a c'houlenner digant ar marc'h da heul ezommou an amzer. Benviachou nevez a deue da drei ha da freuga an douar evit kreski talvoudegez an tiegeziou hag evit lakat emzavoc'h micher ar c'houeriad. Kalz sammuoc'h e cant d'al loened stag outo eget ar benviachou a oa beteg-hen. Red e oa eta kaout evito kezeg galloudusoc'h, pounneroc'h. Ouspenn, ar c'hemwerz hezeg a en em skigne en hor bro, a gemere stag muioc'h mui, hag ar c'hezeg starta en o ment hag en o c'horf a glasker ar muia hag a werzer kalz keroc'h. Merket e oa penn-da-henn, dre ze, petra oa da ober : kreski ar ouenn goz.

Evit ober an dra-man eo e krogjor da implija er bloaz 1840, marc'hou antier « Percheron », ouenn gaer ha brudet, da goubla gant ar c'hezeg-kennet breton. Da c'houde, e kemerjor en o serr marc'hou « Boulonnais » ha, da ziveza, eun « Ardennais » hennak. Deuz an tri seurt, ar « Percheron » hag an « Ardennais » eo en deuz ouennet ar gwella kezeg pounner war douar Leon ha Treger, e leac'h ma oa ar c'hezeg-kennet an azoarea diouto. Goulskoude, ar c'hezeg ganet diwarno, pa vijent koublet etrezo gant skiant vat, a roe an ingalla sujidi mat hag henvel. Deuz eur bloaz d'egile, e vije dalc'het nebeutoc'h, dre ze, a varc'hou antier estren, beteg, zoken, ma chomfor heb anezo nemed e Bro-Dreger, el leac'h ma virer atao hirio meur a varc'h « Percheron ».

Eur pennad araok ha goude ma teuas e Breiz ar marc'hou ma komzan diwar o fenn, e oe digaset c'hoaz daou seurt-all a c'hwad-skanv, ispisial wardro kantoniou Kastel, Lesneven, e Leon, wardro Elliant, Skaer, Kemper, e Kerne, evit ober ar c'hezeg hanter-bouez en devoa ezom an arme anezo ; ar re-man a oa marc'hou « Normand » da genta, marc'hou « Norfolk » da eil. Ar marc'hou « Normand » ne jomjont ket nemeur a vloaveziou, abalamour ma roent muioc'h a gezeg dizarle (1) eget a re vrio ha mat. An « Norfolk » en deus ouennet gwelloc'h ; zoken en deus skignet eleiz a gezeg kaer ha talvoudek dre ar

Vro, mes ivez, lod-all re zibouez gwall alies. Lavaret a ranker koulskoude : dre an « Norfolk » eo o deus tapet ar c'hezeg breton o muia brud vat, rak dreizan eo ez eo bet krouet ar « Postier », ken anavezet, ken istimet en deiz hirio, dre ar bed-oll. An « Norfolk », d'e dro, a zo bet lezet a gostez er bloaveziou diveza, abalamour ma ne gaver ket ken dioutan e Bro-Zaoz gant korf awalc'h ha, dreist-oll, abalamour m'en deus desket d'eomp ar brezel eo red kaout evit ar c'hanoliou kezeg pouesantoc'h eget na roe an darn-vuia euz ar marc'hou « Norfolk ».

AR MARC'H HIZIO

En amzer vremen 'ta, ouenn goz kezeg Breiz a zo troet e diou ouenn nevez, hanvet, unan, pounner (race de trait), eun all hanter-bouez (race postière), savet an eil hag ehen diwar gezeg-servich estren.

N'em euz ket a ezom da lavaret d'al lenner petra eo ar ouennn-man. An holl o anavez evit kaout loan pe loan diouto en o marchosi, hag evit labourat ganto en o ziegeziou. Eur ger, koulskoude, a zo mat da skriva diarbenn ar sikour en deus roet an den hag an douar da greski pouez ha nerz peb hini diouto.

Kement krouidigez a zo a denn he magadurez vrasa euz chaden pe natur an douar ma sav warnan ; an dra-ze a zo bet hag a vo gwir bepred, koulz evit an trevajou, koulz evit an anevaled. An douar treut en e jaden n'eo ket goest da vaga nemed loened krenn diwar he c'houst he-unan ; al loened a ouenn greñn, er c'hontrol, pa vezint kaset da veva war zouar pinvidik, a deuo, a rumm da rumm, da greski kaer warni. Netra zister 'ta ne deuo da gaout talvoudegez nemed el leac'h ma vo roet galloud d'ezan d'her c'hemeret. En eur heuil ar reolen-ze, el leac'hioù m'en deus gallet neuze ijin an den, dre labour ha temzou, rei eur stad frouezusoc'h da jaden an douar, eno eo ez euz gallet asamblez sevel kezeg brasoc'h ha tefoc'h ha gouenna diouto gant an amzer. Ha ma 'z eus bet krouet eur ouenn bounner hag eur ouenn-all hanter-bouez, an dra-ze a zo dleet d'an implij a zo bet great, e tachadou a zo, deus marc'hon antier pouesant pe vare'hon antier a c'hwad skanv e kenver ar c'hezeg-kennet.

N'ema ket heb interest lavaret marteze e pe boent ema breman an diou ouenn.

Eur marc'h pounner 3 bloaz, maget mat, a dap deuz 1 m. 56 da 1 m. 65 a vent ; etre 1200 hr 1300 lur a bouez ; 0 m. 220 ha beteg 0 m. 250 a gilh.

Eur marc'h hanter-bouez, er memez stad, en deuz tost d'ar memez muzulioù : 1 m. 54 da 1 m. 62, a vent ; 1200, 1250 lur a bouez ; 0 m. 220 da 0 m. 240 a gilh.

Evit gwir, n'euz ket kalz a gemm ken etrezo nemed dre hano, daoust ma tlie beza dishenvel ar gouennou.

Mes petra-bennag a c'heller da lavaret war gement-se, ar marc'h breton zo istimet meurbed gant an holl varc'hadourien ha gant kement den e bren evit e zervich e-unan. Ar marc'h hanter-bouez, bras, evelato, a zo goulennet muioc'h gant an estren, ha gwerzet ar c'hera. An eil hag egile o deus prener mat eta ha n'eus marc'h-all ebed, m'oarvat, en divije kement a vrud eget ar marc'h breton abaoue eur pennad a zo. Kemeromp fisianz e pado ar vrud-ze evit pinvidigez hor bro ha poaniomp bepred evit kement-se.

F. M. B.

(1) Dizarle : déguingandé.

HENT AR YUHE

*Da E. Ar Moal (Dirnador) ha d'e
bried, Adela Cornic ; e koun o eured
e Kaodout, an 28 a viz c'houevrer 1921.*

YEZ TREGER.

I

Ya, kaer a oa beva en hon bro, d'ar c'houz-ze,
Ha dudius kana war an delen ive !
Gant ar Peuc'h e strinke diouz an douar madou
Ha, hep nemeur a nec'h, e veve an dudou ;
Ebarz traouien didrous e hiboude dour-red,
Er c'hoat don e kane an evned a-gevred ;
Ar prajou a oa leun a vleunioù a bep liou,
(Dudi d'ar c'halonou, pa gerzent diou ha diou).
Er park, an ed tener a zave gant tomder ;
A-us d'al lanneg aour e kane alc'houeder ;
Al labourer doujus, diblouzet beure mad,
A dec'he diouz e di gant eur beden dalc'hmad ;
Tenn e oa e labour hag e vicher kaled,
Met o sonjal hepken en e di, en oaled,
Elec'h ma kav d'an noz e wreg, e vugale
Bodet endro d'ezan, o komz a garante,
E kerze sederoc'h hag e zellou d'an menv,
E lare sersoc'h kalz e beden a zen krenv...
Hag ar Varzed ouspenn... Ar Varzed, Kenvroiz,
A gane hep paouez o bro goant e pep giz ;
Kement a oa santel, gwirion, mad, kaer, uhel,
Kement a lakae ar spered da zevel,
Kement a zihune menozioù a furnez,
Kement a roe c'hoaz frealz pe levenez,
Kement tra, evit gwir, a oa mad Breiz-Izel
A gave er Varzed difenn, harp ha skoazel.
Hag arabad d'an droug sevel e vouez warne ;
Na d'ar gaou kennebeut kemer troad endro d'e ;

Mar o doa telen flour, o fluen a oa lemm,
 Gwaz d'an neb a dape digante tóliou flemm.
 Oberou kaer eta ha labouriou a bouez
 A roe kalz a vrud d'ar Varzed en hon zouez ;
 Awalc'h e vije d'e embann eur gouel aman,
 Pe eur c'hendalc'h du-hont, pe eul lazad-kanan,
 Ma tirede poblou ar parreziou tro-dro
 D'o c'hlevet o veuli kaerderiou o Mamm-Vro...
 Ya, kaer a oa beva en hon Breiz, d'ar c'houlz-ze,
 Ha dudius kana war an delen ive!

II

Siouaz ! ter gwech siouaz ! Eun devez, devez kri,
 Holl gerden hon zelen a deuas da derri...
 Ar bôtréd, er parkou, o troc'ha ed melen,
 A ziredas d'ar gêr frommet gant ar walen ;
 Ar bugelig, er porz, o c'hoari dibreder,
 A red strafilhet oll, betek, e vamm dener ;
 Ha houman, peurvantret, a deu en eur grenn,
 A-benn hent d'he fried... Gouzout a ra brema...
 Penôs ? O ma Doue ! Eun amzer ken dispar !
 An eost o tarevi er parkeier leun-bar !
 Dec'h e oamp unanet ha n'edomp ket skwiz c'hoaz,
 Daoust ha ni a vezo dispartiet varc'hoaz ?
 Hag an eil a glask harp ouz kalon egile,
 Hag o daou e ouelont, hep komz, en eur vale...

.....
 Ar brezel milliget ! N'eus ket da larat nan ;
 Red eo kwitat ar gêr, red eo monet d'an tan ;
 Evit pegeit ? Siouaz, bugalé, gwreg karet,
 Ne dalve ket gouela na bezan glac'haret ;
 Pevar bloavez hanter e pado ar reuz-fall ;
 Epad keit-all amzer, nag a freuz, nag a wall !
 Komz eus poan ar zoudard ? Hen anveout a ran ;
 Eus trubuilh tud ar gêr ? Groet ô deus o gwellan.
 A hini da hini, keleier ar maro
 A lak tud ha kerent en kanv hag en daero ;
 Hirie marv eur pried, varc'hoaz maro eun tad,
 Breur pe vugel warlerc'h, ha dre oll kalonad ;
 Kement a varv, zoken, ma n'haller mui gouela .:

Eur galon vruzunet n'eo ket evit frailha...
 Sonjal en stad ar vro, den ne grad hen ober ;
 Mar pad hon zoudarded, stourm e refomp er gêr ?
 Ha, mar padomp er gêr, penôs e vezo kont,
 Mar figoue d'ar zoudard fall-galoni du-hont ?
 Ha lezen ar brezel a wask kement an holl
 Ma chomer dizeblant ouz ar gounid, ar c'holl...
 Biskoaz kalonou tud n'o doa gwelet seurt reuz ;
 Biskoaz ebarz ar bed ne oa bet ken gwaz freuz ;
 N'eus dre ar vro nemet tudou koz dilezet
 Nemed emzivaded, nemed intanvezed !
 Tiegez dispennet ha karget a ganvou,
 Buhegeziou falc'het warlerc'h gwall-c'houzanvou...
 Eur spouron eo sonjal er walen a gasti
 N'espern bro na parrez, na kêriaden na ti !

III

Kaer o deus ar c'houmoul bezan du ha karget,
 Ha kaer an heol bezan gant ar wabren mouget ;
 Kaer en deus ar c'hurun e lein an oabl strakal,
 An avel, an arne, ar gorventen yudal,
 Kouz pe gouz en em gav e tavont evelkent,
 Hag an heol a bar c'hoaz ken splann ha diagent...
 Met nag a zismantrou a-dreuz d'ar vro ledet !
 O nag a chenchamant ! Nag a dud dihenchet !
 Ar spered a zo skwiz hag ar c'horf muioc'h fêz ;
 Hirr eo bet ar brezel, kalz re hirr, ma zud kêz !
 Pep hini en em glask hep kavout diaze,
 Pelec'h eman gwechall ? Re bell siouaz, du-ze !...
 Hogen, ned eo beva, daoust d'ar boan, d'ar walen ;
 Ar vro a renk sevel ; hon zud marv hen goulenn !
 — « Pegwir, e laront d'imp, hon deus bet al lore,
 « Na fall-galonit ket... D'al labour adarre !
 « Gwasket eo bet ar vro, met n'eo ket bet lazet ;
 « Evit he miret d'ec'h, ni a zo bet kuzet...
 « War zao eta !... Kalon !... D'al labour hep damant !
 « Hon mouez a c'hourc'hemen ; sentit hep nec'hamant ! »
 Ha red mad eo anzav, pa zellomp a bep tu,
 Pa dec'h hon spered paour digant ar voren du
 Hon dastumas keit-all evel en eur be yen,

E kavomp reiz ha gwir komz ar vrezellourien.
 Warlerc'h ar reuz spontus, hon dever, ar c'henta,
 Eo dèrc'hel ar vro beo, ha ze hep marc'hata ;
 Kalz a zo diboentet ? hounnez eo ar rouden ;
 Ouz he heuith e kavfomp penn pe benn d'o c'huden.
 Ha da betra termal, termal gant diegi ?
 Reolen pep hini eo en em bennegi !
 Douar ar Gendadou a glask nerz hon diouvrec'h ;
 O furnez ken brudet a c'houlèn chom didrec'h ;
 Hon bro he deus ezom kalz a wir Vretoned,
 Tud a vo, d'o fastor, an doujusa derved,
 Tud a roio skouer vad endro d'e, hep paouez,
 Ya, kristenien dispont ha Bretoned hep mez.

IV

Setu e tigouezan ganit, ô *Dirnador*,
 Pell mat ez on, n'e kwir, o prezek 'toul da zor ?
 Warlerc'h bezan gwestlet da vloaveziou gwella
 Da Zoue ha da Vreiz, d'an traou an uhela,
 Warlerc'h ar brezel hurr grêt ganit war e hed,
 Brezel en deus lezet ac'hanout en yec'hed,
 O welet da vreudeur, — Doue d'o fardono ! —
 Kouezet du-hont o-daou e kreiz an emganno ;
 O welet Kervabrouz, elec'h out bet ganet,
 Hep he mestr a wechall, evel ti dibennet ;
 O welet da gêrig, kavel tener da Ouenn,
 War var da goll hano neb a oa he ferc'hen ;
 O chilaou galvaden an douar az magas,
 Galvaden ha n'hall ket kalon Breizad argas ;
 O chilaou ali fur moereb koz a skiant,
 Ha pedennou kuzet diou nizezig koant koant,
 O welet da c'hoar-gaer, hec'h unan, intanvez,
 Hi, mamm garantezus, maouez leun a furnez...
 Kement-se a gomzas d'az kalon, d'az spered,
 Setu perak ez on deut hirie d'az eured !

Hag e zo stad ennon. Kalz a vignoned-all
 A zo aman bodet, mignonéd koz gwechall,
 Barzed, labourerien, kenvreudeur, beleien,
 Ho kerent hag ho tud ha kalz amezeien ;

Gourc'hemennou o deus evidoc'h, daou bried,
 Ha pedennou ive, m'ho po evurusted...
 Ha tud-all a zo c'hoaz o skuilh bennoz warnoc'h ;
 O zonz ne gwita ket noz na de ac'hanoc'h ;
 Evurus bras ez int o welet adskoulmet
 Al liamm a zo bet gant ar brezel torret ;
 Ouz lein an neny breman e pedont sent Arvor
 D'ho pinniga ho taou ha da viret envor
 Eus ar barz-baleer a lakas o c'harout
 Hag en em stag breman evit mad en Koadout.
 Ha ni ive a bed Sant Erwan, Sant Iltud, —
 D'ar c'hentan out filhor, d'an eil, diwar e dud, —
 Evit ma rofont d'ec'h yec'hed ha hurr vuhe
 Ha deveziou kompouez dindan sellou Doue...

AR YEODET.

Kerbenez, 26 a viz c'houevrer 1924.

Azenned al Lukaz

Eur c'houerriad eus Rospez a yoa bet e foar Vre hag a
 deus d'ar gêr gant c'houec'h azen prenet gantan.

Hir eo an hent etre Bre ha Rospez ha buhan e teuer da
 skuiza pa 'z eer war droad. Setu al Lukaz o sevel war
 gein unan eus e loened.

Mes, kroc'hen ar bleiz ! setu e benn o tont da veza ken
 tenval hag eur goumoulen. Petra zo 'ta ?

Fe zur, kontet en deus ar pôtr e azenned, ha paour kêz !
 elec'h c'houec'h en doa prenet du-ze war ar menez, ne gav
 breman nemet pemp... Daoust petra eo deuet egile da
 veza ?..

Hag hen war e giz da glask an azen dianket.

Mes ne gavas netra, evel just, hag hen d'ar gêr, lostok,
 da gonta an darvoud d'e wreg.

Houman a zirollas da c'hoarzin leiz he genou.

— « A ! A ! emezi, paour kêz beg bras ! ne gavez nemet
 pemp azen... Mat ! mat ! bez dienkrez, me a wel seiz ! »

PLUENZIR.

VERDUN

N holl a oar pegen alies ez eus bet hano eus ar gear-ze epad ar brezel diveza. An darn vrasa eus hor zoudarded a zo bet eno eur pennad ben-nak, ha meur a hini, siouaz, a zo chomet hep distrei. Wardro 400.000 den hon deus kollet e Verdun, tost d'an drederen eus ar re holl a zo maro epad ar brezel. An Almanted o deus kollet kemend-all ha muioc'h, marteze, hag an dra-ze a ziskouez pegement a zismantr a zo bet dre aman. Lavaret e veze : *ifern* Verdun, hag e gwirionez, daoust ha n'oa ket eun ifern bezan eno er pri, er fank, en denvallijen, e kreiz an tân, dindan an obuzou a goueze ken stank ha kazarc'h, e riskl ato da veza lazet ?

An Almanted, evit hor spounta ha gellout tostet ouz Pariz dre an tu-ze, a c'hoanteas, en 1916, kemeret Verdun dre nerz hag a zigasas warni o gwella armeou gant kanoliou eleiz, mes kaer o deus bet ober, n'int ket deuet a-benn eus o zaol, ha Verdun a zo chomet gameomp. Drailhet eo bet, mes n'eo ket kouezet dindan galloud an Almanted.

I

Verdun a zo eur gear goz meurbed. Er penn kenta eus istor hor bro, ez eus hano eus Verdun. Savet war rihl stêr ar Meuz, eo klozet gant mogeriou, evel kear Vrest. Ha bep gwech m'hon deus bet brezel d'ober eus tu ar zav-heol, ez eus bet ato stourmadou wardro Verdun.

E 1870, Verdun a harpas eur pennad mat, daoust ma n'oa enni nemet nebeut a zoudarded d'he difenn, ha ne zigoras he doriou nemet goude ma oa kouezet Metz ha pa ne c'helle mui dalc'her ouz ar c'hanoliou bras deuet endro d'ez.

Epad ar brezel-man, Verdun a harpas adarre epad stourmad bras ar Marn, e 1914, ha dre eno hon armeou a

c'hellas eaz en em zifenn ha dalc'her penn ouz an Almanted. Ar re-man a glaskas kelc'ha anezi o treuzi stêr ar Meuz eus tu ar c'hreizdeiz. Mes ne c'helljont treuzi nemet e Sant-Mihiel hag eno e oent dalc'het.

Verdun, e 1914 ha 1915, n'he dezo da c'houzanv nemet a-berz ar c'hirri-nij hag ar c'hanoliou bras a dôle beb an amzer bouliji hag obuzou war gear ha war ar c'hestel-brezel a zo endro da gear.

Mes setu aman en eun taol, pa ne zonjed ket, d'an 21 a viz c'houevrer 1916, an Almanted a deu war Verdun, gant armeou bras ha kanoliou evel ma n'eus ket bet c'hoaz, ha mab an impalaer, ar c'hronprinz, a zo o komandi hag en deus c'hoant ober vad d'e dad ha d'ezan e-unan, o skei eun taol kaer a lakaio e vrud da greski dre ar bed holl. Deuet e vije bet a-benn da gemeret Verdun ma ne vije ket bet dirazan soudarded ha jeneraled evel m'he deus ar Frans.

En derveziou kenta ma komansas ar stourmadou, o veza ma n'edomp ket war c'hed, an enebourien a c'hellas dont war arak ha tostet ouz Verdun. Mes abenn eur pennad, e oue gwelet an traou o wellat evidomp. Stanket e oue an hent ouz ar c'hronprinz hag hor zoudarded a lavaras d'ezan : « Difenn da vont pelloc'h ! » Mes den ne c'hellfe lavaret pegement a boan, pegement a labour a zo bet tro-war-dro da Verdun. An amzer a oa yen er penn kenta hag hor zoudarded keiz a rankas stourm e kreiz an erc'h, ar skorn, gouzanv poaniou a bep seurt. Pa zonjer breman en traou-ze, e lavarer : « Kement-se a zo dreist nerz an dud ! »

Red eo beza gwelet Verdun hag an uhelennou a zo endro d'ez. Evit kompren pegen kalet stourmadou a zo bet dre eno.

Ar gear a zo en eur stad spountus, ha daou vloaz goude ma 'z eus fin d'ar brezel, eo c'hoaz eun druez gwelet penôs ema an tiez. N'eus ket chomet unan war dek hep beza diskaret pe zevet. Ha meur a vloaz labour a vo evit sevel adarre ar gear evel gwechall. An iliz-veur he deus gelllet harpa, da lavaret eo, a zo chomet en he sav, mes droug bras a zo bet grêt d'ez ; an doen a zo bet touillet gant an obuzou hag, o tarza en iliz, an obuzou-ze o deus drailhet kalz traou. Eun tu, a drugare Doue, a zo bet

espernet, hag an tu-ze a zo breman klozet hag eno e ves grêt an ofisou.

II

Mes deomp d'ober eun dro d'al lec'hioù m'eo bet enno hor zoudarded oc'h en em ganna.

Verdun a zo en eun toull, mes endro d'ezi ez eus eleiz a uhelennou, dreist-odl eus tu an hanter-noz hag ar zav-heol ha war an uhelennou-ze eo bet ar c'hoari vras. Rak-se, int kleuzet holl ; ne weler e pep lec'h nemet toullou en douar evit en em guzat, evit kuzat ar c'hanoliou, riboufou evit mont eus eul lec'h d'eun all. Epad an deiz, pa veze stourmadou, n'oa ket brao difoucha ; an hini a veze gwelet a oa e riskl da veza lazec'h, ha e veze ranket en em lakat dindan an douar evit beza difennet diouz ar boliji hag an obuzou.

Setu aman uhelen ar Pebr, mengleuziou Haudromont ; pelloc'h eman hent ar maro, eun hent striz ha doun a goueze ennan obuzou hep ehan. O sevel uheloc'h ec'h en em gaver e Douaumont. Aman ez oa gwechall eur vourgaden hag eur c'hastel-brezel. Ar c'hastel a zo freuzet hag eus ar vourgaden ne chom ken na ti na, zoken, moger ebet. Ar vein a zo bruzumet ha great treaz anezo. Meur a vourgaden-all a oa c'hoaz. Holl int distrujet. Koajou a oa ivez ; ne 'z eus mui gwezen ebet en he sav. Kaer ho peus sellet, ne weloc'h e nep lec'h na ti na gwezen. Lavaret e ve eur vro dismantret gant eur c'hren-douar bennak.

E kichen Douaumont, ez eus eur foz hanvet foz ar bayonetezou. Eul loden eus ar 137te rejimant o tistrei eus al hmennoù kenta evit mont da ehana eur pennadig, a deus dre eur foz gant o fuzuilhou war o skoaz, pa gouezas warno obuzou bras eleiz. An douar a oe freuzet hag ar zoudarded sebeliet, hep na vije gallet rei sikour d'ezo, hag eno int chomet da vervel. Kanoliou ar fuzuilhou a deu ermêz eus an douar hag, evel mein-bez, a ziskouez pelec'h eman korfoù ar zoudarded. E miz eost diveza, ne jome mui ermêz eus an douar nemet nao pe zek bayonetez, rak edod o labourat da lakat relegou ar zoudarded eus ar foz-ze er memes lec'h, dindan eur bez kaer savet d'ezo gant an Amerikaned a c'hoanta diskouez evelse pegement e prizont nerz-kañoun ar Fransizien.

E Douaumont e vo savet eur bez-all, bras ha kaer meur-bed, evit holl zoudarded ar Frans maro wardro Verdun.

Eus Douaumont, deomp betek kastel-brezel Vaux. An Almanted a deuas a-benn, goude poania kalz ha koll eur maread a zoudarded, da gemenet ar c'hastel-man, hag o c'hazetennou a ganas meuleudi d'ar c'hronprinz. Mes ne jomas ket gwall bell etre o douarn. Ar Fransizien a deuas a-benn d'hen diframma diganto pevar miz goude m'oa bet kollet. Mat, daoust ma 'z eus bet tennet warnan gant ar c'hanoliou brasa, re an Almanted da genta ha re ar Fransizien da c'houde, — ha kanoliou ar Fransizien eo a reas d'ezan ar brasa droug, — daoust da ze, kastel Vaux n'eo ket bet dismantret. Diwar c'horre eo freuzet, ha tammou bras a vogerioù a zo distaget gant an obuzou, mes en traon n'ez eus great droug ebet d'ezan hag en diabarz ar zoudarded o dije gallet c'hoaz chom pell dienkrez. An dra-ze a ziskouez e oa great mat.

Pignomp war ar c'hastel ha greomp eur zell war ar vro-ze a vo komzet anezi epad pell amzer. Nag a wad a zo ruilhet war ar c'horn douar-ze ! Nag a zoudarded a zo beziet dre aze, hep na ouezfe o zud e pelec'h ! Kouezet int evit savetei o bro, difenn o c'herent, o mignoned. Pedomp evito evit diskouez hon anaoudegez vad, ha meulomp anezo, rak dleet eo d'ezo pep meuleudi.

J. U.

XI^{ei} GOUEL AR BLEUN-BRUG

Roll ar prijou a vezo roet e Kastel-Paol gant ar Bleun-Brug
d'ar 14 ha d'ar 15 a viz Gwengolo 1921

PROGRAMME LITTÉRAIRE

A) *CONCOURS DE PROSE* ('vit bugale ha krennarded, pötred ha merc'hed). Marvailh brezonek : 50 lur a brijou (25 lur — 15 lur ha 10 lur).

DANVEZ. — Da zibab etre an tri-man :

I. — Eur Parizian, 12 vloaz, a zo deuet da dremen en hor bro miz eost ha miz gwengolo. Skriva ra d'e vamm da lavaret d'ezhi petra en deus gwelet. Grit e lizer (*e brezoneg*).

II. — E kichen hoc'h iliz, e kreiz ar vered, ez eus eur wezen ivin koz koz, ouспен 500 vloaz. Pedit anezi da lavaret d'eoc'h eul loden eus an traou he deus gwelet abaoe ma 'z eus anezi.

III. — Petra eo eun ti reizet mat? — Pegen talvoudus eo kaout urz.

**

B) *CONCOURS DE POÉSIE* ('vit bugale ha krennarded, pôted ha merc'hed) : 50 l^{ur} a brijou (25 lur — 15 lur — 10 lur).

DANVEZ. — Da zibab etre an tri-man :

I. — Va mamm. — Va mamm he deus va maget p'oan bihan, va lusket, — kanet e kichen va c'havel, — tôlet evez warnon, — beilhet ganen pa vezen klanv, — desket d'in karet Doue, karet va nesa... Va Doue, skuilhit ho pennoz war va mamm, astennit he buez, ma c'hellin, d'am zro, paea ar pezh he deus grêt evidon!

II. — Ar mintin (beure) war ar mêz, e miz mae.

III. — Ar roue hag ar mêsaer.

Gwechall, eur roue bras eus ar Spagn o veza klevet hano eus eur mêsaer bihan brudet evit e skiant a c'halvas anezan hag a lavaras evellen : « Te zo fur, war a lavarer. Mat! me da gemero em falez, ma c'hellez respont d'ar goulennou-man : « Ped beraden zour a bo er mor? — Eun dra gaer... Mes lavarit d'ar glao chom hep koueza betek ma 'm ezo peurc'hrêt va labour! — Ped stereden a zo e bolz an nenvou? — Lakit anezo da zisken aman ha me o c'hounto d'eoc'h, ne vezin ket pell! — Fur out, a welan, a lavaras ar roue; deus em falez. Me da lakaio e renk va bugale.

Gant hini pe hini eus ar 6 steuen-ze, ober eur gontaden pe eur werz; — 50 linen d'ar muia.

C) *CONCOURS D'ELOQUENCE* ('vit pôted yaouank) : 350 lur a brijou (200 lur — 100 lur — 50 lur).

DANVEZ. — Dibab etre an tri-man :

I. — Peseurt c'hoariou a ve mat da skigna etouez ar vugale hag ar bôtred yaouank, war ar mêz, evit o distrei diouz an hostalirioù hag ar c'hêriou?

II. — Persoun Ars en deus lavaret ar c'homzou-man : Lezit eur barrez ugent vloaz hep beleg, an anevaled a vo adoret enni.

Petra c'hoarvezie en hor bro mar ne ve mui a velefen?

III. — N'ez eus ket a diez nag a zouar awalc'h en hor bro evit an dud a zo enni, ha kalz a weler o vont da glask labour da Baris ha d'ar c'hêriou-all. Petra ve gellet ober, a gav d'eoc'h, evit rei labour ha bara da vuioùc'h a dud?

Pep hini a gemero an danvez a blijo d'ezan ar gwella hag a lako dre skrid ar pezh a gavo mad da lavaret, oc'h implija yez e gorn-vro, Treger, Leon pe Gerne.

Poenchou a vezo roet, n'eo ket hepken 'vit an danvez, mes ivez evit ar yez, an doare prezek, jestou hag all.

Arabad da brezegen ebet kaout ouспен 10 PAJEN eus eur c'haier ordinal.

Beb a 5 skoed, vit o mizou hent, a vezo roet d'an 10 a vo o skridou priziet da genta hag o do da vont da Gastel-Paol evit beza barnet war o doare da zisplega o frezegennou.

Vit an tri gonkour-man, komz-plen, barzoniez ha prezegerez, kas al labourioù, benn gouel MARIA HANTER-EOST, diveza termen.

Evit LEON HA KERNE, da :

M. le Directeur de FEIZ HA BREIZ, Plouguerneau.

Evit TREGER, da :

M. le Moal, Coadout, par Guingamp.

E MIZ MAE, LENN AMAN :

Doue anavezet dre ar garantez.

KELEIER

Etrezomp hag ar Boched

An dro-man, evelkent, hon deus kavet an doare da gabestra ar Boched ; n'eus ken nemet derc'hel hag, e tuhont ma vezo izelaet o stad, ni e vezo uhelaet hon hini. Hor zoudarded o deus laket seziz war peder gear vras demdost da Essen ; ar Rhür, he milinoù-labour, he c'hêriou divent, a zo dindan galloud hor c'hanolioù.

Emeur breman oc'h ijina eun dra bennak evit tenna arc'hant diganto. Savet e vezo tailhou diwar o marc'hadourez bep ma tremeno dre eul linen merket ganeomp wardro d'ar Rhen hag he deus 150 leo hed.

An tailhou-ze a dle talvezout d'omp bep bloaz 300 million mark aour.

Eno eman an dalc'h ; ar Boched a rank paea, rak hon bec'h-ni a deu, e gwirione, da veza re bounner : en eur ober daou viz, zo kouezet etre daouarn ar gouarnamant 450 million muioc'h eget arlene, e miz genver ha miz c'houevrer ; daoust da ze, n'eo ket evit skoulman : 400 million en dije ezom c'hoaz da lakat par e gonchou!...

Dispignou Eun dispign mad, nemet e teu da veza gweñ re vras vras, eo an hini a ve grêt war digare ar zikourioù d'ar re goz, d'ar gwragez gwilioudet ha d'ar pennou-tiegezh ezommek ha d'ezo kalz a vugale. Setu aman eun departamant breton hag a rank lakat er bloaz-man 7 milion hanter da baea ar zikourioù-ze. Perak ec'h implijer kemend-all a arc'hant ? Her gouzout a refet raktal. Setu c'houi galvet gant an a.o. mear da lavaret ho sonj disvarben unan eus ho amezeien, tad a c'houec'h bugel yaouank, hag an eus goulennet ar zikour « familles nombreuses » ; n'ouzoc'h ket kaer ha c'houi roio d'ezan ho mouez, rak n'eman ket, pell ac'hane, e renk ar beorien. — Arsa, emeoc'h, a.o. mear, piou a bae ar skoden-ze? — Ar gomun a bae ar hempvet loden ; an departamant, eun hanter nebeutoc'h vit ar gomun ; ar c'houarnamant a bae e

tu-hont d'an diou drederen. — Mar deo ar c'houarnamant a bae, arabed lezel den ebet da yun !

Hag evelse zo kalz a dud hag o deus sikourioù ha n'o deus gwir ebet d'o c'haout. An deiz ma vo laket war gont ar c'homunou an drederen eus an dispign, e vo serret an nor ouz kalz hag he c'hav hirio digor frank.

A bep seurt An Itron Curie a zo galvet da vont d'an Amerik da gerc'hat eur gram « radium » kinniget d'ezhi gant itronezed ar vro-ze. Pegement e talv ar gram radium-ze, a gav d'eoc'h ? Eur million seiz kant mil lur !

— Emeur o sonjal sevel eul lezen nevez hag e tivizer enni e vezo roet d'ar pennou-tiegezh, adalek ma o devo pevar bugel, 360 lur ar bloaz.

— Ar c'houarnamant zo o paouez rei kresk d'e vistriskol. Hiviziken an distera mestr pe mestrez-skol an evô, da vihana, 4 skod ha betek 27 lur bemde, pad ar bloaz. Pae daou ha tri mestr-skol kristen !

— Ar c'hlast 1921 zo 'n em gavet enni 300.000 pôtr yaouank ; 165.000 hepken zo bet kavet mad da vont da zoudard.

Konkour ar C'hatekiz

Mall bras ho peuz, bugale, da glevet hano euz konkour ar c'hatekiz. 408 dever a zo gorennet em diretennoù ; dont a reont euz 91 parrez. Eun nebeud euz eskopti sant Briek : teir barrez, *Sant Nikolas-ar-Pelem*, *Peurit-ar-Roc'h* ha *Pleuveur-Bodou*. Ar re-all a zo euz eskopti Kemper : deuet int euz an eil penn d'egile d'an Eskopti, hag e lvirin dioc'htu, eus Leon dreist-oll. Ne c'hellan ket henvel an holl barrezioù. Kement-se a vije re hurr da ober. Niveret am euz anezo diouz an niver a zeverioù digouezet ganen.

10 parrez o deuz digaset d'in ouspenn 10 dever ; setu int ama diwarlerc'h :

Plougerne : 40
Mespaol : 28
Ar Voure'h-Wen : 20
Sant-Neven : 14
Kleder : 11

Sizun : 35
Gwitevede : 25
Plourin Brest : 18
Gwizlan : 12
Ar Folgoat : 11

10 parrez o deuz digaset etre 5 ha 9 dever, ha Sant Goazec a die kaout meuleudi.

32 parrez o deuz digaset etre 2 ha 4 dever ha 39 parrez eun dever hebken.

Eun taolig lagad roet d'al labouriou-ze en deuz roet d'in peadra da varn eun nebeut anezo : re anat eo, kalz a zeve-riou n'int ket bet great gant ar vugale o-unan : ar gerentiach a zo kalz re anat etre deveriou deuet euz skoliou kristen. Ouspen ze kalz n'o deuz ket miret kement a oa bet gour-c'hemennet diwar-benn ar c'honkour evit ment ar paper, ha traou-all c'hoaz, hag abalamour da ze e welint an niver euz ar poñtchou o tiskenn kalz pe nebeut, diouz o faziou. Ne garfen ket achui an tam skrid-ma heb rei meuleudi d'ar Breizad kalonek eus Lannilis a zo soudard du-hont, en Allmagn hag en deus digaset d'in eun dever. Bennoz Doue d'ezan ! Bennoz Doue d'eo'h holl : c'houi a c'hortozo, ha me a grog em labour evidoc'h.

F. M. MAZÉAS.

Opinions d'un Breton

Eur mignon a skriv d'eomp al lizer-man. Ne gollint ket o amzer, ar re a lenno hag a adlenno amezan.

« La question bretonne doit rester uniquement une question nationale et sociale.

NATIONALE, cela est évident. C'est parce qu'il n'y a pas de sentiment national breton que la langue crève (passez-moi le mot) au milieu de l'indifférence ou de l'hostilité générale. En Bretagne, on est catholique ou libre-penseur, royaliste, républicain, socialiste ; on n'est Breton qu'après (oh ! bien après !) et ce terme de Breton n'a pas plus de valeur que ceux de Normand, de Picard ou d'Auvergnat. C'est un terme d'origine géographique et rien de plus.

La question est aussi SOCIALE, parce que l'infériorité du breton vient de l'infériorité de ceux qui le parlent. Cette infériorité est double : il y a infériorité de rang social et infériorité de type social. Infériorité de rang social : ce n'est pas impunément qu'une langue est actuellement et depuis dix siècles parlée uniquement par des paysans et des pêcheurs. Le breton, par le rang social de ceux qui le parlent et les conséquences que cela a eues pour lui, n'est comparable ni à l'irlandais, ni au gallois, ni au provençal, ni au flamand, ni au tchèque, ni au polonais, car

toutes ces langues sont des langues cultivées, ayant une littérature riche et variée, parlées jusqu'en ces derniers temps ou encore actuellement par une élite. Il ne peut être comparé, en Europe, qu'au wende et au kaschoube, comme lui langues de paysans disparaissant rapidement devant l'allemand et le polonais, ou aux dialectes en usage chez certaines populations purement agricoles et pastorales de l'Asie et de l'Afrique.

Infériorité de type social. — Le Breton, A QUELQUE CLASSE DE LA SOCIÉTÉ QU'IL APPARTIENNE, est apathique, sans audace ni initiative, peu capable de travail intense et suivi, d'efforts réguliers, de longues vues, de prévoyance. La genèse de ce type est connue, mais si on a pu vivre autrefois avec de pareils défauts, il devient de plus en plus difficile de le faire actuellement. Le Breton, qui ne s'appuie ni sur la famille forte (comme le communaire), ni sur l'individu fort (comme le particulariste) est, socialement parlant, un vaincu, et il le restera tant qu'il s'attardera dans une formation sociale qui n'a jamais amené dans le passé que ruine et défaite.

Ce sont ces deux infériorités combinées et l'absence de tout sentiment national qui rendent la situation de la langue et de tout ce qui est spécifiquement breton si précaire. C'est ce qui fait aussi que notre émigration, quoique considérable et ayant tendance à se grouper en certaines régions, n'a pas ajouté et n'ajoutera pas une once de force à notre langue et à notre nationalité, alors que l'émigration des Bulgares et des Roumains a conquis durant ces deux derniers siècles, aux langues néo-slaves et néo-latines, de vastes districts dans l'Europe orientale et les Balkans.

L'enseignement du breton dans les écoles est indispensable, mais c'est une illusion de croire que cela suffira à assurer son existence. L'avenir est uniquement aux langues de civilisation et de culture ; un idiôme parlé par des paysans, fût-il enseigné dans les écoles, restera toujours un idiôme linguistiquement et littérairement inférieur et ceux qui le parlent tendront toujours à l'abandonner pour adopter la langue de l'élite. C'est là un phénomène qui se reproduit partout et toujours.

La création d'une revue pour la culture littéraire et scientifique du breton a été tentée sans succès à plusieurs reprises et est impossible parce que cette revue ne pourrait avoir qu'une douzaine d'abonnés AU PLUS. Seules peuvent végéter en Bretagne des revues en breton populaire et francisé. J'ajouterai que, en langue française, une revue littéraire et scientifique s'adressant aux Bretons et comptant uniquement sur eux pour vivre ne pourrait pas subsister. Il suffit de voir combien les grandes revues littéraires et scientifiques françaises ont peu d'abonnés en Bretagne et, d'autre part, combien médiocres sont les

revues purement bretonnes, présentes ou passées. Le goût pour la rêverie poético-philosophique qui distingue les Bretons ne peut pas remplacer l'amour du travail et de l'étude, l'esprit d'ordre et de méthode, le sens critique, l'organisation. Ce sont là des qualités plus que jamais indispensables et dont l'élite bretonne se trouve privée.

Dans un article récent, M. Loth, après avoir tracé un tableau de l'état florissant des études celtiques, remarque que, par une ironie du destin, cette fortune des enseignements coïncide avec une disparition rapide de la matière enseignée, les langues celtiques étant aujourd'hui parmi les moins vivantes du globe.

L'état du manx est désespéré ; le gaélique d'Ecosse et celui d'Irlande sont fort malades ; le breton est gravement menacé. Seul, le gallois résiste encore, parce que c'est une langue littéraire, scientifique, parlée par une classe bourgeoise éclairée chez qui le sentiment national est très développé et qui a la volonté de faire vivre sa langue. Par malheur aussi, ces Gallois qui sont linguistiquement les plus proches parents des Bretons et, de tous les Celtes, ceux dont la fréquentation et l'exemple seraient le plus profitables, sont précisément ceux pour lesquels les Bretons semblent éprouver le moins de sympathie. Les uns les trouvent trop anglicisés (!) (que doit être alors l'impression que font les Bretons sur les Gallois !) — les autres leur reprochent leur esprit protestant. Il est certain que, chez les Gallois, l'esprit religieux et sectaire est très développé. Mais dans le sens catholique, les Bretons ne leur sont pas inférieurs, et il y a une grande différence dans le résultat, au point de vue national.

M. M.

Arabad kredi, diwar gement-man, eo gwelloc'h, e pep doare, stad Keumriz eget hon hini hag e vefe red d'eomp, a-benn gounid he frankiz d'hon yez, dont da veza ive protestanted. Er gréden gatolik, mar vefe grêt impli rik ganti, ez eus peadra da lakat da vleunia war he c'hiz hon yez hag hon broadelez.

Pa c'houlenner ha piou an eus savet Breiz-Izel, an istor a respont : Ar venec'h, ar zent.

Neb a gerzo war o roudou, daoust ha n'eo ket barrek da adober an hevelep labour ? Betek ma en devo evelto karantez ar Vro gwriziennet doun en e greiz...

Trugare d'hor mignon. Kalz a genteliou zo da denna diouz e lizer. Setu perak hon deus kavet mad e voulla vit lennerien Feiz ha Breiz.

A. L.

Gourc'hennou !

Chevalier de la Légion d'Honneur : JEAN-FRANÇOIS LE GOFF, de Saint-Pol-de-Léon.

« Le Goff, J.-F.-M., officier brave ; s'est distingué pendant toute la guerre par ses qualités de commandement et son sang-froid. A rendu les meilleurs services dans ses fonctions d'officier téléphoniste. Blessé deux fois. Cité trois fois ».

Salk ar Goff eo en devoa grêt ar brezegen displeget ken treaz war « Ar brezoneg hag ar c'houarnamant », e Kastel-Paol, d'ar 15 a viz gwengolo warlene.

— MARCEL KERBRAT, de Landerneau.

« Lieutenant au 120e R. I., officier très énergique et très brave ; quatre fois cité à l'ordre, a été grièvement blessé en juin 1916, devant Verdun ».

Marcel Kerbrat, evel J. F. Le Goff, a zo kloareg et Kemper. O-daou e obet roet d'ezo o c'hroaz, e Kemper, an 3 a viz meurs.

I. — EUN DIZRO WAR AR MIZ TREMEN

Ros. Falhun hag ar 37 all a deu o hanoiou war he lerc'h, e lec'h 80 poent merket d'ezo, o deus let 100 poent evit divinadennoù miz genver diveza. Dre eur fazi moullerez, ha netra ken, eo ez eo bet fuilhet o 38 hano etouez hanoiou ar re n'o devoa bet er miz-ze nemed 80 poent.

II. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ MEURZ

I. — An loaz. — II. — Eur blokad uhel-var (gui, e galleg) war skour eur wezenn. — III. — Ar sil da zila al leaz. — IV. — An teod. — V. — An heol hag al loar.

III. — DIVINADENNOU MIZ EBREL

I. — En deiz-all o vont da Gerzent,
E kavis Per Goz er c'hroaz-hent,
: « Na me garfe beza bet born ! »
Emezan 'n eur chaokat e gorn.

20 p. ar r. Digaset gant Louis Floc'h, Plomeur.

II. — Me 'm euz eur bloaz ha daou-ugent,
Ha n'am euz gwelet evelkent,
Deiz ar bloaz m'oun bet badezet,
Nemed nao gwech c'hoaz tremenet.

20 p. ar r. Digaset gant Cath. Castel, Cleder

III. — Eun dra, pa vez c'hoant d'e domman,
N'euz 'met teuler dour yen warnan.

20 p. ar r. Digaset gant X. E. Sant Derhen

IV. — Eur pôtr koz redellok,
E vronn kreiz e stomog.

20 p. ar r. Digaset gant L. Salaün, Gwiniventer

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

~~~~~  
TOLEN AR MIZ. — Perak e ranker deski ar brezoneg er skolioù ? J. U. — Gouelioù hor sent-ni : S. Erwan, GWELTAS. — Ar c'hraon/kelvez, AR SKOURR. — Doue anavezet dre ar garantez. — Bugale sakrist Loc-melar, PLUENZIR. — Dreañ hor zalver. — Soudarded kelc'h Saint-Malo. — Kuzul ar medisin. — E. S. I. — Konkour ar c'hoefou. — Divinadennoù, PER HA POL.

~~~~~  
Pedi reomp start ar re eo achu o c'houmanant abaoe miz genver, hervez an ali kaset d'ezo, ha n'o deus ket paeet c'hoaz, d'hen ober ar c'henta 'r gwella, hep gortoz paper ar post a gousto arc'hant d'ezo ha d'eomp kalz labour.

Perak e ranker deski ar Brezoneg er skolioù

Ma vije lavaret d'eoc'h : « Krogit en eur bluen ; me a gomzo dirazoc'h e brezoneg ha c'houi a skribo ar pez a lavarin ; goustadik ez in, evit ma vo asoc'h d'eoc'h » ; marteze e vijec'h lakeet nec'het awalc'h.

Hiniennou a c'hellfe lavaret : « Eun dra gaer ! N'ez eus nemet skriva n'eus forz penôs ; pep doare a zo mat. » N'eus forz penôs ? Neuze e vije gwelet traou brao, me lavar d'eoc'h, hag e ve red beza divimour evit lemm ar pez a vefe skrivet.

Selaouit : setu aman penôs e skriv ar re n'o deus ket desket an doare.

P'eo gwir a deu da veza pugur, pugure, — elec'h eur wech-all, e lakint vichalle; — elec'h du-ma, duhont, d'umadeont; — elec'h ni, ningu, — elec'h an hini-all unihall.

Anezi a vo neil; — eul louarn a vo skrivet o louar; — eun ejen, ejenned, a vo grêt anezo eugenne, eugenneud. — An daoulagad a vo galvet doullagat; — ar c'hignol, grignon; — ar skouarn, ar skouar; — ar peoc'h, ar peurc'h, etc..., etc...

Awechou, — alies, evit lavaret gwelloc'h, — ne reont nemet tostet ouz ar ger gwirion. Setu aman unan, elec'h eun tammig, a skriv eun timig pe eun taupik; — elec'h azalek aze, azalek vremen, a laka : jalegaze, zadik breman; — eun all, elec'h gwelloc'h, a laka goelarc'h, elec'h paour kez, polkez, etc...

Re-all ne skrivont ket an hamter eus ar gerioù. Ar gerioù gallek-man : *Je n'ai pas besoin*, a vez troet evellhen : *n'am eus ket a ezom*, Mat; setu aman penôs am eus gwelet unan oc'h ober : *Meskim*. Evel ma lavaren bremaik, red eo beza divinour evit gouzout petra o deus c'hoant da lakat.

Il aime sa mère : hen a gar e vamm. Elec'h ar gerioù-ze ken sklêr, setu aman petra am eus kavet : *eon ga vam*.

Betek vanc'hoaz e c'hellfen chom da gomz d'eoc'h eus ar fazioù a ra ar vugale, hag ive ar re vras, pa skrivont e brezoneg.

Abalamour da ze, petra zo d'ober ? Deski lenn, ha skriva brezoneg ! Eur yez ne vez ket desket er skolioù, ne vez ket skrivet, mes komzet hepken, a zo e riskl bras da veza kollet. Pep seurt stilabez a stag outi, hag ar gerioù a deu da vezan dishenvel eus ar pezh m'oañt kentoc'h hag, a-benn eur pennad, an dud, evel ar re a laboure war tour Babel, ne c'hellont muñ en em glevet.

Ar pezh a zo bet o tiwall ar brezoneg eo al leorioù, leorioù oferen, *Buez ar Zent* ha re-all. Eno an dud a wele ar gerioù skrivet hag evelse e talc'hent d'ezo.

Evelato, red eo lavaret n'oa ket a vrezoneg yac'h en holl leorioù a zo bet skrivet gwechall. Setu aman eun tamm tennet eus eul leor moulllet er bloaz 1686 :

« *Santez Clara eus a Venez Falco a vatissas en ottor he c'halon d'hor Zalver ur menez olivet, un Auditor, ur Por-*

chet Pilat, ur Menez Calvar, evit representi en he interior ar poanioù hep par hon Redemptor. Goude he maro, he c'horf a oue konservet anterin hag e oue cavet en he c'halon imprimet an instrumanchou a zervichas da zispenn e gorf presius ».

Ha c'hoaz :

« *Pa brotestin combati ar pec'hed a superbite e general, ret eo ober ar resolutionou e particulier ; dre exempl : Birviquen n'en em attribuñ netra d'in ».*

Kant vloaz divezatoc'h, ne veze ket skrivet gwelloc'h. Setu petra gavam en eul leor moulllet er bloaz 1800 :

« *An education vad eus ar yaouanctis e deus ato passet evit ar bonheur hac ar c'hloar eus ar bobl ; mais an education-ze, quen essanciel da vad ar vro, a zepand absolutant eus a soin an tadou eus a familh, hac int obliget, peb hini en e particulier, d'en em bresta da quemense herves o faculteou ; rac netra ne antretien guell ar sossiete hag ar c'hommeç etre ar gompatriotet evel an education, pa rear usaich vad anezi... »*

Eun tam-all :

« *Hac e a zo izom da avertissa penaos ar reglenou contenet ebarz an ouvraich-man a zo etablisset war an usaich vad ? Tout ar reglennou pere a gontien en em reduis da indiqua var peb espeç eus a c'herioù, ar manier eus a pini en em exprimeur hag e c'hortographeur, e gallec mad... »*

E 1854, setu aman petra e lenner e Leor Imitasion Jesus-Christ : « *Avis d'al lenner. — Levr Imitation J.-C. a gompren ar pezh a zo a barfeta er religion gristen hag hon instrui a ra gant un douçder, gant un onction pehini a ravis ar galoun ; en hevelep faeson ma seblant beza quent inspiret gant ar Spered-Santel eget beza composet gant un den mortel. Petra bennac ma 'z eo al Levr precius-ma dreist an holl meuleudioù a oufe da rei d'ezan, ez e mad rapporti aman darn eus ar pezh o deus lavaret anezan personaichou notabl dre o doctrin, dre o dignite ha dre ar zantelez eus o buez. Ar c'hardinal Bellarmin a lavare ez eo al levr an excellanta hag an edifianta... »*

Brezoneg dister, brezoneg treut, evel a welit. N'eus forz, ma ne vije ket skrivet leor brezonek ebet, e vije bet c'hoaz fallloc'h an traou.

Abaoue eun triugent vloaz bennak, ez eus deuet gwellaen er brezoneg. E 1865, e oa savet e Kemper e r gazetenn : *Feiz ha Breiz*, a veze moulllet eur wech bep sizun. Kalz lennerien a brene anezi dre an eskopti a-bez ha n'o deveze ket a geuz d'o arc'hant, rak eur blijadur oa lenn ar gazetenn-ze, leun a draou kaer enni ha skrivet e brezoneg yac'h ha sklêr. Unan eus ar re a skriva e *Feiz ha Breiz* a reas leoriou evel *Istor an Testament* koz hag an *Testamant nevez* ha re-all, leoriou hag a zo kalz gwelloc'h eget ar re a oa bet skrivet betek neuze.

Hag abaoue, al leoriou neves a gendalc'h da veza skrivet e brezoneg mat, da vihana, eur c'halz anezo. Evelato, red eo kendalc'her da boania gant ar brezoneg, evit ma tevio c'hoaz gwellaen emañ.

Bez ez eus kalz gerioù ha n'int ket anavezet, gerioù bet implijet gwechall hag a zo c'hoaz gant ar re goz war ar miz, kreist-oll ar re a zo pell eus ar c'hêrioù. Ar gerioù-ze a ranke da glask ha da zavetei, ma vo pinvidik hor yez, rak seul-vuioc'h a c'hêrioù hon devezo, seul welloc'h e vo.

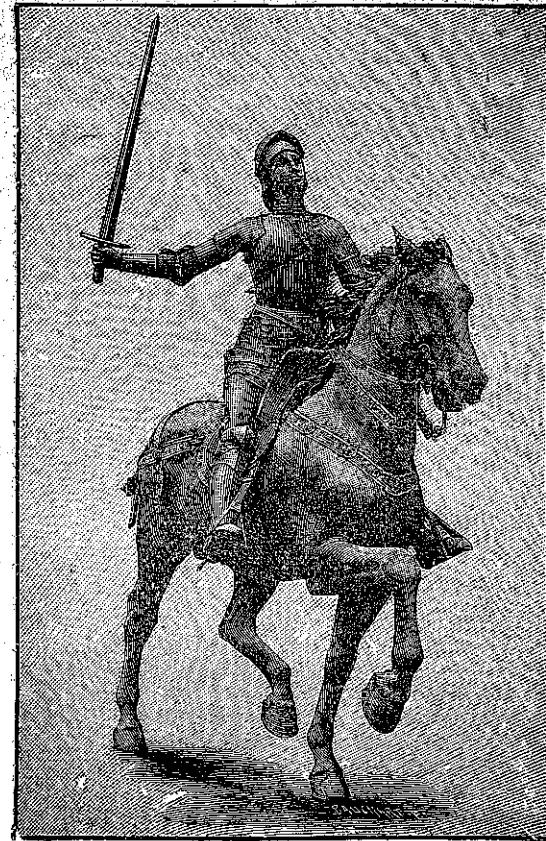
Ar vugale a vo bet er skolioù, lakeet war an hent mat da zeski brezoneg, a dolo evez ha ma karont o yez evel matle Breiziz hen ober, e lezint agoste ar gerioù gallek pa vo gerioù brezonek. Lavaret a raint : « Kaer, brao eo an amzêr », ha n'e ket : « beau temps zo », evel pôted ar C'hap, na traou-all henvel, rak bez ez eus tud war ar miz hag a gomz fall fall ar brezoneg. An hanter eus ar gerioù a lavaront a zo gerioù gallek lakeet eul lost brezonek d'ezo.

Karomp hor bro ha karomp yez hor bro, yez kaer meur-bet. Komzomp ha skrivomp brezoneg yac'h. Evit se eo red poania. N'e ket en eun devez e teuer da c'houzout brezoneg, mes a nebeudou, o labourat, o tôler evez, o lenn al leoriou grêt mat, oc'h en em lakat da skriva. Da genta, ne dalv ket kalz ar pezh a vez skrivet, mes a nebeudou e teuer da wellat, hag an hini a gendalc'h a ouezo, abenn eur pennad, an tu da drei brao ar brezoneg (1).

J. U.

(1) *Feiz ha Breiz* miz ebrel a verk d'ar bôtred yaouank labourou d'ober. Ra grogint en o fluen evit skriva eun dra bennak da gas d'an Aotrou Renêr. Marteze e c'hounezint eur priz.

Gouel Jann d'Ark, gouel ar Vro

Herve eul lezen votet arlene gant ar Gambr, gouel Jann D'Ark, an 8 a viz mae, a zo deuet da vezan gouel ar Vro. Ar c'houarnamant a gemero perz ennan ; diouz e du, an T. S. ar Pab an eus kaset eur c'hanmad, ar c'hardinal Granito di Belmonte.

Ar gouel-man a zigouez en eur mare ma 'z eus ezom, kement hag a zo bet biskoaz, eus skoazel santez Jann D'Ark. E tu-all d'ar Ren, e kresk en hon eneb an drouz hag ar c'hrozmol. Santez Janed Ark, pedit evit hor Bro !

Gouelioù hon Zent ni : S. Erwan

An deiz kenta a viz-meurs en em gav bep bloaz gouel Sant David pe Devi, patron Bro-Geumri (Pays de Galles). Enorioù bras a ve rentet gant Keumriz d'o zant patron, evel d'eur madoberour dispar; gwaz a ze, ne welont ket ennan eur zant, touellet ma 'z int gat o falz-kredennou ha ne bedont ket anezan nag evito nag evit o bro.

N'eo ket en doare-ze e ra Iverzoniz gouel o zant patron. Ar 17^{et} a viz-meurs a zo ive gouel bras evito; an deiz-ze ec'h enoront sant Patrik, abostol o bro. Dibôt an Iverzoniad ne dostaont ket ouz o zakramanchou evit goulenn bennoz Doue, dre zorn o zant patron, da goueza war Iverzon.

Ni, Bretoned, hon deus ive fizians en hor zent, dreist-oll, e Santez Anna, patronez Breiz-Izel, hag en Sant Erwan binniget, difennour ar Vro. Red eo anzav, koulskoude, n'hon deus ket, war bouez kalz, da lida gouelioù hon zant patron, an doare birvidik, kalonek o deus Iverzoniz ha, zoken, Keumriz, hag int protestanted !

Sant Erwan, hag eman e ouel an 19 a viz-mae, ped gwech en deus gwelet Bretoned o tont d'e zaludi evel gwir batron o bro? Pedet eo gant pep hini evit e ezommou e-unan; ped a c'houlenn e skoazel evit Breiz-Izel, evit ma vo miret ha kresket an tenzor a zo d'an holl ha da bep hini, madou ar vroadelez, ar yez, ar pep gwellañ eus ar c'hizioù ha, dreist-oll, evit ma chomo bepred unanet en hon zouez karantez Doue ha hini ar Vro?

Pegoulz e welfomp-ni kevredigeziou, sostiéou, o tont, bannet Breiz en o fenn, da heuilh prosésion S. Erwan,

eus iliz-veur Landreger da iliz-parrez ar Vinthi, ha da gana d'ezan kantik ar Vro?

An deiz-ze e vo eur pardon-kaer e Landreger; an deiz-ze e vo gallet lavaret gant gwiriome :

Dihunet out breman, va Breiz !

GWELTAS.

Ar c'hraon kelvez

War eun ton

Sonj ec'h eus te, Marivonig,
O ge la ri de don den o ge !
Sonj ec'h eus te, Marivonig,
Gwechall e Kerouledik ?

D'ar zul, goude ar gousperou,
O ge etc...
D'ar zul, goude ar gousperou,
Ni a yea d'ar c'hoajou.

Ni a yea d'ar c'hoajou pell,
Evit kutuilh ar c'hraon yell.

Evit kutuilh ar c'hraon kelvez,
Pep hini gant e vestrez.

Ha diwar ar skourrou uhel,
Ni a dape ar c'hraon yell.

Hag en eur blega ar blenchou,
Me a gave blokajou.

Hag a daole ar c'hmaon kelvez
E davanjer va mestrez.

E tavanjer Marivonig,
Hounnez a oa va dousig.

Me 'm oa grêt d'ezi diou waskell
Evit torri ar c'hraon yell.

Unanik vras, unan ivin
Hag eun all e koat kistin.

D'ar zull, pa 'z eamp ni da vale,
Hon daou ni en em gare.

Breman ni zo bet dimezet
Hag en iliz eureujet.

An dud yaouank, pa vezont fur,
O deus kalz a blijadur.

AR SKOURR.

Doe anavezet dre ar garantez

*Levrig war an doare da anaout ha da garet an Aotrou
Doe gant Dom Savinien Louismet, Tad a Urz Sant Beneat*

KENTA LODEN

PETRA EO ANAOUT DOUE DRE AR GARANTEZ ?
EIL KENTEL

*Ar Mestr madeleuz en deus dis-
kouezet d'in ez eo eur blijadur vras
evitan gwelet eun ene paour o tont
davetan, noaz ha dibourve a bep tra,
mæs war eün, evel o vont d'ar gêr.*

JULIENNA A NORWICH.

Gwelet hon deuz ez euz tri doare da anaout Doue epad
m'emaomp war an douar-man : ar c'henta, dre ar skiant,
an eil, dre ar feiz, an trede, dre ar garantez.

Gwelet hon deuz ivez petra eo an daou genta ; kalz a
zo ha ne 'z eont ket pelloc'h ; dezirek ha dibreded ne 'z
eont morse betek an trede doare da anaout Doue, dre hent

eur garantez virvidik. Eun druez eo, rak, ouspenn ma
kollont madoù prestius, e nac'hont ouz Doue eur blijadur
en deus peb gwir da c'hedal digant e grouadurien.

Diskouezomp eta petra eo an trede doare-ze da anaout
Doue evit lakat da ziouan, e kalonou ar re n'o deus ket
c'hoaz e danvet, ar c'hoant da gaout perz emman hag evit
ma teuint da gompren pegen red eo d'ezo mont betek eno.

Ar c'henta hag ar c'haera tra diwarbenn an doare da
anaout Doue dre ar garantez eo e teu d'eomp dre an
darempred hor bevez gantan, evel pa lavarfen, dre ar
skiant-prena. Ar ouisiegez dre skiant-prena eo an hini a
bakomp o klevet hag o welet an traou a fell d'eomp da
anaout, o steki enno pe o tostet outo, n'eus forz e pe zoare,
pe oc'h en em unani ganto : evelse, dre gaout kemwerz
gant an traou, dre implija warno hor skianchou, eo e
reomp eun esa difazi anezo hag euz o zalvoudegez.

Kemeromp eun den ha n'en deuz biskoaz tanvet eun
direnn vel : klevet en deuz lavaret koulskoude eo dous ha
lennet en deus meur a dra diwar e benn ; bez' en deus eta
eun anaoudegez bennak euz ar mel, mes n'eo ket eun
anaoudegez destumet gantan e-unan ; grit d'ezan, avat,
lakat eun tamm en e c'hinou, e lezel da deuzi ha santout
ar pezh a lavaras d'ezi ma tiredas betek kear, evel kollet
devezo eun tanva euz e zouder ; e anaoudegez a vezo eun
anaoudegez dre skiant-prena, p'eo gwir e vezo deuet
d'ezan en eur implija e skianchou e-unan. Anaoudegez
Doue dre ar garantez n'eo ket dishenvel : « Tanvit ha
gwellit ez eo dous ar Mestr », a lavar ar skritur. (Psalm.
XXXIII. 9).

Eur skouer-all a zeskadurez dre skiant-prena evit teuler
muioc'h a sklerijenn war ar poent-ze, skouer ar paour-
keaz Samaritaneez. E Aviel sant Yan, e lennomp e tivizas
gant Hor Zalver e-tal puns Jakob. Ker sebezet e oue gant
ar pezh a lavaras d'ezi ma tiredas betek kear, evel kollet
he fenn, en eur youc'hal : « Deuit da welet eun den hag
en deuz lavaret d'in kement tra am euz great. — Deuit da
wellet ha n'eo ket hen eo ar Mesiaz emaeer o c'hedal ! »
Heb mar ebed, tud vat kear a oue souezet da genta gant
ar pezh a lavare d'ezo ar vaouez-ze euz Hor Zalver, pegen
dous e oa, pegen santel da welet, penaoz e gomzou o
devoa treuzet he c'hallon ha strafuilhet anezi en eun doare

eston !... Neuze e teuont ivez, o unan, beteg Hor Zalver e welet a reont, goulenn a reont digantan diskenn beteg o c'hear, hag ez a : en em ziskouez a ra d'ezo holl, evel ar c'helenner bras, ar Pareer burzudus, an Hini a had ar frealzidigez war e hent ; daou zervez e chomas ganto ha kalz a gredas ennan abalamour d'e brezegennou, hag e leverjont d'ar vaouez : « Breman e kredomp, n'eo ket abalamour d'ho komzou, mez hon unan hon deuz e glevet hag e ouezomp eo Hen, e gwirionez, Salver ar bed ». (Sant Yan, IV. 42).

Evesait ouz ar c'homzou-man : « Ni hon unan hon deuz e glevet ». Setu eno adarre eun anaoudegez tapet dre ar skiant-prena. Ha setu ivez petra eo anaoudegez Doue dre ar garantez.

Eur skouer-all c'hoaz, koulskoude, euz eun henvelep anaoudegez, setu eur bugelig bihan etre divrec'h e vamm. Hag anaout a ra e vamm ? A dra zur. Ha penaoz ? kustum eo da veza ganti ; hi eo a bouarvez d'e holl ezommou ; e anaoudegez n'eo ket diazezet war rezoniou kinniget d'ezan gant e spered, rak n'en deus ket c'hoaz an oad a skiant ; n'eo ket ken nebeud diazezet war ar feiz pe war lavariou an dud-all ; ma tigouezfe da unan benmak lavaret d'ar bugel : « Houman eo ho mamm » ; ne gomprenfe ket ; mes setu eman etre he divrec'h, stardet gant karantez war boull he c'halon, hag e oar eo hi e vamm ; santout a ra eo karet ha, poulzet gant nerz ar gwad, en e yez e ro karantez evit karantez, pokou evit pokou. Ma tilammer anezan diganti, e ouel hag ec'h astenn e zivrec'h bihan, rak ne vo e peoc'h nemed pa en em gavo adarre etre divrec'h an hini a zo evitan ar bed holl. Piou a lavaro ne anavez ket ar bugel-ze e vamm ? Ne vefe ket goest da gomz anezi e giz eun doktor, na da lavaret ez eo evelhen pe evelhont, mes gouzout a ra eo dous : an dra-ze en deus desket dreizan e-unan ha ne rofe ket anezi evit holl vadou ar bed. Setu adarre eun anaoudegez dre zarempred, henvel ouz an hini o deuz euz a Zoue an eneo santel.

An ene karantezus a en em gav ivez etre divrec'h ha war galon virvidik an Hini a zo muioc'h eget eur vamm, Doue, eienen an holl vadeleziou, hag eno eo eun dudi evitan beza. Kemeret a ra e holl blijadur e Doue ha seul-vui her gra, seul-vui Doue a stard anezan war e galon, a

en em ziskouez d'ezan, e kuz d'an holl, hag a ra d'ezan tanva ha gwelet pegen dous eo. An ene-ze a zo marteze neb deskadurez ; ne c'hellfe ket, marteze, komz euz a Zoue gant gouiziegez an doktored ; n'en deuz, marteze, tamm spered ebet evit deski ar filozofi hag an theoloji, mes piou a c'hell lavaret ne anavez ket Doue ? Bez' en deus anezan ar wella anaoudegez, an hini a ro d'ezan ar mestr e-unan war eun, heb sikour estren. An ene-ze en deus gallet kaout eun tanva euz a Zoue hag en deus e gavet, e gwirionez, dous dreist peb tra.

Ya, d'an ene a volentez vat, a lez anezan da ober ennan ar pezh a gar, Doue a en em ro e-unan da anaout evelse dre eun anaoudegez hag a deu war eun ha difazi o tarem-predi ar Mestr. Ober a ra d'an ene-ze tanva e zouder. Lavaret a rafen eo, en e c'hinou, evel eun tamm mel a deuz goustadik, en eur lakat war e deod eun dousder heb he far. E kreiz an ene-ze ema, evel m'edo e kear Samari, leun a zouder hag a frealzidigez, pa leze an holl da dostat outan, da douch ha da gomz outan ; kemeret a ra an ene evel ma kemer ar vamm he bugel, gant teneridigez, etre divrec'h e garantez, hag e vag anezan gant pinvidigeziou e galon divin.

A genoux Lais Bretons

PAR
JEAN CALLOC'H

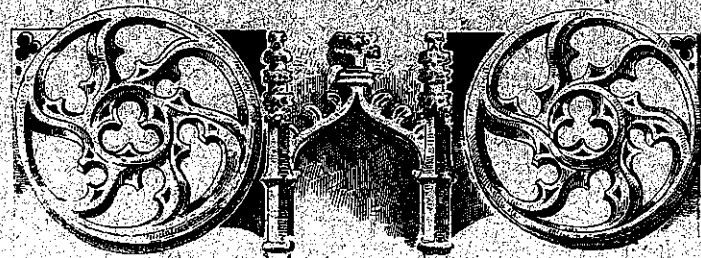
Préface de René BAZIN
DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE

Un volume in-16. Prix : 7 francs. — Librairie Plon-Nourrit et Co, 8, rue Garancière, Paris (6e).

J.-P. Calloc'h, ar barz *Bleimor*, hag a zo bet hano anezan arlene e *Feiz ha Breiz*, a zo bet lazet er brezel.

Setu moulllet e oberou hag a oa keit so gortozet. Biskoaz, e brezoneg, ne oa bet gwelet seurt levr, elec'h ma kord ken yac'h an diou vouez an eil gant eben, mouez ar feiz ha mouez ar vro.

Bugale sakrist Lok-Melar (1)

— Me gred. Sellit, setu aze ar yalc'h !
 — Ya, ya, gwel'et awalc'h a ran, mes goull'o eo, mar-mouz ! E pellec'h ec'h eus lezet an arc'hant ?
 — An arc'hant ? O feiz, va mestr, grêt em eus evel ho poa lavaret. Kontet am eus anezan war vord an hent... Eno eman c'hoaz, marvat.
 Ar c'hamm a yeas eur zac'had droug ennan ; kuzat a reas e valis, evelato, ha ne reas nemet toui uhel, itag e kasas e vevel da zestum e arc'hant...
 Mes dizale e oe d'ezan destum netra...
 Digemeret fall e oe, na petra 'ta, pa zistroas d'ar gêr. Evit e goan, hag evit deski primoc'h e vicher, en devoe eun dek pe daouzek tôl baz, hag eur bern komzou kasatüs.
 Antronoz d'abardaez hon laer yaouank a oa deuet e zent da veza hir gant an naon hag a zonjas e c'helle breman mont da labourat war e gont e-unan.
 Mont a reas eta d'ar zao a anaveze, hag hepdale e klevas eur vouez poummer o krozañ : A-zav ! Ar yalc'h pe ar vuhez !
 — Sell ! Divezat ouin ! a zonjas mab ar zakrist. Kemeret eo ar plas gant unan-all !
 Edo o vont da zevl e zeulioù pa glevas hopal : Sikour ! Sikour !

(1) Gwelit F. h. B. miz meurs.

An Diod en doa kalon vat, evit doare, ha n'oa ket spontik ; lammet a reas dioc'htu war an hent hag ez eas d'ar wetur edo daou gantard o furchal.
 Laza a reas unan anezo gant eun tenn pistolen hag egille a dec'has pa welas ar pôtr digor gantan e gontel hag o vont da zailha warnan. D'e dro, Jopig a dolas eur zell e diabars ar wetur. Bez' ez oa eno eun itron goz, eur plac'hig strafuillhet war he barlen. An itron a drugarekaas ar pôtr yaouank, evel just, hag a c'houlennas outan sellet da c'houzout e pelec'h edo al lakez. Jopig a zistagas eul letern hag a glaskas war an hent.
 Kaout a reas eno daou zen maro : al lakez, lazet gant al laer, hag egille, e vestr koz, ar c'hoataer kamm, lazet gant e denn pistolen. Hag hen d'ar wetur da gonta d'an itron petra oa c'hoarvezet. Hag e kinnigas d'ezi kas ar wetur d'al lec'h he devoa da vont.
 — Digollet mat, e viot, eme ar plac'h koz, eus ho tôl kaer, rak c'houi, hep mar, n'hoec'h ket eus kompagnunez ar seurt-se...
 Darbet e oe da Jopig anzav ez oa hen ive... eul laer. A drugare Doue, ne reas ket ; n'en devoe ket amzer da ober ; ar c'hezeg, mañll ganto karza, en em roas da ruad, ha Jopig a reas d'ezo loc'ha. An itron goz a lavaras d'ezan derc'hel da vont war-eün betek eur maner bras a gavje a-gleiz.
 Ha dao d'ezi 'ta !
 Diou leo ac'hano e oe kavet eur maner bras sklerijennet kaer. O klevet trouz ar wetur, daouzek lakez gwisket evel « chasse-gueux » Landi d'ar gouelioù kaera, goulou ganto, a ziredas da zigemeret ar veajourien. Goude e teuas eun dijentil war an oad, doare vat d'ezan, gwisket gant vouloù ha frizillhonou aour. Heman a gemeras an dimezel etre e ziwrêc'h hag a lavaras d'ezi :
 — Perak, va merc'h Katou, e tigouezez ken divezat hag o ouela ?
 — Va zad ! va zad ! emezi, an den yaouank-se eo...
 — Mat eo ! A ! tanfoeltr !... eme an dijentil, droug ennan. Holâ ! pôtréd, tostait aman ; ha lakit d'illo ar pôtr-man ouz ar groug da veza mezur ar brini !
 Ha kerkent, pevar pe bemp pez den a grogas e Jopig ; edo unan, zoken, o tenna e gleze pa lavaras an itron goz :

— N'it ket da skei gantan, en han' Doue ! rak hen eo en deus miret ouzamp da vont d'ar bed-all a-rôk ar poent.

Kerkent e chenchas doare d'an traou : servichet e oe da Jopig tost, kouignou, konfitur, gwin, bep seurt traou lipouz da zibri ha da eva, hag eur gwele-pluv da gousket e-doug peder heur warnugent...

Antronoz, e oe gwisket dilhad prins d'ezan. Gwelet a rit ez oa digouezet mab ar zakrist e lez eur roue, mar plij ! Goude ez eas da leina gant ar hrinsed. Ar roue a c'houlennas outan peseurt micher en doa... peseurt micher, klevet a rit ?

Jopig ne ouie ket lavaret gevier hag a yoa o vont da anzav ez oa laer. Koulskoude, dre eun tol chans burzudus, e figouezas d'ezan just d'an ampoent kas beg eur gioc'h a-dreuz en e c'houzoug.

Nag a dud a vije bet mat d'ezo kaout penn eur gioc'h a-dreuz d'o gouzoug eur wech bennak en o buhez evit miret outo da lavaret sotonjou !!!

N'eo ket da d'in dale da gonta d'eoc'h penôs e teuas salver ar plac'h yaouank da veza moumounet e lez ar roue, ma penôs e teuas an daou vugel d'en em garet start.

Jopig a oe grêt skol d'ezan hag a deuas e berr amzer da veza eun ôtrou a-zoare. Ar bloaveziou a dremenas war ze, vel ma tremenont war ar mad hag an droug, dre c'hras Doue.

Eun dervez ez eas Jopig da gaout ar roue (gant asant ar brinsez, ret eo ma vije), da c'houlen dourn e verc'h.

O ! O ! eul laer o c'houlen dimezi da verc'h eur roue !... Eun tamm brao a hardiziegez en doa velkent ! N'eus fons ; Jopig a gomzas gant nerz ha n'oa mui henvel ouz paour kêz Diod Lok-Melar.

Ar roue a reas eur zell du ouz ar pôtr. Dousât a reas koulskoude prest a-walc'h, hag e lavaras gant madelez :

— Katou, va mignon, a zo a ouenn vras, her gouzout a rez, hag he fried a vezo roue em goude... A-rôk roi d'it va merc'h, e rankan gouzout petra eo da dud ; gouzout hag hen n'eus kailhar ebet war da hano, hag hen n'eus ket bet a laeron en ho touez.

Jopig paour ! Edo o vont en dro-man da anzav. Ober a reas eur zell en dro d'ezan da wellet ha ne vije ket eur beg gioc'h da deuler a-dreuz en e c'houzoug. Siouaz !

— Klev, pôtr, mar gellez diskouez splann d'in out eus eun tiegez diviann hag enorus, me a roio d'it va merc'h !

Mennout a reas koll e benn, ar pôtr kêz ! Eun tiegez enorabl ! hen hag en doa eur breur « feneant » ha rederbro, eun all sakrist e Lok-Melar, hag hen... bet laer e-unan ! Doue teir gwech santel ! Petra da ober evit kompeza an traou ?

Ha setu e lavaras Jopig kenavo d'e gambr, d'ar maner, d'ar brinsez... Kenavo biken, marteze !...

Mont a reas evelse en avantur Doue dre ruiou ar gêr dosta. Huvread a rea, digor frank e zaou-lagad gantan. Hogen, eur wetur vras lugernus o tremen a reas d'ezan dizrei ac'hano...

— Frankiz d'an Otrou 'n Eskob Olier !

— Hola 'vat ! eme an Diod, an Otrou Olier ? Klevet mat em eus ?

— Ya, ya, a respontas unan bennak en e gichen, hon Eskob nevez eo a deu da jom en hon touez.

Ha Jopig a glevas evel eur vouez e diabar e galon, mouez ar gwad. Mont a reas d'an daoulamm warlerc'h ar wetur. An Otrou 'n Eskob a ziskennas dirak porched an iliz-veur. Hag ar pôtr da lammât da bokat d'ezan.

— Olier, va breur !

— Ha gwir e vefe ?... Té eo, Jopig ?

— Me grede ez oas sakrist e Lok-Melar ?

— Nan, va breur, gwelet a rez ez oun eskob, dre c'hras Doue !

Ar roue a yoa diredet da vonjouri an eskob hag a jomas mantret o welet Jopig deuet ker mat d'ezan...

Petra livirin-me ouuspenn ? Mab ar zakrist a yoa a ouenn enorabl, p'eo gwir en doa eur breur eskob. Ne deuas e spered den ebet mont da glask pelloc'h. Ha perak e vijet eat ?... Da glask Fanch an diek ? Kaoc'h et e vije bet an traou... Ar pez a zo gwir eo ez oa bet krouget Fanch evit e doliou fall.

Lavaromp breman, da gloza, e oe benniget eured Jopig ha Katou gant an Otrou 'n Eskob Olier.

Eur pred a oe eno evel ne vez ket gwelet aies.
 Kurus, aswechou, a c'hell dont da veza eskob.
 Laer ive a c'hell dont da veza onest.
 Lezireg, avat, ar wirionez eo, a echuo fall.

PLUENZAR

Drean Hor Zalver

E Andria, kear a 30.000 den, demdost da Napl, en Itali, e viber eun drean euz ar gurunen-spern roët gant sant Louis, r'ue Franz, d'e vreur Charlez, r'ue Napl. Henman her roas da eskob Andria, hier c'hlozas evel eun tenzor en e iliz-veur.

An drean-ze a zo en e veg eun nebeut pikou brun, gwad diouz penn Hor Zalver, deuet da zizec'ha gant an amzer. HOGEN, BEP WECH MA KOUEZ GWENER AR GROAZ DA GENVER GOUEL AR BEMP WAR NUGENT A VIZ MEURZ, ar pikou-ze a deu da ruzia evel gwad nevez skuilhet.

Skridou gouisiek, miret, gant eun evezted vras, en eskopti Andria, a zo enno an testeni e tigouezas ar burzud-ze er bloaveziou 1633, 1644, 1701, 1712, 1864 ha 1910.

D'ar 25 a viz meurz ar bloaz-man, p'eo gwir eo kouezet *Gwener ar Groaz, en deiz-ze*, gwad drean Hor Zalver an evo ruziet adarre, evel ma vefe gwad heo nevez skuilhet.

Setu aze eur burzud, eaz da welet, hag ar re a gav d'ezo ne c'hell ket an Aotrou Doue, pa gar, diskouez, atao, e c'halloud, etouez an dud, n'o deus nemed mont da Andria.

(1) Lennit « AR GOAD PRESIUS » e *Buez ar Zent an A. Perrot* p. 497 ha 498 ; e *linen siveza ar bajen 498 a tleer lenn* « ar 25 a viz meurz 1921 » ha nan « ar 27 » evel m'eo bet *moulet dre fazi*.

Pötred yaouank eus Bro-Leon ha Treger, er c'hazern e Saint-Malo, hag a darempred ar C'helic'h soudarded dalc'het gant an Ao. Havard, aluzenner, 11, rue de la Fosse. An Ao. Havard, daoust ma 'z eo glindik a Vro-C'hall, an eus desket ar brezoneg hag a lenn kazetennou ha c'hoari peziou brezonek e Sant-Malo.

E di a zo pleustret gant kement Breizad yaouank a gar dec'hel d'e yez ha d'e giziou mad.

Evit en em viret diouz an dersienn domm Kuzul

Peurliesañ, her gouzout a rit, an dour eo a ro an dersienn domm pe an « dyphoid » hag ar c'hlenvejou-all kar-nez d'ezan. Evit en em viret eta diouz ar c'hlenvejou-ze e ranker birvian dour da eva pe deuler en eul litrad dour yen etre pemp ha dek berad « teinture d'iode ». Gwelloc'h eo c'hoaz, e leac'h eva dour ordinal, eva the skanv. An avalou sitron, an avalou-oranjez, an odevi, ar gwin a zo ivez mat dreist da dromc'ha an dour. Koulskoude, n'it ket da eva an dour-ze dioc'htu goude m'ho-peuz laket al louzou-ze ebarz ; gedit eun eur pe ouspenn. Pañk ha troaz an den klanv a die beza taolet, *pell euz an ti ha pell euz an dour*, en douar, toueziet gant eun tamm kolo a vezo devet, pe gant raz pe gant klor. Ar podou-kambri a dle beza goalc'het ; ar bolennou, ar plajou, ar c'hontili hag ar gwer a vezo goalc'het, bep tro m'o devezo servichet, gant dour kristo bero.

An daouarn a vezo kempennet mat gant dour zomm ha savon ; goulennit digant ho medesin eul louzou bennak d'o c'hempenn evit ar gwella. Ar c'hlanvour, hen, a gempenno e zant gant eur bros, savon ha dour great evit goalc'hi ar c'hinou, diou pe deir gwech bemdez. An dour-ze a zervicho d'ezan, war an henvelep tro, da walc'hi e zent ha da walc'hi e c'hinou. Roit da zuna d'ezan madigour trenk, avalou sitron, avalou-oranjez.

Petra da eva ? Kafe ha the skanv kenan, gant sukr, tizan treid kerez pe dilleul, leaz, bouillonz skanv great gant legumach : limonad a vezo roet d'ezan a c'hinaouadou bihan hag aliès.

Arabad ober netra all, — na rei da zibri, na rei louzeier, na lezel da zavel, — heb beza bet araok aotre ar medesin.

AR MEDESIN.

E. S. I.

(EMGLEO SANT ILLUD)

Ar yaou, 14 a viz ebrel, e bodadeg Landerne, elec'h ma oa en em gavet eun tregont bennak eus mignoned *Feiz-ha-Breiz*, e oe peurzavet E. S. I. — Abalamour :

Da gentan. — An oberou brezonek n'hellont ket kerzet pelloc'h anez kaout skoazel eur sosiete.

D'an eil. — Eur sosiete diazezet war ar Feiz hag ar Vro, diazezet war ar wintonez, hag he devo galloud da danzen labour vad ha d'en em viret ouz kement a deuto da enebi outi.

D'an trede. — Brasa zo ezom da ober eo da lakat lenn ha skriva brezoneg e pep rann-yez (dialecte), hervez ar hevelep doare-skriva (orthographe). An dra-ze ne vo ket gounezet anez eur sosiete hag a lako hi hec'h uman moulla e brezoneg, levriou a bep seurt ha war bep tra, a roio digemer ha skoazel d'ar skrivagnerien hag a rei heuil, betek lec'h ma tapo he galloud, ar reolennou merket.

D'ar bevare. — Daoust d'ezhi da viret ar rann-yezou, ar sosiete, elec'h klask uhelaat ar voger a zo etre pep himi anezo, a glasko bepred he izelaat, ar pezh a digouezo dreist-oll, dre forz moulla skrivoù e pep rann-yez hag o dispartia dre ar vro a-bez.

Setu ama, warlerc'h, lod eus ar skrid-embann a zo bet moulllet e galleg evit rei da anaout E. S. I.

... La Bretagne s'en va ; c'est de toute évidence ; elle s'en va par tous les foyers où sa vie devrait s'alimenter ; par le foyer de famille, par l'école, par l'église même, sans compter l'influence désastreuse de l'émigration et de la caserne. De toutes parts, la Bretagne est « grignotée » lentement, mais sûrement. En face de cette menace, quelle résistance rencontrons-nous ? Dans la masse, il ne s'en présente aucune.

En matière d'art, de costume, le Breton suit aveuglément la mode dans tout le grotesque de ses exhibitions. En matière de morale, il devient de plus en plus individualiste, prompt à se soustraire à toutes les contraintes qu'imposent la famille et la société. La famille, d'ailleurs, n'a plus la force de retenir ses

membres. On sent au foyer une impression de vide, de relâchement et d'abandon; le faisceau des traditions ne garde plus le seuil; alors la désertion entre et emporte tout.

En matière de religion, l'ignorance se greffe sur l'insouciance; c'est le vice capital, source de tous les autres; la pratique religieuse persiste encore, comme la roue d'un moteur qui, par suite de l'élan acquis, continue à tourner alors que le combustible est épuisé.

En politique, désarroi et confusion; c'est la Babel où nul ne s'entend, où les valeurs sont renversées, où les mots n'ont plus de sens.

Beaucoup d'hommes ont vu le mal, mais ils ne l'ont vu que partiellement; ils n'ont envisagé que de façon incomplète le salut de la Bretagne; à vrai dire, leur tentative, quand elle ne se limite pas au terrain politique ou économique, revient à reconstituer, au moyen d'usages et de traditions rapportés, une simple façade de vie bretonne.

Or, c'est le fonds qu'il faut renouveler.

Comment?

... Par la croyance au surnaturel précise et disciplinée, c'est-à-dire, la foi catholique, — et la soumission aux directions essentielles venues du fond de notre passé et des entrailles de notre race, qu'un mot résume: la langue. Tels sont les éléments de notre patriotisme. Ainsi compris, il devient pour nous comme une forme de la piété ramenant à Dieu, auteur de toutes choses, le culte dû aux Ancêtres et aux Traditions du Pays.

Sur la base de cette définition doit reposer, à nos yeux, tout le mouvement breton, car il n'est plus question pour nous de « prétendues neutralités dans lesquelles il ne peut y avoir que des abdications mal consenties. Ce qu'il peut y avoir d'unité entre les incroyants et les croyants viendra plus sûrement si l'on commence par les séparations nécessaires et les groupements homogènes (1) ».

II

Supposons un nombre suffisant de Bretons patriotes et catholiques ralliés à ce point de vue. Quelle est, à l'heure actuelle, la forme vraiment pratique sous laquelle leur pensée pourra se réaliser?

... Il est apparu que la meilleure tactique était de constituer une Société d'édition de revues, de livres et brochures en breton consacrés à l'étude des questions qui intéressent le plus notre époque et notre milieu. La première démarche du petit groupe déjà existant fut de s'appuyer sur une Œuvre qui englobe, dans son action, toutes les parties du monde sous le nom de *Société Internationale d'Études Religieuses*. La démar-

(1) *Revue des Jeunes* du 25 novembre 1920.

che faite reçut bon accueil et la réponse du Secrétaire Général de la Société, le P. Quévit, O. P. nous permet de prendre, pour toute la Bretagne bretonnante, Léon, Tréguier, Vannes et Cornouaille, la dénomination d'*Œuvre autonome bretonne* ou *Groupe breton de la Société Internationale d'Études Religieuses*. Un vaste cadre s'ouvre devant nous qu'il faut remplir; c'est un comité directeur à élire, des collaborateurs à recruter, une propagande intense à faire en faveur de l'organe de l'œuvre, le *Feiz ha Breiz* et de ses succédanés, brochures, volumes à paraître sur les questions qui seront à la base de notre programme.

Déjà le groupe a fait paraître une brochure, *Soniou Feiz ha Breiz*, contenant une série de chansons amusantes destinées à faire pièce aux choses obscènes qui se déversent depuis quelque temps sur le pays.

Est en cours de publication, dans le *Feiz ha Breiz*, une traduction du célèbre opuscule anglais du R. P. Louismet O.S.B. « *The mystical knowledge of God* ».

D'autres travaux sont en préparation ou presque terminés: telle une méthode bilingue pour les écoles; une série d'images artistiques des saints de Bretagne; un recueil de contes pour la jeunesse; des études ou monographies courtes et substantielles sur diverses périodes de l'histoire de Bretagne, la Ligue, la Révolution, etc... Enfin un cours complet d'instruction religieuse en deux volumes, de M. le chanoine Uguen et des rééditions d'ouvrages rares ou épuisés.

Tous ces livres ou opuscules seront publiés en breton et alors voici où la difficulté commence. Indépendamment du dialecte employé, qui sera, sans doute, celui de l'auteur, la question de l'orthographe se pose impérieusement et veut être cette fois définitivement résolue. Il faut que tous les travaux du Groupe d'Études Religieuses destinés à une grande publicité soient écrits correctement, d'après les règles d'orthographe établies par un Comité de grammairiens et adoptées sans récrimination; quant aux dialectes, le même Comité technique en éliminera peu à peu les formes, les expressions incorrectes ou trop localisées qui nuiraient à la pureté ou à l'élégance du langage, sans cependant prendre sur ce point des mesures prématurées et trop rigoureuses.

Ainsi, la compétence ayant établi les règles, l'autorité les imposera sous la forme de livres, de brochures, de journaux et de Revues qui établiront peu à peu un usage grammatical par la répétition d'une orthographe commune à toutes les productions parues.

Ne nous effrayons pas de la tâche: nous entrons dans une voie largement fréquentée.

Voici la méthode bilingue qui prend faveur. De tous les points de France, Nord, Alsace, Languedoc, Béarn, Pays-Basque, Provence, Bretagne, les mêmes revendications s'élèvent en faveur de l'introduction dans les écoles des parlars locaux. Les Revues savantes, telles que les *Études* des P. P.

Jésuites, la *Grande Revue*, la *Revue Hebdomadaire*, la *Revue des Jeunes*, les journaux, tels l'*Eclair*, sous la signature de M. G. Dotin, l'*Action Française*, l'*Echo de Paris*, etc. font campagne pour le breton, le provençal, les parlers d'Alsace ; les congrès, votent à l'unanimité des motions en leur faveur, le Congrès de la F. R. F. tenu à Paris, le Congrès des Associations bretonnes tenu à Rennes. Des initiatives très heureuses nous font déjà voir le mouvement en marche : à Pont-Croix, la langue bretonne est inscrite au programme de tous les cours ; en Provence, dans le Béarn, les langues locales sont officiellement admises dans l'enseignement.

Le rôle des catholiques bretons, en dehors de la besogne des Congrès et des fêtes, — besogne assez souvent vaine, — est donc bien tracé et bien délimité. Leur dévouement et leurs compétences, voici à quel labeur concret et positif ils peuvent les consacrer. Le progrès de la cause bretonne est subordonné à la création d'une Société d'édition en langue bretonne permettant de remédier en même temps à toutes les crises qui ont fait jusqu'à présent dévier les efforts ou qui les ont stérilisés : crise morale produite par le venin de la neutralité ; crise technique, résultant de la mésestime en matière de règles et d'orthographe ; crise matérielle, déterminée par la vie chère et surtout par l'élévation des prix du papier et de la main-d'œuvre.

Breman, p'eo digemeret mennoz ar Sosiete, ar reolen-mou (*statuts*) a vo savet hag e vezo peurachuet neuze destum ar arc'hant a zo ezom.

An digemer kalonek grêt betek hen da E. S. I. a ra d'eomp kredi a vo hepdale war droad.

Setu aman hamoiou an dud o deus bet digemeret ar mennoziou-man hag a zikouro seveni anezo.

MM. Delisse, industriel, Montauban-de-Bretagne. — Corollier, Moncontour. — Even, notaire, Tréguier. — Bocher, Saint-Servais. — Morice, propriétaire-cultivateur, Saint-Agathon. — Josse, 14, rue de Gigant, Nantes. — Dr Dujardin, Saint-Renan (Finistère). — J. Ugren, supérieur St-Vincent, Pont-Croix. — Cardinal, curé de Plougastel-Daoulas. — R. Roy, Landerneau. — E. Bellheoc'h, Landerneau. — Cl. Mével, Landerneau. — J.-L. Prigent, vicaire, Briec. — Le Lec, Yves, Plougastel. — A. Boucher, Saint-Yves, Quimper. — A. Soubigou, vicaire, Plouédern. — J.-L. Méar, Brest. — Mocaer, Brest. — J. Ollivier, Landerneau. — M. de Kermenguy, Cléder. — H. de Guébriant, Saint-Pol-de-Léon. — P.-L. Le Lec, vicaire, Plouzévédié. — Ténénan Gouriou, prêtre-instituteur, Crozon. — Y.-M. Goadoué, recteur, Loguivy-Plougras. — J.-M. Perrot, Plouguerneau. — Y. Le Moal, Coadout.

Konkour ar C'hoefou

Setu ama al loden genta eus ar c'honkour embannet er miz tremenet : penou a vo diouz eun tu ha kouefou diouz an tu-all ; goude beza grêt eur zell piz, lavaret a reot pere eo ar pennou hag ar c'hoefou a dle mont a-unan.

Arabad, avat, ober al labour-ze ken ma vezo roet, er miziou da zont, an holl bennou hag an holl goefou, rak ar pennou a zo en niveren-man a zere marteze ouz ar c'hoefou a vezo moulllet en niverennoù *Feiz ha Breiz* gouere hag eost.

Mirit eta kempen ho *Feiz ha Breizou* abalamour kemer lod er c'honkour ha goumit hini pe hini eus ar C'HANT PRIZ a vo kinniget :

500 LUR EN ARC'HANT
HA 500 LUR E LEVRIOU.

DIVINADENNOU

I — RESPONTOU DIVINADENNOU MIZ EBREL

I — An den-dall a garte beza born. — II — Eun den hag a zo ganet d'an 29 a viz c'houevrer. — III — Ar ruz. — IV — Eur pod pri da gerehat douar. — V — Tontont Laouen deus 83 bloaz. — Franseza Karret 20 vloaz ha Yeik Pennadoupes 93 bloaz.

II — DIVINADENNOU MIZ MAE

I — Petra labour noz-de
Hag a oaoura bemde?

20 p. ar r. Digaset gant Mikel Balay, Ourmerc'h.

II — Petra z a d'ar marc'had
E droad en e lagad?

20 p. ar r. Digaset gant eul labourer er porz Brest.

III — Me m euz eur c'hraouiad keze gwenn
Hag eul fonetig rus d'o c'hempenn.

20 p. ar r. Digaset gant Fr. Dare, Gwitameze.

IV — Eun intron penn ruz azezet
War eul skaon c'haz dantelezet
Ar yugate zo sel gant
Ha digor a gav e ped'ad.

20 p. ar r. Digaset gant M. Panchalon, Protuzeriel.

V — Ped penn danvad ho peuz aze?
A choulenne eul niverz. Majan ar Gouezou
ouz Herve Boulic'houn a enwar an hent gant
e zenved. — Niver va denved teme Herve, da
vez tennet 21 anezan a zo brasoc'h eget diou
gwech an niver ze tennet 62 anezan ha pemp
gwech an niver ze kresket hebken teuz a b a
zo brasoc'h eget tem gwech an niver ze kres-
ket euz a 83 gwech breman ped am euz?
Majan a skrabas e penn hag a oue peln abarz
ma kavaz ar respont ha chad ped danvad
a gav d'eoc'h a oa gant Herve?

50 p. ar r. Digaset gant eul pastor denved euz a Blouguin.

Feiz ha Breiz

Arvony ha Kroaz ar Vretoned

IKANNAD MIZETEK AR VRETONED

1530 KEMERER A BEP BRO HA KEMERIOU WAR BEP TRA

TOLENA ABEMEZ — Ha c'hoaz e leverer *J. M. Perrot* —
Dont Speredha Santez *J. B. Gahouac'h* — Da yugate Breiz
I. L. — Yavrigoz Guefig *Perceh Bann* — *Tezenn
Brez* ep. *Lezannec'h* — Dont azezet dre an garmont
— Rome Brezhall ha d'ar Breiz *Gahouac'h* — M'hañved an
vrez — Kroukrouk ar c'houevrer — David Gannou *Perceh
Bann*

Ha c'hoaz e leverer

Dandan bannoù klouar heol m'e rozen ebard neuzgeras
er bloaz-man akar d'arvas ne d'alc'huz ha ken d'adus ha
s'honoz hag all levr nevez e ar. EN DIBULON o emm o
p'atuz sevel an A. P. Mezer gant ar skandol a zo bet
hret euz an epad ar brezel gant e vignon J. P. Gall
ac'h (1).

S'arvaze eul levr nevez hag a d'alc'huz hoam e vrad
ma hall a zo abou ma neuz akar bet skavet neuz ken

J. P. Gall ha euz a vrad g'oz a ze bet
p'atuz sevel an A. P. Mezer gant ar skandol a zo bet
hret euz an epad ar brezel gant e vignon J. P. Gall
ac'h (1).

Kaer ha neira ken uhel, ar huanter piono n'eo do ket a
geuz d'e arc'hant (1).

Jean des Cognets war « L'Ouest-Breton » ar 17 a viz mae
diveza a zeug warhezon ar vammegrez-man.

*Noble et simple grandeur ! Accents incomparables ! En
aucune langue rien de pareil n'a été écrit sur la guerre
des nations. Le plus vrai, le plus puissant des poèmes
qu'inspira l'épopée, c'est dans la vieille langue bretonne
qu'il aura été fixé pour les siècles à venir. Non, ni le
Dante, trop abstrait, ni Mistral, qui n'a connu que la
Muse du soleil, de la jeunesse et de l'amour, n'ont atteint
à cette plénitude émouvante. Rien de pareil n'avait été
entendu sur la terre depuis le chant d'un autre guerrier
qui, enchaîné sur la terrasse du palais des Atrides atten-
dait que s'élève à l'horizon le feu libérateur, la flamme de
victoire, plus resplendissante que l'aurore, qui devait
annoncer la chute de Troie, et le retour des guerriers
d'Hellas.*

Ar c'hannaded he deus Breiz e Paris, m'o deus c'hoant
da ziskouez d'an holl ez int Bretoned henvel ouz Bretoned
a dlefe breman kemeret tro-ouez ginivelezh al levr dispar-ze
evit goulenñ ma vezo digoret en hor bro, pelloc'h, bras
hag evit mad, holl doriou skoliou ar C'houarnamant d'ar
brezoneg.

Goasa pezh a zo, eleiz anezo,

Ne zellont ket muoc'h ouz Breiz
Get ouz koulm, aer deut en he neiz !

Daoust ha ne oa ket unan anezo, n'eus ket pell hag a
gomze, er « Senat », diwarbenn gwiriou ar galleg... er
Syri ; eun tam mat e vije bet gwalloc'h d'hennez sevel e
vouez da c'houlenn ma vezo anavezet gwiriou ar brezoneg
e Breiz, rag ar gwiriou-ze da vihana a zo gwiriou gwirion,
e leac'h ar re all n'ouzon ket kalz pe seurt gwiriou int bet
biskoaz !

(1) Evit her c'haout skriva ha kas an adres hag an arc'hant,
7 Iur 10 gwenneg, d'an aotrou Moal Administrateur de Feiz ha
Breiz, à Coadout, par Guingamp (Côtes-du-Nord).

Evit rei eun tanva d'hon lennerien e vouldomp aman war-
lerc'h ar pezh-kaer *Deuit Spereid Santel* goude beza tosteat ane-
zan eun tammik ouz yez Leon.

En deiz all e kavis war va hent unan euz an aotroneg-ze
a ra skol en uan euz skolañdou brasa Breiz-Izel gou-
zout a ra eur bern traou, a c'hellit kredi, nemed an traou
a zell ouz ar Vro a zo o vaga anezan, an traou-ze avat ne
anavez ket anezo tamm ebet ; komz a rean d'ezan euz ar
pezh a reat e Pont-Kroaz hag e c'houlennan outan pegoulz
ec'h en em lakaje e unan da zeski brezoneg d'e skolerien :
« Da ober petra ? a lavaras hen, ez asen da ober kement-
se, ar brezoneg, koulskoude, a zo great gantan ! »

Evit klevet eun den ha n'en deus ket digoret e zaoulagad
biskoaz da zelllet en dro d'ezan o lavaret kement all ne
vijen ket bet souezet ; mes pa welen unan hag a oa ditet
d'ezan beza desket, p'eo gwir ema o teski ar re all, o
komz en eun doare ken diskiant, e chomen sebezet !

Nan ! Aotrou ! ar brezoneg daoust m'eo maro en ho spe-
red hag en ho kalon n'eo ket great gantan ; re gallet eo e
benn evit ma c'hellfe beza fiastret dindan seuliou poumer
ar C'hallaoued ; eur yez hag a zo bet gallet sevel ganti eul
levr evel « *Ar en deulin* » a zo danvez mat awalc'h emni
da badout keit hag ar bed, ha goude ma vefe unan, pe
gant, pe vil ouz he nac'h, n'eo ket an dra-ze eo a raio d'ezi
mervel : he nac'herien a zo tud disher ha pa vezint o vrelma
en o bez, ar ouenn vras o do troet keim d'ezi a gendalc'ho
da vleunia ha da rei frouez.

Ya ! Daoust petra bennak a leverer ha daoust pegement
a dud fall a zo, Breiz a vo kaer varc'hoaz ; ar re a vezo
en he fenn n'eo ket diavezidi eo e vezint ken hag he yez,
— evel a skrive J. P. Calloc'h — « a vo enoret evel pa oa
beo he marc'heien evit he difenn ».

Eur ouerin evel hini ar Vretoned ne c'hell ket mervel.

J. M. PERROT.

Deuit, Spered Santel!

Kan donedigez vat d'ar bloaz nevez

Hogen en naontek kant pevarzekvet bloavezh goude gimi-velez ar C'hrist er c'hraou.

Vel penn ar-paotr en eun taol ouz prenestr tud ar bed, diroll ganto ar c'horollou (1).

Vel an teir gomz war ar voger, e amzer koan veur Balthazar;

Vel eul loar a ganv hag a skrij, dallet pob heol gant he splander gouez,

A-uz da zremwelioù didalvez ar Gatel Europ,
Drem-Goad ar Brezel!

Hag ar Stereden euzus a gilaz en he raok ar stered holl gwintet betek goueled an nozioù;

Hag al labourioù a jomas a zav da c'hortoz divez (2) an Ober-Meur;

Hag an dud a stagas o daoulagad ouz tachennoù al lazerezh en em lide enno... an offeren a zo an t.m he belez ar c'hantol he ogrou dispar hag e rear mab den euz an hini a roer enni d'ezan taol ar maro.

II

Evel kanerien ar c'heloù mat a ya dre Vreiz a zor da zor da c'houe benniget Nedeleg,

(E koun (3) euz an Elez a gemennas ar peoc'h d'an dud, e noz kenta an Oad kristen),

Klasket am euz va breudeur femoz, da lavaret d'ezo hetou ar barz (4).

Ha n'am euz kavet den er ger...

(1) Ar c'horollou : *les danses*; koroller : *danseur*.

(2) Divez an Ober-Meur : *Achèvement du Grand Œuvre*.

(3) E koun : *en souvenir de*.

(4) Hetou ar barz : *les souhaits du barde*.

Goullou eo tiez kun Keltia (1) nemed eun oaled bennak, aman hag a hont lazet an tan enno, pell zo.

E weler dirazo merc'hed paour o ouelia ha bugale vitan a ra sonjou, a ra sonjou.

O va Doue, pe seurt bosen a zo bet war ar vro-man?

Kelt Alban-Uhel e pelec'h emañout?

Ha te Kelt Iverzon? E pe lec'h emañout Kelt a Geumri?

● Kelt a Vreiz, va goad, e pelec'h emañout?

Goullou int tiez kun Keltia (2)! Pa zave an heol en hanv, war an draonienn, ar c'hoazed a zo et kuit gant o c'hle-zeter...

III

You! you! Keltia a zo Keltia bepred : emañ he fotred war an harzou (3).

Bec'h d'ar German, breudeur karet! Ho touarou eo a zifennit.

Ar c'hournaoueg a zo d'eomp. E vroioù eo hon tra. Ma fell d'ar German o saotri, kloppenn ar German a faou-timp.....

Araok Kelt mat! ha tenn, ha sko! Kouez mar kouezes : evit ar vro eo! Met sko, sko, sko! o breur, sko!

Heb ehan, heb diskuiz, heb truez, tan d'ezan! Laz ha tag, pa 'z eo red! o breur, laz! Bez ar freih hag a val, ar garrag hag a flastr, ar gurun hag a freuz, ar mor hag a veuz :

Bez ar C'hadour (4)!

Dalc'h koun e oa da c'hourdadou tud dreist e krene Germania dirag sell o lagad.

Dalc'h koun emañ ganez, enor da Ouenn : deuz endro, deuz endro trec'h!

Kanaouennoù kaer a zavo ar barz war ar vrezellourien kalonek, ken e trido eskern ar Gelted koz e yenien o beziou...

(1) Keltia eo hano an holl vroioù a zo Kelted o chom enno, da lavaret eo Bretoned pe dud hag a zo dre o gouenn ha dre o yez kendirvi-gompez d'ar Vretoned. Peder vro vrasa Keltia eo : Iverzon (*Irlande*), Bro-Geumri (*Pays de Galles*), Alban-Uhel (*Haute Ecosse*) ha Breiz.

(2) Goullou int tiez kun Keltia : *Elles sont vides les douces maisons de la Celtie*.

(3) An harzou : *les frontières*. *grande sentinelle*.

(4) Bez ar C'hadour : *Sois le guerrier*.

Ne gouskan mui. Eur vouez a zo; e noz ar goanv, ouz va gervel, eur vouez iskiz.

Eur vouez krenv, eur vouez c'hano ha boaz da gemenn an dud yaouank a blij d'ezo eur vouez evelse.

Ha n'eo ket mouez eur verc'h eo, na mouez ar c'horrigezed-ze (1) a red dre ar mor keltiek;

Eur vouez ha ne c'hell den chom heb senti outi : youc'haden ar Brezel war hon harzou!

Senti a rin. Kentpell (2) -e vezin gant va breudeur, kadour da heul ar gadourien (3) : Kentpell e vezin el lazadeg... Pe seurt aroueziou (4) a zo war va zal? Ha gwelet a rin da zivez, bloaz nevez?

Petra ra ze? Abred pe zivezat, pa zono an eur da vont davit an Tad, laouen ez in. Jezuz a oar frealzi ar Mam-mou.

Ra vezi benniget, bloaz nevez hag e yefe, etouez da dri c'hant pemp dervez ha tri ugent, va dervez diveza!

Ra vezi benniget, rag estreget kant vloaz a zo tremenet war ar vro-man ha n'o do anavezet nemed kounnar Doue ha te a welo e drugareziou!

Gwelet a ri distro ar c'hredennou harluet, an trec'h o tarmijal adarre diindan plegou banniel ar Frans hag ar Vro adsavet da yirviken;

Gwelet a ri va Breiz digabestret pelloc'h hag he yez enoret evel pa oa beo he marc'heien (5) evit he difenn. Bloaz nevez, bloaz brezel! Ra vezi benniget ha goude matigastez en da vantel, a-gevred gant an nevez-amzer evit ar Bed, ar maro evidon.

Petra eo maro unan pe gant, pe varo kant mil? Gant ma vo beo ha skedus ar Vro, gant ma kendalc'ho ar ouenn.....

Ha pa varvin livirit ar pedennou ha beziit ac'hanon, evel va zadou, troet va zal ouz an eñebour;

(1) Ar c'horrigezed : *Les Korriganes.*

(2) Kentpell : *bientôt.*

(3) Kadour da heul ar gadourien : *Soldat à la suite des soldats.*

(4) Aroueziou : *signes.*

(5) He marc'heien : *ses chevaliers.*

Ha sic'hoñdennoù netra evidon gant va Dasprener nemet all leac'h diveza en e vantadoz.

V.

Me wel. Me wel.

Skourjez Doue war gem an Denelez (1). An douar hag ar morou a zo rus gant ar goad.

Goad ar C'hournaouog; goad an Hanter-noz; goad ar C'hreizdeiz hag ar Zav-heol : hounez avat a zo eur binijen mar d'euz unan!

Pouez breman da bec'hed, Europ, ouz sklerijen an taniou gwall; skopet ez poa war Zrem zoteel va C'hrust e kroaz ha setu deuet eur ar C'hastiz (2).

Eur all lazadeg hag ar Spont; eur ar gurun hag an daerou : eur reizded Doue!

O gwalc'h o do er bloaz-man, ar bleiz, ar vran hag ar preñved : marc'had mat eo ar c'hig kristen!

Er bloaz-man e vo brao an had; evet en deus an douar goad mab-den...

Ma karjez, Europ, ne vije ket bet digouezet gamez, eun darnvoud evel henman....

Ma karjez beza bet evet gant doujanz E C'hoad d'Ezan, goad dek broad ne vije ket bet red d'it hen eva;

Ma karjez beza bet daoulinet dirak korf-maro doueel ar C'halvar hag azeuli (3), ne vije ket bet hirio, Europ, Europ, kement a gorfou maro.

Glac'har! Glac'har! ne 'z eus mui nemed kanvou gant kleier an Douar : me a wel emeou ar vrezellourien o tarmijal a-uz d'an dachen, henvel ouz ar fru (4) war eur mor.

(1) Denelez : *l'humanité.*

(2) *Calcule ton péché maintenant, Europe, à la tueur infernale des incendies; tu avais craché au visage divin de mon Christ en croix et voici venue l'heure du châtiement.*

(3) Azeuli : *adorer.*

(4) Ar fru : *les embruns.*

Eur goumpezen. Korfou maro war ar goumpezen. Mil ha mil a zo anezho. Hag en e zav e mest ar c'horfou maro evel gwechall Ezekiel hanluet ar barz paour. Spered. Ho kalv.

Deuit, Spered Santel !

Diouganet (1) eo bet ho bonedigez gant unan ha ne lavar ket a c'heer, an hini a zougas e Boan Hen E unan hag a varvas dianzavet, etre divrec'h kalet eur groaz.

Deuit, Spered Santel !

Meur a hini a c'houdevez o deuz, o Spered, Ho kortozet, ha dre ma ne c'hellent mui padout gant ar mall o devoa d'ho kwelet o tont int eat abred d'o bezioù.

Deuit, Spered Santel !

Hag hizio, ah ! hizio ! meur a hini adarre a ouel d'eoc'h hag a glask ac'hamoc'h e benvalijen eur bed hag en deus kollet e Zoue.

Deuit, Spered Santel !

Oh ! ho klod (2) ne c'houlennomp ket he gwalet en he e'hreizdeiz, met evel ma reas Doue da Voysez evit an Douar en devoa lavaret rei d'e bobl, gwalet a bell, eun eur, dremm ar bed adnevezet gameoc'h ha mervel.

Deuit, Spered Santel !

Ha ne c'hellimp-ni ket eta diazeza war ho peoc'h eun oaled ?

Hag en aner eo e savimp bepred tiez ha kerioù hag e teuo halan ar Brezel d'o diskar ?

Deuit, Spered Santel !

Penaos e c'hellimp-ni beva ma ne deuit ket d'hor c'hennerzi ? Koz eo mab-den ha yen an douar dindan e gorf paour.

Deuit, Spered Santel !

Tad ar beorien, Gouloù ar c'halomou ! Frealzour, o Frealzour dreist, e kreiz trubuilhou ar brezel-man n'en deus ket bet e bar, ec'h en em erbedomp ouzoc'h : deuit davedomp gant ar bloaz nevez.

(1) Diouganet : *prédit*.
(2) Klod : *gloire*.

Gouzout a ran ervat e teuoc'h ! Gouzout a ran emac'h o tont. Me a grad e kevren (1) ar c'hilac'har.

« Gwillioud ebed heb poan », a gelenn ar vuez d'ar barz. Hag ar barz d'ar vuez : « Poan ebed heb gwillioud. Ne 'z eus anken ebed difrouez, evelse ema al lezen, aboue m'en deus an anken kavet eur Pried. Hannez hag a zo bet laket hag adlaket e kroaz edoug ar c'hantvejou ».

Red eo d'ar greun mervel evit ma teuo ar c'hellid (2). Korfou maro va breudeur a wellan evel greun en douar, war o ludu e kellido frouez burzudus...

Henvel ouz eur roue gouez a laka dilhad rus da vervel, heol diveza ar bloaz-hont a zo eat da guzat en eul linsel a c'hoad....

Vanc'hoaz e vo kaer ar Bed ! Hag evel ar vaouez e gwillioud pa wel dremm ar mab ganet d'ezi, dirag gened an Heol nevez an Douar n'en do mui koun euz e anken.

Paris, Genveur 1915.

J. P. CALLOC'H.

(1) Kevren : *mystère*.

(2) Ar c'hellid : *le germe*. Kellida, eгина ha bragezi a zo henvel.

Da vugale Breiz

Selaou, va mah, c'hoant ez peus beza beleg?... Marteze out souezet o klevet hevelep komzou ha n'ez peus morse sonjet e kement-se. Perak ne zontjes ket eur wech? Re-all o deus grêt en da rôk. Ar veleien a welez endro d'it er parresiou a zo bet bihan eweldot, hag eun deiz, sklerijennet, douget gant gras Doue, o deus lavaret enno o-uman : « Me a vo beleg... Karet am hije gwelloc'h kemeret micher va zad, mes gwelet a ran eo red kaout tud da zifenn an Eliz, da brezek an Aviel d'ar bed, da drei an eneoù varzu ar baradoz... Me a vo eus ar re-ze ha fisians am eus, gant gras Doue, d'ober eun tammik vad... » Hag o deus lavaret eur ger d'o mamm pe d'o zad pe da unan-all bennak, marteze da veleien o farrez, hag int bet kaset d'ar c'hloerdi. Poaniet o deus gwella ma c'hellent; mat oant da bedi, beva reant santel, digemeret int bet er c'hloerdi bras, hag an Aotrou 'n Eskob en deus o galvet ha roet d'ezo sakramant an Urz, ha setu emaint beleien hag eo fiziet enno ar garg uhela, talvoudusa a zo er bed : labourat evit gloar Doue ha silvidigez an eneoù.

Marteze e kav d'it n'ez peus ket d'en em emellout eus ar pezh la lavaran d'it aman. Marteze te gred e teu eur beleg varlerc'h eun all evel ma teu eun deiz goude eun all, eur bloaz varlerc'h eur bloaz-all, hag e vo atô beleien awalc'h evit ar parresiou. — Ya, kredi a ran e vo ato, gant gras Doue, mes ne vije ket ma ne deufe ket hor bro, heb ehan, da rei bugale, tud yaouank goest da zilezel pep tra evit en em rei da zervich Doue. Ar veleien a welez a zo deuet eus familhou diwar ar mêz pe familhou eus kear, hag evel ma lavaran bremaik, ma karfent o dije kemeret micher o zad pe eur vicher-all, mes, evel gwechall an Ebestel galvet gant hor Zalver, dilezet o deus traou an douar-man evit beza da Zoue, labourat evit Doue.

Klevet ez peus, marteze, ha klevet a ri tud diskiant ha tud fallakr o taga ar veleien, o lavaret eneb d'ezo bep seurt traou. Na zelaou ket an dud-ze; na gred ket ar pezh a lavaron; an drouk-spered eo a goms dre o-ginou. Ne

ouzont ket petra lavaron; ha n'eus nemet fallagriez en o c'haloun. Hor Zalver en deus diskouezet pegen talvoudus eo karg ar veleien, pa lavaras d'e Ebestel « C'houi eo holen an douar... » An holen a zalc'h yac'h an traou, o diwall eus ar vreinadurez. Ar beleg ive, karget da lavaret d'an dud ober ar mad ha tec'het diouz an droug, a zalc'h er bed-man an urz vat, ar garantez, ar zantelez. Anez sklerijen an Aviel dalc'het war elum ganit ar beleg, ne vije war an douar nemet fallagriez, krizder, breinadurez; an dud, henvel ouz bleizi, ne rafent nemet laerez ha laza hag an douar a ve eun dachen a vrezel.

Arabad kredi e ve an dud troet d'ober ar mad dreizo o-uman. Dougetoc'h int d'an droug eget d'ar mad ha, ma sentont ouz o youlou fall, e raint a bep seurt traou mizus hag awechou, alies zoken, torfejou spontus. En hor Breiz, eur yro vat, goulskoude, ne 'z a ket an traou atô evel ma ve dleet.

Marteze ez peus gwelet tadou a familh oc'h en em rei d'ar vezventi, o koll o fenn, o lavaret dirak o bugale traou diskiant ha traou divalo. Marteze ez peus gwelet bugale ne zentent ket ouz o zad hag o mamm, tud yaouank ne glaskent ket nement plijadureziou touellus ar bed, a dre-mene ar zul oc'h ober pec'hejou elec'h beza an deiz-ze o pedi hag o veuli Doue en e ilizou. Dre ma kreski en oad, e weli muic'h-mui an droug, an dizurz a zo er bed etouez an dud.

Gwelet mat a rez ez eus ezom da sklerijenna an dud-ze, da rei d'ezo da anaout o deveriou, d'o distrei diouz an droug, ar pec'hed, d'o lakat war an hent eun, hent ar zantelez. Piou a c'hell kement-se? Ar beleg hag ar beleg hep ken. An dud-all a dle ive ober vad d'o nesa dre o aliou hag o skoueriou, mes ne c'hellont ket ober ar pezh a ra ar beleg; n'eman ket en o daouarn alc'houeziou an merv, ne c'hellont ket rei ar zakramanchou a zired anezo ar c'hraz hag an nerz. Ar beleg en deus eur c'halloud dreist-natur; dalc'her a ra war an douar plas Hor Zalver ha karget eo da skuilh war an dud ar grasou gounezet gant Jezuz-Krist.

Evit anaout galloud ar beleg, selaouit petra lavare persoun Ars da vugale ar c'hatekiz :

« Setu ni, emezan, gant sakramant an Urz. Ar zakramant-man a ve lavaret ne zell ouz himi ac'hanoc'h ha goulskoude e sell ouzoc'h holl. Petra eo ar beleg? Eum den a zo elec'h Doue, a zo roet d'ezan holl c'halloud Doue. « It, eme Hor Zalver d'ar beleg. Evel m'oun bet kaset gant va Zad, me ho kas d'am zro. It, kelennit ar boblou... Neb ho selaou am zelaou; neb a ra fae warnoc'h a ra fae warnon-me ».

Ar beleg, pa zistôl ar pec'hejou, ne lavar ket. « Doue ho pardouno », mes : « Me ho pardoun ». Sant Bernez a lavar eo deut d'eomp pep tra dre ar Werc'hez, mes lavaret a c'heller ive eo deut pep tra dre ar beleg : an holl eürusted, holl c'hrasou hag holl vadou an Nenv... Madoberou an Aotrou Doue ne dalvezfent netra anez ar beleg. Anez sakramant an Urz, ar pez en deus grêt evidomp Hor Zalver a ve kollet. Ne vije ket ganeomp en Tabernakl... Piou en deus digemeret hoc'h ene pa 'z oc'h deut er bed? Piou ro d'hoc'h ene magadurez, nerz evit tremen ar vuez-man? Piou ho lakajo e stad vat da vont dirak Doue? Piou a ro d'eoc'h eur vuez nevez mar 'z oc'h kouezet dre ar pec'hed? Ato ar beleg... Lezit eur barrez ugent vloaz hep beleg, an anevaled a vo adoret enni ».

**

Manteze te lavaro : N'oun ket din. Ar garg-ze a zo re vras, re gaer evit ma c'hellfen sonjal enni ». Mat a rafes lavaret n'out ket din. Den ebet n'eo din. Kement himi a zo bet fiziet ennan ar garg uhel-ze a dle, elec'h en em veuli, trugarekat Doue da veza bet ken madelezus en e genver, da vezan hen digemeret e renk e ebestel. Gwellet ez peus, o lenn an Aviel, penaos e reas gwechall Hor Zalver. Gelver a reas pesketerien, Per hag Andre, Jakez ha Yan, Maze, eur publikan, ha re-all, holl tud dister, paour, hep deskadurez, ha gant an dud-ze eo e c'hounezo ar bed. D'ezo e roio e nerz, e c'hrason, hag an Ebestel, sklerijen-net, kennerzet gant Spered Doue, 'a yelo, war urz o Mestr, da brezek, da vadezi; n'o dezo aoun rak netra ha skuilh a raint o gwad evit rei testeni d'o Mestr ha d'an Aviel a brezegont. Dibab a raint re-all evit dalc'her o flas ha kendalc'her o labour ha buhan ar bed a glevo mouez Doue, ar gristenien a gresko o niver en eun doare mantrus

daoust d'ar brezel grêt d'ezo, hag elec'h ar falz-doueou, Jezuz-Krist a vo meulet ha karet el loden vrasa eus an douar.

N'out ket din; mes bez ez peus kalon vat? Goest out da labourat, da c'houzanv evit Jezuz-Krist? Setu aze petra c'houenner diganes. Bez mat, santel, kar ar beden, laka da ene e stad da gaout gnasou an Nenv ha bez leun a fisians e Doue. En deiz ma vo roet d'it gant an Aotrou 'n Eskob sakramant an Urz, da galon a vo karget eus ar grasou ez pezo ezom anezo hag e c'helli beza d'nech. Ma labourez da c'houde, ma poaniez, ma ouezez beva eur vuez santel, eur vuez a binijen, Doue a raio dre da zaouarn kalz vad.

Da c'hedal, bez sentus ouz da gerent, leun a zougians hag a garantez evito. An himi ne oar ket senti ez vihan ne ouezo ket komandi divezatoc'h. Ra vo en da galon kasoni evit ar pec'hed hag e vo enniout danvez eur beleg.

Ma c'houlenfes digahin : « Peseurt-pae am bezo? » me lavare d'it : « Selaou. Eum deiz, en Afrik, eum den du, gounezet d'ar feiz, a ginnigas e labour da eur misioner evit sikour anezan d'ober katekiz.

— Ma garfe da gemeret, a lavaras ar misioner, rak ezom am eus da veza sikouret, mes ne c'hellan ket da gemeret; n'am eus ket a arc'hant da baea ac'hanout.

— Gant piou oc'h c'houi-paeet? a c'houennas an den du.

— Gant an Aotrou Doue...

— Hag e kav d'eoc'h beza paeet awalch? Mat, me ive a c'hedo va fae digant an Aotrou Doue ha fisians am eus da veza paeet mat gantan.

J. U.

Yar goz Chefig Forc'h

Chefig Forc'h, boutegerez eus he micher, a zo o chom en eun ti tpet gant balan, demdost da Genfaven, war harzou Koad ar Roc'h-hir. Intanvez eo pell a zo, hag he diou verc'h, dimezet, a zo eat da Vrest da glask o rest. Chefig koz a vev outi he-unanik-penn, gant eur c'hazig du, e hano Milouz, hag eur yarig varellet n'oar den he oad. Ar c'haz du, daoust d'e genseurted da gaout ar brud da gac'hat arc'hant, ne binvidika tamm e vagerez; er c'hontrol eo, rak re aliez e torr d'ezi he benvidiachoù keusteuren. Ar yar goz ne ra mui nemed debri brenn soubet el leaz trenk, en em zouara en disheol; vi ebet ken na ro d'he ferc'hen eur strakell didalvez n'eo ken.

Eun dervez, Chefig a oa o klask gwial, aozil, evit ober boutegi da gas da foar Landi. Digouezout a reas ganti er c'hoad eur baourez hag a oa o keumeuta. Dioc'h an eil goumt d'eben, e savas kount ar viou, a veze gwerzet e Landi beteg stri skoed an dousen.

— Me, a lavaras ar baourez, n'em eus yar ebet, nag eaz da gaout n'am eus ket zoken; ne ger eo paea dek lur en eur yar; an dra-ze a zo mad d'ar vourc'hizien ha d'ar vourc'hizezed begou lipous eus Landi pe Landerne.

— Mat! a lavaras Chefig, me ne lavaran ket evelloc'h, maouez, rak setu aman penaoz ema 'n abaden. Lakomp ho pefe eur yar o tefi, ha me lavar, mar tov mat ho yar, e pemzek dez pe e teir zizum d'an hirra, he deus gounezet an dek lur ho peus roet eviti. An dra-ze a zo gwir mar toffe eur vi bemdez, met dibaot eo kaout ar ouenn yer a zov eur vi bemdez, eme Chefig en eur vouse'hoarzin.

— Oh! n'eo ket diez lakat ar yer da zefi bemdez, eme ar baourez!

— Penaoz 'ta, maouez keaz!... Penaoz, c'houi a anavez an tu... da... da lakat ar yer da zefi bemdez c'houlou?

— Ya, met an dra-ze a zalc'han ganen; va mamm he deus difeunet krenn ouzin lavaret ar « secret » da eur penn kristen!

— Va Doue, va Doue!... me, me roio daou vonteg nevez flamm-flimin d'eoc'h, mar kirit lavarout d'in!

— Poan gollet, eur « secret » a familh eo. An dra-ze a rank chom ato er memez familh, ha mar lavarten d'eoc'h penaoz lakat ar yer da zefi eur vi, daou vi zoken bemdez, c'houi a ve ken desket ha me!

— Daou vi bemdez zoken, a tivirit, maouez keaz? Va Jezuz!... eun tenzor!... oh! lavarout a rankit d'in, n'eus ket da gaeat! Deuit 'ta ganen d'am lochen; me zo o vont da ober d'eoc'h eur c'hofad krampouez lardet.

— Va Doue! biskoaz n'em eus lavaret da zen, zoken d'am bugale, hag e kav d'eoc'h emañ o vont da roi d'eoc'h-c'houi, ha c'houi dizanaoudek d'in, ar « secret » da lakat ar yer da zefi?

— Deuit d'am zi ha n'ho pezo ket a geuz, ousspenn eur c'hofad krampouez lardet ho pezo, diou zousen-all a vezo laket d'eoc'h en eul lienenn fresk da gas ganeoc'h d'ar gear. Me a zo eun intanvez paour, va diou verc'h a zo e Brest, paour evel razed-iliz; unan anezo he deus pevarg bugelig koant evel sled Doue, hag he gwaz maro er brezel bras. Eben a zo bep ar mare o klochat, eur paz-marc'h he deus, ha me gred ema hi o neza he neuden ziveza. Gwelout a rit ar vad a c'hellit ober d'in, rak kredi a c'hellit, ma poanian kement da ober boutegi, eo evit kas d'am bugale eur gweneg bep ar mare eo ez eo. Va Doue! deuit ganen, a-hont etal stêr Elorn eman va zi. Eur vad divent a rafec'h d'in! Rak-se 'ta, deuit d'allo!

— Mont a ran ganeoc'h, maouez keaz, poulzet gant an druez ouz ho pugaligoù! — Chefig a valee skanv warzu he lochenig; skanv oa ar beac'h gwial a zouge war he fenn; trapat a rea, kaozeal flour a rea d'he c'heumeuterez a valee war he lerc'h, troad oc'h troad ganti. Erruet e tal an nor, ar beac'h a oe taolet a-flao war ar c'hrizen, hag eur pennad goude, siminal an ti-soul a zivogede, ar billig a oa war an tan, kaot warnezi, troet buhan e krampouez fetis. War an daol, eun doucher venn, eur volennig leun a leaz gweden hag eul loa veuz a oe trum digaset. Ar baourez keumeuterez, pa oe leun he c'hof, pa oe ganti en he zavañcher eur guchenig vrac a grampeuz tomm, a lavaras: « Ar yer, abenn defi, a rank beza tomm bero o

c'hoi, roit d'ezo ha boued tomm, lakit amezo da zebri ar boued-ze en eul leac'h tomm, tomm-bero, hag antronoz ho pezo marteze daou vi. Setu ar « secret » ha kenavo, grit evel ma lavaran d'eoc'h, hag ho pezo viou da gas d'ar marc'had ». Antronoz vintin, Chefig, goude beza tremenet an noz oc'h ober hunvreoù hag a oa leun a viou hag a arc'hant enno, a icas da glask mein d'ar vengleuz ha pri-prad a voutegadou. Pevar dervez a lakeas da ober eun tammig lochen kement ha loch eur c'hi bras. D'ar merc'her e icas da Landi da breua peder yar nevez, ha d'ar gear ganto, arc'hant he zizunveziad boutegi a oa enno. Setu ta seac'h al loch, ha Chefig hag a-zevri da ober tan en he fourn nevez. Pa gavas d'ez i oa gor awalc'h er fourn, e skubas a-zoare al leuren, ha dao ! diou skudellad boued yer er fourn hag ar pemp yar ebarz, ha buhan-buhan ar mean war genou ar fourn, klozet mat gant kaoc'h-saout ha pri-prad mesket. — « Aze 'maoc'h hag aze e tovfoc'h ! emezi, en eur walc'hi he daouarn el laouer a oa e foull dor an ti.

« Pemp vi, marteze dek, warc'hoaz vintin !... Antronoz vintin kement-all, lakomp eun dousen hanter bep daou zervez, a raio d'in pomp dousen da gas da Landi bep merc'her. Brao eo ! muioc'h a c'houezin eget o c'hoari ober boutegi. Tri skoed an dousen, a raio pemzek skoed ! Fei ! ar vaouez keaz n'he deus ket laeret he c'hrampouez ! Mar he gwelfen c'hoaz, e rofen d'ez i an iviz vraoa am eus ! »

Antronoz vintin, kerkent ha goullou-deiz, Chefig, en he foenchen, diskabel, he daouarn o krena, a dennas ar mean, hag evel just, eleac'h kavout viou fresk, e kavas yer rostet !... Nondendistag ! Kazeg lueh ! bioc'h vorn ! mil strouilhenn ! Nag a dud a zo war an douar hag a zo Chefig Forc'h o hano !...

BARBA LEZ.

Feiz ha Breiz er C'hazarnioù

Ar gerent o deus c'hoant da ober vad ha pibidur d' fôfred yaouank nevez eat e servich ar vro n'o deus nemet lakal kas d'ezo Feiz ha Breiz, bep miz (1). Setu aman petra skriv d'omp unan euz hon lennerien euz a Vro Gerne hag a zo soudard e Roazon :

Roazon, 16 a viz ebrel 1921.

Aotrou Renner.

Eun nebeud derveziou am euz tremenet er gear e penz kenta ar zizun ; kavet am euz eno pemp pe c'houec'h nive-
nen Feiz ha Breiz ha bouret am eus kement ouz o lenn, ma 'z eo red d'in koumananti d'ho kazeten evel ma tlefe ober peb breizad. Mezek ouin, eun distera, panegwir ne c'hellan kas deoc'h, ar wech-man, muioc'h evit eur skoed, met eur zoudard n'eo ket pinvidik ; divezatoc'h e vo muioc'h a voumiz em chakotou hag e vo frostoc'h an traou ganen.

Aman, e servich Bro-C'hall, dibaot an amzer e c'hellan tenna implij amezan e giz e karten ; hogen, dioc'htu p'am euz eur predig dirazon, ec'h en em lakan da bleustri ar brezoneg. N'oun ket gwall-douchennet, met eur blijadur eo d'in en em voaza da skriva yez va bro, eur yez hag en divije talvezet kant gwec'h hirroc'h evit hini ar Gall ma vije bet labouret kement.

Setu aman eun tammig skrid a gasan d'eoc'h, skrivet eun tamm du-man, eun tamm du-hont, Laouen e vefen o c'houzout petra zonjit diwar e bouez. Goud awalc'h am

(1) Evit kement-se, skriva d'an Aotrou Moal, Administrateur du « Feiz ha Breiz », à Coadout, par Guingamp, Côtes-du-Nord, — ha kas d'ezan eur skoed, gant adres ar zoudard a zo c'hoant e vefe kaset Feiz ha Breiz d'ezan.

...ez euz ar bed-man ? Neuze, arabad eo d'ec'h beza en amzivin. Doue eo a-ra d'ec'h tanva ha gwelet pegen dous eo. Ha santout a rit, eur wech an amzer, e gwelod ho kalon, eur peoc'h hag eur fisianz leun, zoken pa vez hoc'h ene dizec'het ha trubuilhet, evel ma vefe'h o hiskuiza war galon Doue e-unan ? Ha kaout a rit, er fisianz-ze e Doue, levenez zoken e kreiz an ankentou ? Neuze ho peuz, e gwarionez, ha desket ganeoc'h hoc'h unan, en eur e zarempredi, an anaoudegez euz a Zoue ha ne deu nemed dre ar garantez.

X. D.

Na pebez goudegez evit Breiz ma karfe etez a Vretoned heuilh skouer vat ar pōtr yaouank-man hag en em lakat evel-dan, epad o amzer zoudard, da zeski, a zevri, lenn ha skriva yez o bro pa n'eo ket bet mat d'o mistri desket anezi d'ezo epad ma oant ganto er skol.

Done anavezet dre ar garantez

Levrig war an doare da anaout ha da garet an Aotrou Doue gant Dom Savinien Louismet, Tad a Urz Sant Beneat

KENTA LODEN

PETRA EO ANAOUT DOUE DRE AR GARANTEZ ? EIL KENTEL

Ar Mestr madelezus en deus dis-kouezet d'in, ez eo eur blijadur vras evitan gwelet eun ene paour o tont davetan, noaz ha dibourve a bep tra, mes war eun, evel o vont d'ar ger.

JULIENNA A NORWICH.

Breman, pa ouezomp e teujio d'eomp anaoudegez Doue dre ar garantez, en eur zarempredi amezan, evel dre ar skiant-prena, eo eaz d'eomp lavaret pe hon deuz anezi pe n'hon deuz ket. Ha santout a rit awechou e gwelod ho kalon, dousder d'udius ha freslzidigez traou an nenv ?

Neuze n'ho peuz ket a ezom da veza en amzivin : Doue a en em ro da anaout d'ec'h. Hag e santout a rit awe-

chou tost kenan e d'ec'h ha santout a rit euz e kreiz hoc'h ene ha neuze, daoust hag hep a zo evel eur mignon karantezus denet en e dra hag emec'h ken dispart ha tra dirazan ? Ha digas a ra ivez gantan en levenez ha n'eo ket euz ar bed-man ? Neuze, arabad eo d'ec'h beza en amzivin. Doue eo a-ra d'ec'h tanva ha gwelet pegen dous eo. Ha santout a rit, eur wech an amzer, e gwelod ho kalon, eur peoc'h hag eur fisianz leun, zoken pa vez hoc'h ene dizec'het ha trubuilhet, evel ma vefe'h o hiskuiza war galon Doue e-unan ? Ha kaout a rit, er fisianz-ze e Doue, levenez zoken e kreiz an ankentou ? Neuze ho peuz, e gwarionez, ha desket ganeoc'h hoc'h unan, en eur e zarempredi, an anaoudegez euz a Zoue ha ne deu nemed dre ar garantez.

Er c'hontrol, ma ouezomp, heb mar, ez euz eun Doue, abalamour an holl hel-lavar ha ma taskouez d'eomp hor skiant e rank beza unan, ma teujomp ep hevelep doare, ha dre geleannadurez ar Skrifur zantel hag an Iliz da anaout E vadelez, mes heb kaout anezi en hor c'halon hag heb kaout dreizomp hon unan anaoudegez ebed, neuze hon deus desket anaout Doue dre ar skiant pe dre ar feiz hebken, ha nan dre hent ar garantez. Doue a c'houlenn ousspenn-ze ; n'en deus ket gelllet c'hoaz en em rei da anaout d'eomp, abalamour ma n'emaomp ket er stad en deus c'hoant e vijemp ha ne c'hell ket c'hoaz hon lezel da danva ha da welet pegen dous eo.

Mes n'euz penn-kaoz da ze nemedomp ni hon unan : n'hon deus ket E garet. Stagomp eta breman da garet Doue evel ma fell d'ezan beza karet. Karomp amezan a greiz kalon, euz hon holl ene, ha dreist peb tra ; dioual-lomp da garet ar bed, pe em failz-doue benmak, pe ni hon unan, en E leac'h ; karomp Doue E unan ha neuze e teujio davedomp, ec'h en em ziskouezo d'eomp hag e-raio d'eomp tanva ha gwelet pegen dous eo.

TREDE KENTEL

Ar pez hom deus displeget betek hem a ro gwir d'eomp da lavaret : anaoudegez Doue dre ar skiant pe ar feiz a zo eun anaoudegez troidellus, pa zeu d'eomp dre an hent hurr hag eus an diaveaz, eleac'h anaoudegez Doue dre ar garantez a ziwan e gwelod ar galon, deuet war etim, hep

sikour estren a z'abarz Doue. E-unan eo a laka E-sklerijen. E-zouder hag E-nerz rak tal en-hon-enez hep m'ens-defe ezom eus eur merk pe eur zin bennak evel ar skultur zagr ar zakbannichou pe selennadurez an dud. An anaoudegez dre ar skiant hag ar feiz a zo mad ha red, mes an anaoudegez dre ar garantez a zo e'hoaz gwelloc'h, dre ma rent eun enor brasoc'h da Zoue ha ma 'z'eo talvoudusoc'h d'an ene.

Goulen a c'heller : Daoust ha roet e vez, e gwirionez, eun hevelep anaoudegez d'an dud war an douar-man ? Daoust ha Doue a en em ro, e gwirionez, da anaout dre eun darempred c'houek ha kuzet gant an ene karantezus ? Pe n'eo an dra-ze nemet sonjou tud devot o deus en em douellet o-unan ? Daoust ha n'eo ket eun hunvre ?

(DA HEULH)

Roue Bro-C'hall ha Duk Breiz

Roue Bro-C'hall, dre gasoni ouz Breiz, a'zifennas striz da dud Bro Anjou gwerza gwin d'ar Vretoned, dindan boan da veza krouget.

En Anjou, avat, e oa pôtred fin, hag ez eus c'hoaz, war am eus klevet. Kas a rejont o barrikennadou gwin tost da harzou Breiz hag ar Vretoned, digemannet d'ezo ar c'hellou, a deuas gant armou da ober an neuz da laerez anezo dre nerz, nemet e paeent e kuz, gant arc'hant mad, ar re o doa kaset ar gwin. Evelse, an holl a oa laouen : ar Vretoned, hag o doa gwin mat da eva ha pôtred an Anjou hag o doa bet priz mat evit o marc'hadourez.

Eun dro bennak, avat, e oe chenchet penn d'ar vaz. Eur gernez vras a c'hoarvezas e Bro-C'hall, an ed o vezan bet skonet gant ar goanv ; koulz er c'hêriou 'vel war ar mêziou, an dud a varve gant an naon.

Eus an Anjou, an Normandi e teue da Vreiz tud eleiz, gant kirri, da brena gwiniz. An duk a rankas difenn kas ed emêz ar vro en aoun ne deuje ive ar gernez e Breiz.

Eun dijentil eus an Anjou hag a veve e lez an duk a c'houlennas digantan aotre da gas d'e vro kant karg gwiniz da gant marc'h. An duk a asantas, rak an dijentil-

ze a oa deuet mat d'ezan, e gouzlemien avat, a c'hoarvezas gant an naon deuje ive ar gernez e Breiz. An duk a lavaras :

— Pa zifennas ar roue gant gwerza gwin d'eomp dindan boan da veza krouget, tud an Anjou a gayas an tu d'hon zikour ; miret o deus bet ouzomp da vervel gant ar zec'hed, arabad d'eomp o lezel breman da vervel gant an naon.

GWELTAS

Minored ar vro

Eun tamm sikour a c'heller da rei, euz an ti-kear, d'ar vinored a zo maro o zadou er brezel, mar d'int paour, pe ma n'emaint ket en o eaz, keit ha ma 'z'eo cont d'ar skol, pe ar skol-ze a zo kristen pe hi a zo dizoue.

1° Eun tamm sikour a roer evit paea diankachou ar skol (levriou, kaierou hag all) nemed roet e vefe an traou-ze dija evit metra er skolioù ma vez ar vinored enno.

2° Eun tamm sikour a roer evit paea an euriou skol a vefe great ouzpenn skol an holl, goude 4 eur.

3° Eun tamm sikour a roer evit paea ar pred kreizdeiz d'ar vinored a zo o chom pell diouz an ti-skol. Evit kaout sklerijenn war gement-se, ar gerent n'o deus nemed her goulenn ouz ar vistri-skol pe ouz ar re a zo e peb kanton e penn Kevredigez Minored ar Vro.

L. D.

(1) E galleg : Pupilles de la Nation.

Konkour ar C'hoefou

Setu ama an eil loden eus ar c'honkour embarnet er miz tremenet : pennou a zo diouz eun tu ha kouefou diouz an tu-all ; goude beza grêt eur zell piz, lavaret a rect pere eo ar pennou hag ar c'hoefou a dle mont a-unan.

Arabad, avat, ober al labour-ze ken ma vezo roet, er miziou da zont, an holl bennou hag an holl goefou, rak ar pennou a zo en niveren-man a zere marteze ouz ar c'hoefou a vezo moulet en niverennoù *Feiz ha Breiz* gware hag eost.

Mirit eta kempen ho *Feiz ha Breizou* abalamour kemer lod er c'honkour ha goumit hini pe hini eus ar C'HANT PRIZ a vo kinniget ;

500 LUR EN ARCHANT
HA 500 LUR E LEVRIOU.

DIVINADENNOU

I — RESPONTHOE DIVINADENNOU MIZ MAE

I. — An holbrach — II. — An aval — III. — An dent hag an teod. — IV. — Eur zivien. — V. — 40

II. — DIVINADENNOU MIZ EVEN

I. — Petra ya e godel eur verc'h
A lez e labour war e lerc'h.

20 p. ar r. Digaset gant eul labourer er porz, Brest.

II. — Eur dra a ra an dro d'an ti
P'eh em gav gant an nor e fazi.

20 p. ar r. Digaset gant Mari Marc, Milizac.

III. — Pe seurt kemm a zo etre ar c'hilhog war
an tour hag unan o lakat butun en e fri.

20 p. ar r. Digaset gant Genvefa Lars, Argol.

IV. — a) ● ● ● ● ●
b) ● ● ● ● ●
c) ● ● ● ● ●

Setu aze penzeg pod e teir renkennad. Ar pemp a zo er renkennad a a zo leun a win ; ar pemp a zo er renkennad b a zo hanter leun ; ar pemp a zo er renkennad c a zo goullou.

Rannit anezo etre Per, Pol ha Primel en eur deuler evez da rei kement ha kement a win ha kement a bodou da beb hini anezo ha livirit deomp ped pod e peb renk a roit da bep hini anezo.

20 p. ar r. Digaset gant eur c'here euz a Zant Segal.

Eur tad en devoa a-krouadur ha 4000 lur
leve d'ha rannañ dezhoz ar vugale yaouan
kaer, glazek e c'hounid evit un
milioe'h dezho eget d'hañ ar gosa mes an
tad n'en devoa ket a c'hoant da ober
gaout ouz hini ebet euz e vibien rak
karet a oa anezo holl kement ha kement,
evelate euz d'ervez. Erveza ma n'en de-
voa peoc'h ebet diouto ken, ha ma leze
e vugale gosa anezan d'ober outo
ar peñz a garje e reas e destamant evel-
len. Ar mab hena araok ranna netra
ebet a dliz kaout 100 lur leve hag an eiz
vet euz ar peñz a jome, an eil a dliz
kaout 200 lur leve hag an eiz vet euz ar
peñz a jome, an trede 300 lur leve hag an
eizvet euz ar peñz a jome, peb hini euz
ar vugale a dliz evelse kaout kant lur
leve muloc'h eget e vreur hena hag an
eizvet euz ar peñz a jome ouspenn; ar
poñr bihannan en divije ar peñz a vije
lezet gantian, na petra ta!

Ped kant lur leve a gav d'eoc'h en devoa
bet evelse peb hini euz ar vugale-ze?

20 p. ar r. Digaset gant E. Breton, Soudard, Kologn.

SELLIT HA MIRIT

SELLIT ouz konkourioù ar BLEUN-BRUG embannet
war FEIZ HA BREIZ ar miz tremen ha kemerit perz enno
heb dale; mall eo; gouzout a rit ervat pebez prizioù kaer
a zo da c'hounid.

MIRIT mat e korn hoc'h armei ar Feiz ha Breiz — man
ha re miz mae, miz gouere ha miz east, abalamour d'eoc'h
da c'hounid unan pe unan euz 108 priz kaer konkour
koefou ar Vretonezed.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TOLEN AR MIZ. — War an daoulin, *Eul tenner*. — Traou
hag a dle anaout an holl Vretoned, *Olier*. — Meuleudi
hor zent koz, *J. M. P.* — War zao ! *J. Quere*. — Santez
Anna o pardona e Landelo, *Pluenzir*. — Diwarhen mira-
klou Lourd, *Ar medesin*. — Sent Breiz, *Gweltas*. — Al
labour-douar, *Al labourer*. — Breiziz harluet, *Y. Bizien*.
— Skolaerien ar Pont e Konfors, *Eur zoudard koz*. — Les
croix celtiques, *M. M.* — Konkour ar C'hoefou. — Divi-
nadennou, *Per ha Pol*.

Ar en Deulin

« War an Daoulin ! »

AOTROU RENER,

Lennet am eus levr *Bleimor*. Araok pell, ne vo breizad
ebet, stag a galon ouz e vro, ha n'en devozo ket lennet al
levr-ze, rag ober a ra enor d'an hano breton dirak ar bed
holl.

Ar brezel en doa roet da anaout a bep seurt sperejou tud
dreist d'ar re all, tud gwestlet, ne oant ket ken gouarnet
gant an traou dister hag o doa savet o huez, uhel dreist
d'an douar, da c'hortoz he rei evit o bro; Maurice Barrès
en deus bet kontet doare darn anezo en e levr « *Les diver-
ses familles spirituelles de la France* ». Hanoioù kaer hag
oberou estlammus a gaver ennan; mes war dachen divent
ar brezel, el lec'h ma 'z eus bet medet ken lies a benn ed

gwerc'h ha leun a c'hreun. Barrès n'en doa dastumet memet eun teskadig bihan (1).

Abaoue 'z eus bet skrivet leoriou all ; abaoue 'z eus bet lennet hanoioù hag oberou all ; abaoue 'z eus bet klevet mouezioù-all o tont eus an tu-all d'ar bez hag o konta peb hini en he yez, ar pred o doa gouzanvet.

Hogen, evel ma lavare, n'eus ket pell, ar skrivagner *Jean des Coignets*, — e yez ebet, kaeroc'h eget e brezoneg, n'eo bet diskleriet anken, spont ha meurded dispar ar brezel, ha gant Breton ebet kaeroc'h eget gant J. P. Calloc'h, barz enezen Groë.

Ar en deulin ! *A genoux !* Dal ma kouezas va sellou war ar geriou-ze skrivet er golo, eun deiz o tremen e gar Roazon, eur gêr all hag eur skeuden a darzas em spered. Gwelet a ris eul levr-all, — eur gelaouen (2) — skrivet ivez 'vit Breiz hag ar Vretoned ha, war ar golo anezan, e kichen eur c'houer koz daoulinet, ar chapeled en e zorn, eun den rok, sounn war e zivesker, o kregi e skoaz ar Breizad hag o lavaret d'ezan : « 'N da zav ! — n'ema ket ken ar c'hiz da bedi ».

Mat ! Setu, evel eur respont eus ar bed all, mouez eur zoudard maro war an dachen, soudard kalonek ha barz helavar, o c'hourc'hemen : « *Ar en deulin !* »

Arôk m'am oa digoret al levr, an tri c'her-ze o doa dija sklerijennet ac'hanon : *ar en deulin !* Eus a c'henou *Bleimor*, kannad ar bed all, setu roet e lezen d'an ênzao brezonek : *Ar en deulin !*

Hennez eo ger ar breizad kristen evel m'eo ar ger-all : 'N da zav ! ger ar breizad digristen.

Ar en deulin ! Evit gwelet skêr pelec'h ema gwir ezom-mou ar Vro.

Ar en deulin ! Evit deski miret e kreiz al labour ar poell hag an urz.

Ar en deulin ! Evit kabout nerz da gas da benn an ero boulc'het. Ger ebet, berroc'h na justoc'h ne c'halle beza roet da lezen d'eomp-ni, Bretoned ha Kristenien.

Eun digarez eo ouspen d'hen digemer gant doujans pa deu dre c'hinou kannad ar Brezel et da azeza e baradoz Doue, e kichen sent ar Vro.

(1) Eun teskadig bihan : eur guc'hennig vihan.

(2) Eur gelaouen, e galleg : une Revue.

Ma vije bet chomet beo, *Bleimor* a vije bet deuet da veza gwella mignon hor c'helaouen a zoug eun hano hag a zo klozet ennan kement a gare. Esaet en divije bet, evel d'omp, he c'hreski, he asten, he gwella, rak e vuez, e skridou, e holl oberou a zo bet savet penn-da-benn, hag hep tam kemmesk ebet, diwar an diou greden eo diazezet warno hor c'helaouen, *Feiz ha Breiz*.

Dleet eo eta deomp-ni kemeret buez *Bleimor* hag e leor da dest evit diskouez pegen reiz eo hor mennoz, *Feiz ha Breiz*, reiz a eneb d'ar Breizad digristen, reiz a eneb d'ar c'hristen divreton, p'eo gwir e kemeras ar barz anezan da reolen e vuez hag e teu d'hen testamanti d'eomp war e varo.

Calloc'h, evel m'hen anavezomp dre e levr, a zo eur skouer eus ar pezh eo bet a-viskoaz hag eo galvet da veza bepred ar gwir Vreizad maget e ene gant feiz ha karantez-bro.

Bez 'ez eo ar skouer eo dleet da bep breizad beo en deiz a hirio en em stumma warnezan mar en deus c'hoant da veza prest 'vit al labour a zo da ober e Breiz. Calloc'h, e tu-hont ma oa troet d'hen ober, a oa barrek da varn peb tra e sell ouz mad e Vro. E spered hag e galon a oa uhel ha krenv.

Yaouankizou touellet war ar mêz hag e kêr, touellet gant ar skolioù, touellet gant ar c'hazetennou, touellet gant teuzioù, netraigou ar vuez, lezit kement-se holl a gostez eur pennad ; dizroñt ennoc'h hoc'h unan ; en em zonzit mad hag en ho tiabarz, c'houi a gavo ar pezh ne gavit e neb lec'h e diavéz, ar pezh en deus kavet Calloc'h hag ar pezh en deus diskleriet en e levr, seurt n'eo bet biskoaz : *Doue ha Breiz*.

Aotrou Rener, kenavo deoc'h. Grit, mar plij, ma vezo brudet *Bleimor* dre *Feiz ha Breiz* evel m'eo bet ar feiz, evel m'eo bet Breiz, brudet gant *Bleimor*.

EUL LENNER.

Pedi a reomp hor mignonned ha n'o deus ket prenet c'hoaz « Ar en deulin ! » levr nevez Bleimor, ganet-goude maro e dad, hag a zo barnet, uheloc'h aman, ker mat, gant « eul lenner » da gas kenta ma c'hellint o adres hag o arc'hant, 7 lur 10 gweneg, d'an Aotrou Moal, Administra-

teur de « Feiz ha Breiz », à Coadout, par Guingamp (Côtes-du-Nord).

Eul levr o devezo evel ma n'eus ket bet kalz c'hoaz en o dourn hag eur wech m'o devezo e lennet, ouz e gloza e livrint :

- Ar en deulin ! *na pebez levr !*
- Bleimor, *na pebez skrivagner !*
- Maro J. P. Calloc'h, *na pebez koll evit Breiz a-bez !*

J. M. P.

Traou bag a dle anaout an holl Vretoned

Epad ar brezel, ar Vretoned a zo bet kaset aman hag a hont ha toueziet mui a ma c'hellet gant ar C'hallaoued ; nedet o deus Bro-C'hall, n'oun ket ped gwech, euz an eil tu hag euz an eil penn d'egile. Gwelet o deus gant o daoulagad o-unan pegen dishenvel e oa Pôtrez Bro-C'hall diouz Pôtrez Breiz ha raktal o deuz great outo o-unan ar goulen-mañ : « Daoust ha gwir eo, evelkent, evel ma tesket d'eomp beteg-hen, e vefemp breudeur, ni Bretoned, d'an dud-ze, rag mantrus eo ar c'hemmou a zo etrezomp ? »

Hag ar Vretoned, a-bouez darempredi ar C'hallaoued, a zo deuet d'o anaout, penn-kil-ha-troad, hag, eur wech echu ar brezel, int dizroet d'ar gear ken dilorc'h ha tra da gregi adarre e stur o bag hag e pao o alar hag en eur vont gant o ero e lavarent : « Nan, etre an dud-ze ha ni, ez euz kement a gemm hag a zo etre ar Spagnoled hag ar Zaizon, etre Morianed ar Marok ha glabouerien Marseilh, etre an deiz hag an noz. Ar Vretoned hag ar C'hallaoued a zo diou ouenn dud o veva an eil e serr eben, o deus gwir da veva o diou dishenvel kaer an eil diouz eben ha, gant ma en em glevint mat, da rei klak da enebourien an diaveaz, ar pez a renker ! »

Eur breizad yaouank diouz Kastel-Paol a lavare d'in ein dervez : « Araok ma oan eat da zoudard, n'oan ket evit kredi, — ken touellet e oan gant ar skoliou gallek, gant al levriou gallek, gant ar c'henteliou gallek, gant ar

c'hazetennou gallek, — n'oan ket evit kredi e vije eun tamm kemm bennak etre ar Vretoned hag ar C'hallaoued ; me a gemere ar re-man evit beza ken breudeur ha ma 'z eo breudeur Leoniz ha Kerneviz ha pa dalv, ar bloaveziou hir ha tenn m'oun bet o veva ganto o deuz great d'in o anaout evel ma oant ha gwelet am euz buhan eo diës d'eomp chom pell da c'hriat ganto war ar memez torchenn. N'omp ket henvel, tamm ebed ; n'omp ket breudeur, tamm ebed ; amezeien ne lavaran ket ! »

An holl Vretoned yaouank a vreman — ar re azezo, da vihana, o deus eur spered digor, — a wel, evel pôtr Kastel-Pol, ne vez ket pell an dale, pegement int bet touellet pa lavaret d'ezo *n'eo ket bet biskoaz Breiz nemed eul loden euz a Vro-C'hall hag ar Vretoned nemed eur rummad euz a vugale Bro-C'hall*, hag awechou, en-deñ ec'h embannont ar wirionez-ze, krak ha berr, dirak ar C'hallaoued, daoust peger kasaüs e kav ar re-man he c'hlevet :

« *Es-tu français ?* » A c'houlenne eur gall ouz eul leoniad a oa oc'h en em gaout er c'hazarn evit mont d'ar brezel.

— « Ah ! nan ! eme henman, n'oun ket.

— « *Boche* alors ? »

— « Ken nebeut, avat, eme ar pôtr, ha deuet oun aman, en-deñ, evit gellout mont da lopa war al lorgnez-ze ! »

— « Petra out 'ta neuze ? »

— « *Eur Breizad*, emezan, *ha netra ken*, mes va ioul eo e c'hounezfe ar Fransizien, ha deuet oun aman da rei va zaolik skoaz d'ezo, rag amezeien vat omp ! »

Rak-se 'ta, re wir eo, an histor hen lavar, ni ken etrezomp, Bretoned, a zo eur bobl dishenvel bras diouz ar boblou-all ha dishenvel a-grenn, dreist-oll, diouz ar C'hallaoued ; ar re-man a zo eur bobl latin, diwar ouenn ar Romaned a wiskas kement ar bed koz gwechall, ha ni a zo Kelted, diskennet er vro-man euz a Vreiz-Veur, ha nan euz ar Germani pe euz an Itali, evel ar Fransizien. Ni a zo Kelted, ha n'emaomp ket hon unan war an douar-man evel Kelted ; re-all a zo c'hoaz estregedomp, a drugarez Doue ; bez ez euz e Breiz-Veur eur vro-all ; Keunri a vez great anezi (e galleg : Pays de Galles ; e Saozneg : Wales) ; eno e vez komzet brezoneg evel ganeomp-ni dre aman ; eno ivez ez euz Kelted ; en Iverzon hag e Bro-Skoz (Irlande et Ecosse, e galleg), eno c'hoaz ez euz Kelted evelomp.

hag a gomz eur vez keltiek kar-tost d'hon hini ; an dud-ze eo hor gwir vreudeur, rag ar pez a zo en o gwad a zo en hor gwad, ar pez a zo en o ene a zo en hon ene. hag o veza ma n'eo ket mat d'ar vreudeur koll an anaoudegez an eil euz egile, ez in er miz a zeu da ober eur bale da Vro-Geumri hag e roin d'eoc'h kelou euz ar breudeur hon deus eno ; fisianz am euz ho pezo plijadur o lenn al lizer a zigasin d'eoc'h diwar o fenn.

Kenavo ar miz a zeu.

OLIER.

Meuleudi hor zent koz

PARDON LOC-MAJAN

A-zioc'h an hent bras a ya euz a Lannilis da Wital-meze, e parrez Plouguin, en hanter 'n hent etre Treglonou ha sant Pabu, ema chapel Loc-Majan (1), evel eun neiz kuzet etouez ar gwaz a zoub o skourrou e dour ar mor. Mil bell a zo abaoe ma henorer eno sant Vajan, unan euz ar zent koz a luskellas gant kement a deneredigez, gwechall, hor Breiz vihan-ni en he c'havel. Al leac'h dudiuz-ze, siouaz, a oue perc'hennet gant tud difeiz, dre laeronsi, koulz lavaret, epad amzer denval an dispac'h. Koulskoude, ar gristenien vat euz a ziwardro a gave ken tenn gwelet ne c'hellent ket mont ken da bedi sant Vajan en e di benniget, ma teuas seiz anezo d'en em glevet, eun deiz, Gwilhou Fagon, Herve Cong, Mari 'n Eostic, Mari Jann an Escop, Yvona an Escop, Rene Thomas ha Jean-François ar Gall, da brena ar chapel, ar vered, ti-bedi santez Anna, kouezet en a boull abaoe, ar garnel hag ar frankizen a oa e kichen ha d'o rei, en dro, d'ar Zant, o gwir ferc'hen. Kement-se a

(1) Estreget Loc-Majan, ez euz ivez diou geraden e goueled Leon : *Kervajan*, e Coat-Méal, ha *Kervajan*, e Plovonger, hag a zoug hano breur sant Gouesnou ; hol lennerien a vijé mat d'ezo digas kemennadurez d'eomp m'o deus anaoudegez euz a leac'hioù-all c'hoaz en dro d'ezo hag a zoug hano sant Vajan.

oue kavet mat gant ar roue Louis-Philip d'an 20 a viz du 1833. Abaoe, Loc-Majan a zo digor d'ar Vretoned hag eleiz a dud a deu di da bardona, bep bloaz, da genver sul an Dreinded. Er bloaz-man, an A. Leon, Kelenner e skoull Lesneven, nevez bet ar groaz henor d'ezan evel an nerz-kalon a ziskouezas edoug ar brevel diveza, a reas ar pardon hag an A. Perrot, Renér Feiz ha Breiz, a reas ar brezegenn a zo aman warlerc'h :

Si audire notueris vocem Domini Dei tui, — mittet Dominus increpationem in omnia opera tua, — donec consumat te de terra ad quam ingredieris possidendam.

Ma n'eo ket mat d'eoc'h selaou e vouez, an Aotrou Doue a stlapo e valloz war gement a reoc'h ha ne jomo ket eun unan ac'hanoc'h beo er vro emaoch o vont d'he ferc'henna.

(Komz tennet euz a XXVIII^{et} Pennad an « Deuteronom » V^{eb} Levri Moyses.)

Breman ez euz pemzek kant vloaz, ar vro-man ne oa Breton ebet enni c'hoaz ; hanvet e oa an Arvor, abalamour ma oa gourizet ker kaer gant ar mor glaz, hag he zud a oa hanvet Arvoriz ; nebeud awalc'h a dra a ouezomp diwar o fenn ; ar pez a zo sur eo e ouent trec'het er bloaz 56 araok donedigez Hôr Zalver gant Jul Sezar a oue kriz spontus en o c'henver. Azalek neuze, ar Romaned a jomas da ober o mistri en Arvor epad tri pe bevar c'hant vloaz ha kaout a c'hellit dre aze, tammou euz o c'hestel, pennadou euz o hentchou hag eur meutad bennak euz o ludu e goueled o beziou kuzet doum en douar dindan ar c'hru-gellou ker stank c'hoaz en dro d'eomp, en hon amzer zoken.

Er bloaz 460 goude ginivelez ar Christ er c'hraou, an Alaniz hag ar Zazon, diou ouenn dud c'houez evel ma oa kalz neuze en tu-all d'ar Rhen, a zailhas war an Arvor, a flastras he zud hag a zegas o ziez ; tremen a rejont evel eur gorventenn hag, eur wech eat en o hent, an Arvor holl, koulz lavaret, a oa eur vro c'houllo ha diberc'henn : ar Romaned, zoken, a oa en em dennet : re o devoa da ober o tiouall o bro o-unan

Hon tud koz-ni, ar Vretoned, tud kalet ha krenv, a oa

neuze o chom e Breiz-Veur aze, en fu-all d'ar mor-bras kristenien oant; n'oa ket bet talvezet ganto plega dirak ar Romaned pa deuent da glask ober o mistri en o bro, mes stoul a rejont, a gorf, a spered hag a galon, dal ma klevjont hano anezan, dirak an den-Doue, H. Z. J. K. « a oa ganet en eur c'hraou etre daou loan ha marvet war ar greaz etre daou laer » (1).

P'en em daolas ar Zaozon da ober rins bro e Breiz-Veur, evel m'o devoa nevez great en Arvor, e ouent diarbennet epad 200 vloaz, mes o veza ma kreske atao o niver, kaer a oa stourm outo, ar Vretoned, darn anezo, a yeas d'en em guzat e menezioù kuz-heol Breiz-Veur (2) ha darn-all a lavaras kenavezo da zouar kunv o c'havel hag a deuas da zouara war aochou an Arvor. Aotroned (3), menec'h hag eskibien, sent, eur c'halz anezo, eo a veze ouz o sturia, tud hag o deveze o bleinet kentoc'h d'an emgann (4).

Pa zellomp ouz ar skridou koz, n'omp ket evit kaout hano breizad ebed hag e vefe bet *diskennet e Bro-Leon, araok sant Vajan*, Tudoghil e dad, Gouesnou e vreur, Tudona e c'hoar, o c'herent hag o mevelled, hag abalamour da ze, e karfen kemeret tro euz ar pardon-man, — pardon karet va zud koz (5) hag a welan bep wech gant muioc'h-mui a zudi, — evit lavaret d'eoc'h e berr gomzou penaoz ec'h en em gemeras hor sent-ni evit sevel Breiz, ha petra dlêomp da ober evit miret ouz o labour da vont d'an traon.

I

Sevel eun tiegez a zo eun dra hag a c'houlenn ijin ha poan; n'eo netra, koulskoude, e skoaz sevel eur vro en he sav, diwar an douar noaz!

(1) *Ar en deulin*, p. 104.

(2) Er vro a hanver breman Bro-Geumri.

(3) Tierned oa o hano neuze hag ar ger-ze a deu euz ar ger ti, evel ma teu *Dominus* eus ar ger *Domus*: an aotrou, mestr an ti.

(4) Cf. H^{re} de Bretagne, Arthur de la Borderie, t. I, p. 339-340.

(5) Tad koz Rener *Feiz ha Breiz*, G. an Escop, a oa euz a Gervabiou, harp e Loc-Majan ha Mari-Jann hag Yvona an Escop, c'hoarezed e dad kunv a oue euz ar seiz a en em glevas da brena ar chapel evit hen rei en dro d'ar zant, er bloaz 1833.

Ar Vretoned, pa zouarent aman, a oa tud fallgalonet ouela a reant d'ar vro gaer a laere diganto ar Zaozon fall.

Eun enezen,
Eur berlezen.

kaer, ehon (2), pinvidik; eus a Vreiz-Izel, ar barz A. Bri-zeuk en deuz gallet lavaret:

O Breiz-Izel, o kaera bro,
Koat en he c'hreiz, mor en he zro;

gwiroc'h oa c'hoaz an dra-ze euz a Vreiz-Veur.

Ouela reant d'ar chatal, d'an dilhajou, d'an arrebeuri, d'an holl vadou a jome war o lerc'h; pa dec'her arack ar skod-tan hag ar c'hleze dir, — gwellet ho peuz an dra-ze er bloaveziou diveza-man, pa ranke tud an hanter-noz, harluet gant ar brezel, dont da c'houlenn digemer diganeoc'h, — n'en devez ket a amzer eun den da gas kalz a dra gantan; evelse a zigouezas gant ar Vretoned n'o devoa na ti nag ôz oc'h en em gaout aman (3).

(Da heuilh) J. M. P.

(2) Ehon, ger leoniad: vaste.

(3) Ar ouenn ac'hanomp a deu eus a Vreiz-Veur; merc'h eo da Vretoned an Enez Vras; treuzi a eure mor Breiz e bagou pa gouezas bro he mamm etre krabanou ar zaozon fall ha, torret he c'horf gant ar skuizder, e touaras er beg-douar-man el leac'h ma c'hellas beva, evelato, pelloc'h, en habaskder. (Tennet euz a Vuez S. Gwennole savet en IX^{et} kantved gant Wrdisten; abad Landevennec.)

War Zao ! Yaouankiz !

Manzjak
Varzao ! yaouankiz ! *Savet gant un
 Euzilek (J. G.)*

Bre man pa zeus fin d'ar brezel. Eo eun dever e-iz-omp.
 Si kouz hor bro den em zevel. Kenderc'hel da gaout kalon.
 Ar feiz, ar peoc'h, al liberte a dle-se gant ar justis.
 Ren en hor Bro Frans a dar-re : varzao, varzao, yaouankiz !

1

Breman, pa 'z eus fin d'ar brezel,
 Eo eun dever evidomp
 Sikour hor bro d'en em zével,
 Kenderc'hel da gaout kalon,
 Ar feiz, ar peoc'h, al liberte
 A dlefe, gant ar justis,
 Ren en hor bro Frans adarre...
 War zao ! war zao ! yaouankiz !

2

Gounezet hon deus ar viktorig
 Mil bennoz d'hor zoudarded !
 Du-ze, war dachen an enor,
 Kalz, siouaz ! a zo kouezet ;
 Ni ve breman tud digalon,
 Mar teufemp d'ankounac'h ar
 Ar pez o deus great evidomp,
 Betek memez skuilh o gwad.

3

War zao eta, yaouankizou !
 Ni eo esperans hor bro,
 Vit beza din eus hon tadou,
 Greomp hon dever eveldo.

Red eo beza gwir Vretoned,
 Tud a feiz ha tud dispont,
 Ma ne c'hello mui ar Voched
 Sallha adarre warnomp.

4

Evit se, bezomp unanet
 Ha poaniomp da labourat,
 Kouz ar merc'hed hag ar gwazed,
 Pep hini hervez e stad ;
 Er brezel hon deus diskourzet
 Hor feiz hag hor vailhantiz,
 Daoust ha ni ve breman kousket ?
 War zao ! war zao ! yaouankiz !

5

Brezel breman d'an dizurziou
 Ken mezus, ken divalo !
 Lôsomp an dans, an ebatou,
 Labouromp evit hor bro ;
 Ha ni, tud diwar ar meaziou,
 Bezomp fidel d'an douar,
 Fidel da Vro goz hon Tadou...
 O Breiz-Izel, bro dispar !

JOSEPH QUERE

Taule, Genver 1924.

SANTEZ ANNA O PARDONNA E LANDELO

N'ez eus ket eur Breton ha n'en defe, da vihana, klevet
 hano eus chapel santez Anna, e Bro-Wened. Mont a reer a
 vilierou bep bloaz, eus pevar c'horn Breiz-Izel, da welet
 ar skeuden venniget kavet gant Nikolazig e park ar
 Bosenno.

Darn a gerz war droad, ha me lavar e ra piniñ galet
 an dud-se a zired eus Leon, Treger, Kerne... da enori an
 itron santez Anna, Mamm ar Werc'hez Vari, Patronez
 Breiz a-bez. Breman, koulskoude, dre ma 'z eus kement a
 henchou-houarn hag a henchou bras-aill, frank ha ledan,

ez a kalz nebeutoc'h a dud war droad. Hiniennou, velkent, a zalc'h da vont war droad hag o mirit a zo, seul vrasoc'h ma vije ken eas d'ezo beza douget.

Kement Breton a zo a oar an dra-ze ar pezh, avat, ne oar ket an holl eo ez a santez Anna he-unan da bardona war droad.

O veza ma 'z eo Mamm ar Vro, he deus brasoc'h abeg, eget ar zent-all, da zont da vale dre an Arvor, ha mont a ra da holl bardoniou sent Breiz. N'he gwelet ket, evel just, ha morse ne vije bet gouezet e teu en hon touez, panefe ar pezh a zigouezas gant eur c'hristen a barrez Landelo.

Gouzout a ret S. Thelo, paeron Landelo, e vez douget e relegou e profesion, war harzou ar barrez, da zeiz e ouel. Padout a ra « Tro ar Relegou » eun dervez penn-da-benn; holl dud ar barrez a vez oc'h he heul, hag an nep a jom hep mont dre fæ a vez atô kastizet e doare pezoare.

Eur bloavezh e teuas eur pôtr eus ar barrez da goueza klanv; hag hen oc'h ober le da vont war droad da bardona da Santez-Anna-Wened, da Lun-Fask ar Pantekost, hep teuler evez edo en deiz-se ive pardon e barrez.

Diês bras e kavas pa deuas da c'houzout; lavanet a reas koulskoude :

*Atô eur ger roet
A rank beza miret.*

Hag ez eas en hent d'abardaez sul vras ar Pantekost, evit gellout abred mat antronoz kovezh ha kommunia e Santez-Anna, evel e tle ober kement kristen hag a ya da bardona.

Sklêr oa al loar, hag an den, eur pôtr dispont avat, a valee goustad, e benn-baz en e zourn, o kana kantikou.

Grêt en doa an hanter eus an hent pa zigouezas gantantri den hag a deue a-benn d'ezan. Unan anezo a oa eur vaouez war an oad, ganti eur ouel endro d'he fenn; bez' ez oa ive eun den koz, êridigez vat kenan d'ezan, eur gwiskad bleo gwenn tro-war-dro d'e benn, war e gein eur vantel hir hag a goueze betek e dreid; an trede den a oa eur plac'h yaouank-flamm, melen aour he bleo o lugerni dindan bannou al loar.

— « Ar re-man, kredabl, n'int ket eus ar vro, a zonjas pôtr Landelo; n'anavezan ket ar gwiskamanchou-ze ».

« Bonjour! a reas anezo, velkent, hervez ar c'hiz. Ar vaouez koz a zaludas anezan ive, hag ar plac'h yaouank a vouc'hoarzas gant kement a vadelez ma voe skoet kalon ar pardoner. Ar wreg eo a gomzas.

— « Ha da belêc'h ez it-hu evelse, va den? n'eman ket ar c'hiz gant ar gristenien vat, evel ma 'z oc'h, kredi a ran, da vont da c'haloupat an henchou d'ar poent-man eus an noz ».

— « Mont a ran, maeronez, da bardona da Santez-Anna-Wened, evit seveni eul le, a rejon epad eur c'hlenved ».

— « Alo! da Santez-Anna 'ta? Ni a zo o tont ac'hano. Gwelloc'h eo d'eoc'h, mar am c'hredit, chom hep mont hirio... Mes, livirit d'in ive a belêc'h e teuit ».

— « Eus Landelo, va farrez ».

— « Neuze!... Ac'hanta, ni a zo o vont di. Deuit ganeomp da ober Tro ar Relegou, ha n'ho pezo ket a geuz ».

— « Me garje a-walc'h mont da ober hent ganeoc'h; eun enor hag eur blijadur dreist e vije kement-se evidon. Hogen, lavaret em eus da santez Anna ez ajen d'he gwelet varc'hoaz d'he japel, hag an holl a oar ne da morse eur Breizad enep d'e c'her.

War gement-se hon den a dennas e dog d'an tri veachour hag a hetas d'ezo pardon laouen, hag hen en hent adarre war-zu bro santez Anna.

Dre ma 'z ea, e ruilhe en e spered ar pezh en doa gwelet ha klevet gant an dud-se, hag e tepe keuz d'ezan da veza grêt skouarn vouzar ouz ali an hini goz. Derc'hel a reas da vale koulskoude. Digouezet e Santez-Anna, hon den a yeas da gaout eur beleg en aviz kovezh; hogen, heman a lavaras d'ezan dichek ne zelaouje ket e govesion; n'oa ket, emezan, eun dervez da zont da Santez-Anna. « Santez-Anna, eme ar beleg, n'eman ket er gêr; èt eo da ober « Tro Relegou » sant Thelo ».

Pa glevas ar c'hovesour oa ar pardoner eus parrez Sant-Thelo, e lavaras d'ezan e raje mat dizrei d'ar gêr buhan ha buhan.

Ar c'houeriad, kroget eur zac'had mez ennan, a reas eun dro dirak ar skeuden zantel, eur beden verr, ha d'ar feunteun da eva eur banne dour. D'ar red, e tebras eun tann.

mig-pred en hostaleri tosta, ha neuze; prim, ha prim, e lapas penn an hent a gas da Landelo.

Kaout a reas adarre an tri bardoner en hanter hent. Saludi a reas anezo, hag hen ha goulenn outo hag eur pardon kaer o-doa bet, ha kalz tud o-doa gwelet e Landelo.

Ar wreg koz a lavaras ya d'ezan. Goulenn a reas outan d'he zro hag hen oa bet e belerinach hervez e c'hoant.

Ar Breizad a gontas d'ezi eün hag eün petra oa c'hoarvezet gantan. Ar wreg a vousec'hoarzas.

— « Gwelet a rit, va den mat, emezi, ho pije grêt gwelloc'h heulia va all ha dont endro ganeomp ».

Pardoner Santez-Anna en em gavas dies o klevet ar c'homzou-ze. Kaout a reas d'ezan, pa zelle piz, anaout penn an itron-ze a yoa dirazan evit beza he gwelet du-ze, e chapel ar Bosenno, war diskoaz skeldenn Santez-Anna. Hi he-unan eo a ranke beza dirazan.

Hag hen d'an daoulin dirak ar wreg.

— « Jezuz, ma Doue ! emezan, c'houi a rank beza an itron Santez-Anna he-unan ! »

Dilhad paour ar veajourien a deuas kerkent da veza skedus evel an aour hag ar C'herneod a anavezaz sant Joasin, Santez Anna hag o merc'h, ar Werc'hez Vari.

Santez Anna a lavaras d'ezan adarre :

— « Mat ec'h eus grêt mont da bardona pa 'z poa lavaret mont ; koulskoude, gant a ri, kemer kentel diwargement-ma. Me a ya da bardona da zeiz o gouel da holl japelioù sent koz Breiz-Izel, evit ober enor d'am mignoned. Va fried a vez ganen, na petra 'ta, ha va merc'h ive alies a wech. Ha setu perak eo arabat dont d'am japel da zeiz pardon e barrez. N'ankounac'ha ket eo dre bedennou paeron e iliz parrez ha sant paeron e vadiziant e ro Doue e c'hrasou kaera ».

Ha kerkent ez eas Santez Anna hag he c'hompagnunez diwar wel. Ar pardoner, na petra 'ta, a en em gavas eürus eus ar pez a yoa c'hoarvezet gantan.

Kenta tra a reas o tigouezout e Landelo a oe mont da gonta d'an oñrou person e abaden.

Ha setu penos e oe gouezet ez a Santez Anna da bardona dre Vreiz-Izel.

PLUENZIR.

DIWARBENN MIRAKLOU LOURD

Deuet eo evit hor bro amzer pelerinachou Lourd. Tud klanv a zo bet eno, en deizioù-man o c'houlenn o fareanz ouz an Intron-Varia. Mez daoust ha gwir eo e pareer e Lourd, dre virakl ? Daoust hag e Lourd hebken e pareer ? Daoust ha gwir eo e pareer euz ar c'hlenvejou spegusa, koulz hag euz ar gwasas hag hirra poanioù, oc'h eva dour Lourd, oc'h en em walc'hi e dour Lourd pe hebken o pedi an Intron-Varia pe ar Zakramant meulet ra vezo ?

Ya ! re wir eo e pareer dre virakl e Lourd hag e leac'h all. An dud difeiz e lavar : « *Dour Lourd a zo vertuz gantan* ; para a ra, evel ma pare diouz klenvejou a zo, douriou-all evel re Vichy pe re Vittel ! »

Nan ! n'eo ket evelse eo ema an traou. Dour Lourd a zo *dour ordinal ha netra ken* ha rak-se 'ta, ma teu pareanz war e lerc'h, ar pareanz-ze, red eo hen anzav, a zo eur pareanz vuzuduz ; gant an dra-ze n'euz ket a ezom da vea nec'het. « Ma torrit ho morzed, daoust ha goest eo ar medesin d'hen dresa d'eoc'h *war an eur*, en eun henvelep doare ma c'helloc'h en em lakat da vale raktal gant ho tiwesker, ken buhan ha ken drant ha ma reac'h araok ho torr ? »

— Nan ! ar medesin a bareo d'eoc'h ho torr, mez *amzer a rank da gaout*.

Ar c'hlenvejou a en em gav kement-all ganto. Mar d'oc'h gwall glanv, ar medesin a deuio d'ho kwelet ; louzeier a c'hourc'hemenno d'eoc'h ; para va raio ac'hanoc'h marteze ; mez ne bareo ket ac'hanoc'h nemed *a nebeudou* ; ar *mirakl a bare an den en eun taol* hag aze ema ar c'hemm a zo etre ar pareanz ordinal hag ar pareanz vuzudus.

An Iliz a zell piz araok embann ez eus bet eur mirakl bennak-ef leac'h-ma 'l leac'h ; ar vedesined a zell ken piz-all. Gouzout a rankont e pe stad edo ar c'hlanvour araok ar mirakl hag e pe stad ema abaoe ; pegeit en deus laket da barea ; ha pare mat e chom.

D'an dud a lavar : « Ar c'hlenved a oa nervennus ; ar c'hlenvejou nervennus a c'hell para en eun taol trumm

dre vertus an nervennoù ! » an Iliz a respont : « Ne lavaran ket ez euz mirakl pa ziskouez ar vedesined e c'heller parae dre vertus an nervennoù ! »

N'eo ket eta *an dour* dreizan e-unan, nag *an nervennoù* dreizo o-unan, eo a bare ar re glanv pa leverer int bet paret *dre virakl* e Lourd pe e leac'h-all.

Gouzout a rit petra eo an diskuizadenn hanvet e galleg « *Convalescence* ? »

Ar c'hlenved a zo eat en e hent ha koulskoude n'eo ket deuet ar yec'hed mat awalc'h en dro c'hoaz ; n'oar ket c'hoaz barnek awalc'h da gregi el labour evel kent ; teuler evez a ranker ; ped eo en em grenfaat. Ar pennad amzerze a gemerer d'en em ziskuiza goude eur c'hlenved a hanver e galleg « *convalescence* ». Goude klenvejou a zo, e rank beza hirroc'h eget goude klenvejou-all. Mat, goude ar pareanz, dre *virakl*, n'euz « *convalescence* » ebed ; pare e vezer dioc'htu ; pare mat ha pare evit atao.

Ma n'ho peuz ket he lennet c'hoaz, lennit eta istor Per de Rudder. E c'har a oa bet torret gant eur wezenn o koueza warnezi hag e chomas kamm epad eiz vloaz. Lin brein a deue anezi ; tri santimetr a ioa enni etre an daou damm askom torret ; evel a-istribilh edo outan, pa 'z eo gwir e c'helle ar vedesined trei an troad en eun henvelep doare ma veze ar bizied en tu a-drenv hag ar seul en tu araok. Eviñ dont abenn da barea eun henvelep torr, sizuniou ha miziou, en-deñn, n'eo ket re. Eat da bedi ar werc'hez en eul leac'h konsakret da Intron-Varia Lourd, er Beljik, Per de Rudder a bareas eno en eun taol trumm ha ker mat ma en em lakeas dioc'htu da redet warlerc'h ar c'har a gase anezan d'an hent-houarn.

Daoust d'ar pezh a c'hellont gwelet, m'o deuz c'hoant, tud a zo hag a nac'h ar miraklou ; ma te vije, evit digeri o spered hag o lakat da gredi, gellout diskouez d'ezo sertifikajou skrivet gant daou pe dri vedesin, e vije diskleriet enno peseurt klenved en devoa ar c'hlanvour araok ar mirakl. Sinatur ar vedesined ; testeni an ti-kear ; portrejou ar c'hlanvour ; barmedigez ar vedesined war ar pezh a c'hell dont ar c'hlenved da veza en amzer da zont, setu eze skridou hag a vije mat da gaout hag ivez, e klenvejou a zo, sertifikat ar medesin a labour gant ar bannou X (« *Rayons X* ») pe gant al lunedou da greski hanvet

« *microscopes* ». Mat e vije ivez testeni an amezeten, hini tud ar barrez hag hini ar re a zo endro d'ar c'hlanvour en train. Mat e vije c'hoaz ez afe ar re glanv d'en em ziskouez, e Lourd, er « *bureau des constatations* » gant o sertifikajou.

Ma teuont da barea ar glanvourien a die mont adarre d'ar « *bureau des constatations* » ha goulenñ a-nevez testeni kement hini en deus gwelet e pe stad e oant araok o fareanz. Ne vezo morse re a desteniou vit lakat tud a zo da gredi.

Mes etouez ar re a 'z aio da Lourd da c'houlenn yec'hed ar c'horf, ne vezo marteze pareanz ebed. Ma ne bare ket ar Werc'hez o c'horfou, sur oun, e tistroint da Vreiz-Izel krenfoc'h c'hoaz eget biskoaz en o feiz. En o eneoù, an Intron-Varia a lakaio nerz awalc'h evit ma c'hellint gouzanv o foaniou a galon vat.

AR MEDESIN.

Lenn er miz a deu e

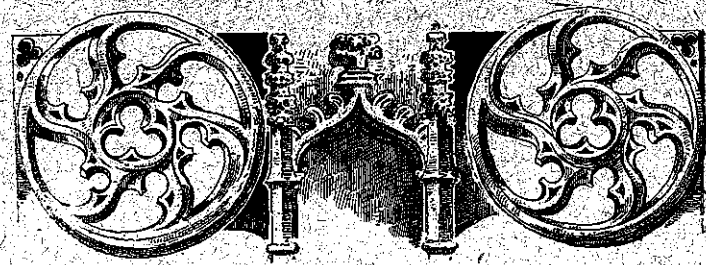
FEIZ HA BREIZ :

FREUZ-TAOL

DOUE ANAVEZES DRE AR GARANTEZ

Nevez-vouljet :

Kanaouennoù Bleun-Brug 1921

Sent Breiz

Petra eo sent Breiz ?

Sent Breiz a zo sent hag a zo ganet en hor bro, an darn vrasa anezho, pe ma n'int ket ginidik euz hor gouenn, o deus bet tro da zont en hon touez pe da skoulma o buez en eun doare pe zoare gant buez Breiz. I eo a zo, dre wir, hon alvokaded dirak Doue ; pa gomzont evidomp, o fedenn a vez selaouet ; rak-se 'ta, en em erbedomp outo en hon holl ezommou gant ar brasa fisianz :

*Ma n'hor selaou ket sent hor bro,
Piou 'ta ken, gav deoc'h, her gratio !*

Kemeromp sent hor bro da batroned hor parrezioù hag hon tiegeziou ; roomp o hanoiou d'hor bugale da zeiz o badiziant ; na peger koant eo an hanoiou-ze e skoaz an hanoiou tennet diwar eur c'hoz almanag gallek bennak hag a zo ken dijauj ma lakeont an dud gouizieka da c'hoarzin...

Evit rei da anaout muioc'h-mui sent Breiz d'hon lenne-rien, e lakaimp aman bep miz, hiviziken, eun diverra euz o buez gant eur ger war o fardoniou brudeta. Ma teu gant labour hor pluenn ar Vretoned da anaout gwelloc'h ha da bedi gant muioc'h a galon sent o bro, e vezimp laouen, rag digollet mat e vezimp bet euz ar boan hon do kemet gantan.

**
SULIOU MIZ GOUERE

3 A VIZ GOUERE. — Sul kenta ar miz, 7° sul goude ar Pantekost ; ober a rear en deiz-ze, en iliz, offerenn ha gousperou an Ebestel Per ha Paol, nemed en ilizou m'eo

sant Goulc'hen ar patron ; en ilizou-ze, na petra 'ta, gouel sant Goulc'hen a dremen da genta !

10 A VIZ GOUERE. — Eizvet sul goude ar Pantekost ; offerenn ha gousperou ar zul.

17 A VIZ GOUERE. — Navet sul goude ar Pantekost ; offerenn ha gousperou ar zul.

24 A VIZ GOUERE. — Dekvet sul goude ar Pantekost ; offerenn an deket sul goude ar Pantekost ; gousperou kenta sant Jakez, Abostol.

31 A VIZ GOUERE. — Unnekvet sul goude ar Pantekost ; offerenn ha gousperou santez Anna, mamm ar werc'hez glorius Vari, kenta Patronez Breiz.

PARDON SANTEZ-ANNA-WENED

D'ar 26 a viz gouere ema pardon bras santez Anna. Santez Anna eo mamm goz Hor Zalver ha mamm gunv ar yugaligou ; hi eo skouer ar mammou kristen ; hi eo levez-nez al labourer skuiz-maro war e dachen ; hi eo skoazel ar zoudard e tan ar brezel ; hi eo harp ar mortelod war ar mor e kounnar ; hi eo dreist-oll patronez Breiz ; Pi X eo a roas ar garg-ze d'ezi ; hi eo *mamm hor bro, mater Patrie* hag he iliz kaer, le « *sanctuaire national de la Bretagne* », savet, gant Breiz a-bez, war al leac'h m'en em ziskouezas da Yvon Nicolazic, — 300 vloaz a vezo, abenn daou vloaz aman, — eo kear an holl Vretoned hag holl ez eont di da bardona, *da nebeuta eur wech en o buez.*

*Neb ne gar ket mamm ar Werc'hez,
Euz Breiz-Izel n'eo ket hennez !*

Santez Anna, estreget he iliz-veur e Bro-Wened, he deus c'hoaz eleiz a ilizou hag a japeliou kaer : e Kerne, ema santez Anna ar Palud, e Ploneve Porzay ; santez Anna ar Guilvinec ; santez Anna Lanveoc ; e Leon, santez Anna Comanna ; santez Anna ar Porzic, e Kerber ; santez Anna Loc-Majan, e Plouguin ; santez Anna Kernilis ; santez Anna an Enez Cadec, e Plougerne ; santez Anna an Tro-meur, e Plouvorn.

Ra fuilha *mamm hor bro* grasou puilh, da zeiz he fardon bras, war Vreiz a-bez ha ra viro bepred en hon touez feiz krenv, gizioù fur ha yez santel hon Tadou !

SENT-ALL ENORET GANT AN ILIZ E MIZ GOUERE

D'AN 3 A VIZ GOUERE. — **SANT GOULC'HEN**, bet eskop e Leon, er VI° kantved. Chapeliou en e honor a zo

pe a zo bet en Edenn, e Caurel, e Loc-Maria-Plouzane, Diou barrez, Goude-hen, en eskopti Leon, ha Goulien, en eskopti Kerne, o deus e gemeret da batron.

D'AN 13 A VIZ GOUERE. — SANT TIVISIAU, bet eskop e Dol, er VII^{ed} kantved. Hen eo patron Landivisiau en eskopti Leon, Plogonnec ha sant Thurien, en eskopti Kerne.

D'AN 21 A VIZ GOUERE. — SANT TENENAN, bet eskop e Leon, er VII^{ed} kantved, patron Plabennec hag ar Forest, en eskopti Leon, ha Gwerleskin, en eskopti Treger.

D'AN 28 A VIZ GOUERE. — SANT SAMSON, bet eskop e Dol, er VI^{ed} kantved; unan eo euz ar seiz sant a ziazezas seiz eskopti Breiz. Genel a eure e Bro-Geumri, er bloaz 480, ha skollet e oue e Lanildut. Diskennet e Breiz-Vihan, e teuas dizale da veza kenta eskop eskopti Dol; herzel a eure ouz ar roue fall Konomor, en devoa lazet e bried Trifina, e vab Treneur ha gwir roue an Domnone, Iona, evit kemeret e blas, na petra 'ta. Mab Iona, Judual, a ioa beo nemed e oa dalc'het e Paris e lez ar roue Childebert.

Samson a yeas di d'e gerc'hat. Ar prins yaouank a zayas eun arme ha, gant sikour pedennoù hag allou fur an eskop santel, e teuas a-benn da gaout an treac'h war Gonomor a oue lazet e Plouneour-Menez, e tal ar Releg (555). Evelse eo e oue kastizet an torfetour bras-ze a zo e vrud fall beo c'hoaz e Breiz-Izel.

Sant Samson a varvas e peoc'h dem-goude. Ar zent eo a zo bet atao gwella difennourien gwiriou ar boblou.

D'AN 30 A VIZ GOUERE. — SANT GWILHERM, eskop sant Brieg, ken-patron an eskopti-ze gant sant Brieg, 1184-1234. Genel a eure e sant Alban, diou leo hanter diouz Lamball. Deuet da veza eskop sant Brieg, e stourmas kalonek ouz Per Mauclerc, duk Breiz, a glaske lakat e grabanou war vadou an Iliz. Gwelloc'h e kavas mont d'an harlu kentoc'h eget plega da urziou diwirion an Duk. Divezatoc'h, e c'hellas distrei d'e eskopti hag e varvas e Sant-Brieg, karet ha doujet gant e holl eskoptidi.

Pedomp anezan da rei d'eomp nerz kalon da zifenn hor gwiriou a gristenien hag a Vretoned ha goulennomp ouz an aotrou Doue rei da Vreiz eskibien vat evel ar pemp a reomp o gouel er miz-mañ!

GWELTAS.

Al labour-douar

Feiz ha Breiz, hag a c'hoanta mont ato war wellat, a lakaio beb an amzer kenteliou diwarben al labour-douar, an amevaled, rak war an traou-ze ive eo mat klevet allou an dud desket.

Abaoue eun nebeut, ez eus gwellaen en hor bro. An dud war ar miz a oar en em d'ama ha goumit arc'hant. Evit ar c'hezec, ar Finister a zo ar c'henta eus departamanchou Frans. Evit ar zaout, ejenned, moc'h, emañ ive en eur rank mat ha mantrus eo pegement a wagoniou chatail lart a ya eus ar Finister warzu Pariz ha kêriou-all. Mes war gresk e rank mont ato ar c'hemwerz en hor bro, evit ma vo muioc'h-mui a arc'hant ha ma chomo muioc'h-mui a dud da labourat an douar.

Al labourer a dle poania. — Evit kaout traou mat, eost mat, e ranker labourat. E nep lec'h ne vez netra hep poan. Micher al labourer n'eo ket kalitoc'h eget eur vicher-all, hag ouспен, plijadur a ro, o veza ma ne ves ket ato ar memez labour hag evelse an amzer a dremen buhan ha ne vezer ket inouet. Evelâto, red eo labourat. An hini ne grog ket el labour hep damanti, ne zav ket abred eus ewele, hennez a vo eul labourer dister ha ne zastumo ket kalz a zanzez.

Al labourer a dle beza desket, eveziek. — Hiniennou a gav d'ezo n'ez eus netra êsoc'h da c'houzout eget labourat an douar. Fazia a reont. N'e ket awalc'h trei an douar ha tôler had ebarz. Red eo gouzout eus peseurt danvez eo douar ar parkeier, petra zo war c'horre, petra zo dindan, pe 'z eo sec'h, pe 'z eo gleb, pe 'z eus raz ennan, pe n'eus ket, petra vo talvoudus da veski gantan evit gwella anezan, peseurt traou a deuto ar gwella ennan. Bez ez eus parkeier a ro ed mat, re-all melchen mad, re-all rabez, re-all avalou-douar a vernioù.

Anaout an douar n'eo ket awalc'h : peseurt tempsoù a vo lakeet ennan? An holl dempsioù n'int ket da veza lakeet e pep lec'h. Red eo eta ive anaout an tempsoù, o galloud war an traou, ar plantennoù. Gant eur parkad

kaol e c'hellit lakat teilh kement ha ma kanoc'h. Ma lakit, avat, gant hoc'h ed, re a deilh, pa vo kalz glao e miz mae hag e miz even, e vo stoket hoc'h ed hag e vreino ouz, an douar elec'h darevi. Ar plouz a vo fall hag an ed falloc'h c'hoaz.

Ouspenez, red eo c'hoaz anaout an doare da gempen an douar, da lakat anezan e stad vat da zigemeret an had.

Ha kant tra-all a dleer da anaout c'hoaz. Petra dle klask al labourer? N'e ket hepken kaout ed, mes c'hoaz peadra da vaga chatal. Priz eun ejen, eur marc'h, a dalv meur a garrad ed. Rak se, e klasko kaout kalz anevaled en e greier. Evit maga an anevaled-ze, e ranko kaout boued eleiz. Penôs kaout boued da vaga chatal bep miz eus ar bloaz? Setu aze ive petra vo da zeski.

Al labourer a dle gounit arc'hant. — Ne dalv ket ar boan en em rei d'eur vicher ma n'ez eus ket da c'hounit ganti. Ne fell ket d'in lavaret e tleer karet an arc'hant, staga ar galon outan, mes al labourer en deus ezom arc'hant evit prena dilhad d'e vugale, evit o skolia, evit o dimezi, pa vezont deuet da vezan en oad, ha kement-se a c'houlfen kalz arc'hant.

Evit gounit, e tle digeri mat e zaoulagad, gwelet petra zo talvoudusa da lakat en e barkeier. Tud Rosko, Kaste! ha tro-war-dro a gav gwerz d'o legumaj hag elec'h ed a lakaio kaol-fleur, artichao, ognon, etc... Pôtrede Plougastel a zo lakeet pinvidik gant ar sivi; re Bont 'n abad, gant an avalou-douar, ar piz; re Fouesnant, gant ar gwez avalou, ar chistr.

Pep hini a dle gwelet e pe du e tro an avel. Awechou, alies zoken, eo mat en em glevet, ober sindikajou evit prena ha gwerza, en em asuri eneb an tân-gwall, ar maro war ar chatal, etc...

Eus an holl draou-ze e vo komzet d'eoc'h.

AL LABOURER.

BREIZIZ HARLUET

Eun dervezeuz ar miz tremenet, oun bet o welet familhou Bretoned hariuet e Paris.

Da genta, oun bet en eur ru striz e kichen iliz sant Anton, demdost d'ar « Bastille »; eno e vev diou vinorez a c'houeac'h hag a bevar bloaz war n'ugent; o mamm goz a varvas d'he daou vloaz ha pevar-ugent, breman ez eus daou viz, hag abaoue n' o deus den e Breiz-Izel da c'hellouf dont war o sikour. Eun nizez vihan euz a barrez Plonevez-ar-Faou e Kerne, a zo deuet daveto; unnek vloaz bennak hebken he deuz; he zad hag he mamm a zo maro warlerc'h ar brezel.

Ar gosa euz ar plac'hed a oa klavy n'euz ket pell; bale a c'hell breman eun tammik, mes evit c'hoaz n'eo ket evit labourat nemeur ha, rak-se, n'euz nemed he c'hoar o tigas boued d'an neiz.

Eun tammik pelloc'h e vev eur familh-all deuet daou vloaz a zo euz a barrez Brennelis (Kerne Uhel). An tad a oa micherour e porz Brest; maro eo, eun nebeud bloaveziou a zo; breman an intanvez a jom he-unan gant he zri bugel, diou verc a hag eur mabig; ar verc'h hena he deus 16 vloaz; plac'h eo e ti vourc'hizien; eben he deus 14 vloaz ha plac'h eo ivez.

En eun toullik kampr, eleac'h ma ne bar ket an heol biskoaz, e vev an intanvez gant he faotrig 10 vloaz; an holl dud-ze a zo drouk-livet o dremm gant ezen fall ar Gear vras.

Koulskoude, bep an amzer, ar vamm a rank ivez mont da c'hounid he dervez du-man,-du-ze, ha ne c'hell ket distrei d'ar gear kentoc'h eget nav eur diouz an noz. D'ar zul hebken, hini pe hini euz ar merc'hed a c'hell dont d'he c'haout.

D'ar mare-man, ar paotrig n'eo ket yac'h hag ar vamm n'eo ket evit entent outan evel m'he defe c'hoant; evel a welit, ar vuez n'eo ket gwall zeder an toull-kampr-ze a rankont da baea 200 lur er bloaz.

Hag a hent-all, n'eo ket hebken ezenn fall Paris eo a ra droug d'ar vugale; o c'houztiarz ivez a zo great gaou outo

gant kazetennou evel ar « Petit Parisien » hag ar re-all, ar verc'h yaouank a gemer plijadur o lenn ar gevier a vez embannet war ar paperennou-ze hag aoun am euz na deufe tamm ha tamm da zilezel he Feiz, he yez ha giziqu mat he c'heridadou. Oh ! tud pinvidik Breiz-Izel, taolit, mar plij, eur zell a drugarez war ho kenvroiz tec het pell diouz bro o c'havel. *Béz'ez euz diouto a villierou o veva hag o c'houzanv dienez e Paris hag er c'hériou-all tro-war-dro !*

Ne c'houlennan ket a arc'hant evito diganeoc'h ; mes traou-all a zo hag a c'hellit da rei d'ezo hag a zo talvoudusoc'h evito eget aour : roit labour d'ezo en ho tiegeziou ha, mar gellit, savit evito, war ho touar, peb a benn-ti, demdost d'ho tiegez. Benniget e vezoc'h ganto ha bennoz ar paour eo bennoz Doue !

YANN BIZIEN.

Skolaerien Kelendi ar Pont e Konfors

(31 a viz mae)

... Wardro nao heur e tigouezomp e Konforz. Ne c'hellomp ket ar bloaz-man ober ar prosesion, rak ar hanniellou a vije glebiet. Kenta tra a reomp, en eur erruout er chapel, eo kas eur beden galonek d'ar Werc'hez, da lavaret d'ezhi hor c'harantez, hor fisians. Da c'houde, an aotrou Prigent, kelenner ar c'hlaz kenta, a bign er gador evit lenn eun tam skrid en enor d'ar Werc'hez grêt gant unan eus skolaerien e glaz. Ar skrid lennet er bloaz-man a oa kaer meurbed. An hini en deus grêt anezan a zo bet martolod hag en deus displeget brao ha fréz ar fisians a dleomp da gaout er Werc'hez ne zilez morse he bugale hag a oar o difenn en holl danjeriou. Lavaret a rea d'eomp pegement a c'hrasou en doa bet dre he daouarn, ken evit buez an ene, ken evit buez ar c'horf. Eun nosvez, er bloavez 1917, o tremen e kichen ar Spagn, e vatimant a oe torpillhet ha goueledet e diou vunut. Eun neuer mat oa,

mes ar mor a oa ven hag e izil a oe bihan seizet. Kregi a reas en eur planken ha, ken skwiz oa, ken skornet ive, ma kouskas war e blanken. Dihuna reas en eur vatimant spagnolek a dremene dre eno hag a zibradas anezan eus ar mor, daoust an eno doare da veza maro. E gallon a lamme c'hoaz hag e teuas buez ennan. Prometet en doa d'ar Werc'hez mont da Lourd ma vije saveteet, ha mont a eure, rak dre vuzud, e c'heller da lavaret, oa bet lennet eus eun danjer ken bras. P'edo o neun er mor yen, endro d'e vrec'h edo e japeled ha koll a reas kement en doa nemetan.

Ar martolod-ze a zo oc'h ober e eil bloaz e kloerdi ar Pont, ha da viz here eman e zont mont da gloerdi bras Kemper.

Goude ma oe pe rlennet ar skrid-ze en enor d'ar Werc'hez, an aotrou Rener a lavaras an oferen. Muzikat ha kana a oe grêt epad an oferen ha pa deuas ar mare da gomunia, ez ejomp holl da zaoulina ouz an dôl zantel. Pedit a rejomp Hor Zalver a greiz kaloun. Pedit a rejomp ive e Vamm venniget, ar Werc'hez Vari, da veilha war-nomp, war hor c'herent, hor mignoned, hor bro, an Iliz, da rei d'eomp ar c'hras da ren atô eur vuez santel evit kaout eur maro mat ha beza evurus er baradoz da viken.

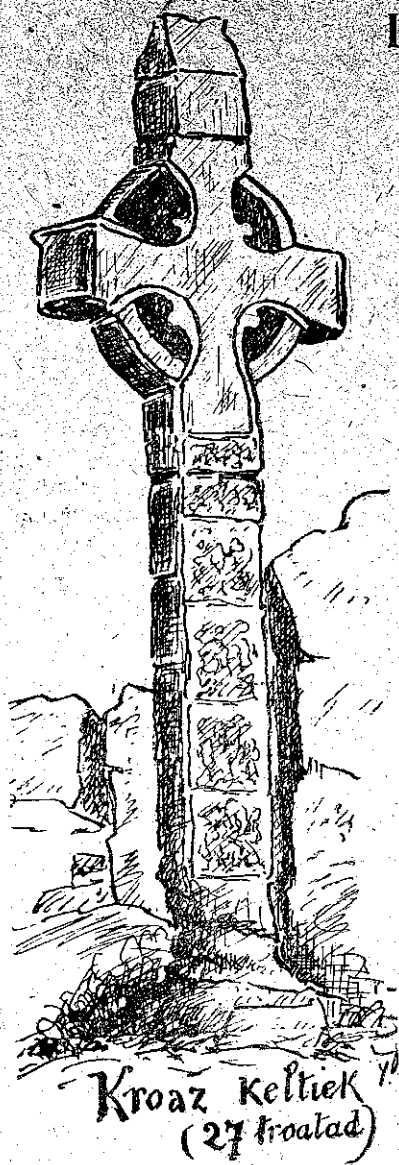
Pa oe fin d'an oferen, oa poent drebi eun dra bennak. Gwechall ec'h azezemp, evit kemeret hor pred, war al leton a zo endro da iliz Konforz. Hirio eo gleb an traou, hag e kavomp diou zal vras, diou zal-eured, hag e c'hellomp brao drebi enno hon dijuni.

Savet eo breman an amzer ; an heol en deus c'hoant en em zispaka, hag an holl a zo laouen evel kentoc'h.

Arack distrei warzu ar gear, ez eomp da lavaret c'hoaz eur bedennig d'an Introun-Varia, rak eur c'halz ac'hanomp ne vezint ket aman abenn ar bloaz a zeu ; mes ne zizonjint ket Introun-Varia Gonforz. Ha c'houi, o Gwerc'hez, dalc'hit sonj ive eus ho pugale !

EUR ZOULDARD KOZ.

Les Croix Celtiques

Les croix de cimetière ou de chemin sont les plus importantes des œuvres de pierre sorties des mains des Celtes chrétiens des Îles Britanniques (1). Une des particularités de la croix celtique est l'anneau qui encercle l'intersection des bras de la croix. Certains considèrent cette association du cercle et de la croix comme une transformation du chrisme ou monogramme constantinien du Christ (cf. fig. 1). Le circonférence représenterait la guirlande dont ce monogramme était ceint sur le *Labarum*. Cela paraît bien douteux. L'explication qui tire la croix celtique d'une fusion du cercle ou disque solaire avec l'instrument de la Passion semblerait plus vraisemblable. Le disque, le cercle ou la roue étaient des signes solaires universellement connus dans l'ancienne

Europe et le christianisme s'en empara comme il s'empara du svastika, autre signe du même genre (cf. fig. 2). Le svastika apparaît fréquemment à Rome même, dans des inscriptions et des peintures des catacombes où il semble avoir nettement une valeur mystique (2). Il n'est pas plus surprenant de trouver en Grande-Bretagne et en Irlande le disque solaire auréolant la croix chrétienne. Une habitude du langage peut avoir aidé à cette fusion. Dans l'empire romain, les païens, mal renseignés, crurent longtemps que le dieu des chrétiens était le soleil, *sol invictus*, et ceux-ci acceptèrent le rapprochement comme métaphore (*sol verus*) et argument de propagande. Et lorsque l'Eglise, voulant fêter la Nativité, choisit la date du 25 Décembre, le *Dies Natalis Invicti Solis* du calendrier romain (3), les apologistes justifiaient cette mesure en disant avec Saint Augustin : « Nous solennisons ce jour, non comme les infidèles, à cause du soleil, mais à cause de Celui qui a fait le soleil ». Dans la littérature irlandaise, tant de langue gaélique que de langue latine, le Christ comparé au soleil ou, mieux, considéré comme le soleil éternel des âmes, apparaît avec une fréquence qui prouve que c'était bien là la plus courante des métaphores :

« O maître du soleil brillant... ô brillant soleil qui éclaires les cieus de toute ta sainteté ! (*Felire Oenguso*).

« Et voilà qu'au ciel le soleil se leva et comme je continuais de crier *Elie ! Elie !* les rayons du soleil frappèrent mon visage et me rendirent ma force : c'était mon Christ, je le crois fermement, qui venait ainsi à mon aide. (*Confessio S. Patrici*) (4).

« Et nous ressusciterons un jour à la clarté du soleil, je veux dire dans la gloire de Jésus-Christ (*ibid.*).

« Quant à nous, nous croyons et nous adorons le soleil véritable, le Seigneur Jésus qui ne périra jamais (*ibid.*) »

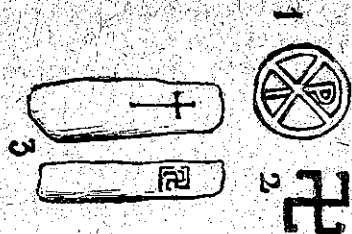
(1) Sir Walter Armstrong, directeur de la National Gallery d'Irlande, *Histoire générale de l'Art : Grande-Bretagne et Irlande*, p. 12 (collection Ars una species mille, Paris, 1910).

(2) Voir les inscriptions et les peintures reproduites par A. Bertrand dans sa *Religion des Gaulois*, planches IX, X, XI, d'après De Rossi, Boldetti, Perret et Roller.

(3) Gaidoz, *le dieu gaulois du soleil*, p. 14.

(4) Bollandus, *Acta sanctorum Martii*, p. 535.

La croix inscrite dans un cercle ou associée au cercle se rencontre pour la première fois sur les *lechs* ou stèles de la période togamique (vi^e-viie siècles) (cf. fig. 3). Viennent ensuite les croix figurées sur les dalles de Clonmacnois. Ces dalles sont des pierres tombales, disposées horizontalement ou verticalement. Quelques-unes remontent aux viiie et ixe siècles. Elles portent l'image de la croix sculp-

tée en creux ; les plus belles sont ornées de combinaisons d'entrelacs et de spirales. On a trouvé des dalles analogues en Grande-Bretagne, à Cambronne (Cornwall), à Pen-Arthur et à Raglan (Pays de Galles).

La croix sculptée en relief sur une pierre érigée verticalement est particulière à l'Ecosse et à l'île de Man. La décoration qui les accompagne est identique à celle qui orne les pages des manuscrits celtiques. La ligne en est la base avec la recherche des combinaisons qu'elle peut produire (1). Les plus belles de ces croix en relief sont celles de Saint-Madocs (Perthshire) et d'Aberlemno (Forfarshire).

C'est de la pierre disposée verticalement et portant une croix sculptée à sa surface que s'est peu à peu dégagée, croit-on, la croix dressée indépendante, *erect free-standing cross* des archéologues d'Outre-Manche. Une des étapes de cette transformation serait la croix à la roue (*wheel-cross*) qui pourrait plus justement être dénommée croix au disque (*disc-cross*). Elle se distingue par une tête circulaire et un fût d'une largeur inférieure au diamètre de cette tête. Dans ce type, le sommet et les bras de la croix sculptée en relief sur le disque n'en dépassent pas

(1) Plus tard, on voit apparaître, sur les croix de l'île de Man, des figures d'animaux et de dragons, et des runes qui trahissent une influence scandinave.

les bords. Les croix à la roue sont particulières au Cornwall, au Pays de Galles et à l'île de Man. Elles sont inconnues en Irlande et en Ecosse. Les croix à la roue du Cornwall sont caractérisées par la petitesse du disque et l'élévation du fût. Celles du pays de Galles possèdent les caractères opposés : large disque et fût très court. On peut citer comme exemple la grande croix de Conbelin, à Margam Abbey (Glamorganshire).

Dans un type subséquent et plus évolué, le sommet et l'extrémité des bras de la croix dépassent légèrement le bord du disque (exemple : croix de Penmon, Anglesey). Puis l'espace compris entre le bord du disque et les bras de la croix est percé de part en part et ainsi se trouve réalisé le type de la croix dressée indépendante, *erect free-standing cross*, où les contours de la croix et ceux de la pierre ne font qu'un. C'est le type le plus évolué et, par suite, le plus récent et le plus parfait de la croix celtique. C'est le chef-d'œuvre de la sculpture celtique chrétienne insulaire. Les croix de ce type trahissent l'influence de l'architecte plutôt que celle du scribe qui embellissait de ses enluminures les manuscrits (1). La sculpture en est moins plate et les moulures autour des panneaux ornements sont plus travaillées que sur les anciennes dalles à la croix. En outre, les croix indépendantes, au lieu d'être monolithes, sont formées de deux ou plusieurs pierres jointes ensemble par le moyen de mortaises et de tenons. Les plus grandes croix irlandaises de ce type sont formées de quatre pierres qui correspondent à la base, au fût, à la tête et au sommet.

La croix indépendante présente plusieurs variétés dont les principales sont : la croix à quatre trous (*four-hole cross*) de Cornwall, la croix galloise (*welsh cross*) et la haute-croix (*high cross*) d'Irlande.

Les croix indépendantes de Cornwall et de Galles sont probablement plus anciennes que celles d'Irlande. Généralement de dimensions modestes, affectant souvent la forme de la croix de Malte, elles ont leur fût orné sur ses quatre côtés d'entrelacs et d'ornements géométriques, rarement de figures humaines et animales. Au contraire,

(1) Romilly Allen, *Celtic Art in Pagan and Christian Times*, p. 188.

dans les grandes et belles croix irlandaises, la subordination fréquente de l'ornement géométrique aux figures amoncelées, aux scènes bibliques, prouve qu'elles sont plus dégagées de la tradition des manuscrits que les croix cornouaillaises et galloises, et, par conséquent, plus récentes (1). Les croix irlandaises se dressent, en général, dans le voisinage d'une Tour Ronde et de petites églises de pierre. Elles appartiennent, par conséquent, à une époque où les talents artistiques des moines celtés, auparavant entièrement absorbés par l'enluminure des manuscrits, s'orientaient vers l'art nouveau de l'architecture (2). Et de fait, les inscriptions que portent certaines de ces croix, celle de Muiredach, à Monasterboice, et celle de Fland, à Clonmacnois, attestent qu'elles ont été élevées durant les premières années du xe siècle. Les autres s'échelonnent du xe au xiie.

En valeur artistique, les hautes croix de l'Irlande dépassent assurément les croix de Grande-Bretagne. Il en reste encore cinquante-cinq debout dans différentes parties de l'île. Trente-deux sont richement ornées. Leur fût généralement carré, leurs bras, leur sommet en forme de toit, sont divisés en panneaux où sont sculptés, soit toutes sortes d'ornements géométriques et d'entrelacs, soit des scènes variées tirées de l'Écriture : Eve offrant la pomme à Adam, Noé dans l'arche, le sacrifice d'Isaac, le combat de David contre Goliath, David jouant de la harpe ; Daniel dans la fosse aux lions ; la multiplication des pains, la Crucifixion, le Christ dans la gloire, le crucifiement de Saint-Pierre, etc. Il est probable que tous ces groupes étaient peints à l'origine, mais le temps a enlevé toute trace de couleur (3).

(1) Romilly Allen, *op. cit.*, p. 192.

(2) *Ibid.*, p. 190. Durant tout le haut moyen-âge, l'architecture n'existait pour ainsi dire pas chez les Celtes insulaires. La plupart des églises étaient construites en bois. Voir Dom Gougaud, *Chrétientés celtiques*, pp. 91-2 (le monastère celtique), 315-8 (les églises primitives).

(3) Joyce, *Social History*, I, p. 567. Les Celtes ont aimé de tout temps les vives couleurs. Il serait surprenant que les bas-reliefs de leurs croix n'aient pas été coloriés comme les des-

Les plus remarquables de ces hautes croix sont celles de Monasterboice, reproduite ici, Clonmacnois, Kells, Castle Dermot, Drumeliff et Durrow.

Quelques grandes croix de pierre de type irlandais se rencontrent en Écosse et dans le Nord de l'Angleterre. Ce sont des imitations des croix d'Irlande exécutées très probablement par des artistes irlandais ou sous leur influence (1).

Le sculpteur sur pierre s'appelait en irlandais *tollaid*, de *toll* « trou », *tollaim* « je perce, je creuse ».

M. M.

Les lignes qui précèdent ont été rédigées à l'aide des trois ouvrages suivants : Dom Gougaud, *les Chrétientés celtiques*, p. 320-3 ; Joyce, *a Social History of Ancient Ireland*, I, p. 566-70 ; Romilly Allen, *Celtic Art in Pagan and Christian Times*, p. 180-94 (2e éd., Londres, 1904).

Voici la bibliographie des croix celtiques, telle que la donnent Gougaud et Allen. Les ouvrages suivants renferment de nombreuses reproductions, gravures ou photographures.

Petrie, *the Ecclesiastical Architecture of Ireland anterior to the Anglo-Norman Invasion (Transactions of the Royal Irish Academy, 1845)*. — Lord Dunraven, *Notes on Irish Architecture*, édité par Margaret Stokes, Londres, 1875. — Margaret Stokes, *Early Christian Art in Ireland*, Londres, 1875. — Dr. J. Stuart, *Sculptured Stones of Scotland*, publié par le Spalding Club d'Aberdeen. — Dr. J. Anderson et R. Allen, *Early Christian Monuments of Scotland*, publié par la Société des Antiquaires d'Écosse, Edimbourg, 1903. — R. C. Graham, *Carved Stones of Islay*. — H. O'Neill, *Sculptured Crosses of Ancient Ireland*. — Petrie, *Christian Inscriptions in the Irish Language*, publié par la Société royale des Antiquaires d'Irlande. — J. O. Westwood, *Lapidarium Walliae*. — A. G. Langdon, *Old Cornish Crosses*. — Cumming, *Runic Remains of the Isle of Man*. — Bradley, *the Runic Crosses in the Isle of Man (the Academy, 1886, p. 126, 194, 213, 248)*. — P. M. C. Kermodé, *Manx Crosses*, Londres, 1907.

Un inventaire des grandes croix de pierres irlandaises se trouve dans le *Journal of the Royal Society of Antiquaries of Ireland*, XXXVII, pp. 187-239. Sur les dalles du Clonmacnois, consulter Stewart Macalister, *the Memorial Slabs of Clonmacnois (Society of Irish Antiquaries)*, Dublin, 1909.

sins de leurs manuscrits. Le même phénomène (effacement des couleurs par le temps) s'est produit pour les statues et les bas-reliefs de l'art grec, *Revue des études anciennes*, 1908, pp. 165-7.

(1) Joyce, *ibid.*, p. 570.

Konkour ar C'hoefou

Setu ama an dervet loden eus ar c'honkour embannet e miz mae : pennou a zo diouz eun tu ha kouefou diouz an tu-all ; goude beza grêt eur zell piz, lavaret a reot pere eo ar pennou hag ar c'hoefou a dle mont a-unan.

Arabad, avat, ober al labour-ze ken ma vezo roet, er miziou da zont, an holl bennou hag an holl goefou, rak ar pennou a zo en niveren-man a zere marteze ouz ar c'hoefou a vezo moulet en niverennou *Feiz ha Breiz* eost ha gwengolo.

Mirit eta kempen ho *Feiz ha Breiz* abalamour kemer lod er c'honkour ha gounit hini pe hini eus ar C'HANT PRIZ a vo kinniget ;

500 LUR EN ARCHANT
HA 500 LUR E LEVRIOU.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A HO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TOLEN AR MIZ. — Hor gwir Vreudeur. — Keumriz, OLIER. — Ar Basion e Nancy, J. U. — Freuz-taol; G. P. — Doue anavezet dre ar garantez. — Meulodi hor zent koz, J. P. — Enezenn sant Brandan, GWELTAS. — Sent Breiz, GWELTAS. — Al labour-douar, J. U. — N'it ket da youga ho kwenan! AR GWENANER. — FEIZ HA BREIZ hag e lennerien. — Divinadennoù, PER HA POL.

Arabad ankounac'haat eman ar 15 eost an termen diveza da gas al labouriou vit konkourioù ar BLEUN-BRUG.

HOR GWIR VREUDEUR : KEUMRIZ

Ni, Breiziz Breiz-Izel a zo tud hag a zo euz an henvlelep gouenn gant Keumriz hag Iverzoniz ; komz a rin deoc'h hizio, mar kirit, diarbenn Keumriz ; kerent tost int d'eomp ; ezom ho peuz d'o anaout ; etrezo ha ni n'euz nemet mor Breiz ; o chom emaint e Keumri (a vez great *Cymru* anezi e Keumraeg, *Wales*, e saozneg ha *Pays de Galles*, e galleg) ; gwerzerien ognon Roskoff, Kastel-Paol ha tro war dro a anavez mat porzioù *Cardiff* ha *Swansea* : e Bro-Geumri emaint.

Bro-Geumri a zo eul loden euz a Vreiz-Veur stag ouz Bro-Zaoz ; mes n'eo ket Bro-Zaoz eo. Pa 'z it da Geumri euz a Loundrez, ne glevit ket ken yez ar Zaozon, eur wech ma vez tremenet harzou Bro-Zaoz ganeoc'h. War ar meziou koulz hag er c'hêriou bras, an holl a gomz keumraeg ; Keumriz, koulskoude, a oar ar saozneg bet desket ganto er skolioù, mes ken etrezo n'eo ket dare d'ezo komz nemed

en o yez o-unan ; ar mammoù a gomz e keumraeg d'o bugale ; ar vistri a gomz e keumraeg d'o micherourien ; e peb leac'h, e tiez ar re binvidik koulz hag e tiez ar re baour, ne glever nemed brezoneg c'houek ; kement-se a zo plijadurus da welet d'eur breizad.

Bretoned Breiz-Izel a lenno ar c'homzou-man a lavaro marteze : « Penaoz e c'hell Keumriz chom ker stag ha ma reont ouz o yez ma ne vez ket desket d'ar vugale er skolioù ? Ma vez great brezel d'ezan gant Gouarnamant Loundrez, evel ma vez great d'hor brezoneg-ni aman, e Breiz, gant gouarnamant Pariz ? »

Hag e livirin d'ezo raktal : « Aze, en-deñn, eo ema an dalc'h ! Eun tamm mat gwelloc'h e ya an traou gant Kelted Keumri eget gant Kelted Breiz-Izel. Pôtrede Keumri n'int ket bet ehanet da ober trouz ken na eo bet anavezet sklaer gant ar Zaozon ar gwir o devoa da gomz o yez er skol, el lez-varn ha dre-oll ! »

Eur pennad mat a zo abaoe ma vez desket ar c'heumraeg, da genta, da vugale Geumri pa 'z eont d'ar skol ; epad an daou pe dri bloaz kenta, bugale vihan skolioù Keumri ne vez desket nemed brezoneg d'ezo ; ha pa ouezont komz, lenn ha skriva anezañ reiz, neuze, ha neuze hebken, eo e stager da zeski d'ezo ar saozneg evel eur yez euz a ziaveaz-bro. Keumriz a lavar : « N'eo ket red d'eomp mont da Zaozon evit beza tud gouiziek ha tud a beadra ! » Ha kement-se a zo re wir. Peb Keumroad yaouank savet koulz ha ma 'z eo bet e skolioù evelse en deus eun deskadurez wirion hag eun deskadurez vreton ; chom a ra Breton evel e dadou ha tadou e dadou ; kaout a rear e Keumri tud a zeskadurez uhel a skriv kazetenou, a zav levriou, a ra peziou c'hoari hag an dra-ze holl e brezoneg o bro, da lavaret eo, e keumraeg.

C'houi a lavaro marteze : « Perag koll amzer gant ar c'heumraeg ? Talvoudusoc'h e vefe d'ezo, eun tamm mat, deski ha komz saozneg ha netra ken ! »

Nan ! ar wella deskadurez eo an hini a oar rei tro da eur bobl da c'houzout ervat diou yez : eun deskadurez evelse eo a roer e skolioù ar C'hanada, ar Suis hag ar Beljik ; hag eun deskadurez evelse ivez dres eo a roer e skolioù Keumri. Eno, er skol, e tesker Keumraeg ha Saozneg. Ma kavit, eun dro bennak eur C'heumroad war

hoc'h hent, e komzo hag e skrivo dirazoc'h kenkoulz e saozneg hag e brezoneg. Eleiz a dud e Keumri a zo deuet da veza pinvidik mor dre ar saozneg hag a gendalc'h atao, daoust da ze, da gomz o yez o-unan, en o c'hear. Ha gwelit pegen eurus n'int ket o terc'hel evel ma reont evelse da yez o zadou ; Bretoned vat int ; Bretoned vat e chomont hag int o veva bemdez skoaz ha skoaz gant ar Zaozon ; diou bobl int, diou bobl e chomont, ha n'euz ket eno eur mestr hag eur mevel evel ma c'hoarvez e Breiz-Izel.

Ha m'hen asur d'eoc'h, talvoudus bras eo d'ezo komz atao e brezoneg, rag en doare-ze eo e chom o bro yac'h ha dinam ; ne deu ket da veza diroll ha diouiziek evel hor Breiz-ni a yelo d'an traon dizale ma ne zav ket ar Vretoned war o zreid evit he diouall da vat. O veza m'ema an traou evelse, pa zigouez gant Breiziz mont da Geumri, e teskont eno kalz traou hag, eur wech distro d'o bro, e welont e c'heller chom breton, beva eurus ha dont en-d'eun da veza pinvidik heb ezom da vont da Zaoc pe da C'hall.

Breizad Breiz-Izel, pa zizro d'ar gear goude beza bet oc'h ober eun dro e Breiz tramor, en devez mez o welet pegen izel e pleg o c'hein e genvroiz dindan seul an diavezidi divalo a ra o mistri d'ezo ha gant pegement a ezamant e tilezont yez kaer ha giziou santel o zadou evit kemeret doare komz kamambre ha giziou hudura ar C'hallaoued. M'am euz eun ali da rei d'eoc'h eo henman : It, mar ho peuz eun tam arc'hant, epad an hanv, da ober eun dro da Vro-Geumri ; n'euz netra welloc'h eget an dra-ze da rei d'eoc'h eur gwir spered breton ha keltiek ; gwelet mat e vezoc'h eno buhan ; raktal ha ma vezoc'h anavezet evit eur breizad euz Breiz Izel, an nor hag a oa serret a zigoro dirazoc'h ha, dreist-oll, ma ouezit ranna eur ger bennak ouz ar re a ra digemer d'eoc'h (eur breizad a zo eaz d'ezan deski ar c'heumraeg), e vezoc'h deuet d'ezoc'h euz ar gwella. Ho taoulagad a vourro (1) neuze kement hag ho spered, rag Bro-Geumri a zo euz ar braoa ; kaout a reoc'h enni menezioù uhel beteg ar mor ; sterioù doun, ha war ar meaz, lannegoù ha koajou bihan e peb leac'h, evel e Breiz-Izel.

(1) A vourro : o devezo plijadur.

Bez ez eus etre Keumri ha Breiz-Izel eur vro-all a oa breton gwechall hag a dle Breiziz Breiz-Izel anaout ivez rag euz ar vro-man hanvet Kerne-Veur (e saozneg Cornwall); eo e tiskennas hon Tadou en Arvorig breman ez euz trizek pe bevarzek kant vloaz. Breman ez euz daou-c'hant vloaz, an dud eno a gomze brezoneg c'hoaz evel aman; hizio, siouaz, int eat da Zaizon warneat; e Kerne-Veur ne glaver ket eur ger brezoneg ken; e Breiz-Izel, ma ne geromp diouall, e tigouezo ivez kement-all, n'eo ket gwir?

Koulskoude, kaout a rear c'hoaz e Kerne-Veur meur a hano kear ha meur a hano stêr hag a zo henvel mat ouz re Vreiz-Izel. Kaout a rear eno sant Mawgan, sant Breoc, sant Ervan. Hag ivez sant Columb (e Breiz, sant Coulomb); Tregoney (e Breiz, Tregonneau); Landewednack (e Breiz, Landevennec); Caerhays (e Breiz, Keraez); Ivy-Bridge (e Breiz, Pontivy) hag eleiz a re-all c'hoaz.

E Keumri, an holl hanoioù a zo keumraeg; skrivet int e doare skriva ar vro-ze a zo eun tamm dishenvel diouz hon hini-ni. E Keumri, *dd* ha *th* a vez distaget evel *z* e kos-teziou Pontivy ha *Gemene*; *c* evel *k*; *w* evel *ou*; *ff* evel *f*; *f* evel *v*; *y* awechou evel *eu*, awechou evel *i*; me a lavar kement ma d'eoc'h evit ma c'helloc'h lenn êsoc'h a ze an hanoioù keumraeg emañ o vont da skriva d'eoc'h aman warlerc'h.

C'houi a gavo e Bro-Geumri hanoioù ho peuz klevet c'hoaz e Breiz-Izel hag eo eun dudi da skouarn eur breton o c'hlevet ken pell diouz lanneier e Vro.

Merthyr (ar Merzer), *Ty-Croes* (Ti-Kroaz), *Llanmadog* (Lanmadec), *Trecastle* (Tregastel), *Llanildid* (Lanildut), *Bangor* (Bangor), *Pentraeth* (Pentrêz), ha meur a hini-all c'hoaz.

C'houi a gavo ivez hanoioù êz da entent evit eur breizad: *Mynydd-Pencaerreg* (Menez Penn Carreg), *Mynydd-bwlc'h-y-Croes* (Menez boulc'h ar groaz), *Pont-y-dwr* (Pont an dour), *Trausvynydd* (Treuzvenez), ha meur a hini-all.

Gwelet a rit dre ar gerioù-ze pegen tost eo ar yez keumraeg d'hon hini-ni; setu aman eun nebeud gerioù ha komzou-all hag a ziskouezo d'eoc'h freasoc'h c'hoaz ar wirionez-ze.

BREZONEG BRO-GEUMRI

Bara gwyn, gwîn rhudd, dwfr glan, gair drwg, gwern fawr, pont newydd. Pwy sydd yn y ty? Y mae'r fam yn canu. A oes bara yn y ty? Oes. Y mae'r tan yn llosgi y glo du. Y mae'r llŵ yn pori yn y cae. Y mae'r dyn ieuanc yn aarllen ei lyfr newydd.

Yn enw'r Tad, a'r mab, a'r Yspryd Glan;

Bendigedig wyt, Dduw ein Tadau; a'm holl galon ca raf Di; dysg i mi, o ddydd i ddydd, dy garu iwyfwy!

BREZONEG BREIZ IZEL

Bara gwenn, gwîn ru; dour glan, ger drouk, gwern veur, pont nevez. Pïou zo en ti? Emäe'r vam o kana. Hag ez euz bara en ti? Z eus. Emäe'n tan o leski ar glaou du. Emäe al leue o peuri en park (1). Emäe'n den yaouank, o lenn e levr nevez.

En hano'n Tad, ar Mab, hag ar Spered Glan; En hano'n Tad, ar Mab, hag ar Spered Glan;

Benniget out, Doue hon Tadou; Euz va holl galon az, haran; desk d'in, a zeiz da zez, da garet mat-ouzm.

Gwelet a rit dre an daolen-ze, ar brezoneg hag ar c'heumraeg a zo daou vreur. Evelato, red eo hen anzav, brezoneg Bro-Geumri a zo bravoc'h eget hini Breiz Izel. Perag? abalamour ma vez desket er skolioù evel ma vez desket ar galleg dre aman, ha ma 'z eo komzet gant an holl e Keumri, gant ar re baour ha gant ar re binvidik, gant ar re zizesk hag ar re zesket. Yez Keumriz a zo ken pinvidik hag ar galleg pe ar saozneg evit displega kement tra a vez ezom da gomz anezo en amzer-man.

Keumriz o deus savet levrioù e brezoneg diwarbenn peb skiant; peb labourer-douar ha peb mengleuzier e bro-Geumri, ka goude ma ne oufe nemed keumraeg, a c'hellfe evelato kaout eun deskadurez vras.

Ne c'hoantaan nemed eun dra, e vefe Breiz abarz nemeur ken gouziek, ken beo, ken pinvidik ha ken breton ha Keumri.

Er miz a zeu, e komzin d'eoc'h diwarbenn istor ha gizioù hor Breudeur Tramor.

OLIER.

(1) Ar ger *Cae* eo ar park e Keumri hag, e Breiz Izel, ar pezh a gloc anezan.

Ar Basion e Nancy

Ar c'hazetennou a verk e vo adarre er bloaz-man dis-
klerjet mister ar Basion e Nancy. Ar re a 'z aio war an
tu-ze, soudarded pe re-all, a rafe mad mont da welet ar
pez-c'hoari burzudus-ze. N'o dezo ket a geuz d'o arc'hant
ha ne gollint ket o amzer.

D'an 22 a viz eost, warlene, ec'h en em gavis eno gant
eur Breizad-all evit gwelet ar Basion. Ar Zal-c'hoari a zo
bras ha daou vil den, da nebeuta, a c'hell beza azezet
ebarz. Ne oa mui plas goullo ebet. Ha ni, nec'het, mont
da gaout aotrou persoun Sant Josef, an aotrou chaloni
Petit, rak heman eo ar mestr. E kichen e iliz eo eman ar
zal vras ha tud e barrez eo a zo karget eus ar pez-c'hoari.
Gwechall, breman ez eus daouzek vloaz, oan bet o welet
displega buez Jann d'Ark hag am oa bet ive kalz plijadur.
An aotrou Petit a zo bihan an tamm anezan, mes leun eo
a ijin hag a nerz-kaloun. Karet eo evel eun tad gant e bar-
resioniz a ra kement a ves goulennet diganto, hag o deus
gellet betek hen sevel eun iliz ha kement a zo red en eur
barrez.

— Aotrou chaloni, a lavarjomp d'ezan, c'houi ho pezo
truez ouzomp; ne c'hellit ket lezel ermêz daou Vreizad o
deus grêt tri-c'hant leo evit dont betek aman.

— Petra fell d'æoc'h, emezan, leun eo ar zal; ne ouzon
ket e pelec'h e c'hellin lakat ac'hanoc'h.

— C'houi a zo ijinus hag a ra ar pez a garit. Mous-
c'hoarzin e reas hag e lavaras d'eomp :

— Deuit war va lerc'h... Hag e oemp kaset gantan en
eul lec'h brao meurbed.

An hini hepken a zo bet o welet a c'hell kompren pegen
kaer eo renket an traou evit ar pez-c'hoari e sal Sant
Jozef.

Ar c'hoarierien a zo ouспен pemp kant anezo : bez ez
eus re goz, re yaouank, bugale vihan; gwisket int e giz
ar Juzevien hag ar Romaned e amzer Hor Zalver, hag an
dilh-dre-ze a zo, lod anezo, a briz bras.

Etre peb arvest, ez eus taolennou beo grêt gant tud
gwisket e doare m'eo dleet. Gwelet a rear Adam hag Eva

kaset eus baradoz an douar, an den santel Job dilezet
gant e wreg hag e vignoned, Assuerus hag ar rouanez
Esther, ar profed Jeremi o ouela war gear Jeruzalem,
Samson ha Dallila, ar man en dezert, sakrifiz Abraham,
Tobias o lavaret kenavo d'e vamm, Jozef e palez ar roue
Pharaon, ha kalz re-all c'hoaz, hag epad ma ves diskoue-
zet an taolennou-ze, e ves kanet ha muziket en eun doare
dudius.

Mes krogomp er Basion. Da genta, goude m'o deus an
Elez kanet eun c'han truezus evit pedi pobl Israel da
c'houlenn pardoun eus e bec'hejou ha d'en em drei ouz an
Hini a zo deuet eus an nenv da zevetei ar bed, e welomp
Jezus o tont e kear Jeruzalem, azezet war eun azen, o ven-
niga ar bobl, hag ar Juzevien, gwazed, merc'hed, bugale
vihan, endro d'ezan, gant skourrou palmez, o kana :
Hosanna Filio David! Wardro pevar-c'hant a zo anezo,
hag Loui int gwisket evel ar Juzevien gwechall. An azen
n'eo ket eur skeuden azen eo, mes eun azen beo. Lavaret
e ve grêt e vefemp e Jeruzalem, d'an deiz ma teuas Hor
Zalver.

Da c'houde, e welomp Jezus o kas, gant eur fouted, ar
varc'hadourien eus an Templ. Ar re-man a zo droug enno
hag a en em venjo oc'h en em lakat a-du gant ar re a
c'houlenno maro Jezus.

Ar c'huzul-meur a zo bodet nebeut goude. Ar veleien eus
al Lezen goz a zo o tiviz etrezo evit klask an tu da gas
Jezus d'ar maro. Ar Farizianed, ar skribed, ar varc'hadou-
rien kaset eus an Templ a zo holl eneb Jezus hag a deu da
unani o mouez gant hini ar veleien evit goulenn ma vo
lakeet Jezus d'ar maro. Klask a reont a bep seurt digare-
ziou; klask a raint falz-testou evit gellout dont a-benn
eus o zôl.

Jezus koulskoude, o c'houzout eo deuet e amzer, a ya
e kear Jeruzalem. Lavaret a ra kenavo d'e Vamm, ar
Werc'hez Vari, ha dont a ra an douar en daoulagad o welet
ar Vamm geaz-ze o sellet a druez ouz he Mab hag o lava-
ret d'ezan he c'homzou diveza. An den santel Simeon en
doa lavaret d'ezhi gwechall e vije treuzet he c'haloun gant
eur c'hleze a c'hlac'har. Sonj he deus ha kompren a ra
eo deuet an amzer evit he Mab santel da rei e vuez evit
savetei ar bed. Ne glask ket distrei anezan; gouzout e

ra e rank prena ac'hanomp, mes pebez rann-galoun eviti dilezel Jezus ha sonjal er poanioù en devezo da c'houzanv !

Deomp d'ar Gambr-lid ha gwelomp ar goan ziveza. Daoust pegen diës eo displega ha diskouez kement-se, ar c'hoarierien a en em dennas mat gant o labour. An hini a rea Hor Zalver en doa eun dremm demhenvel ouz ar skeudennou a ziskouez d'eomp Jezus. E vouez a oa sklêr ha pounner ha c'houek er memes amzer ha kompren a rea mat an Aviel. Ar re-all, an ebestel, a rea ive pep hini evel m'oa dleet. Marteze, an hini a ree Judas a c'hoarias re vat, dreist-oll goude e bec'hed, pa glevas lavaret edo Jezus o vont da veza koundaonet d'ar maro. Dont a reas da gaout ar veleien, da lavaret d'ezo : « N'am eus ket klasket an dra-ze. Ne c'helloc'h ket lakat an den-ze d'ar maro. N'en deus grêt nemet vad d'an holl. Nan, ne vo ket lakeet d'ar maro ! » Hag ez oa ken glac'haret o komz evelse m'hon doa truez outan. Ha da c'houde, e stlapas an tregont pezh arc'hant dirak ar veleien hag ez eas kwit. An Aviel pen-da-ben, ger evit ger, eo a welomp da c'houde displeget dirazomp. Jezus er jardin Olived, Jezus dirak Kaïph, dirak Pilat.

Dirak lezvarn Pilat eo deuet ar veleien, ar Farizianed, ar skribed, ar varc'hadourien. Gwelet a reomp enebourien Jezus o vont du-man du-hont da lavaret d'an dud goulenn ma vo lakeet d'ar maro. Ha setu aze, a gav d'in, penaoz e tremenas an traou e Jeruzalem breman ez eus tost da naontek kant vloaz. Pilat a zo en e lez-varn, hag e kichen e lez ez eus eur vanden vras a dud, tri pe bevar c'hant. ha pep seurt tud, rë binvidik, re baour. En o zouez eman enebourien Jezus, hag an holl a zo gounezet ganto hag a raio kement a vo goulennet outo. Pa lavar Pilat. « Peseurt droug en deus grêt ? » e krient gant eur vouez : « Ra vo lakeet d'ar maro !... » — « Pé Varabbas pe Jezus a vo dilivret ? » — « Roit d'eomp Barrabbas ! » — « Petra rin eta eus Jezus hanvet ar C'hrist ? » — « Ra vo staget ouz ar groaz ! Ra gouezo e wad warnomp ha war hor bugale ! »

An holl er zal, d'ar mare-ze, a oa skoet o spered, hag e gwirionez lèc'h a oa, ha kompren a raint hiviziken gwel-

loc'h an Aviel, rak ar pezh a weler evelse gant an daoulagad a jom merket kalz sklêroc'h er spered.

Pilat a c'houlennas dour evit gwalc'hi e zaouarn en eur lavaret : « Ne vo ket war va c'houstians maro an den just-ze. C'houi a raio evel ma karoc'h » Hag e lezas Jezus etre daouarn ar Juzevien evit beza staget ouz ar groaz.

Hag e welomp neuze Jezus gant e groaz o vont etrezek menez Kalvar, soudarded Rom endro d'ezan ha, war e lerc'h, eur strollad tud o krial forz hag oc'h ober gwap outan. Stagete eo ouz ar groaz, hag elec'h kaout truez outan, e enebourien a lavar dirazan pep seurt traou fallakr. Lavaret a ra e gomzou diveza hag e varv war e groaz. Ha kement-se a zo atô diskouezet en eun doare mantrus. Gwelet e ves korf Jezus o chench liou goude ar maro, ar gwad o tiredet eus e gostez.

Evit kloza, e tiskouezer d'eomp taolennou kaer : Jezus o sevel eus ar bez ; Jezus ha Mari-Madalen ; Jezus hag e ebestel hag endro d'ezo an Elez ; Jezus hag e Vamm, gant Per, Yan ha Mari-Madalen ; Jezus o pignat d'an nenv.

Da nao eur eus ar mintin oa komanset ar Basion hag e padas betek pemp eur goude kreiz-teiz, nemet e oa bet roet eun eur hanter d'eomp vit leina. Hag e c'hellit kredi ne oamp ket bet inouet. An daoulagad, an diskouarn, ar spered, ar galoun o doa o gwalc'h hag hevelep peziour c'hoari ne c'hellont ober nemet vad.

J. U.

Freuz-Taol

Ma ne anavezit ket Annaik ar Gozker, ne anavezit ket braoa plac'h yaouank a zo er vro. He bleo melem, tano evel ar seiz, a zo en dro d'he fenn evel eur gurunen aour. En he daoulagad ema ar baradoz, hag ouz rozen ebéd n'em euz gwelet al liou ruz-wenn a zo war he divoc'h. Heb aoun da veza dislavaret, e c'hellan skriva aman ne c'hell den he gwelet heb he c'haret. Sonjit eta pebez lorc'h

a oa ennon pa asantas rei d'in he ger : « Prest goude Pask, bugale, eme he zad, e c'hellimp mont da skriva an embannou ; ar c'henta eo ar gwella hiviziken, p'eo gwir ho peuz great ho sonj ! » Annaik a ruzias ; va c'halon a dridas ; mont a ris d'ar gear, en dervez-ze, laouen evel eur pint, en eur gana ar zon goz-ma :

Ar galon ho poa d'in roet,
Va dousik koant, da viret,
Am euz mesket gant va hini...
N'oun ket pehini eo da hini.

D'ar zul warlerc'h, kerkent ha ma oa echu 'r gousperou, e redis da di va dous, mall ganem d'he gwelet adarre. Edo o paouez distrei, bet gant he lein e ti eur c'hoar d'he mamm : « Oh ! Annaik, pegen eürus oun ! Lez ac'hamon d'her lavaret, eur wech c'hoaz, ha deus da gaozeal ganen e penn an daol ! » Ha me a grogas en he breac'h : « Diouall 'ta, Per, emezi, gant da vizied teo e kalkennez va « faletou » nevez ! Ar c'hoazed-man ne reont ket a forz eus a netra ! » Rust oa he mouez ; ha me neuze : « Annaik, ouzit-te eo am euz joa ha n'eo ket ouz an dilhad a zo ganez eo ; eskuzi a rankes ganen, rak n'am boa ket sonjet, zoken, penaoz e oas gwisket ! Ha pa ne vefe en dro d'it nemed truilhou pe, da vihana, mezer teo, e vefes memes tra ker koant hag al loar ha koantoc'h eget hirio, eun tamm mat, rak ar gwiskamanchou Paris a zo amzere da welet war gein Bretonazed ha droug am euz outo ma lakeont dija eun tamm facheri etrezomp ! »

Ar plac'h yaouank a grizas he zad, eun nebeudik ; evelato e respontas : « Ginnouek zo ac'hanout ! da welet petra ez piñe lavaret eo am euz great an dra-ze ! Me a oar 'vat n'em bezo ket a ezomm euz an dilhad kaer-ze, hiviziken ; evit plijout d'it eo e lakan anezo ha netra ken, rag me ne ran forz ebed euz a vnaoigou. Ra 'z ar an dra-ze diwar da spered. » Hag hi laouen evel kent : « Va muia-karet, emeve, n'euz ha ne vezo joausded ebed evidomp nemed o veza an eil gant egile ; ne d'aïmp ket allies euz ar gear, n'eo ket 'ta ? *Evit beva eürus, bevomp kuzet.* Da betra e vefe mat ar seiz hag an dantelez, al lereier gwriad-kivnid ? da c'horro ar zaout ? spounta rafent ! Da labourat en ti ? kailharet e vefe ar « paletoiou » voulouz ! Ha boutou-ler

melen da vont etouez an anvuez ? ha manegou da ribotad ? » Ha ni hon daou diroll da c'hoarzin o sonjal pegen diskiant e vez lod euz ar merc'hed en amzer-man ! Gwella pez a zo, n'int ket holl henvel-ha trugarekat a ram an Aotrou Doue p'en deus selaouet va feden. Epad ar mision em oa goulennet outan lakat war va hent eur vaouez fur ha dereat ; mil bennoz d'ezan : Annaik a zo hervez va sonj.

Bep sul ez ean d'he zi ha bep sul ar memez dudi ; laouen e veze ouzin ; hor mennoziou a oa henvel war bep tra ; seul-vui ec'h en em welemp ha seul-vui ec'h en em garemp ; tro goueliou Pask e oue skrivet an embannou hag er zizun warlerc'h e oue deiziadet ar friko.

D'ar zul araok an eured, em boa ranket galoupat hag e oa deuet an noz pa dremenis ebïou ar Gozker ; war bord an hent bras em a an ti : « Ne vezin ket daleet kalz, a zonten emnon va uman, evit mont da reketi noz vat d'ez ; n'ema ket ouz va gedal hag, en doare-ze, nemet muioc'h a ze a blijadur n'he devezo ken ! » An amzer a oa siout, ar goulou war elum e ti, hag e ohomen ouz ar prenestr, o sellet ouz Annaik e korn an aoled ; en he c'hichen edo Soazik an ti-all, he c'hamaladez, deuet da ober eur varvailhaden. Sonjal a rean pegen c'houek a vije, a-benn 10 pe 15 vloaz aman, pa deujen euz ar park, diouz an noz, gwelet anezi, er memez leac'h, azezet, en dro d'ez euz gurumennad vugale, va bugale-me ! ar yaouanka ganti war he barlen ! Muioc'h a garantez em bezo c'hoaz eviti neuze, abalamour d'he digoll euz an trabas hag euz ar boan he devezo bet gant he banden ha ganen... Va spered a yea, a yea ; nijal a rea ; ne zantem ket an amzer o tremen ken a ouen tennet euz va hunvre gant mouez Soaz o lavaret d'eben : « Chesuz ! potrez keaz ! hag e ranki senti outan ! lakat da dreid er boutou koat ! goulenn eur c'hoef digant mamm goz ha freuza da zilhad nevez-flamm da gempenn saeou d'ar re vihan ! An dra-ze n'eo ket eur vuez eo ! »

— « Bez dinec'h, eme Annaik, me a ouezo tremen dioutan ! evit c'hoaz e rankan lavaret eveltan ; hogen, a nebeudigou, e tale'hin warnan hag e chencho kount. N'oun ket prest c'hoaz da jom er gear da luskat gant va dilhad stoup ! »

An dro-ma, avat, em oa klevet awalc'h ! kompren !
Pebez fallagriez-kuz ! Mantret e oan !

Evelato, n'oun ket eun den da veza fiastret dillo gant an
dristidigez ; kemeret a ran ar vuez egiz ma teu, war an tu
mat ! — Bennoz da Zoue, emeve, p'en deus roet d'in da
anaout e pelec'h edon o vont da goueza ; n'eo ket re zive-
zat o'hoaz ! Raktal ec'h heurtis an nor hag ec'h en em
gavis dirazi... Chom a eure sebezet ! Lemmel a ris va zog
hag e liviris :

An dilhad kaer, an dantelez,
Ne-guzont dibaot santelez.
Gwelloc'h beza laouen war ar mein o kana
Eget n'eo azeza war an aour da lenva.

Obligasion am euz d'eoc'h ho tiou p'eo digoret va daou-
lagad ; klask eur goaz-all pa giri, Annaik, rag evidon-me
a ra treuz-taol ! »

Ha me trei va c'hein d'ezi da vont er meaz : « Per,
emezi, da beleac'h ez ez ? Per, k'ev aman 'ba ! gevier az
peuz klevet, a dra zur ! Per, va l'pasa mignon, Per !... »

Heb ober eur zell outi e respontis ken dichek ha tra :
« Chenchet am euz kont, ne welez ket ? » Hag ez is gant va
hent, ar ganaouen-ma em gimou :

Evel ar mor bras touellus,
Ar merc'hedou a zo tromplus.

Daoust hag en hor Breiz n'eus plac'h yaouank ebed re-
droet war ar c'hinklerezou ? Da ziaual he deuz n'en em-
gavie tro Annaik ar Gozker ganti.

G. P.

Doae anavezet dre ar garantez

*Levrig war an doare da anaout ha da garet an Aotrou
Doae, gant Dom Savinien Louismet, Tad a Urz Sant Beneat*

KENTA LODEN

PETRA EO ANAOUT DOUE DRE AR GARANTEZ ?

TREDE KENTEL

*Ar Mestr madezeus en deus dis-
kouezet d'in ez eo eur blijadur vras
evitan gwelet eun ene paour o tont
davetan, noaz ha dibourve a bep tra,
mes war eun, evel o vont d'ar gêr.*

JULIENNA A NORWICH.

Eaz eo respont. Bez hon deus, da genta, er Skritur
Zantel, komzou an Ao. Doue, stank, mertzus ha sklear ; ha,
d'an eil, testeni holl gwir vignoned Doue, ar zent, Dokto-
red an Iliz hag an dud a vev unanet gantan.

Freaz e lavaront holl e c'hell an dud war an douar
tizout ha goumit an hevelep anaoudegez, ha n'eo ket unan
bennak hepken eo, mes pep hini anezo, evel a welimp
divezatoc'h.

Petra eo an testeni a ro Doue diwar he fenn ? Lezomp
a-goste ar c'homzou kaer a lennomp e meur a bennad eus
an Testamant koz, e Leoriou al Lezen, er Brofeted hag e
Kantik ar c'hantikou. Kemeromp hepken ar pez en deus
lavaret Hor Zalver Jezuz-Krist a zo Doue e-unan ha
Mestr buez ar garantez. Kemen e ra d'eomp e ro, e gwirio-
nez, eun hevelep anaoudegez hag, ouспен, e tesk d'eomp
ar pez a zo red evit he digemeret.

Hor Zalver a lavar (S. Vaze, v. 8) : « Benniget ar re a
zo glan a galon, rak gwelet a reint Doue ».

An holl Doktored a zo a-unan evit disklêria eo red
entent ar c'homzou-ze evellen : n'eo ket hepken e c'hell
an dud glan a galon gortoz gwelet Doue er vuez da zont
ebarz en Nenv, mes ouспен, e welimp Doue en eun doare
bennak, zoken epad o felerinach war an douar. Penaôs ?
Evellen :

Santout e reïnt Doue e goueled b' c'halon, pep hinf anezo, en eur e zarempred, hag an dra-ze a zo dinac'het ouz ar re n'int ket glan. Ha goulenn a rafenn ouz an hinf ne gomprenfe ket an anaoudegez uhel-ze a Zoue, pe a ve mennet da ziskredi : « Va mignon, ha glan eo ho kalon, ha glan eo ho sonjou, ho komzou, hoc'h oberou hag ho karantez ? Ma n'int ket, eno eo eman an dalc'li ; ne c'hellit ket gortoz kompren araok beza glan a galon : Animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei (Corinth. II. 14). Ar paour kez pec'her, sklavour e dechou fall, ne c'hell kaout perz ebet en traou-ze. Rak se, m'ho peus c'hoant, n'eo ket hepken da gompren, mes ive da danva ha da welet pegen dous eo ar Mestr, netait ho kalon. Neuze e vezoc'h e penn an hent evit tizout an anaoudegez dispar-ze a Zoue, an anaoudegez dre ar garantez.

Hor Zalver a lavar c'hoaz (S. Yan, XIV, 21) : « An hinf a gar ac'hanon, me e gar hag en em ziskouez d'ezan ». Aman eo anat e komz eus an deskadurez, kaer diwar e benn E-unan a zeu d'an den, nan dre ar skiant, mes dre ar garantez. N'eus mui hano aman eus ar gelennadurez en deus roet d'an holl dud dre an Iliz, mes eus eun donizon great da eun ene, eus eun unvaniez start diwanet raktal etre an ene ha Doue, hag a ro d'ar zervijer leal eun tanva eus E zousder. Ar c'hoñzou-ze ne c'hellont beza entendet e giz-all bet : « Me a en em ziskouezo d'ezan », da lavaret eo, va gwelet a rei splann, war eun, hep sikour estren ; beva e rin e kreiz e ene ; ha kement-se ne c'hell beza nemet d'udius bras. Anat eo e tle Doue espern d'ar re E gar eun anaoudegez anezan E-unan teneroc'h, presiusoc'h ha dudiusoc'h eget an hini roet d'ar pec'her. Hag ar pec'her e-unan a c'hell anaout Doue mat-tre, dre nerz e skiant, en eur studia ar filozofi hag an teoloji.

En eur pennad-all (S. Lukas, X, 21) hor Zalver a lavar : « Ho trugarekat a ran, va Zad, Mestr an Nenv hag an douar, da veza kuzet an traou-ze ouz an dud leun a spered hag a furnez ar bed ha do' beza dizoloet d'ar re vihan ». Aman e kemen d'eomp ez eus traou en deus Doue plijadur e tizelei d'ar re vihan, da lavaret eo, d'an holl dud a zeu, dre wir humilite, da anzav int bihan ha nebeudik a dra hag, er c'hontrol, e kuz an anaoudegez dispar-ze ouz ar re

a zo leun a lorc'h abalamour d'o deskadurez, d'o nerz ha d'o galloud. Ha pere eo an traou dizoloet evelse d'ar re a zo izel a galon ? Peseurt anaoudegez a Zoue a zo kuzet ouz ar filozofed ha, zoken, ouz an teolojiane gouiziek ma n'int ket bugale vihan dre o humilite ? Ne c'hell beza nemet an anaoudegez uhella, an hini a zeu d'eomp war eun, en eur zarempred Doue, hag a zo lakeat e goueled hor c'halon gantan, pa en em ro E-unan da danva d'an ene karantezus, izel a galoun, henvel ouz eur bugel.

Kalz pennadou-all eus an Aviel hag an Apokalyps a c'hellfet renka, ken nerzus ha ken sklear hag ar re hon deus lakeat dirak ho taoulagad, evit diskouez n'eo ket anaoudegez Doue, dre zarempred, eun hunvre diwanet e sperejou tud devot re vuhan da gredi ar mennoziou o zouelle.

« E gwirionez, me hel lavar d'eoc'h, an neb ne zigemero ket Rouantelez Doue evel eur bugel bihan ne dey ket enni ». (S. Mark, X, 15). Penaoz e tigemer ar bugel bihan an Aviel eus muzellou e vamm, pe al Leanezed, pe ar beleg ? Gant eur galon eun ha leun a fizians. Ne glask na digareziou na troïdellerez ; ne gav ket abeg ennan ; negeter ket an dra-man ha ne lez ket an draze a-gostez. Nan ! Ma 'z afemp d'ar skol gatekiz gant ar vugale, e wellfemp penaoz e tigemer ar bugel argwirioneziou displeget d'ezan. N'eo ket hen 'a zavo nevezentiou diwarben ar greden. Daoust ha kement-se a zo diskiant eus a berz ar bugel ? Pell ac'hapo. Gant gras ar vadiziant fresk-beo c'hoaz war e ene ha sikour eur galon eun, e kred gant gwir hast ha lealded kement a lavarer d'ezan. Ouspen ze, beva e ra hervez e greden. Sebezet bras e ve eur bugel ma ve lavaret d'ezan chom hep karet Doue, pe E garet hepken eun nebeut. Ar bugel a zigemero Rouantelez Doue hep troïdellerez.

(DA HEUILH).

Meuleudi hor zent koz⁽¹⁾

Ouela reant d'o c'herent a jome eleiz anezo euz o dilerc'h, evel ma tigouez atao, en eur freuz-difreuz evel ma 'z eo ar brezel, ha ne oant ket evit kaout euz o c'helou. An tad hag ar vamm, alies awalc'h, a veze dispartiet diouz o bugale, ar wreg diouz an ozac'h, an amezeien diouz o amezeien.

Ouela reant o; welet etouez pe-seurt paganiz e oant kouezet, rag an nebeud Arvoriz, jome beo, er beg-douar-man, euz a zilerc'h ar Zaozon, a o tud hanter-c'houez ha n'o devoa ket klevet eun hano biskoaz, nag euz a Jezuz nag euz e Vamm. Fallgalonet e oant. Hag ar venec'h a oa ganto, sant Vajan, sant Gouesnou, sant Pabu, sant Ildud, sant Goulc'hen, sant Egonek, sant Budok, sant Ronan, sant Paol, sant Brieg, sant Ieltez hag ar Zent-all a lavare d'ezo : « Sellit ouz ar merien ; pa vez freuzet d'ezo o c'hrugele labouront raktal d'he adsevel ; ma vez freuzet diou wech, diou wech ec'h adsavint anezi ; ma vez freuzet dek gwech, dek gwech ec'h adsavint anezi ; ma vez freuzet kant gwech, kant gwech ec'h adsavint anezi ; an hini a zispenn o labour a c'hell fallgaloni, met ar merien, i, ne fallgalonint ket.

« Ni, a lavare ar zent koz, e leac'h chom da lonka sonjou, a dle kemeret skouer war al loenedigou-ze ha poania, holl a-unan da zevel aman eur vro nevez ! » Ha kerkent e rojont d'an Arvor eun hano kaer, eun hano berr, eun hano c'houek, eun hano eaz da lavaret hag eaz da zeski d'ar vugaligou : hano ar vro goz edot o paouez diframma diganto, *Breiz*, hag e piljont gwez, hag e savjont tiez hag e labourjont an douar.

Ar zent koz eo a droas ar Vretoned harluet war al labour douar ; o manatiou a oa tiez ha kement hini a veve enno a c'houneze e vara diouz ar c'houezen eus e dal ;

(1) Ar pennad kenta a zo e Feiz ha Breiz miz Gouere, p. 162. E parrez Landunvez, demdost da japel Itron Varia Gerzent, ez eus ive eur gériaden hag a zoug an hano a Gervajan.

gant ar venec'h eo e teskas hon tud ar vicher gaer-ze hag a rit daou-hanter gant Doue c'houi a dorr an douar ; Hen a ro an had ; c'houi a had ; Hen a ro an heol hag ar gliz hag, a-bouez labourat evelse ken aketus an eil warlerc'h egile, eo e teuit d'en em anaout gwelloc'h ha d'en em garet muioc'h ! Eur goummoulen a zo c'hoaz ouz ho tispartia, mes ar goummoulen-ze a danaoa kement bemdez ma vennit gwelet sklear dreizi ! Oh ! labour douar ! labour zantel, labour venniget : gwella micher a zo evit ar c'horf, gwella micher a zo evit an ene !

Ar zent koz eo a droas ivez hon tud war al labour-spered ; o manatiou a oa skoliou e roet enno kelennadurez war gement tra a c'hell pinvidikat spered an den.

Poblou a zo, a bep tu d'eomp, ha ne glaskont nemed eun dra : gounid arc'hant, gounid arc'hant ! Ni, Bretoned, gant m'hon devez peadra da ober hon treuz, a vez laouen ; ne redomp ket betek penn pella ar bed warlerc'h eur pezh arc'hant ! Redet a reomp, avat, warlec'h madou ha n'o deuz ket o friz etouez traou an douar, madou ar spered, kalz kentoc'h eget warlerc'h madou ar c'horf hag hor ger a bell zo eo :

Gwell eo deski mabig bihan
Eget destum madou d'ezan !

Hor zent koz eo o deuz hon troet evelse : i eo o deus roet d'eomp ar pleg-ze a ra d'eomp derc'hel atao uhel hor spered o klask gouzout ar perag hag ar pe 'n hent euz a bep tra ; ar pleg-ze hag a ra d'an den beza dennoc'h !

Ar boblou-all endro d'eomp n'emañt ket evelse : kroumet int warzu an douar ha n'int nec'het nemed gant eun dra : penaoz ec'h en em vevint, penaoz ec'h en em wiskint ha penaoz o devezo ar muia plijadur !

Hor zent koz eo o deus roet d'eomp eskell da nijal dreist fank ha spern ar bed mañ, etrezek ar pezh a zo mat : mil bennoz Doue d'ezo (1).

(1) La fondation du peuple breton d'Armorique est l'œuvre de nos vieux saints et de nos vieux moines bretons. Dans l'histoire des choses humaines, cette œuvre leur assure une gloire ineffaçable et, dans le cœur de tout breton, une reconnaissance mêlée de respect et de tendresse toujours vivante.

(H. de B.-A. de la Borderie. T. I, p. 530.)

Hor zent koz eo o deus diazezet ar Vro-man war ar c'halet ; broiou eleiz a zo bet savet, brudet, doujet ; eat int d'an traon ; kouezet int en o foull ; n'euz hano ebed anezo ken. Nag a droniou diskaret ! Nag a rouanteleziou disfelebet ; Nag a draou hag a gredet a ioa great da badout keit hag ar bed, a welomp pulluc'het, en hon amzer, zoken !

Perag ?

Ne oant ket savet war ar c'halet ; savet e oant war an treaz ; eur pil-dour a deuas ; an avel a c'houezas ; skubet int bet gant ar gwall, amzer (1).

Hor zent koz, — hag a wele an traou a bell, — a zavas Breiz war ar mean-korn brasa a c'hellent da gaout, eur mean-korn euz an dibab ha ne c'hell den e loc'h : Hor Zalver Jezuz-Krist, ha Breiz, bro ar Zent, *gens sancta*, a zo en he sav (2). Lakat a rejont kroaz ar C'halvar war an ilizou, war ar beziou, war an hentchou, evit ma teuje ar Vretoned, o welet ar c'horf-maroz stag ouz ar groaz, da anaout ar boan ha da garet ar boan, o c'houzout eo ar boan an hini a ra an den :

Divergli a ra an houarn en tan ;
An den n'eo den anez kaout poan !

Anez ar boan, ne vez great netra vras, netra gaër, netra badus !

Ar boan-eo a ra ar c'hristen ; henvel eo ouz eur c'haead drez ha spern a laka Doue war hent bras an ifern da welet ha mibet a c'hello ouzomp da vont pelloc'h war an hent miliget-ze ; ar boan a bella an den diouz ar pec'hed ; ar boan a dosta ouz Doue ; ar boan eo a ra ar zent : *o bona crux !*

Na pebez aluzen o deus great d'eomp diazezourien hor bro o teski d'eomp karet ar boan ha karet an aotrou Doue, a gemeras kement a boan ganeomp. Lavaret a reant d'hontud koz : « Mar d'ema Doue a-du ganeoc'h, emaoch' harrek ; an Aotrou Doue, ma selaouit e vouez ha ma heuilhit

(1) Av. s. Vaze VII, 24-27.

(2) J. Lizer, s. Per II, 6-9.

e c'hourc'hennou, a zibrado ac'hanoc'h a-zioc'h an holl boblou a zo war an douar ; benniget e vezoc'h e kear ; benniget e vezoc'h war ar meaz. Frouez ho korf, frouez an douar ha frouez ho loened a vezo benniget ; hoc'h ejenned hag ho tanvadezed a vezo benniget ; gwelet a reoc'h hoc'h enebourien o koueza dirazoc'h ; dre eun hent ec'h en em gavint warnoc'h ha dre zeiz e tec'hint diouzoc'h !

« Mes ma n'ema ket Doue a-du ganeoc'h, emaoch' koll ! Ma n'eo ket mat d'ec'h senti ouz e vouez, e stlapo e valloz war gement a reoc'h ha ne jomo ket eun unan ac'hanoc'h beo er vro emaoch' o vont d'he ferc'henna ; milliget e vezoc'h e kear, milliget e vezoc'h war ar meaz ; frouez ho korf, frouez an douar ha frouez ho loened a vezo milliget ; hoc'h ejenned hag ho tanvadezed a vezo milliget ; an diazeziad a zo en ho pro a raio e vestr d'ec'h ha c'houi a vezo dindannan ; an Aotrou Doue ho lakaio da goueza dirak hoc'h enebourien ; eun hent a gemeroc'h da vale warno ha seiz a gemeroc'h da dec'het diouto, ha stlapet e vezoc'h, hini aman, hini a-hont, dre holl rouanteleziou an douar ! » (1).

« Klaskit dreist peb tra, mad Doue, a lavare ar zent koz hag hen a glasko ho mad hoc'h-unan », hag e lakeant Doue da genta e peb kalon, da genta e peb ti, da genta e peb parrez, da genta er vro a-bez. Evelse eo e tiazezjont ar vro hag ar vro diazezet evelse a zo sur da badout keit hag ar bed ; 300 vloaz goude maro sant Vajan, ar vro a oa peurc'hreat ; Breiz nevez a oa kaër ; brao e oa beva enni, hag he rouaned a oa doujet gant rouaned Bro-C'hall.

Eun deiz a deuas (400 vloaz a vezo dizale abaoe), Breiz hag ar Frans a en em glevas evit beva o diou a-unan, ha treuzi, en doare-ze, êsoc'h a-ze, dourn-ha-dourn, ar c'hant-vejou ; mes el lizer (2) a oue great d'en em unani e oa mer-

(1) Deuter. XXVIII.

(2) Nous voulons que *les-droits et privilèges* que ceux dudit pays et duché, ont eus par cy-devant et ont de présent leur soient gardés et observés, *inviolablement, ainsi et par la forme et manière qu'ils ont été gardés et observés* jusques à présent, sans y rien changer ni innover ; dont nous avons ordonné et ordonnons lettres patentes en forme de charte estre expédiées et délivrées ».

(Extrait de l'Edit d'Union signé à Nantes le 14 Août 1532.)

ket freaz ec'h anavezet holl gwirion Breiz hag e c'helle ar vro-man kenderc'hel da jom atao evel ma oa bet great en amzer genta!

Labour hir zent koz ne oa ket eta dispennet gant an emgleo-ze, a drugarez Doue.

(DA HEULH)

ENEZENN SANT BRANDAN

Hor zent koz a oa mat da redet dre zouar koulz ha dre vor; n'o deveze ket a aoun o tont da ober o diskenn en arvor war o bagou (1) great gant kréc'hin loened stignet war eur starn koat; darn, zoken, dispontoc'h eget ar re all, a iea pelloc'h en doun-vor da glask enezennou névez a vije aneou enno da c'hounid d'Hor Zalver Jezuz-Krist.

Sant Brandan (2), eur manac'h iverzoniad, mignon bras ha diskib da zant Gweltas hag enoret en hor Breiz Vihan, a oue brudet kalz evit e redadennou hir ha burzudus; maret a reat er manatiou skridou (3) koz kant vloaz warnezo, mes gant an amzer, e leac'h gwelet er skridou-ze danevellou (4) gwirion euz ar pezh a oa meneg enno, e teujot d'o c'hemeret evit marvailhou estlammus dem-henvel ouz ar pezh a c'halver en hon amzer-ni « *romans d'aventures* ».

Unan euz ar marvailhou-ze, da nebeuta, a zo bet kavet gwir-tre, n'eus ket pell, gant an Aotrou Charcot (5), eun den gouiziek bras hag a blij d'ezan kalz ober redadennou hir e moriou an Hanter-Noz, gant e lestr an « *Pourquoi pas?* » (6).

(1) Eleac'h bagou, e Gorre-Leon e leverer *bigi*.

(2) Sant Brandan a c'hanas e Iverzon er bloaz 484; sevel a eure manatiou e Breiz-Veur hag e Iverzon; mervel a reas er bloaz 578.

(3) Hervez Ernest Renan al lev'r a virer ennan ar skridou-ze a zo « *une des plus étonnantes créations de l'esprit humain* » ha « *l'expression la plus complète peut-être de l'idéal celtique* ».

(4) Danevellou gwirion: *des récits véridiques*.

(5) Mab an doktor brudet ha doktor, hen e unan.

(6) Ar « *Pourquoi pas?* » a zo stag ouz porz Sant Malo hag e vortoloded, koulz lavaret holl, a zo Bretoned.

Hervez ar skridou-koz, sant Brandan hag an nebeudig menec'h a oa gantan a oue bountet, e lestr d'ezan, eun dervez, gant eun avel vat warzu boaeou (1) an Hanter-Noz. Goude beza great eur pennad mat a hent e figouezas gant eun enezenn ne welet enni nag eun den nag eur wezenn; he douar a oa goloet a ludu hag a zoufr; en he c'hreiz e kavet eur menez uhel meurbed ha ker sounn e oa ma n'oa ket goest eur penn kristen da bignat war e c'horre; moged ha flamm a darze anezan hag eur flear ker spontus a deue dioutan ma oa eun donjer chom war e dro; sant Brandan a dosteas ouz an aod hag a glaskas eul leac'h da zouara; neuze ar gurun a en em lakeas da strakal ha loened iskiz, kemeret evit beza diaoulou gant ar zant, a vire outan da dostat ouz ar c'halet gant e vag; sant Brandan a reas sin ar groaz war ar chatal-ze ha raktal e kemerjont an teac'h; pignat a eure neuze war an torraod, mes an enezenn a-bez ne oa nemed tan ha moged ha ne c'helle ket eun den chom beo enni; sant Brandan a dec'has diouz an toull fall-ze; eun avel vat a reas d'ezan distrei adarre war e giz, brao bras; kaout a rea d'ezan en devoa gwelet dor-borz an ifern.

An enezenn-ze, meneg anezi war garten ar bed savet e Nuremberg er bloaz 1491 gant Martin Behaim a zo bet adkavet e bloaveziou kenta ar XVII^{et} kantved — unnek kant vloaz eta goude ma oa bet sant Brandan enni — gant eur reder-mor ginidik euz ar Holland hanvet Jan-Mayen a roas d'ezi e hano hag hennez eo an hini a zoug abaoe; 550 kilometr dounnoc'h c'hoaz eget an Island ema, e mor bras an Hanter-Noz. Pesketerien a zo hag a ia di bep bloaz da glask reuniget (2) a zo pesked hag a vez gwerzet Ker abalamour d'o eol ha d'o c'hroc'hen. Gwechall e veze stank ar reuniget en enezenn-ze; gourvez a reant war reier an aod ha d'an distera trouz, e reant eul lamm er mor; ar reuniget-ze, m'oarvat, eo a oue kemeret evit diaoulou gant sant Brandan.

An doktor Charcot en deus kavet ar menez uhel (3) ha sounn ne c'helle den pignat warnezan; henvel eo, emezan,

(1) Boae: *région*, warzu boaeou an Hanter Noz: *vers les régions septentrionales*.

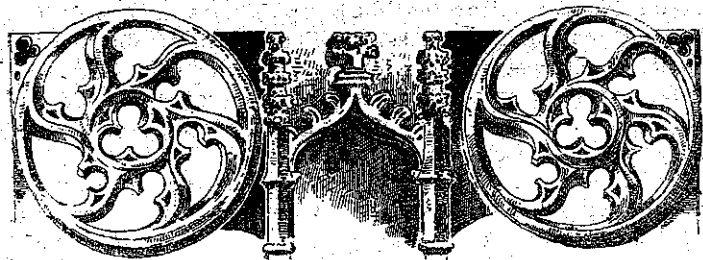
(2) Reunig: phoque.

(3) 1943 metr uhelder en deus.

ouz eur voger ; gwelet en deus ivez an toullou-diskarg en dro d'ar menez ; p'en em gavas sant Brandan eno, ar menez-tan a darze dalc'h mat atao ; breman eo sioul ; piou a oar koulskoude ha ne c'hell ket dihuna eun deiz pe zeiz adarre ?

Hag e rafe, ne rait ket kalz a c'haou nemed tarza a rafe e kreiz an hanv ; eur wech deuet an diskar-amzer, ne jom ket eur penn-kristen ken wardro enezen Jan-Mayen ; unanik bennak a glaskas tremen ar goanv enni ; kavet eo bet o c'horfou en hanv warlerc'h ; maro e oant, an dud keiz, gant ar yenien hag an hirnez.

GWELTAS.

SENT BREIZ

SULIOU HA GOUEL-BERZ MIZ EOST

7 A VIZ EOST. — 12th Sul Goude ar Pantekost : Offerenn ha gousperou ar Zul.

Disadorn a zeu, 13 euz ar miz, e vezo great, en Iliz, offis derec'hent gouel Itron Varia Hanter-Eost, mes daoust da-ze, ne 'z eus *na yun, na vijil*, en deiz-ze.

14 A VIZ EOST. — 13th Sul Goude ar Pantekost : offerenn an 13th sul ha gousperou kenta Gouel an Itron Varia douget d'an nenv.

15 A VIZ EOST. — An Itron Varia douget d'an nenv : gouel-berz offerenn ha gousperou ar Gouel.

21 A VIZ EOST. — 14th Sul Goude ar Pantekost : offerenn ha gousperou ar Zul.

28 A VIZ EOST. — 15th Sul Goude ar Pantekost : offerenn ha gousperou ar Zul.

9 A VIZ EOST. — **SANT JERMAN**. — Ar zant-man a c'hanas e Bro-C'hall wardro ar bloaz 390. Pinvidik bras e oa hag e kargou uhel edo pa oue hanvet gant mouez ar bobl a-bez da eskop e Auxer.

E zantelez hag e ouiziegez a reas d'ar Pab e gas da Vreiz-Veur da zifazia ar Vretoned diañket gant kelenna-durez c'haouiad ar Morvan.

Epad m'edo e Breiz-Veur, eun toullad gouezidi, Piktet ha Skoted, a zailhas war ar Vro. Jerman hag a oa bet eur brezellour akuit en e yaouankiz a en em lakeas e penn ar Vretoned. En amzer Fask edot ha gourc'hemennet en devoa d'e dud youc'hal a-bouez-penn, « alleluia » dal m'en em lakajent da gerzet war o enebourien. Sentet e oue outan ; ar gouezidi o klevet youc'hadennou skiltrus ar Vretoned a grogas kement a aoun enno ma tec'hjont d'ar red warzu o bagou. An treac'h-ze a oue hanvet raktal : *treac'h an Alleluia* ha park an emgann a oue galvet a c'houdevez : *Meaz-Jerman*.

Araok dizrei da Vro-C'hall, Jerman a zavas eur manati e Breiz-Veur el leac'h ma oue skoliet sant Brieg ha meur a hini-all euz hor Zent koz.

Sant Jerman a zo enoret e Breiz Vihan ; hen eo patron Pleyben ; pedomp anezan da viret atao yac'h en hon touez ar feiz kristen a brezegas d'hor c'hendadou.

HANTER-EOST. — Ober a rear hizio gouel an Itron Varia douget, korf hag ene, d'ar baradoz, gant an Elez, raktal goude he maro : « Gwelet am euz merc'h Sion, eme an Iliz, o sevel euz he bez, *dudi gwalc'h he c'halon, harpet war he muia karet* (1) ; kaer oa evel ar goulm a weler o nijal er vann, a-zioc'h an dour-red ; bale a rea evel an heol ; eur c'houez vat souezus a oa gant he dilhad ; ar roz e bleun ha lili an draonien a skede a bep tu d'ez, lintrus evel an nevez amzer, hag he' muia-karet a lavare d'ez : Deuit hag e vezoc'h kurunet ! »

An ilizou, chapeliou hag aoteriou diniver gwestlet e Breiz d'ar Werc'hez a ziskouez sklear d'ar bed-holl pegen

(1) *Kantik ar C'hantikou, VIII, 5.*

bras eo karantez ar Vretoned evit o mamm hag a zo en nenv.

Hizio, goude ar gouesperou, e holl barrezioù Frans, e vo great, evel bep bloaz, ar prosésion bras gourc'hemennet gant ar roue Louis XIII d'an 10 a viz c'houevrer 1638, evit tenna bennoz ar werc'hez war e rouantelez.

GWELTAS.

AL LABOUR-DOUAR

(KENDALC'H)

AR PEZ A RA AN DOUAR MAT. — An douar n'eo ket henvel en holl barkeier ; awechou eo doun, ha kaer a vez sanko an alar, e kaver atao douar-labour. Awechou n'ez euz nemed eur goc'hen dano a zouar-labour ha dindan e kaver mein, grae, pri-prad pe draou-all.

An douar, evit beza mat, a dle kaout dounded ha beza great euz meur a zavez mesket mat an eil gant egile. Pevar seurt danvez a dle beza en douar : pri, treaz (grouan), raz ha rotel (1) (*humus*, e latin, a zo great gant deliou ha grizioù breinet).

Pa vez re a DREAZ, an douar a zo skanv, eas da labourat; an dour a en em zil buhan dreizan hag en hanv, alies, e vez re zeac'h ; brug, raden, hrulu a zav er seurt douar-ze.

AR PRI, -avat, a zalc'h an dour ; koulskoude, pa vez re en holl, eo fall ivez ; er goanv, ne vez nemed fank er parkeier priok hag en hanv, pa vez sec'hor, e teuont da galedi, da skarnila, da faouta.

AR RAZ, gant an dour, a deu ivez da veza evel yod ha gant ar skorn e teu da c'houeza ha neuze gwrizioù ar plantennoù a vez loc'het hag awechou, en-deñn, e vezont torret.

AR ROTEL a ro magadurez d'ar gwrizioù yaouank,

(1) Daoust ha n'eo ket *goell-douar* eo a rear euz an *humus* e broioù a zo ?

mes ma ne vez ket a draou-all gantan, n'eo ket start awalc'h hag ar plantennoù, pe vezint bras, ne gavint ket a harp awalc'h hag o devezo beac'h o chom en o sav.

Ma vefe war 100 loden, 40 pri, 40 treaz, wardro 10 a raz ha kement-all a zruzoni, an douar a vefe mat meurbed.

GWELLAAT A C'HELLER AN DOUAR. — Pa vez re a bri, re c'hele an douar, e c'heller ober kaniou, pe war c'horre, pe zindan an douar ; a zindan eo red kaout korzennoù, tuellennoù, evit lezel an dour da redet ; meski a c'heller ivez, gant an douar priok, treaz, raz. Pa vez re a dreaz, eo mat meski pri evit startaat an douar. Ma 'z eo re zeac'h an tam douar ha ma 'z eus dour e kichen, ne 'z eus nemed दौरa en amzer zeac'h. Awechou ar parkeier a zo meinok ; pa vo eun tamm amzer, ne vo nemed diveina anezo, tenna ar vein vras, ar vein vihan, evit ma ne zilemmet ket ar filzier nag ar filchier, pa vo traou da drouc'ha enno, ed, melchen pe eun drevad bennak-all. Gwellaat a c'heller an douar c'hoaz ouz hel labourat mat hag alies, o trei hag o tistrei anezan, o lakat evelse ar glao hag an heol tomm da zisken ennan. Kemerit daou damm douar hag a zo henvel mat o danvez ; roit unan da eun den lezirek, ne gemer ket a boan, ne labour ket, ne laka en e bark nemed eun tammik teil bep an amzer, ne gar ket c'houennat, a lez al louzeier fall da greski ; roit eun all da eun den mat da labourat, a zav abred euz e wele, a gar arat, palat, c'houennat, a laka teil ha temp-siou a bep seurt ; abenn eun nebeud bloaveziou, e vezo kemm bras etre an daou damm douar. Unan a vo eat war wellaat hag eun all war fallaat hag e vezint dishenvel bras an eil diouz egile ; ne vezo ket kredet e vezint bet gwechall euz ar memez danvez.

PENAOZ DRUSAAT AN DOUAR. — Kalz traou a zo mat evit drusaat an douar ; araok peb tra-all, e ranker henvel an teil ; seul-vui a deil a vezo en eur vereuri, seul welloc'h e vezo. An anvvez ivez a zo mat da deuler war ar parkeier a vez lakeat enno kaol, rabez, hag ivez er foenneier hag er parkeier leton.

Eun druez eo gwelet e meur a lec'h foenneier ha parkeier leton treut hag e kichen, dour anvvez o ruilh war an hentchou, kollet. Red eo dastum an anvvez en eur foz simantet hag e vezo neuze peadra da wellaat ar parkeier ;

Anvoez lezet da redet war an hentchou a zo peziou aour kollet, pe, da vihana, bilhiji-bank, rak ar peziou aour n'int mui anavezet nemeur.

Ouspenn an teil, emae c'hoaz ar zannou dastumet war an hentchou bras, al ludu ha kant tra-all a gaver en dro d'an tiez.

E Breiz, e Leon, Treger ha Kerne dreist-oll, e kaver bizin en aod hag ar bizin ivez a ra vad bras d'an douar ; rak-se, en douarou e kichen ar mor e vez traou kaer man-trus, ed, avalou-douar euz an dibab ha trevajou-all a bep seurt.

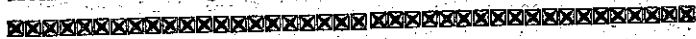
A nevez zo, e lakear ivez en douar tempsiou chimik, fosfad, azot, potas, ammoniak ha re-all ; komz a raimp anezo divezatoc'h evit lavaret penaoz o implija ha pegoulz o lakaat. Vad a reont pa ouezer o implija ; mes, dreizo o-unan, n'int ket awalc'h ; red eo, araok peb tra, pinvidikaat an douar gant teil, mannou ha traou evelse, ha da c'houde, war ar marc'had, eo e c'heller lakat tempsiou chimik ha, ma vezont lakeat gant evez hag anaoudegez, an douar a roio awechou diou wech muioc'h. Evelse, an avalou-douar, pa vez lakeat potas ganto, a vez kalz gwelloc'h hag a ro beteg diou wech muioc'h eget ar re n'o deus ket bet a botas.

Sklear eo, an tempsiou chimik a rank beza danvez mat enno. Siouaz ! Evel ma 'z eus gwin mat ha gwin fall, ez eus ivez tempsiou mat ha tempsiou fall. Rak-se, e vo talvoudus d'al labourerien en em glevet etrezo da brena o zempsiou e boutin pe ober syndikajou evit kement-se. Ar syndikajou, o veza ma prenont kalz dioc'htu, o veza m'o deus tud gouiziek en o fenn, a c'hell kaout gwelloc'h marc'hadourez ha gwelloc'h marc'had.

AL LABOURER.

Lennit aman, war ar golo : Reolen ar Bleun-Brug-Konkour 'vit skigna F. B.

N'it ket da vouga ho kwenan !

Petra lavarfec'h euz eun den hag en defe en e liorz eur wezen gaer pleget he bodou gant ar per dare, ma welfec'h anezan o kemeret e vouc'hal da ziskara anezi evit beza easoc'h d'ezan destum ar per ?

Lavaret a rafec'h, me a zo sur : « An den-ze a zo diskiantet ! » ha klask a rafec'h zoken roi d'ezan da gompren emae o vonet da ober koll d'ezan e-unan. Ha koulskoude, pa vougit ho kwenan evit kaout o mel, c'houi ivez a gemer ar vouc'hal evit diskara ho kwezen. Donet a ra beteg ennoc'h eun hekleo hag a lavar d'eoc'h : « Eun tu a zo da denna o mel digant ar gwenan heb o mouga ». Mes c'houi ne glaskit ket gouzout euz a be du e teu an hekleo-ze hag henvel ouz eur charretour a gav gwelloc'h pilat e gar evit easa donet er meaz euz ar skoachel a zo bet kochet gant kirri e dadou koz, c'houi a gendalc'h da vonet atao dre ar memez hent heb easa gwelet ha moyen a zo da gaout unan gwelloc'h.

Abaone pell a zo eo anavezet an doare da denna o mel digant ar gwenan heb o mouga ; mes pegement a dud ne jomont ket c'hoaz aheurtet, hag a ra skouarn vouzar d'ar re ne c'houlennfent ket gwelloc'h evit roi d'ezo kelennadurez war an tu da denna euz o gwenan teir ha peder gwech muioc'h a brofit evit na reont ! Lod a zell ouz an dispign a zo red ober evit prena kestennou tiretennek ; ar re-man a goust ker, gwir eo ; mes paea a reont interest mat d'an arc'hant a goustont, ha pa vezo komprenet mat, eur gesterennek ne goust ket, zoken, ken ker hag ar c'hestennou plouz. Eur gesterennek a bad amzer eur rumm dud gant beza aketus da zisc'hlavi mat anezi ha d'he liva bep tri pe bevar bloaz ; e leac'h ar c'hestennou plouz a ranker beza atao o chench anezo. Ouspenn-ze, petra a vel a c'hell eur gesterennek blouz da roi goude mouga ar gwenan ?

Tregont lur, daou-ugent lur d'an hirra ; e leac'h am euz gwelet tenna beteg pemp lur ha c'houeac'h ugent deuz ar

memez kisten diretennek, goude lezel peadra awalc'h gant ar gwenan da c'hoarvi.

Oh ! a lavaro eun darn tud amgredik, kement-se a zo mat da gonta, mes me ne gredan ket kement tra a vez lavaret. Red e vefe da genta prouvi d'in perag e tastum ar gwenan muioc'h a vel en eur gesten diretennek evit ne reont en eur gesten blouz.

Netra easoc'h evit prouvi kement-se. Me a zo aman etouez ar mengleuziou mein to. Diou a zo amezek d'in ; unan anezo a zo digor frank hag a vez enni etre hanterkant ha tri-ugent labourer. Eben a zo bihannoc'h ha ne vez enni nemed pemp war nugen pe dregont. N'eo ket red d'in lavaret d'eoc'h e-pehini e vez great ar muia mein.

Ar memez kemm a zo etre eur gesten blouz hag eur gesten diretennek. Ar c'hestennou plouz, peurvuia, a zo re vihan hag eur mare a deu, ar gwenan a rank edi evit dileunia ar gesten. Ya, a responto lod, neuze ivez ez euz eun ed muioc'h. Ya da ! mes da betra ec'h avans an dra-ze, kaout diou gestennad wenan e leac'h unan, ma ne roont ket d'eoc'h muioc'h a vel ?

Koulskoude, red eo kaout edou evit kreski ar wenaneg ? Ya ! ha divezatoc'h ni a welo an dra-ze ; evit hirio, am euz c'hoant da brouvi perag e tastum ar gwenan muioc'h a vel en eur gesten diretennek evit ne reont en eur gesten blouz.

An dra-ze a c'hoarvez, da genta, abalamour ma 'z euz eno muioc'h a wenan ha ma 'z euz eno muioc'h a blas da loja ar mel ; d'an eil, abalamour m'ema e galloud ar gwenaner sikour e wenan en eur rei koar d'ezo da loja o mel. Prouvet eo ez a gant ar gwenan wardro dek lur vel da ober eul lur goar ; gwelit eta dre-ze pegen talvoudus eo fournisa d'ezo o c'hoar e leac'h lezel anezo d'hen ober.

Diou feson a zo da lakat koar d'ezo : da genta, evit kommans, e vez lakeat d'ezo koar gaufret ; henman a zo great gant eur voull e follennou tan, er brasder ma c'hoanteer, ha tremenet goude en eur wask evit rei d'ezan merk ar c'havellou. Ar gwenan a rank labourat war henman evit echui ar c'havellou, mes ouspenn an hanter euz o labour a zo great d'ezo ; ar c'hoar-man en deus c'hoaz eun dalvoudegez-all : miret a ra ouz ar vam da zovi kement a viou pared ha muioc'h a labourerezed ; ar pared,

an holl her goar, ne zastumont ket a vel ha dibri a reont bemdez kement evel a zastum c'houeac'h labourerez.

Beza a zo c'hoaz eur voyen-all da zikour anezo hag houman eo, a dra zur, an hini a ro ar muia talvoudegez d'ar gesten diretennek ; ar mel a vez tennet euz ar c'hoar heb flastra anezan ha lakeat en dro d'ar gwenan heb na ve difurmet, an distera tam.

Beza a zo c'hoaz eun dra-all ha n'eo ket marteze an distera ; pa vez mouget ar gwenan, e vez klasket atao euz ar re bounnera, da lavaret eo, ar re o devezo labourer ar gwella epad ar bloaz ; kalz ne welont ket marteze emaint o fallaat ar ouenn euz o gwenan en eur ober kement-se, evel a rafe eul labourer-douar a lakafe da ober bara ar gwella greun a zo en e c'hignol, ne laoske da hada nemed al lostennachou hag a vefe souezet da c'houde o welet n'en defe ket koulz eost hag e amezeg en deus gouzet en em gemeret gwelloc'h.

(Eur pennad-all eur wech-all).

AR GWENANER.

Diwarben « Ar en Deulin ! »

« Levr BLEIMOR a zo, war a gredan, eul levr eus ar re gaera savet gant eur barz eus ar re vrasa. Red ma vefe great kalz a leoriou eus ar seurt-se ; ar brezoneg a gavfe harp warno hag, elec'h mont war draou, e teufe buhan da adsevel. »

F. U. Soudard.

« Eun nebeut a « vleizi-mor » henvel ouz heman a zavfe prim ar brezoneg en e zav... »

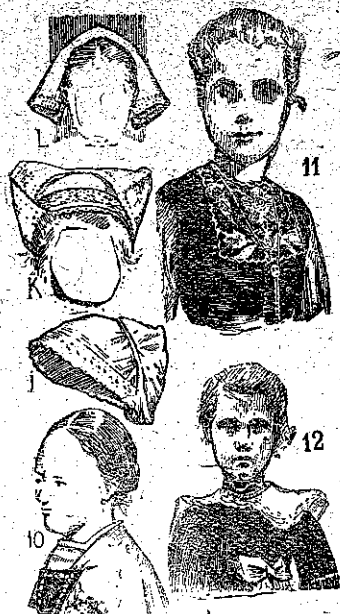
J. C. Kloareg.

« Kalz a leoriou brezonek a zo bet moulet ; n'eus ket unan da lakat e skoaz gant hini BLEIMOR ».

E. K. Labourer.

Eun enor kaout eur seurt levr e brezoneg ; eun dever e brena hag e lenn.

Konkour ar c'hoefiou ? (1)

(LODEN DIVEZA)
Gwelet e vo piod
eo ar re o deus lagad !

Mil lur briziou, 500 lur
arc'hant ha 500 lur levriou

a vo rannet etre ar re a vo da genta.

Ar priz kenta a vo.....	200 lur.
An eil	100 lur.
An trede	50 lur.
Ar pevare	50 lur.
Ar pempet	25 lur.
Ar c'houec'hvet	25 lur.
Ar seizvet	25 lur.
An eizvet	25 lur.

Ar pezh a ra..... 500 lur.

Ar 100 a vo da dosta d'an 8 gonidek kenta-ze o do holl
peb a ugent realad levriou, ar pezh a ra 500 lur-all !

SELLIT PIZ OUZ 5th PAJEN AR GOLO

(1) Sellit ouz *Feiz ha Breiz* miz mae, miz even ha miz gouere.

Feiz ha Breiz HAG E LENNERION

Digouezet eo ganeomp al lizer-man
AOTROU RENER,

Paour oun evel eur raz-iliz, mes va c'halon a zo pinvidik
e karantez va Bro garet Breiz-Izel. Karout a rafen a greiz
kalon gwelout yez hon Tadou komzet e pep tiegez, goude
ma ne ve nemet evit dalc'her sonj eus ar re goz o deus hon
maget, hon c'haret. Siouaz ! n'eo mui evel breman zo han-
ter-kant vloaz, ugent vloaz zoken ! Ar yaouankiz, er bour-
kou bihan, zoken, a ra fae war yez o zad hag o mamm.
Daou zra a gerz a denn-askel diouz hor bro, ar feiz hag
ar brezoneg ; daou zra a deu enni d'an daou-lamm-ruz,
ar galleg ha giziou Pariz.

Penaoz enebi oc'h an dour-beuz-ze ? D'am zoni, Feiz ha
Breiz eo ar voger starta a zo kavet, evit c'hoaz, da enebi,
da zalc'her en e renk an dour-beuz-ze. Evelato, ledan eo
c'hoaz ar ranvel-goll ; a bep tu, an dour a en em zil a-dreuz
d'ar vein ha ma ne deu ket pep hini buhan gant e vean da
harpa ar voger geaz, trum e kouezo dindan beac'h pou-
ner an dour. Me a gas d'eoc'h a greiz kalon va mear-
dister gant eun tammig raz d'her siella er voger ; m'am
bije gallet kas d'eoc'h eur c'harrad mein da dri loen, gant
tri zac'had raz, neuze am dije kousket c'houek meur a
nozvez dioc'htu. Siouaz !...

D'eoc'h a greiz kalon evit Breiz.
LOEIZ AR FLOC'H, ER PRAT, E LANNILIS.

I. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ GOUERE

I. — Eur vuzugen. — II. — Eur zac'had farz. — III. — E beg
an tour. — IV. — Eur planken toullou ennan. — V. — Eur
ridel.

II — DIVINADENNOU MIZ EOST

I. — Divin ha lavar d'ha c'ha bugel
Ouz eun houarn marc'h peira zo heavenl?

20 p. ar r. Digaset gant eur potr yaouank euz a Rosnoen.

II. — Divin ha lavar piou an tri baotrig
A ra o zri gant ar memez tokig.

20 p. ar r. Digaset gant Yvon ar Goff, Gwinevez.

III. — Toet eo va zi bihan
War c'horre koulz ha dindan.

20 p. ar r. Digaset gant Yvon Verveur, Sizun.

IV. — N'am euz nemed lagadou
Hag e ran tro ar parkou.

20 p. ar r. Digaset gant L. Salaün, Gwiniventer.

V. — Pevar dipa dapa
O klask en em baka
Mac'h en em baktent
Ec'h en em lac'hfent.

20 p. ar r. Digaset gant Y. ar Bris, Herve ar Bras, F^e ar Bras,
hag A. Foll, soudarded en Naoned.

Gant an divinadennoù-man e kizomp kenta konkour divinadennoù *Fest*
ha Breiz 1921. Digas ar respontchou d'ar 25 a viz Eost da zivezata. Lakat an
adres PENN DA BENN, ar re o deus sonj da gaout prizioù.

III. — O DEUZ GOUNEZET EVIT DIVINADENNOU INIZ EVEN

9 o deuz bet 100 poent :

- Y. Caroff, Gwikourvest.
 - Paotr Gouezec, Maubeuge.
 - Paotr L. N., Logonna.
 - J. L. Pennec, Saint-Segal.
 - J. M. Quéau, Bodilis.
 - Jos. ha Jul. de la Roche, Gouesnou.
 - M. A. Segalen, Gouesnou.
 - J. Stephan, Plouarzel.
- o deuz bet 80 poent :*
- F. Abeguil, Treffaouenan.
 - J. Autret, Plouzeniel.
 - M. Balay, Quimerç'h.
 - Yv. Balcon, Berven.
 - Paul Balcon, Gwitevede.
 - F^e Bihan, Cleder.
 - Paotr ar Brezel, Gwipavas.
 - Yv. ar Bras, Gwiniventer.
 - M. A. Bleunven, Larret.
 - Yv. Bihan, Cleder.
 - M. Yv. Cardinal, St-Nouga.
 - Fr. Gloarec, Gwikourvest.
 - Clet. J. Coz, Cleden.
 - Emil Cavarec, Kerlouan.
 - T. Copy, Pont-Kroaz.
 - M. R. Falhun, Plouneour.

- J. Fagot, Saint-Thegonnec.
- Louis Floc'h, Plomeur.
- J.-M. Guillou, Loc-Melard.
- J. Gourlaouen, Gwipavas.
- A. M. Gueguen, Plouescat.
- Yv. ar Goff, Gwinevez.
- J. Kerherve, Sizun.
- F^e Kerherve, Sizun.
- E. Kerdilez, en Anjou.
- Joseph Le Roux, Kastel-Paol.
- M. Laurent, Gwipavas.
- Marg. Laot, Plouider.
- Herve Mear, Treffez.
- Louisa 'r Menn, Sizun.
- Yv. ar Menn, Sizun.
- M. A. M., Rosnoen.
- René Mons, Treffaouenan.
- Félix Moal, Enez Vaz.
- Mad. Morel, Landunvez.
- Francis Pellen, Gwilers.
- Jul. Pouliquen, S.Thegonnec.
- A. M. Queguiner, Gwitevede.
- Al. Roue, Roskoff.
- Prosper Robinet, Plouzeniel.
- J. M. Salaün, an Trehou.
- Mari Salaün, St-Nouga.
- Louisa Saout, Gwiclan.
- Mari Sparfel, Lanhouarne.

- J. Stephan, Saint-Thonan.
- M. Tranvouez, Tremaouezan.
- Bern. Vaillant, Landunvez.
- Yv. Verveur, Sizun.

o deuz bet 60 poent

- Louis Abasq, Coat-Meal.
- Al. Berthevas, Mespaul.
- J. M. Bonel, Henvic.
- F. Dare, Gwitalmeze.
- Edouard Floc'h, Plouvara.
- Ol. Gueguen, Plouescat.
- Fr. Jaouen, Landunvez.
- Fr., Ladan, Tregarantez.
- Mari Lamour, Kerzent.
- Ol. Kerbaul, Lanneufret.
- Fr. Keraudren, Pont-Kroaz.
- Charl. Keriel, Pont-Kroaz.
- Ros. Morizur, Tregarantez.
- Theo. Ollivier, Plouneour.
- Mari Pondaven, Plouzeniel.
- Léon Picart, Gwiniventer.
- M. Rolland, St-Thegonnec.
- Hervé Thomas, Plouguin.
- Pier. Simon, St-Thonan.
- Louis Treguier, Plouviec.
- J. V. Landunvez.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAT MIZIEK AR VRETOED

A RO KELEIR A BEP BRO HA KENNELIOU WAR BEP TRA

~~~~~

TOLEN AR MIZ. — Gouel ar Bleun-Brug. — Sent Breiz, GWELTAS. — Da be skol, J. M. Perrot. — An ao Roudot. — Da gerent kristen Breiz, J. U. — Izol hag Elle, TELEN-ILIZ. — Meuleudi hor, zent koz. — Doue anavezet dre ar garantez. — Ar manac'h hag al laer, PLUENZIR. — Gourc'hemennoù ar Vedisined. — Saozon hag Iverzoniz. — Keleier ar miz. — An Tiegeziou niverus. — Divinadennoù.

XIe GOUEL AR BLEUN-BRUG

E KASTEL PAOL

14-15 a viz Gwengolo 1921

REOLEN AR GOUELIOU

D'AR 14 A VIZ GWENGOLO.

Da 8 eur. — En illiz Itron-Varia-Kreisker, oferen lavaret gant an Ao. Maréchal evit mignoned' ar *Bleun-Brug* eat da anaon. Prezegen gant an Ao. Chaloni Cardinal, war : « *Ar zul e Breiz.* »

(E zal ar C'helc'h katolik, ru an Aod). (1)

(1) An holl hodadegou studi a vezo great er zal-mana.

Da 9 eur — Prezege gant an Ao. Chaloni Uruen, evit digou
gouel ar *Bleun-Brug*, war

« *Buez Breiz etal an tan* »

Da 9 eur 1/2. — *Emgleo S-Ilud* — Studiaden gant an
Dujardin, rener ar *Bleun-Brug*.

Da 10 eur 1/2. — « *Breizad an amzer da zont* » savet
Kelc'h studi ar *Bleun-Brug*. — Studiaden gant an
Dissès, rener Breuriez labour-douar Kastel-Paol hag an
Belbéoc'h.

Da 2 eur. — Ar Wasg vrezonek : ar *Feiz ha Breiz*. —
Studiaden gant an ao. E. Ar Moal.

Da 3 eur 1/2. — Ar Brezoneg er skoliou — Studiaden gant
an Ao. Ernault, mestri-kelenner e skol-veur Poitie.

Da 8 eur, (er c'hoc'hi). — *Taolennou skedus* displeget gant
an ao. Abgrall, dean Chaloniéd Kemper. *Salain ar Foll*.

D'AR 15 A VIZ GWENGOLO. —

Da 8 eur 1/2. — Oferen en ili-veur Prezegeu gant an
Goasdoue, chaloni Roazon person Logivi-Prougras.

Da 9 eur 1/4. — Konkour ar ganerien hag ar brezegeerien.

Da 2 eur. — *Salain ar foll, Pôtr e vragou herr* — *Kol
medisin*. Kanaouennou. — Prijou.
(*Prij ar plasou* : 20 real — 1 skoed — 8 real)

Da 5 eur. — Bennoz ar Zakramant en Iliz-veur.

ALIOU

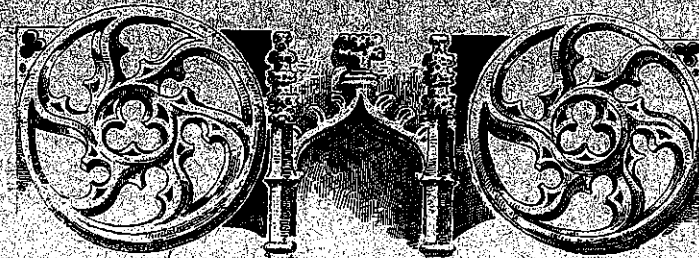
- I. Trêvriou ispisial a grso hag a digaso a, berdonerien d'ar
eurioù-man : eun trôn eus a Lesneven digouezo da 7 h
en Kastel hag a dizroio da Lesneven da 6 eur d'arçardae.
- II. Eur stal levriou brezonek a vezo savet, e kerz ar gouel,
Zal ar c'helc'h katolik.

Evit bureo ar Bleun-Brug

An Ao. Dujardin, rener

Evit bureo Gouel ar Bi un-Brug e Kastel

An Ao. Herve de Guébriant, rener.

SENT BREIZ

SULIOU MIZ GWENGOLO

4 A VIZ GWENGOLO. — 16^{et} sul goude ar Pantekost :
Offerenn ha gousperou ar Zul.

8 A VIZ GWENGOLO. — Gouel a zevosion : Offerenn ha
gousperou, ginivelez ar Werc'hez. Pardon bras Itron
Varia al lili e Folgoat.

11 A VIZ GWENGOLO. — 17^{et} sul goude ar Pantekost :
Offerenn ha gousperou ar Zul.

18 A VIZ GWENGOLO. — 18^{et} sul goude ar Pantekost :
Offerenn ha gousperou ar Zul. Dimerc'her, dirgwener ha
disadorn ema ar pevare amzer hag ez eus yun ha vijil.

25 A VIZ GWENGOLO. — 19^{et} sul Goude ar Pantekost :
Offerenn ha gousperou ar Zul.

★

1° A VIZ GWENGOLO. — *SANT JILI*. — Jili a oa eur
manac'h a en em dennas en eur c'hoat bras da ober pini-
jen. Hor Zent koz, eleiz anezo a rea an dra-ze hag al
leac'h ma en em dennent ennan a veze galvet o *feniti* da
lavaret eo ti ar binijen.

Sant Jili a zo enoret bras e Breiz ; meur a barrez e
Breiz-Izel koulz hag e Breiz-Uhel a zo dindan e baëro-
niach. E Kersantjili, e Guiclan e oa gwechall eur chapel
en e honor ; pedet eo evit ar yugale tuet da gaout acoun.

21 A VIZ GWENGOLO. — *SANT VAZE* abostol hag
avieler. E relegou a oue digaset da Vreiz, en amzer ar
roue Salau, en IX^{et} kantved goude Hor Zalver, gant mor-
toloded breizad o devoa o c'havet en Ejipt.

Pa glaskjont donara, gant o zenzor, e ouent laket nec'het maro; kaer a ioa chaeha war al lestr ne dostea ket eun tamm ouz ar c'hae, neuze Riwalen, eus Bro-Gerne, galloudusa aotrou a ioa e Breiz, a lavaras d'ar roue : « Aotrou, emezan, anaout a rit ar c'hiz fall a zo er vro-man, pa ne c'hell ket eun tiegez paea ar gwirion a die d'ar roue, e kemerer ennan daou pe dri bugel hag e werzer anezo evel sklavourien d'an diavezidi a deü d'ar porz-man, hag e lakear an arc'hant a doucher evito da baea ar gwir. Ar c'hiz fall-ze hag he deus lakeat rei d'al leac'h-man an hano a Borz-Keinvan, a zisplij heb mar ebéd da Zant Vaze; torrit anezi hag an abostol a vezo laouen oc'h ober e zisken en hon touez. »

Salaün a douas war relegou ar zant ober ar pez a c'houlenne outan Riwalen; kerkent, skanv evel eul labous-mor, al lestr a yeas da steki ouz ar c'hae. Korf an abostol a ouedouget gant lid bras d'an douar ha savet e oue evit rei digemer d'ezan eun iliz kaer, a oue hanvet Lok-Maze Penn-ar-bed.

29 A VIZ GWENGOLO. — **SANT MIKEAL**, arc'heal. Sant Mikeal eo mestr armeou an nenvou. Hen a oa e penn an Elez Mat o stourm ouz an Elez fall hag e youc'he d'ezo : « Piou a zo henvel ouz Doue, quis ut Deus ? »

Sant Mikeal a zo enoret war ar menezioù; eur chapel en deuz war dosen uhela menez Are, e bro Gerne; hano a zo d'he adsevel kalz kaeroc'h eget n'eo breman ha da ober anezi eun ti da hedi Doue evit ar 100.000 breizad maro e brezel diveza; eun dra vat e vije rak *sant Mikael eo patron an holl Gelted ha patron kement hini a stourm vit ar gwir.*

GWELTAS.

Da be Skol ?

Tadou ha mammou, er miz-man emañ ar skolioù bihan o vont da zigeri; skolioù ha skolioù a zo; dishenvedigez vras a zo etrezo; an deskadurez a zo eun dra gaer; bugale no peuz da skolia; gant a reoc'h n'it ket d'o c'has d'ar genta skol a gavit war hoc'h hent; keuz a c'hellfec'h da gaout :

Araok lammet, gouez e pelec'h,
En aon da derri penn pe vrêac'h!

Skolioù a zo ha ne vez hano ebéd enno euz a Zoue dizoue int; skolioù fall int.

Skolioù a zo ha ne vez rannet ger brezonek ebéd enno; divrezonek int; skolioù fall int.

Ar skolioù dizoue n'euz fors pegen koulz den a zo en o fenn a zo skolioù fall d'ar gristenien; ar skolioù divrezonek n'euz fors pegen koulz den a zo en o fenn a zo skolioù fall d'ar Vretoned.

Chom heb komz euz a Zoue d'ar bugel, en eun ti-skol, epad pemp pe c'houeac'h vloaz a zo rei tro d'ezan da gredi n'euz Doue ebéd pe mar d'eus unan n'eus ket a ezom da ober eur van outan.

Chom heb komz brezoneg d'ar bugel en eun ti-skol epad pemp pe c'houeac'h vloaz a zo ivez rei tro d'ezan da gredi n'eo mat da netra ar brezoneg hag eo pec'hed koll amzer gantan; ar greden-ze eo hini ar re a zo e penn ar skolioù divrezonek ham n'eus ket eur miz c'hoaz eur mestr-skol kristen a lavare d'in etre Lesneven hag ar Folgoat : « *Le breton ? apprendre le breton à nos enfants ? mais ils en savent déjà beaucoup trop !* » Oh ! na pebez den berwelet eo ar c'hoz mestr-skol-ze hag en deus c'hoaz, daoust ma roueseont bemdez, a drugarez Doue, eleiz a vreudeur e Breiz-Izel.

Ar skolioù dizoue, kaer en do ar C'houarnamant krenna ha kuzat e ivinou a reio atao brezel da Zoue kalz pe nebeud hag ar skolioù divrezonek, pe i a zo kristen pe i a zo digristen, kaer o do ar re a zo en o fenn anzav e karont o bro, a raio brezel d'ar brezoneg hag a lakaio ar re o darempredo da gredi eo desketoc'h an hini ne oar nemed galleg hebken eget an hini a oar, war eun dro,

galleg ha brezoneg, evel ma vije barrekoc'h, da vont en dro, an hini a vale war eun troad hag a gerz a c'harrig kamm, eget an hini a vale war e zaou droad o daou.

« Lakat ar brezoneg da lugerni, muioc'h eget biskoaz, — a skriv d'eomp unan euz hon leennerien haz a zo e Trappes, du-hont e kichen Paris, o labourat war an hent-houarn, — n'eo ket klask mouga an deskadurez eo; an dra-ze n'eo nemed en em zifenn; e vuez a zo c'houek da bep hini, d'ar yezou koulz ha d'an dud! »

N'hon deus ket a aon rag an deskadurez, sur awalc'h ha n'hon d'eus ket a ezom da gaout, en d'eun, rag seul vui a zeskadurez a vezo e Breiz ha seul-vui e karo hor c'henvroiz o yez; ar re a zilez ar brezoneg en deiz a hizio n'her greont nemed abalamour ma n'eus ket outo; n'int ket desket; ezen n'int ken; rak arabad kredi evel ma ralod, ee awalc'h gouzout galleg evit beza desket; non! tud a zo ha ne ouezont nemed brezoneg hag a zo doktored; tud a zo ha ne ouezont nemed galleg hag a zo sotoc'h eget panerou.

Ni aman, e Feiz ha Breiz, a embann, — ha den n'hon dislavaro, — eo ar brezoneg ar mean-diazez kaera a oufemp kaout d'hon deskadurez; hennez eo ar c'halet e c'heller diazeza warnan ar c'haera kestel a venner sevel, dre ar brezoneg eo e teuer da veza barrek da zeski kalz kentoc'h ha kalz gwelloc'h ar galleg, ar saozneg, al latin ha me a oar me!

N'eus ket eun hent ken berr ha ken koulz hag hen da bignat da vro an deskadurez (1). Hag ez afemp d'hen dilezel? Nan! n'eo et kollet hor penn ganeomp c'hoaz, evelato!

Rak-se 'ta, tadou ha mammou, pa 'z eoc'h da c'houlenn skol, pouezit war ar vistri hag ar mestred ma teskint lenn, skriva ha kana traou brezonek d'ho pugale. Eur wech ma ouezint mat an traou-ze ne zeskint nemed ar pez a girint: eun diazez dispar o devezo kavet d'o deskadurez.

J.-M. PERROT.

(1) « *Notre langue — je ne pense pas à l'anglais, mais à l'irlandais — est si difficile, que quiconque la sait, sait toutes les langues* », ar c'homzou-ze lavaret gant ar C'hardinal Logue diwarbenn an iverzoneg a c'hellfe beza lavaret gant kement a wirionez diwarbenn ar brezoneg rag an iverzoneg a zo kar-vez d'ar brezoneg ha ma n'int ket breudeur int kindirvi-gompez da nebeuta.

An Aotrou Roudot 1871-1921

Unan eus skrivagnerien wella *Feiz ha Breiz*, an Aotrou J. Roudot, person Penhars, a zo o paouez mervel. Genel a eure d'an 29 a viz gouere 1871 e Sant Goazec, en eur vro dudius d'ar skouarn ha d'al lagad a lakeas e ene d'en em drei abred war draou kaer ar bed-man a zo enno eun tanva euz traou kaer ar baradoz.

D'e bemzek vloaz ez eas da ober e studi da Bont-Kroaz ha briadou priziou a welet bep bloaz o tont gantan d'ar gear: d'an 22 a viz kerzu 1894 e oue beleget.

Goude beza bet epad seiz vloaz oc'h ober skol e Kloerdi bihan Pont-Kroaz e oue hanvet da gure e Lannilis d'ar

17 a viz eost 1901, eno e ilie tremen e amzer wella, trei a eu e ar gouerieded war ar syndikajou, epad pevarzek vloaz e reas mil vad d'ar yaouankiz dre e gelc'h-studi hag e gannad miziek « *Le Petit Semeur* ».

E Lannilis eo e savas « *an Anaon* », ar pezh-se sinet gantan Mel-oc'h-dir, bet kurunet d'ezan gant an Aotrou Loth hag « e tislege ennan, eme e varner, an Anaon o tifourka « euz hentchou doun Breiz hag o tigouezout war vord ar « mor e leac'h e tiskoueze peb hini anezo ar vuez en doa « renet ez-veo. Al labour-ze a oa unan euz ar re vrava, « ma n'oa ket ar brava hini great er stum-ze sebezus « gant ar skrivagnerien a holl viskoaz. Peziou brudeta « Edgar Poe a zo pell war e lerc'h ! »

E Lannilis ivez eo e stagas da embann e *Feiz ha Breiz* pennadou pouezus da drei ar yaouankiz, war draou ar spered : « Yaouankiz Breiz, emezan, tachen gaer, tachen zrus, ennout pinvidigeziou da binvidikat ar bed-holl, ma vez gouezet o lakat da dalvout ; komz ouzin, ha lavar d'in freaz penaoz en em gemeret evit lakat da zispaka da heol Doue an tenzoriou euz da greiz ! » (1).

E Lannilis c'hoaz eo e skrivas hag e lakeas c'hoari evit ar wech kenta : *Maro Sant Tremeur, Chapel an Absolven ha Salaün ar Foll*.

Hanvet da berson e Penhars d'an 28 a viz here 1915 an Aotrou Roudot a rankas mont d'ar brezel nebeut awalc'h goudeze. Tremen a eure e amzer-zoudard e Kemperle, e Gwened hag e Kemper. Epad ar brezel eo e savas *Izol hag Elle* a embannomp aman warlerc'h hag a dlie beza diveza gwerz a gouezas diouz e bluen a Varz.

Pa deuas ar peoc'h ec'h en em roas a zevri d'e barrez ; konsakri a eure an tiegeziou a oa enni d'ar Galon-Zakr.

E miz Even 1920 eur gwall glenved, ar c'hriagn-beo, a spegas ennan ha ne c'hellas ket en em zizoher anezan : « Petra eo ar maro evidon, a skrive epad unan euz e retrejou, p'am euz gwelet va Doue e unan o vervel ! » E gwirionez, ar maro a dostea outan goustadik ha ne sponte ket ouz e welet ; d'ar 26 a viz gouere diveza e tremenas e peoc'h ; santez Anna, da zeiz he gouel a oa deuet da gerc'hat da vont ganti d'ar baradoz unan euz ar veleien a labouras gant ar muia evit *Doue hag ar Vro* war zouar Breiz-Izel !

DOÛE R'É BARDONO !

(1) Cf. *Feiz ha Breiz* miz meurzh 1913, p. 66.

Da Gerent kristen Breiz

D'eoc'h e komzan hirio, kerent kristen, goude beza komzet, n'eus ket pell, d'ho pugale.

An Iliz a c'houlenn diganeoc'h he zikour d'ober he labour war an douar o rei d'ezhi beleien.

Sikour a rit an Iliz, o senti ouz he lezennou, o veva eur vuez kristen, o rei hoc'h aluzen, pa gavit tro. It pelloc'h c'hoaz ha roit unan bennak eus ho pugale evit beza beleg.

Roef ho peus soudarded evit difen ar vro, hag an holl o deus meulet soudarded ha martoloded Breiz-Izel, rak abalamour d'ezo ha d'ezo hepken, ar Frans he deus gelllet harpa ouz an enebourien kriz a glaske he dismantri. Roit breman bugale evit difenn an Iliz, rak ezom he deus.

Gouzout a rit, en hon eskopti ez eus marvet er brezel ouспен kant, etre beleien ha kloareged yaouank, hag ar c'hloerdi bras a oa goulllo, koulz lavaret ; n'ez eus bet beleget, epad ar brezel, nemet unanig bennak, hag ez eus breman daou-c'hant beleg nebeutoc'h eget araok ar brezel. Ha n'eo ket hepken vit hon eskopti ez eus ezom beleien, mes ive evit ar misionou, ar c'houentchou, ma kendalc'ho e pep lec'h an iliz da vont war araok ha da ober vad d'an eneou e pep giz.

C'hoant ho peus gouzout petra zonje, en eur vervel, ar veleien pe gloareged a zo kouezet o tifenn ar Frans ? Selaouit. Setu aman petra lavare unan, nebeut amzer arôk rei e huanad diveza : « Kinnig a ran va buez vit an Eskopti, evit ar veleien hag evit ma savo re all da gemeret va fias... » Hag ar beden-ze a zo bet grêt gant kalz re-all.

Evit adsevel ar Frans eus ar stad truezus m'eo bet lakeet gant ar brezel, ober anezi krenv ha kaer evel gwechall, eo red kaout beleien, kalz beleien.

Rei beleien d'an Iliz a zo senti ouz Hor Zalver a lavare : « An eost a zo kaer, mes bihan eo niver an eosterien.

Pedit eta an aotrou ma tigasao eosterien da labourat en e bark. »

Peseurt labour gwelloc'h, lavarit d'in, eget prezeg ar wirionez, ar zantelez d'an dud, o distrei diouz an droug, ar pec'hed, o frealzi en o foaniou ? Ha penaos tenna

gwelloc'h bennoz. Doue war eur familh? O rei eur beleg d'an Iliz, ho peus perz er vad a roio, er pedennou, en oferennou a lavaro. Hor Zalver en deus disklêriet e roio e bae d'an hini a ginnigo eur banne dour yen d'ar paour en e hano. Petra ne raio ket evit an hini en dezo roet eur beleg d'an Iliz, d'an eneou?

Kerent kristen, epad ar brezel, marteze ho peus bet da c'houzanv o veza n'oa ket a veleien awalch. E meur a barrez vras n'oa nemet eur beleg, ha c'hoaz koz awechou, ha stank oa ar parrezioù bihan lezet hep beleg ebet. Person ar barrez tosta eo a ranke dont da zul da lavaret an oferen, da ober katekiz pa c'helle, da rei ar zakramanchou...

Gwelet ho peus ho-unan pegen diès oa an dra-ze evidoc'h hag evit ar beleg. Daoust d'e nerz-kalon ha d'e aked, eur beleg n'eo ket gouest d'en em garga eus diou barrez. E pep parrez e tle beza eur beleg a lavaro an oferen bemdez, a roio ar zakramanchou, a welo ar ré glanv, a gelenno ar re vras hag ar re vihan, a gentelio ar re o dezo ezom da c'houlou kuzul. Truezus e ve stad eur barrez ma ne ve enni beleg ebet.

Ha ma chomfe eur vro a bez hep beleien, petra deufe ar vro-ze da veza? Ne ve mui a oferen, ne ve mui a c'hra-soù skuilhet puilh war an dud. Petra rafent en o foaniou? Piou a c'hellfe o c'hennerza, o frealzi? — Petra dalvezfe kaout ilizou, ma ne ve ket enno a veleien?

Anez ar beleg, anez ar gelennadurez a no en hano Jezus-Krist, anez e bedennou, e gentelioù, ar grasou a skuilh war an eneou, anez an Aviel eo karget da brezeg, an douar a ve hep sklerijen; an dud a ve ken ankeniet, kement a dorfejou a c'hoarvezfe bemdez er c'hêrioù ha war ar mêz ma ve eun ifern beza war an douar.

Mat, m'ho peus c'hoant kaout beleien, roit beleien. Eus pelec'h e teuint nemet eus ar familhou kristen a zo enno krenv ar feiz, santel ha kalonek an dud? Pep familh gristen a dlefe kemeret evit eun enor rei eur beleg d'an Iliz. E kichen an dra-ze, an holl aluzennou-all a zo nebeut a dra. Rak an Iliz, evel a ouzoc'h, a c'hell beva e kreiz ar baourentez. Kaer a vo ober brezel d'ezi, laerez he holl madou, ne varvo ket, ma chom beleien da brezek an Aviel. Mes ma teufe, — Doue ra viro! — ar veleien da

vankout d'eomp, an Iliz buhan a gollfe he nerz en hon touez hag hor bro a gouezfe adarre dindan galloud an drouk-spered.

Ya, roit beleien. Hag e komzân ouz an holl familhou kristen, paour ha pinvidik. Holl o deus ezom da evesaat ouz ar peza zisplegan aman, ha kalz traou a ve da lavaret diwarben ar falz-kredennou a zo skignet e meur a familh gristen war gement-man.

Bez ez eus kerent hag a gred e ve eun dizenor evito gwelet o bugale o vont da veleien. Disken a rafent eus o renk, emezo. Hirio ar veleien a zo dister o stad, grêt e vez fae warno gant an dud; n'e ket mui eur vicher beza beleg, evel ma lavare, n'eus ket pell, eur vamm da unan a c'houlenne diganti petra rafe eus he mab. Hag ar vamm-ze a oa eus bro santel Leon.

Ober eus o bugale marc'hadourien pe alvokaded, medisined, offiserien, skrivanierien paet mat, setu petra glas-kont.

Red eo kaout marc'hadourien, medisined, hag ive labou-rierien-douar, skler eo. An holl n'int ket galvet da vont da veleien, mes eun nebeut hepken. Na gredit ket, avat, e tiskennfe eus e renk an hini a zo grêt belêg. Ar marechal Foch en deus eur breur beleg, e urz ar Jezuisted. Ne gav ket d'in en dije truez ouz e vreur na mez o welet anezan; ne gav ket d'in e kredfe eo brasoc'h, uheloc'h evitan.

Evit kompren kaerder ar velegiaj, eo red kaout feiz, hag an hini a zell gant daoulagad ar feiz a wel n'ez eus karg ebet kaeroc'h eget hini ar beleg.

Daoust hag aoun ho peus en dije ho mab re a boan, re a labour? Ar zonz-ze ne dlefe ket dont da gerent kristen. Klevet am eus kerent o lavaret evellen: « Me fell d'in e ve eürus va bugale. Me am eus bet gwechall re a boan; n'am eus ket a c'hoant gwelet va bugale o kaout poan eveldon... » Hag e kav d'ezo beza eürus a zo kaout eur vuez hep re a labour, re a boan-gorf, kaout peadra da ober prejou mat, da brena kement a vez ezom.

An eürusted, selaouit mat, n'eman ket da brena er marc'had, ha n'e ket e kreiz madou an douar e vez kavet ar vrasa eürusted, mes o karet hag o servicha. Doue, hag eno, hepken.

Ho pugale a vo eürus ma reont evelse, ha ma 'z int
 beleien santel, bëzit dinec'h, eürus e vezint. Ha ho karet
 a raint ive hag ho sikour dre o aliou o c'henteliou mat,
 ha dre o fedennou, e tennint warnoc'h bennoz an Aotrou
 Doue.

J. U.

IZOL HAG ELLE

DA VLEIZ NEVET

Mil ster a lamm eus ar Mene ;
 N'eus anezo hini en oll,
 Hini nemet stër goant Elle.
 A ve par da ster goant Izol.

Mil stër d'ar mor bras a zroll ;
 Mes n'eus hini, evidon-me,
 A ve ker koant ha stër Izol
 Nemet he c'hoar goant, stër Elle.

O stër Izol, o stër Elle,
 Dour hag hano, c'houi zo flour oll,
 Bleun ha kan tro-dro d'ho kwele,
 O Elle flour, o flour Izol !

**

Ho tour a strink eus ar reier,
 Eus kalon yac'h bro Breiz-Izel,
 Mes mel ho hano a ziver
 Eus kalon hon Tadou santel.

Hanvet hoc'h bet gant ar Varzed ;
 Filhorezed d'o zelen flour,
 Eul lom eus mel flour o spered
 Ruilh gant hoc'h hano mesk ho tour.

Eun ekleo eus ar Velodi
 Distaget war an Aour-Delen,
 Gant mouez ho tour o hirvoudi,
 A gan o tisken en draouten.

Eur bar eus ar Sklerijen c'hlan
 Strinket eus Spered ar Re Fur,
 A sked, dreizoc'h war bleun al lamm
 Ha war dal koant pep krouadur.

O steriou koz ! O Eien sakr,
 Tarzet eus kalon hon Tadou,
 Dre nerz ho tour gwerc'h c'houi a vag
 Buhez Breiz hed hon traoniennou !

E pep grizien hag e pep neiz,
 E pep kavel, e pep spered,
 Eus ho tour, er c'horn-man a Vreiz,
 E sav Melodi ha Gened !

**

Zoken, gwelet zo bet eur Bleiz
 Dilamet eus e goad tenval,
 Ne ouie ken, dre aochou Breiz,
 Nemet sponta tud 'n eur yudal.

Gwelet eo bet war ribi ho tour,
 Dre velodi ho taou hano,
 O trei e reun reut e plu flour
 Hag e kan c'houek e c'harm garo.

Klevet eo bet *Bleiz Koat Nevet*;
 Dilouedet e reun forc'hek,
 Dre vuzud ho tour, divleizet,
 E beg an derv o kana c'houek.

Tölet gantan e chupen vriz,
 Eur zae plu war e gorf mistik,
 E kan bep noz dindan ar gliz,
 Gwisket gantan furm *An Eostig*.

Nijet eo, divleizet da vat,
 D'ar stereden, tostik tostik ;
 Wa' uhella skourr eus ar c'hoad
 E tiskan da gan peb eostig ;

E tiskan d'ho tiou kanaouen,
 Pa vouskanit en ho kwele,
 Pa vouskanit an eil d'eben,
 O ster Izol, o ster Elle !

TELEN-ILIZ.

~~~~~
Meuleudi hor zent koz (1)

Labour hor Sent hag hon Tud koz a zo eul labour kaer, dispar ha benniget, mes eul labour eo hag evel peb hini euz al labouriou all savet gant dourn an den, ne jomo ket en e zav, nemed harpet e vefe.

Ha da biou d'hen harpa ? Nemed d'ar re a deu war o lerc'h.

Al labour-ze a zo bet great gaou outan, siouaz, adreuz ar c'hantvejou ; breman ez euz 120 vloaz, hano Breiz a zo bet lammet gant an dispac'herien diwar garten an Europ ; ne c'hellet ket ober eun dismegans vrasoc'h war hor Zent koz he ma karomp anezo, e gwirionez, e tleomp labourat heb paouez, ken na vezo restaolet d'hor bro an hano a zo bet roet d'ezi gant he faeroned da zeiz he badiant ha n'eo ket hanoiou distrantel ha divalo eo (1).

Da biou eo henvel eur vro ma n'eo ket d'ar re a zo o chom enni eo ?

(1) E Pleubian, e bro Dreger, ez euz ivez eun aod hag eur geriadenn gaer hanvet ivez *Kervajan*.

(1) N'emaomp ket hon unan o c'houlenn kement-se ; an A. Borrel, depute, en eur brezegen vras a rea e Chambéry d'an deiz kenta a viz mae a lavare : « Nous croyons qu'on écouterait le cri d'amour des enfants de la Savoie qui, par un sentiment qui les honore, ne veulent pas avoir, dans la famille française d'autre nom que celui sous lequel ils y ont été reçus : les Savoyards ».

Ha mar d'eo hanvet, perag he lezhenvel ? E c'hellit kredi, goude beza deuet ker brao ha ker buhan, — heb m'en divije klemmet den, koulz lavaret — a-benn da ziskar *an hano*, ar C'hallaoued o deus poaniet, dreist-oll dre o skolioù dizoue ha divrezonék, da ziskar ar pezh a verk an hano-ze, da lavaret eo ar brezoneg hag ar feiz kristen.

Poania reont pell a zo ha poania a raint c'hoaz. Daoust ha n'eus ket a Vretoned, en-d'eun, o rei an dourn d'ezo ? O Bretoned an XX^{et} kantved, digorit ho taoulagad ha n'it ket, gant a reoc'h, da lezel da vont d'an traon ar pezh o deus savet, gant kement a boan, Bretoned ar VI^{et}, VII^{et} hag VIII^{et} kantved rag, ma kouez Breiz, ar Fanz a c'heller da lavaret ivez a zo great ganti.

Ar C'hallaoued, biskoaz, n'int bet goest da ober o zreuz heb ar Vretoned.

Breman ez euz 500 vloaz,

P'edo Bro-C'hall o kostezia

Ha dourn Doue ouz he gwaska,

pa deuas Jann d'Arc war he sikour, hon tud-ni eo a gasas gevridi santez Jann d'Arc da benn ; ma n'o divije ket bet stourmet, al labour he devoa great Gwerc'hez Orleans ha netra a oa henvel.

Er bloavezioù nevez tremenet, ar Franz he deus bet an treac'h adarre war enebourien hag a ioa galloudus bras ; mes red eo lavaret an traou evel m'emañt, ar Vretoned eo a zo bet gwell he armeou ; — strewet e vezent aman hag a-hont, — hag evel ma laka ar gwell an toaz da zevel, i ivez a lakea ar C'hallaoued da zevel war o zreid ken tear ha ken koulz ma c'helle ar Marechal Joffre lavaret : « Napoléon avait sa garde, moi, j'avais mes Bretons ! »

Hag abenn 500 vloaz aman, ar Franz, ma kar derc'hel Breiz en he sav, a vezo en he sav he unan, mes ma kouez Breiz eo ker sur-all da goueza, hi hé-unan, ha poblou nevez a deuo da veva el leac'h ma veve kentoc'h ar C'hallaoued hag ar Vretoned unanet.

Ma kouez Breiz, ar Feiz, ar sklerijenn zispar-ze hag a laouenna kement hor buhez hag a ra d'eomp gwelet, « e poullou lagad digig an ankou, daoulagad karantezus Hor Zalver hag Hon Doue, an aotrou Jezuz Krist » (1), a deuo diskar enni ivez !

(1) J. P. Calloc'h. *Ar en deulin*.

Ma kouez Breiz « e vo eur piled nebeutoc'h en Iliz katolik ; eun tour-tan nebeutoc'h, evit ar boblou da zont, war aochou ar c'hourmaouog ; eur stereden nebeutoc'h war an hent a gas da Vethleem ha da Rom ! » (2).

Ma kouez Breiz, gwaz a-ze d'an Iliz ha gwaz a-ze d'ar Franz.

— Ha Breiz a gouezo, kristenien, — aze n'euz ket a ezom da veza nec'het, — ma ne vez ket he beleien, gant ar re genta ouz-he diouall (1), evel mab al lagad, evel m'eo bet ar venec'h gant ar re genta ouz he sevel breman ez euz 1500 vloaz ;

Ha Breiz a gouezo, tadou ha mammoù, — aze n'euz ket a ezom da veza nec'het, — ma ne rit ket a Vretoned hag a Vretonezed vihan euz ho pugale.

Eno eo ema an dalc'h, en deiz a hizio. Deveriou hon deuz e kenver Doue ?

Heb mar ebed.

En hor c'henver hon unan ?

An dra ze a weler ivez brao bras.

E kenver hon nesa ?

An dra-ze a weler buhan awalc'h c'hoaz.

(2) Ibid.

(1) Evit ma vezint barrek da ober kement-se eo red d'ezo gouzout ervat ar brezoneg : levr Lezennou an Iliz, *Codex Juris Canonici*, can. 1364, n° 3, a embann e tle ar gloareged abarz beza beleget gouzout mat al latin ha yez o bro : *Lingua præsertim latinam et patriam alumni accurate addiscant*.

Beneat XV en eul lizer skrivet gantan d'ar C'hardinal Mercier, d'an 10 a viz c'houevrer 1921, a lavar ivez pegen red eo d'eur beleg gouzout mat yez ar bobl m'eo karget da gelemm : « Il importe que le prêtre se montre au courant de toutes les connaissances que la société réclame de lui aujourd'hui... IL IMPORTE SURTOUT QU'IL POSSEDE A LA PERFECTION LA LANGUE EN USAGE DANS LES MILIEUX DIVERS AVEC LESQUELS SES FONCTIONS LE METTRONT EN CONTACT, FAUTE DE QUOI LE SUCCÈS DE SON MINISTÈRE SERAIT IMPOSSIBLE. C'EST DE TOUTE ÉVIDENCE. » HAG AR BREZONEG A C'HOARVEZ GANTAN AR PEZ A C'HOARVEZ GANT AR YEZOU-ALL ; NE OUEZER ANEZAN MAT NEMED E ZESKI A VEFE GREAT ER SKOLIÔU EPAD PELL HAG HIR AMZER. GOUZOUT GOULENN BARA HA GWIN N'EO KET GOUZOUT BREZONEG EO!

Deveriou hon deuz e kenver hor bro ?

Ah ! setu aze, avat, ar pezh ne weler ket atao : « Nemed ez in d'an offeren da zul ; nemed ne rin gaou ouz den ebed ; nemed e kasin va ziegez en dro, ar pezh a renker ! » Nan, n'ema ket aze ar pezh a renker ! fag an deveriou e kenver ar vro a zo gouc'hemennet d'eomp kouls hag hon deveriou e kenver Doue e unan hag an dever kenta e kenver ar vro eo deski yez ar vro m'omp ganet enni ; dre ar yez eo e chomer stag ouz ar re ma tiskennomp anezo, stag ouz o spered ha stag ouz o c'halon.

Pa deu eta eur vamm, — eur vamm hag a zo bet lusket war barlenn eur vretonez — da zeski galleg ha galleg hebken d'he bugale ez-vihan, e tistag anezo diouz o zud koz hag e vir outo da gaout perz er madou spered destumet d'ezo gant ar re a zo bet dre aman en hor raok ha n'o deus ket o far etouez madou ar bed.

Oh ! ar pezh a-ra ar vamm-ze a zo euzus hag he zud, ma savfent euz o beziou, a stlapfe warni o malloz hag he bugale pe he bugale vihan divezatoc'h, ma teuont da veza goest da anaout ar gaou a zo bet great outo, o devez mez euz an hini he deuz kredet terri ar mell burzudus o stag ouz kaloneka pobl a daolas troad biskoaz war an douarman.

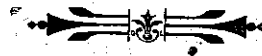
Ar vugale a gav gwelloc'h *bara an ti all* eget *bara ar gear* great gant o mamm koulskoude ; mes bugale n'int ken ?

Pa deu Doue da lakat ar gurunen a dad hag a vamm war ho penn, n'eo ket bugale oc'h ken ; n'it ket eta, evit maga spered ho pugaligou, da gaout gwelloc'h *ar galleg*, *yez an ti all*, eget *ar brezoneg*, *yez ar gear*.

Ne fazier ket evelse..... Ar re her gra n'eo ket holl dre fallagriez, marteze, eo her greont ; mes na pebez dallentez eo o dallentez ! Buez ar vro eo a lazont en he eienen !

Ar Vretoned vihan eo a lazont en o c'hevel !

(DA HEUILH)

Done anavezet dre ar garantez

*Levrig war an doare da anaout ha da garet an Aotrou
Doue gant Dom Savinien Louismet, Tad a Urz Sant Beneat*

KENTA LODEN

PETRA EO ANAOÛT DOUE DRE AR GARANTEZ ?

EIL KENTEL

*Ar Mestr madelezus en deus dis-
kouezet d'in ez eo eur blijadur vras
evitan gwelet eun ene paour o tont
davetan, noaz ha dibourve a bep tra,
mes war eun, evel o vont d'ar gêr.*

JULIENNA A NORWICH.

Eun amzer a zo bet e oamp ive evelse, meur a vloaz a
zo. Pa oamp bugale vihan, e tigemerep rouantelez Doue
gant eur spered eün hag hor mennoz oa karet hor Mestr
a greiz hor c'halon. Siouaz ! kreski hon deus great e
gwirionez, mes e furnez ar bed eo hon deus kresket, hag
ar garantez start ha dirann a westlemp da Zoue, pa oamp
bihan, a zo eat gant an avel. Kaout a reamp e vije red
d'eomp gwall boania, hag a-hed hor buez, evit karet Doue
evel ma tleemp, evit kenderc'hel d'e garet evel ma ra ar
vugale, ha neuze hon deus marc'hatet. Ne zigemerep
mui, ne zalc'homp mui Rouantelez Doue, ne heuilhomp
mui kelennadurez an Aviel « evel eur bugel bihan », ha
dre ze ne c'hellomp ket mont ebarz ar Rouantelez. Rouan-
telez Doue war an douar, da lavaret eo, ar vuez a unva-
niez gant Doue, anaoudegez Doue dre ar garantez, al leve-
nez a ra d'eomp tanva hag ar zantelez dispar evit an ene
a zeu d'E heul a zo dinac'het ouzomp, abalamour ar pez
a zo red evit o gounit a zo diank ennomp. « E gwirionez,
me hel lavar d'eoc'h, an neb ne zigemero ket Rouantelez
Doue evel eur bugel bikan ne dey ket enni ».

Ar c'henta gourc'hemen eo : *Karet* a ri ar Mestr, da
Zoue. Jezuz n'en deus ket lavaret : Kompren a ri ar
Mestr, da Zoue, pe : Desket e vi diwar e benn ; lavaret en

deus hepken. E garet a ri Hag e besk d'eomp penaos hen
ober « gant da holl galen, da holl ene, da holl skiant,
da holl nerz ». Evelse hepken e c'hellomp kaout fizians
da dizout anaoudegez Doue dre ar garantez, da danva ha
da welet pegen dous eo ar Mestr.

An ali-man, pe welloc'h, ar gourc'hemen-man, n'eo ket
great evit eun nebeudik tud, evit eur rumm tud eus an
dibab, pe an Ebestel hepken, mes evit an holl dud. An
holl a zo pedet, mes siouaz ! pegen nebeut, e gwirionez,
a zeu d'ar banked.

Gwelet hon deus e ve roet an anaoudegez dispar a Zoue
dre ar garantez, gant he dousder hep he far, d'an holl
eneou a volontez vat. Gouzout a reomp ive petra zo red
evit he gounit : eur galon dinam, leun a zoujans hag a
lealded, ar vertuziou-ze a zeu da heul gwir garantez
Doue. E tu-all d'ezi, n'eus anaoudegez brasoc'h hag uhe-
loc'h nemet an hini a garg a levenez ar zent ebarz an
nenv, o welet Doue en E c'hloar.

(DA HEUILH)o.

Ar Manac'h hag al Iaer

Kement-man a dremenas eur pennadig arôk an Dis-
pac'h, wardro kouent Sant-Fransez-Montroulez.

Breur Jerom, ar c'hester, en doa grêt eun dervez mat
hag a deue d'ar gêr laouen e benn ha skanv e dreid. E
yalc'h zu, round he c'hov, a rea eun trouzig sklêr gant an
toullad peziou mouniz o steki an eil ouz egile. Ar zac'h a
zouge ouz e gein a yoa ive, kouls lavaret, leun. Ne
zeblante ket ar manac'h kaout anezan pounner evelato,
eürus evel ma 'z oa.

Ya, eürus oa o sonjal en digemer ez ea da gaout gant
e vreudeur. Eat da vro an huvreou, n'en doa tamm aon
ebet rak al lamponidi-ze a vez ker stank, peurvuia,
wardro ar c'hériou.

Hag ez ea ar Breur kester dre an henchou-treuz evit
beza kentoc'h er gouent ; buhan ez ea zoken, e zae vanac'h
rouz o steki ouz seuliou e dreid noaz.

Erru ez oa tost Du-hont e wele breman, dreist ar c'hoad, tour munut chapel Sant-Fransez. C'hoaz eur c'hart heur pe zaou, d'an hirra, hag e tiskargje e bourvezioù dirak ar veñec'h souezet gant kement-all a draou.

Eur c'hloc'h a skoas eun toullad tóliou :

— Anjelus serr-noz ha koan ar Breudeur ! a lavaras ar c'hester d'ezan e-unan.

Hag e chomas a-zav da lavaret e beden. Edo oc'h echui e oremus pa deuas eun dourn pounner ha yen sklas da starda war e c'houzoug :

— Ar yalc'h pe ar vuhez ! eme al lampon, hag eun dra bennak a luc'has en e zourn-all.

Kaer en devoe Breur Jerom pedi, aspedi, goulenn truez, lavaret n'oa nemet eur paour kez klasker-bara, ret mat e oe d'ezan disken e zac'h rous d'an douar, hen digeri, ha digeri ive e yalc'h.

E galon a ranne en e greiz. Peziou arc'hant ker brao ! frouez ken dare ! Traou a bep seurt hag a raje kement a vad da gorfou treut e vreudeur ! Kenavo d'ezo oll !...

Hag al laer a oa o vont kuit gant e zamm pa ziouanas eur zonz vat e penn ar manac'h.

— Gedit 'ta, Otrou, emezan, eun tammig skoazel hepken em befe da c'houlenn diganeoc'h. Bet ho peus ar vadelez da lezel va buhez ganen ; ho trugarekât ! Mes, siouaz ! Na petra e vezo grêt d'ar Breur Jerom bremaik p'en em gavo du-ze en abati, hep gwenneg, hep tamm bara, hep eur bastel kig-moc'h ? Konta d'ezo al laeronsi-man ? Den n'am c'hredo... Gourdrouzet e vezin, lavaret a raint n'ez oun nemet eul lezireg, eun didalvez, ha lakêt e vezin, kredabl'bras, e piniñen ! Ma rofec'h d'in liou eun digarez, evel eun testeni bennak eus ho tól fall... Diskargit d'in 'ta ho pistolen ama em zae rous... Eun nebeut toullou... C'houez krenv ar poultr gant an dra-ze a vezo traou eleiz da c'holo ac'hanon.

— Pec'hed e ve lavaret nan d'eun den ker madeleuzus ha c'houi, eme al laer, astennit aze ho sae.

Tenna a reas meur a dól.

Ar manac'h a glaskas roudou an tennou ha, kaer en devoe, ne gavas seurt.

— N'eo ket gwall anat ! emezan d'al laer.

— Tenna gwenn am eus grêt, a lavaras heman ; c'hoant am boa hepken da ober aon d'eoc'h.

— Ya, mes n'eo ket gant an dra-ze e virin va brud vat ! N'eus ket armou-all ganeoc'h ?

— Nan, hinl ebet !

— A ! Lampon ! eme ar manac'h, eun troc'had mat a zen, setu ni eta e doare da c'hourin ! Gwelomp pehini ac'hanomp hon daou a roio lamm d'egile...

Hag e sailhas war e enebour, hag hepdale e tiskaras anezan d'an douar da zigemeret eun toullad daouarniadou.

Goude, ar manac'h a zastumas e yalc'h hag e zac'h rous hag a yeas ac'hano hep lavaret kenavo d'al laer.

PLUENZIR.

Kanaouennoù ar Bleun-Brug

ERRATA

P. 10, dernière mesure, à la 2e ligne, à la basse, lire *sol* au lieu de *fa*, à *me a bromet*.

A la même page, 2e mesure de la dernière ligne de basse, sur la dernière syllabe du mot *buez*, *do* au lieu de *si*.

P. 20, 2e mesure de la 2e ligne d'alto sur le mot *ped*, *si* au lieu de *la*.

P. 22, avant dernière mesure du morceau, la première note *la* est une *noire*. Aux trois parties alto, ténor et basse, c'est le mot *bépred* qui est le dernier.

Les paroles du *memorare* se trouvent dans le Recueil de Cantiques du Diocèse p. 110

Saozon hag Iverzonig

AN AO VALERA
Prezidant Republik, Iverzon (Irlande)

Ne ouezer ket c'hoaz, da vat, en eur-man, penôs e kerzo an traou etre Saozon hag Iverzonig. A galon, e hetomp d'hor breudeur a Iverzon ma teuo o nerz-kalon hag o feiz da dalvezout d'ezo bevan en o frankiz.

Gourc'hemennoù ar Vedesined

Pa deu ar medesin da welet unan klanv, e laka war baper ar pezh a zo da ober d'ar c'hlanvour : an dra-ze eo e c'hourc'hemennoù. Red eo o miret er gear ; o lenn mat hag o heuilh piz.

Red eo teuler evez ouz al louzeier a zo merket eur penn maro pe « *Poison* » warnezo ampoezon int ; da ziuall e vez ivez ouz ar re a zo merket warnezo « *combustible* », en aoun ne grogfe an tan enno.

Ma rank ar c'hlanvour chom en e wele, eo eun tam mat gwelloc'h rei e louzeier d'ezan eget e welet ouz o c'heme-ret e unan.

Al louzeier a zo e buredou a ranker da heja araoek o rei da eva. Lennit mat penaoz o rei, pe gant eul loa zouben, pe gant eul loa gafe, pe gant eul loa « zessert ». Al loa « zessert » n'eo ket kement hag al loa zouben, mes brasoc'h eo eget al loa gafe.

Al loaioù a vezo goalc'het bep wech ma vezint bet el labour. Ar buredou a vezo klozet start bep wech ma vezint bet divontet. Al louzeier a vezo roet, dres, d'an heur merket gant ar medesin.

Etouez al louzeier ez euz darn ha ne dleont beza roet nemed a veradou, el leaz, en dour, pe war eun tam sukr. Arabad rei, na petra 'ta, na muioc'h, na nebeutoc'h a veradou eget ne 'z eus merket. E kement apotikerez a zo er vro e kaver eur c'honter-beradou da brena.

An eol da spurja a vez kemeret er c'hafe pe el leaz tomm ; goude beza e lounket, e c'heller suna eun tam sukr pe eun tam oranjez da gas ar vlaz fall euz ar c'hennou.

Ar c'hoalen da spurja a vez lakeat da deuzi en dour zomm pe en the. Eur wech lounket, eo mat kemeret eur banne dour yen da gas ar vlaz fall a jom war e lerc'h.

Goude eur spurj, eo red kemeret meur a vanne tizan da beurskarza an diabarz.

An tizaniou a vez gant gant eur blanten bennak. Dourbero a vez taolet ha lezet warnezi epad dek munut ha goude sukr pe leaz.

Red eo diouall na deufe da veza leiz al louzeier poultr

a vez roet deoc'h e pakajou pe e klozennoù bihan e ment ar gommunionou ; red eo o c'hemeret pe gant eul loaïad zour pe gant eul loaïad leaz ha lounket dillô, rak peurliesia e vezont c'houero.

Ar bouloù bihan a vez lounket gant eur c'hinaouag zour.

Evit lakat ar glanvoudien a zo gourvezet da gemeret o louzeier, eo red sevel o fenn eun tammik. Evit rei o louzeier d'ar vugale, eo red, alies, moustra eur pennad war o fronellou, gant ar bizied. Beac'h o devez neuze o tenna o alan hag e tigorant o ginou. Ar vugale, alies, a vez c'hoari o klask o lakat da gemeret ar pez, a vez bet gourc'hemennet d'ezo : bugale n'int ken ; arabad chom da ober o lavarou outo ; red eo beza furoc'h egeto.

Al louzeier da zanka er c'hroc'hen gant eur spilhen gleuz, koulz ha re an daoulagad, ar fri hag an diskouarn a vezo roet d'ar c'hlanvoud, gant ar medesin e-unan, peurliesia.

AR MEDESIN.

KELEIER AR MIZ

PEZIOU-C'HOARI BREZONEK. — « Pôtréd Landi » o deus nevez displeget Daou Urcher ar barz Y. Croq, hag a zo deuet dre eno da gemeret o flas war ar roll e kichen ar strolladou koz. Enor d'ezo ! Hag a-rôk atô evit Doue ha Breiz !

SKOLIOU KRISTEN D'HOR BUGALE ! — Tra souezus ha gwirion evelato : Dre ma gresk an diezamanchoù a bep seurt gant hor skolicu kristen e kresk enno ive niver ar vugale. A-rôk ar brezel ez oa, war a gonter, 900.000 bugei er skolioù primer kristen. Er bloaz 1920 e lavaret ez oa 950.000 ! Ha n'eus hano aman nemet eus 75 eskobti hepken.

N'eus ket da lavaret, tud hor bro a fell d'ezo kaout skol gristen d'o bugale. Harpomp anezo e pep doare, mes goulennomp ive a-unan gant hon Otrou 'n Eskob ma vezo

e Breiz-Izel desket ar Brezoneg kenver ha kenver gant ar galleg. Eun dra leal n'eo ken.

URVANIEZ ARVOR. — He deus bet er bloaz-man he Zizun Vrezonek e Fougères. Labour vat, a leverer, a zo bet grêt eno. An O.A. Le Bras a brezegas, ha « Bazvalan » an O. Giblat a oe displeget dirak eur boblad tud.

KEVREDIGEZ BREIZ. — A c'halv ar Vretoned da Berroz-Güireg adalek an 31 a viz east betek ar 5 a wengole. Skrivanier ar c'heleier-man a lenno eno eur studiaden a-bouez war Ar Brezoneg er Skolioù.

BRO-FRANS. — Kannaded ha Senedourien o deus lavaret kenavo da Bariz evit daou viz hanter ha lezet gant Briand stur ar c'houarnamant. Karrons ar vro a ruilh, siouaz ! evel pa lavarfen war eur menez-tan hep ma tôlfe an dud nemeur a evez. Ne welan ket penôs e teuimp a-benn da baea hon dle, ha koulskoude den na zav da hopal : « Evez ! eman hor stal o vont da stalig ! » — An Europ a-bez a verv ; ar sperejou ar muia digor a lavar uhel ne zaleimp ket da gaout brezel adarre gant an Almagh. Ar pez a zo malheurus eo e seblant Bro-Zôz beza re alies a-du gant ar Voched, ar pez a ra d'ar re-man kemeret eun hardiziegezh divergont.

MERC'H HENA AN ILIZ O TIZREI DA ROM. — Betek an amzeriou diveza Bro-Frans he doa eur C'hannad e Rom evel en doa H. T. S. ar Pab e hini e Pariz... Ret eo bet d'eur fallagr dont da lakat divors el lêc'h ez oa unvaniez kaer. Pebeus berwelet !... Setu eta n'hon doa den e kêr-benn ar bed kristen da harpa hon gwirioù. Amzer a zo bet abaoue da welet pegen nozus ez oa eur seurt tra evidomp. A drugare Doue ! setu skoulmet adarre an daouarnioù ! Merc'h hena an Iliz he deus kemeret a-nevez hent Rom, hag evel-se, a-nebeudou, e vezo reizet eur bern traoù hag a yoa distres.

RUSI. — Gwalinier skrijus a zo deuet da ober reuz er Rusi, brevet, dispennet ha diwadet gant an dispac'h. Ar goueriaded n'o doa ket labouret gant aon ez aje frouez o foan da vaga an dispac'herien, ha setu n'eus mui tamm ed da ober bara na da hada... Mantrus eo !

... E vit' gwir n'edo ket pep tra evit ar gwella e Rusit an Impalaered, koulskoude doare al labourerien douar a wellae bemdez zoken d'ar poent-se, el lec'h bremañ dindan gouarnamant ar socialisted, n'eus mui evito nemet bosen, kolera, kernez ha maro heuzus!

SILEZI — Skrab a zo abalamour d'ar Silezi. Ar vro-ze a yoa gwechall d'ar Pologn. Paper ar Peoc'h sinet e Versailles a lavare e vije lezet gant tud ar Silezi pep frankiz da lavaret e pe du e felle d'ezo trei hiviziken. Eun darn, al loden a zo war-zu ar Pologn, a c'houlen beza Poloneed, hag ar re-all, beza Boched. Hogen, ar Voched a lavar uhel ne ziskrogint eus begad douar ebet. Bro-Zôz a zeblant sevel ganto, siouaz!...

PLUENZIR

Enor d'hor tiegeziou niverus!

E Tiegez Cochou, eus Ploneour-Lanvern ez eus 15 a vugale, 6 pôtr ha 9 blac'h beo o femzek hag holl er gêr gant o zud!

DIVINADENNOU

I. — RESPONTCHOÙ DIVINADENNOÙ MIZ EOST

I. — Houarn eur gazeg. — II. — Teir gar eun trebez. —
III. — Al lagad. — IV. — Eur jaden. — V. — Eskel eur vilin
avel.

II. — O DEUS GOUNEZET EVIT DIVINADENNOÙ MIZ GOUEZ

o deus bet 100 poent

Fr. Abeguil, Treflaouenan.
Yv. Balcon, Berven.
Yv. Bihan, Cleder.
Fr. Bihan, Cleder.
Yv. ar Bras, Gwiniwenter.
M. Yv. Cardinal, St-Nouga.
M. R. Falhun, Plouneour.
Edouard Floc'h, Plouvorn.
Olier kerbaul, Lanneuffret.
J. Kerherve, Sizun.
M. A. M. Rosnoen.
J. M. Salaün, an Trehou.
M. Salaün, Saint-Nouga.
M. A. Segalep, Gouesnou.
M. Sparfel, Lanhouarne.
M. Vaillant, Landunvez.

o deus bet 80 poent

J. Autret, Plouzeniel.
M. Balay, Quimerc'h.
Paul Balcon, Gwitevede.
M. A. Bleunven, Larret.
F. Cloarec, Gwikourvest.
Clet. J. Coz, Cleden.
J. Fagot, St-Thegonnec.
Louis Floc'h, Plomeur.
J. Y. ar Goff, St-Thegonnec.
J. Gourlaouen, Guipavas.
Ol. Gueguen, Plouescat.

Jacq. Herry, Saint-Nouga.
Fr. Jaouen, Landunvez.
Fr. Kerherve, Sizun.
Fr. Ladan, Trégarantec.
Marg. Laot, Plouider.
Mari Laurent, Gwipavas.
Potr. L. N., Logonna.
Felix Moal, Enez Vas.
Mad. Morel, Landunvez.
Ros. Morizier, Trégarantec.
René Mons, Treflaouenan.
J. L. Pennec, Saint-Ségat.
M. Pondaven, Plouzeniel.
Potr Gouezec, Maubeuge.
Joseph Le Roux, Kastel Pol.
Jos ha Jul de la Roche,
Gouesnou.
M. Rolland, St-Thegonnec.
Louisa Saout, Guiclan.
Pier Simon, St-Thonan.
J. Stéphan, Plouarzel.
H. Thomas, Plouguin.
J. Tanguy, St-Thegonnec.

o deus bet 60 poent

M. Yv. Corre, Plouescat.
Fsa Dare, Gwitalmeze.
Yv. Menez, Gwitalmeze.
Yv. ar Menn, Sizun.
Louisa r Menn, Sizun.
J. M. Quéau, Bodilis.

E miz Here e tigorimp eur c'honkour nevez war an divina-
dennou.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO-KELEIER A-BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TOLEN AR MIZ. — An Iliz ha Breiz-Izel e Kanvou ! —
XIe Gouel ar Bleun-Brug e Kastel-Paol, *F. M. Mazéas.*
— Œuvre des Vocations tardives. — Diaoul ar Yeuc'h,
Breiz-Nevet. — Réponse de M. de Valera à M. Lloyd
George. — Doue anavezet dre ar garantez. — Sent Breiz,
Gweltas. — Al labour-douar, *J. C.* — Per ar c'hi-du ha
braoigou an diaoul, *Pluënsir.* — N'eo ket mignoned
hebken, mes kerent, Mari de Butleir. — Divinadennou.
— Konkour ar c'hoefou.

An Iliz ha Breiz-Izel e Kanvou !

Hon arc'heskob karet, an Ao. Dubourg, a zo maro.
Skoet an 12, n'eo bet nemet eiz devez klavy. En oad ma
oa, 80 vloaz, n'en devoa ken, — daoust d'e nerz, — gal-
lout awalc'h da stourm ouz ar c'hlenved. An 12 a viz
gwengolo e oa bet c'hoaz, war e droad, en e iliz-veur.

Na pa rankje mervel, emezan, e oa red d'ezan en deiz-ze,
deiz he Ginivelez, renti enor d'e vamm, ar Werc'hez.

Na zavas ken diwar neuze...

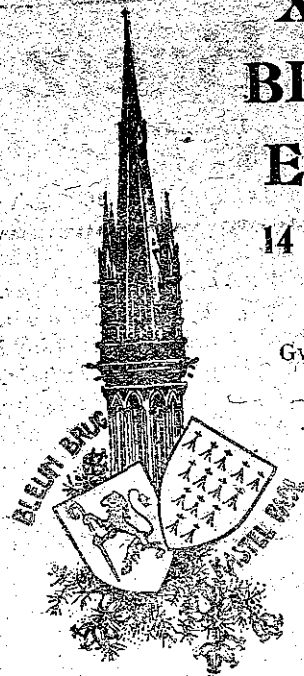
Eur c'hany bras e evit Breiz-Izel. Da vihana, pa oa bet
dibabet gant Doue etouez ar Vretoned ha savet eus eur
renk dister d'ar garg uhela en Iliz, laket da brins e Rom-
brema, e palez an Drinded, e tifenno gant an hevelep
galloud gwiriou e Vro c'hindik, he feiz hag he vez.

Ar Vretoned a lavaro war e vez, gant feiz ha gant gla-
c'har, ar beden gaer desket d'ezo gant o zud koz hag a
roio frealzidigez d'e ene a Vreizad :

Doue r'hen pardono !

XIe Gouel ar BLEUN-BRUG E Kastel-Paol 14 - 15 Wengolo 1921

Gwener, 16 a viz Gwengolo 1921.

Achu eo gouel kaër ar Bleun-Brug, e Kastel Paol : ha bre-ma m'eo achu e klevan an holl Gastelliz o lavaret : « Na kaëra Gouel ! An traou a zo eat mat-dreist en 'dro ! » — Hag ar re hel lavare d'in a respounte, heb her gout a

dra zur, d'an nebeut tud kizidik-ze a zo dies meurbed o spered ha ne gavont nemet abeg e kement tra a reer heb-d-o. Daoust d'ar re-ma ha d'o flipajou, hel lavaret a ran var eün : Ar *Bleun-Brug* en deuz bet goueliou kaër beteg-hen ; hini ebet euz ar goueliou-ze n'en deuz bet tostaet c'hoaz ouz an hini hon deuz renet deac'h hag en derc'hent. Ar c'hazetennoù pemdeziek, an « *Nouvelliste* » dreist ar re all, koulz hag an « *Dépêche* », o deuz lavaret bemdez penaoz e tremenas an traou e Kastel : ar « *C'hourrier* » hel lavaro d'e dro.

D'in-me eo roët al labour da ober evit lennerien hor « *Feiz ha Breiz* » ha gant ar brasa plijadur eo her gran. Renket oa peb tra evit ober eun digemer euz ar c'houeka da vignounded ar « *Bleun-Brug* » ha niverus bràs int deuet adalek ar penn kenta. Kals traou a vije da lavaret, ne c'hellin nemet ober eun diverra.

MERC'HER 14 A VIZ GWENGOLO. — Da 8-heur e Iliz Itron-Varia ar C'hreizker e oe lavaret an oferen evit ken-vreudeur ha mignounded ar « *Bleun-Brug* » eat da anaoun Araok an oferen ar « *Veni Creator* », a dregernaz dre an Iliz evit goulenn bennoz ha sklerijenna ar Spered Santel var labouriou an daou zervez roët da labourat evit Breiz. — Epad an oferen e klevjomp mouez hirvoudus an *De profundis*, al *Languentibus*, ar *Miseremini mei*, kanet gant koristed Kastel. Hag an aotrou Perrot, e herr gomzou (ha pegen c'houek ar c'homzou-ze a deue euz e galon) — a reas eur bedenn kalonek d'an Itron Varia evit goulenna he bennoz evit Breiz-Izel, rag pebeuz koll e vije evit an Iliz hag Bro C'hall, ma teufe, Doue 'ra viro ! — Breiz Izel da veza diskaret : hor mennoz-ni, eme an aotrou Perrot eo difenn Breiz en-he yez, en he gizioù santel, e pep tra a c'hell he diazeza ploum e renk ar gwella poblou a zo bet biskoaz. Hag ar bedenn a zav birvidik euz hor c'halonou pa lavaremp « *Hon Tad a zo en Nenv* » ha « *Ni ho Salud, Mari* ». — Arabad ankounac'haat ar re a zo eat da anaoun hag an Aotr. Perrot, goude beza lennet roll ar re-ze a lavar evito an « *De Profundis* ».

Da 9 eur ec'h en em vodomp er « *C'helc'h katolik* » evit staga gant al labour. An Aotr. chaloni *Le Roy*, a zo ken douget evit Breiz, a zigorr al labour dre ar bedenn, evel ma tere d'eul labour *katolik* dreist pep tra. Ha neuze an Aotr. *Uguen* a ra ar brezegen, genta : ia, eur gwir brezegenn, e brezoneg iac'h ha pa glevas an daouarn o strakal, ar prezeger a c'hellas kredi oa eat var eün ha doue e gomzou e spered ha beteg kalon ar re her selaoue.

Varlene, eme an Aotr. *Uguen*, oa bet tamallet d'in beza komzet e galleg : en dro-ma e prezegin e brezouneg : ha diwar ar *feiz* e Breiz-Izel eo e komzin. — Me garfe gellout rei penn da benn ar brezegen-ze : da vihana, va list, lennerien ker, da skriva evidoc'h ar c'henteliou a roas d'eomp hor c'henvroad. *Feiz* ha *Breiz* ! daou c'her skoulmet ken mat ma ne c'heller ket o dispartia : red eo difenn ar *feiz*, red eo ive difenn ar *yez*. An estren a c'hell meuli Breiz-Izel evel eur vro gaër dreist, gant he gouriz mor glaz, gant he fardoniou brudet, hag he gwiskamanchou ken koant e pep giz : an dud-ze ne welont nemet an dianveaz, ne ana-vezont ket kalon ar Breizad, a zo an eienen nerzus a ra

dezan pedi ha ren eur vuez kristen hag an Aotr. Uguen a ziskouez penaoz Breiziz hed a hed ar c'hantvejou o deuz dalc'het mat d'ar feiz beteg ma teuas lezennou trubard J. Ferry er bloaz 1880, da gas Doue er meaz euz ar skolioù. Beteg eno an traou a ioa mat meurbed en holl barrezioù : er skolioù e veze desket ar c'hatekiz, an istor zantel, e veze lavaret ar pedennou. Pebeuz taolenn gaer a ra deomp ar prezeger euz buez eun tiegez kristen var ar meaz en amzer-ze ! Ganet e Leon, an Aotr. Uguen a gomz euz kement en deuz gwelet e Leon, mes e gomzou a zo ken gwir all evit Kerne ha Treger. *Da Zul* : Oferen bepred ha gousperou : tud an oferen-vintin a bede er gear. — *Da bemdez* : savet abred-mat tud an ti a lavare a unan ar pedennou, ha ne grogent morse en o labourioù heb ober sin ar groaz : goude al labour ne ankounac'haent ket an Aotr. Doue, ha p'o deze gounezet eur park benag dalc'h mat e veant sin ar groaz var an douar evit tenna bennoz Doue var an east. — D'ar pardaéz dreist holl oa laouen gwelet tud an tiegez bodet en ti, ha pa deue an tad, pe ar yam, da ziskouez oa poent tevel, e veze lennet *buez ar Zent* : eun dra talvoudus meurbed evit an holl, eme an Aotr. Uguen, p'eo gwir e buez ar Zent-ze a bep oad, a bep renk, a bep stad, ken goazed ha merc'hed, pep unan a gav eur gwir vagadurez d'e spered ha d'e galon. Kent-se e flier kaout anaoudegez vat d'ar visionerien, d'ar veleien o deuz skignet ha kendalc'het ar c'hiz santel ze er parrezioù ; d'ar re o deuz poanet da skriva buez ar Zent. E buez ar Zent » skrivet gant an Aotr. Perrot e kaver 50 Buez Sent a Vreiz : eul lodenn vat eo, ha red eo trugarekât an Aotr. Perrot da veza aozet al labour-ze. — Goude ma veze lennet Buez ar Zent, tud an tiegez a lavare ar pedennou diouz an noz ha pep unan a iea d'e wele, e gorf skuizet gant al labour, mes e spered hag e galon iac'h ha laouen.

En eur achui e brezegen an Aotr. Uguen a c'houlenn, hag holl e c'houlennomp gantan ma vo dalc'het mat ar gizioù santel-ze en hor Breiz-Izel. — Ouspenn, ar veleien hag ar visionerien a dilefe kendalc'her da brezek ma vo lennet bemdez « *buez ar Zent* » en holl diegeziou kristen ; — d'an trede, e pep parrez e dilefe eun ti e vezo kavet ennan da breña « *Buez ar Zent* » ; d'ar pevare, red a vefe rei « *Buez ar Zent* » evel leor a briz, zoken er skolaioù

hag er skolioù kristen. Ha p'eo gwir, siouaz ! kalz ouz hor c'henvroiz, a rank brema divroada evit mont d'ar c'hreiz-deiz euz Bro-C'hall, e c'houlennomp ma kendalc'hint ar re-ze da lenn Buez ar Zent : ne c'hellint ket kaout gwelloc'h benvek evit diazeza o eürusted ken evit ar vuez-ma ken evit ar vuez all.

Brema pep unan ac'hanomp a c'hell lavaret petra zont euz ar brezegen great gant an Aotr. Uguen. A dra zur, den ebet ne gave an distera abeg. An Aotr. Le Roy a gomzas deomp eus mennoziou-kals paotred iaouank a ioa bet disul diveza (11 euz ar miz) e bodadeg Lambader. Ar baotred iaouank-ze a bromettas start labourat a zevri evit ma choumo ar c'hiz da lenn « *Buez ar Zent* », hag evit kas seul easoc'h o mennoz da benn, int a gendalc'ho d'he lenn e unan en o zi. Eun druez eo bet klevet unan o lavaret deomp : « Var ar meaz en hor parrezioù-ni — (e goueled « Leon) — ar baotred iaouank a zo korc'h enno pa lavaront gant eur mousc'hoarz dismegansus : me ! n'ouzoun « ket lenn brezouneg ! » Hag an dra-ze a zo re wir !

Re wir eo ive ez euz kals skolioù kristen ha ne zesker ket enno lenn e brezouneg d'ar vugale, ha neuze petra welomp ? Traou iskis henvel ouz ar re am euz bet tro ken alies da welet en deverioù katekis, hervez m'hen diskouezin er miz a zeu. — Ar vistri-skol hag ar vestrezed a dilefe, int da genta, deski an dra-ze.

Evit kloza ar pennad kenta euz ar studiadeg, an Aotr. Perrot a gemenn deomp eme o vont da eil-voulla e leor « *Buez ar Zent* ». Ar re a gavje e viche mat chench eun dra benag a c'hell skriva o mennoziou dezan : digemeret mat e vo o alioù ha diouz ma vo gellet, e vezo sentet outo.

Goude beza klevet an Aotrou Dujardin diwar benn « *Emgleo Sant Iltut* », evit moulla, e brezouneg, al leorioù a zell ouz Breiz-Izel, an Aotr. Xavier Belbeoc'h, euz a Landerne, a zeu da ziskouez deomp *pegen bras ezom o deuz an dud iaouank d'en em voda*, e *kelc'hou studi*, evit deski gwelloc'h o relijion, abalamour dezo da veza goestoc'h d'he difenn. Hirio, eme ar prezeger, ne c'heller mui choum da yaroc'hata, da zellet ha da vantri. Ar Vretouned n'en em anavezont ket awalc'h an eil egile, re e choumont en o fart o unan : ezom o deuz eta da vont d'ar skol gant sent Breiz. Relijion ar Vretouned a zo henvel ouz eun ten-

zor, mes kuzet ; ne zoug ket ar frouez a c'helle dougen. Pa
 ta euz e vro, evit servic'ha var zouar pe var vor, evit beva
 en eur vro all laosk ar feiz enni, ar Breizad a vez lezirek
 da yret e zeveriou a gristen : na ped gweach, eme an
 Aotrou Belbeoc'h, an aomonerien ken epad ar brezel, ken
 abaoue el leac'hiou ma 'z euz soudarded a dianveas bro na
 ped gweach an aotronez-se n'o deus ket en em glemmet
 euz leziregez Breizis ?

Ar vuez hizio evit Breizis n'eo mui evel gwechall ; kals
 traou neves a zo bet savet ha red eo da Vreizis o anaout :
 rak Breiz ne dlefe ket choum varlerc'h ar boblou all. Eun
 dra a zo da ober, sevel kelc'hou studi » evit ar iaouankiz :
 eno ar haotred iaouank a zesko gwelloc'h an traou n'o
 deuz ket gallet deski er skol, pe en iliz ; eno ive e teskint
 ar c'hoariou a rei vad d'o izili e pep doare hag o stago
 muioc'h ouz o farrez ; ne vint ket ken douget neuze da
 redek ama a-hont evit gwelet a bep seurt c'hoariou, a bep
 seurt redadegou n'int peurliesia evit an dud iaouank nemet
 eun abeg d'en em rei d'ar gwasia dizurziou.

An Aotr. *Le Roy* a drugareka neuze ar prezeger : digas
 a ra da zonj euz ar pez a zo bet renket e Lambader. Daou
 dra a zo da ober : 1A) deski istor Breiz, ar giziou koz, istor
 pardonioù ar vro, ar parrezioù tro var dro : paotred
 iaouank Montroulez o deuz mennoz, deiz eur pardon benag,
 mont assamblez d'ar gousperou, d'ar brosesion ha kana
 kantikou ar pardon ; — 2L) en em bourchas da gaout ar
 « Brevet relijion », n'eo ket e galleg, mes e brezouneq : an
 Aotrou 'n Eskob en deuz kavet an dra-ze mat-dreist.

Lois an Dissès, eur C'hastellad anavazet mat gant ar
 goueriaded, a zav brema hag a c'houlenn ma vo digemeret
 ar re gosoc'h er c'helc'hou-studi-ze : rak an dud eat eun
 tam var an oad o deuz muioc'h a skiant-prena hag a roio
 eun taol-skoaz mat d'ar iaouankiz evit gounid seul easoc'h
 ar bohl a bez var ar meaziou.

Hag er c'helc'hou-studi-ze ne vo komzet nemet e brezou-
 neg, rag eme *Lois*, eur vez eo evit eur Breizad euz Breiz-
 Izel dianaout ar brezouneq. Petra zonjfec'h, emezan, euz
 eur Zaoc'ha ne ouife ket ar saozneg ?

Evit achui labour ar vintinvez an Aotr. Diberder a gomz
 deomp euz ar barz J. P. Calloc'h, euz eskopti Gwened,
 maro er brezel, brasa barz an amzer-ma a dra-zur, eur

gwir Vreizad hag eur c'hristen euz an dibab. Hag o klevet
 e pe gomzou an Aotrou Diberder a rea meuleudi ar barz
 « Bleimor », e sonjen pegen kaer eo ha pegen c'houek etre
 mignoned ar garantez ne c'hell beza diskaret gant netra,
 ha pa ve gant ar maro e unan.

Tost oa d'ar c'hreizdeiz : red oa sonjal mont da breja,
 evit kaout eun tam-nerz neves, evit ar pardaëz.

EIL LODENN. — Da ziv heur goude kreizdeiz emeomp
 bodet adarre e sal vras ar « c'helc'h katolik » : gor a zo
 en anzer, n'euz forz, red eo kas da benn al labour.

An Aotr. *Moal* (Dir-na-dor), a zeu da lavaret deomp eur
 ger diwar benn stad hor c'hannad miziek *Feiz ha Breiz* :
 mont a ra var araok dalc'h mat ; gwelloc'h e iafe an traou
 ma vije muioc'h a dud o skriva ennan. N'eo ket awalc'h
 lenn *Feiz ha Breiz* evit an unan, red eo c'hoaz hen skigna
 en dro deomp, k'ask kourmanantchou neves. Arabad eo
 lenn *Feiz ha Breiz* gant an ioul da bismigat dalc'hmat
 anezan : eas meurbed eo kaout abeg en eul labour, gwel-
 loc'h eo, hag a gals, rei an dorn d'ar re a ra al labour-ze :
 daoust ha kendelc'her a reot kals ac'hanoc'h d'ober
 skouarn-vouzar ? Evit Doue ha Breiz, taolit pell diouzoc'h
 ho samm leziregez ha krogit en ho pluen, an nor a zo
 digor-bras d'ho tigemeret.

An Aotrou *Ernauld*, a zo brudet bras evit e vouiziegez
 diwar benn ar Brezouneq, a zeu goude an Aotr. *Moal*, da
 lavaret deomp penaoz e tlefe ar Brezouneq beza desket en
 holl skolioù evel ar yezou all. Diskouez a ra deomp petra
 'zo great beteg-hen, hag al labour a joum c'hoas da ober.
 Red eo, araok pep tra, ma vo great evit ar Brezouneq ar
 pez a zo bet great evit ar « Provanseg » a zo yez tud ar
 c'hreizdeiz euz Bro-C'hall hag a vez desket e skolaioù Mar-
 seille hag Aix.

Diwar benn an dra-ze, an Aotr. *Dujardin* a lenn deomp
 eul lizer skrivet gant an Aotr. *Quilgars*, euz Roazon, hag
 a lavar ec'h harpo gwella ma c'hello kement tra a vo great
 evit rei d'ar Brezoneq ar plas a zere dezan. Conseil ti-kear
 Kastel, hini Lesneven, conseil departamant ar Morbihan,
 o deuz goulennet ar pez a c'houlenn an Aotr. *Ernauld*, an
 Aotr. *Quilgars*, hag a c'houlenn a bell zo an Aotr. *marquis*
de Lestourbeillon a zo bet kannad ar Morbihan e Paris.

Eun « dépêche » a zo bet kaset raktal da Gemper d'ar

C'ho-seil jeneral, ha fizianz hon deuz e vo selaeuet mennoziou ar Vretonned o deuz gwir da veza selaeuet p'eo gwir int bet ker brokus euz o goad evit difenn Bro-C'hall epad ar brezel-bras. Setu ama petra lavare an « dépêche »-se : « Congrès Bleun-Brug réuni à Saint-Pol-de-Léon ce jour prie le Conseil général d'adopter le vœu que la langue bretonne possédant une littérature s'enrichissant chaque jour, parlée par plus d'un million de personnes, soit placée sur pied d'égalité avec la langue provençale et soit admise comme seconde langue aux épreuves du baccalauréat et enseignée dans les lycées où elle sera réclamée. »

Goude ze an holl a gavas mat e vije ive kaset d'an Aotr. 'N Eskob eun « dépêche » all evit hen trugarekât euz e vadelez e kenver hon yez ha kement-ma a oe kemennet d'Hon Aotrou 'n Eskob : « Congrès Bleun Brug réuni Saint-Pol-de-Léon adresse à Votre Grandeur hommage reconnaissance pour bienveillance et vous assure filiale soumission ». — An Aotrou 'n Eskob a blijas dezan respount hag antronoz an Aotr. Dujardin a lenne deomp kemmaadurez hon Eskob a roe e vennoz d'ar re holl o doa bet perz e labouriou ar Bleun-Brug. « Très touché sentiments exprimés, je bénis président et membres du congrès ». *Adolphe, évêque Quimper*. Setu respount vadelezes an Ao. 'n Eskob.

Achu oa an dervez studi : digoret dre ar bedenn al labour a oe klozet dre ar bedenn lavaret gant an Aotr. Chaloni Le Roy.

Araok komz deoc'h euz ar pezh a dremenaz goude koan e lakan ama hanoioù lod euz ar re a deuas beteg ennomp an deiz-ze. Ouspenn ar re am euz hanwet diaraok e ran-kan henvel :

An Aotrou Buleon, persoun Iliz-Veur Gwened hag e vreur persoun Sant Yan Brevelay ;

An Aotrou Abgrall, dean chalonied Kemper ;

An Aotrou Treussier, persoun Kastel-Paol a dileomp trugarekât a greiz kalon euz e vadelez evidomp ;

An Aotr. Chaloni Messager, rener Kloerdi Kemper.

An Ao. Derrien, persoun Gwitalmeze ;

An Ao. Gall, persoun Taule ;

An Ao. Talabardon, persoun Plougerne ;

An Aotrou Joannio, persoun Benac'h (Belle-Isle) (Eskopti St Briek).

An Aotrou Goasdoué persoun Loguivy-Plougras (Sant Briek).

An Ao. Duédal, kure e Plaeraneck (St Briek).

An Aotrou Gueguen, euz kloerdi bras Kemper hag eun niver bras a bersouned, a veleien, a gloareged euz an tri eskopti.

An Aotrou Marquis de Lestourbeillon a zo e penn Unvaniezh broaduz Breiz (e galleg Union régionaliste bretonne) ;

An Ao. Corentin an Nours, rener ar C'hourrier ;

An Ao. Even, noter e Landreger ;

An Ao. Ollivier, eus Landerne.

An Aotrou hag an Itron Diberder ; an Aotrou d'Herbais ha kalz aotrounez all deuet da ziskouez o ioul vat da labourat evit Breiz.

Re all o dije karet dont davedomp : miret int bet da veza ganeomp ha skrivet o deuz deomp : evel an Aotr. Cardinal, an Aotr. Vallée, Dottin, Le Roux, Delisse, Coroller, Boscher ; Guillerm, de Guébriant, Quilgars, ha re all c'hoaz.

TRÉDE LODENN. — Da 8 heur goude koan, oamp galvet da welet taolennou skedus, sklerijennet dreist, hag an Aotr. Chaloni Abgrall eo a zisplegas deomp an taolennouze : ilizou, chapelioù, tourioù, kroazioù, feunteunioù, arrebeuri an aoterioù, skeudennou, bannieloù, archedou d'ar relegeier ; an traou-ze holl a dremenaz dirag hon daoulagad hag a ziskouezas deomp pinvidigez hor bro a zo goloet holl a denzorioù a briz-bras ha n'int ket anavezet awalc'h gant Breiziz. An Aotr. Abgrall a roas deomp da entent pegement e dileomp beza lorc'hus eus kement a draou kaer savet gant hon tadou koz.

Dioc'htu e oe c'hoariet : « Salaün ar Foll ». Hag euz ar pezh c'hoari-ze e komzin diwarlerc'h.

EIL DERVEZ. — 15 A VIZ GWENGOLO

KENTA LODEN. Deuet eo an deiz bras a die boda niverus mignoned ar Brezouneg, mignoned ar « Bleun Brug ». Kompagnunez hentchou-houarn an Departamant he devoa roet eun trêñ ouspenn ar re all hag a ziblase euz

a Lesneven tostik goude 6 heur ; e Kastell e llec digouezout vandro 8 heur ; kent a-ze an holl a vije abred awalch evit gellout klevet an oferen lavaret en Iliz-Veur da 9 heur gant an Aotr. Joanno persoun Benach. Eun dudl oa gwelet ar bobl-tud a ioa en Iliz neuze : anat oa evit an holl, ar gouel a ioa e gwirionez gouel *Feiz ha Breiz*, rag al labour a glask ober hag a ra ar « Bleun-Brug » a zo dreist pep tra, eul labour katolik, n'hen nkounac'haomp morse, eno ema ar c'hemm etrezomp hag an emgleoiou-all savet e Breiz.

Koristed Kastell a ganas da genta : « Kantik ar Baradoz » a zavas flour meurbed beteg holz an Iliz : kaer e voe da glevet. D'an Aviel, an Aotrou Goasdoue, persoun Loguivy-Plougras, chaloni a Roazon, a bignas er Gador d'ober deomp eur brezegen. Fizianz vras hon deuz e plijo gant ar prezeger dispar m'eo an Aotrou Goasdoue rei deomp e brezegen da voulla evit lennerien Feiz ha Breiz. Evidoun-me ne c'hellan nemet rei eur skeuden zister euz an traou c'houek a lavaras deomp. — Breiz-Izel, eme ar prezeger, a zo meulet evit he yez koz, he giziou koz ha kristen hag ar feiz hebken eo he deuz great Breiz evel ema. Petra ra nerz ar Breizad var an douar-ma ? Harpet eo var tri mean diazezet mat : ar *mean-aoter*, ar *mean-aled* hag ar *mean-bez*. Hag an Aotrou Goasdoue a ziskouez deomp ar Breizad o pedi en Iliz, dreist holl da zul epad an oferen : en Iliz ema ar *mean-aoter* e tisken var nan bemdez Mab an Holl C'halloudek a zeu da veza magadurez an den hag e zilvidigez. — Euz an Iliz ar Breizad a zistro d'ar gear, hag eno ema ar *mean-aled* : pebeuz meuleudi d'udius a glevjomp neuze euz an tiegez kristen e kaver ennan dreinded ar garantez : karantez ar priejou an eil e kenver egile, karantez an tad hag ar vam e kenver o bugale, karantez ar c'hrouadur evit e dud ! — Ar Breizad a oar ervat n'eo nemet eun tremeniad var an douar ; gouzout a ra ne bado ket atao an disparti lakeat gant ar maro etrezan hag ar re a garie var an douar : hag abalamour da ze ar Breizad a zo aketus da vont d'ar vered da zaoulina var ar *mean-bez*. Dalc'homp mat hepred d'an tri mean-ze ha Breiz a vevo. Hag e teufe, Doue 'ra viro, ar feiz da dec'het euz ar broiou kristen beteg hen,

ret a greiz kalon : « Kentoc'h mervel eget bezan treitour ! » Ha var ar ger-ze an Aotrou Goasdoue a achuas e brezegen.

Goude ar Gorreou, kanerezed Kerber, demdost da Vrest, a ganas eur c'hantik latin en enor d'ar Zakramant, hag ennoun va unan e sonjen : bremaik unan benag en devezo beac'h evit gounid var ganerezed Kerber.

Rag dioc'htu goude an oferen, dindan ar c'hoc'hi, e tigo re Konkour ar ganerien pe a strolladou, pe en o fart o unan.

N'eo ket va mennoz displega tam ha tam penaoz e tremenas an traou evit ar c'honkouriou-ze : an niver bras a dud a ioa ouz o zelaou ; an daouarn o strakal ken alies gweach a ziskouezas d'an holl ganerien pegement e plijas o labour deomp holl, koulz ha d'ar varnerien karget da rei da bep strollad ha da bep kaner diouz m'o doa gounezet : eur blijadur dreist hon deuz bet o selaou *kanerien Sant Vaze, Kemper* : ar re-ma gwisket holl e « glazik » a ioa koant meurbed da welet ; — *Kanerezed Kerber, Pôtréd Gwitevede*, a reas da gear Kastel tregerni gant trouz o zabolino ha mouez skiltrus o zroumpilhou ; — *Kanerien ha kanerezed Rekouvrans-Brest ; kanerien ha kanerezed Kastel* ; hag an holl ganerien a deuas a unanou da gana eur werz benag. — Epad ma tremene an traou-ze er c'hoc'hi, konkour ar *brezegerien* a ioa renet er « c'helc'h katolik ». Ar c'honkouriou a ioa achu vandro kreizdeiz.

EIL LODEN. — Kerkent hag 1 heur hanter an dud a zired da welet ar peziou-c'hoari ha kanaouennou ! Peadra d'ober plijadur d'ar re gizidika. N'am boa biskoaz gwelet kement a dud er c'hoc'hi e Kastel, vandro eun 3000 den a ioa da 2 heur pa zigoras ar c'hoariadeg.

Tri bez c'hoari a zo bet roët : *Salaün ar Foll*, pez-c'hoari aozet gant an Aotr. Bayon, euz Eskopti Gwened ; — « *Paotr e Vragou-berr* », ha *Kolas Medisin*, daou bez fentus, savet o daou gant an Aotrou Moal. (Dir-na-Dor.). Eur ger hebken diwar benn an tri bez c'hoari-ze. — N'am euz ezom ebet d'ober meuleudi c'hoarierien ar Bleun-Brug a oar ren kenkoulz Yv. Dantec ; anavezet mat int a bell zo e Goueled hag e Gorre-Leon hag eur blijadur eo bep tro o c'hlevet hag o gwelet : meuli a dleomp evelato dreist ar re all, an hini a reas Salaün ar Foll, an hini a reas ar

belleg, mare hadourien foar Lesnevén ; n'arkounac hamp ket ken nebeut an difinezl a reus ar Werc'hez Vari : ar wirionez a livirin, netra ne oe koantoc'h er pez-c'hoari kenta : hag ar daelou a berhezennas e daoulagad meur a hini.

Paotr e vrâgou berr a zeskas deomp n'eo ket mat beza re aheurtet en hén mennoziou ; an holl a zirollas da c'hoarzin evit ar pez-c'hoari-ze kouiz hag evit *Kotas medisin*. Etre an arvestou hag ar peziou-c'hoari hon deuz bet an eurvât da glevet ar ganerien a roas deomp ar gwerziou hag ar soniôu kaëra desket ganto. Meneg a rin goulskoude euz a J. M. Dantec euz a Sant Nougâ, eur paotrik bihan 7 vloas, a deuas da lavaret deomp « Yann ar Paotri-mat » ; setu eur paotr a zo e gont emman hag a vezo eur c'hoariar dispar divezatoc'h...

An Aotr. Dujardin a lenne deomp kemennadurez an Aotrou 'n Eskob ; lavaret a ra deomp ez euz savet eur priz a 500 lur evit ar gwella pez-c'hoari a vo skrivet a-benn ar bloaz a-zeu : ha d'al labour, paotred ! Goudeze e lenn deomp roll ar priziou : setu i ama diwarlerc'h, evel m'eo bet moulet er c'hazetennou :

I. *Concours de Prose*

1er prix, 25 fr., Henri Kerbaul, de Lanneuffret ; 2e, 15 fr., Francis Herrou, de Bodilis ; 3e, 10 fr., Louis Pape, de Saint-Thégonnec.

II. *Poésie*

1er prix, 25 fr., Jean Charles, de Plougar ; 2e, 15 fr., Jacques Kerrien, de Saint-Thégonnec ; 3e, 10 fr., Jean Autret, de Ploudaniel.

III. *Hygiène*

1er prix, Francis Kerrien, de Saint-Thégonnec ; 2e, Marie Herrou, de Bodilis ; 3e, Bazile Morizur, de Ploudaniel ; 4e Marguerite Guéguen, de Sizun.

IV. *Concours de coiffes bretonnes du « Feiz ha Breiz »*

1er prix, 200 fr., Gabriel Abiven, de Plouguerneau ; 2e, 100 fr., Marie-Yvonne Guyader, de Saint-Thégonnec ; 3e, Francine Pouliguen, de Saint-Thégonnec ; 4e, Angèle Ker-goat, de Sizun ; 5e, Joseph Robin, de Saint-Thégonnec ; 6e Lucie Mazurier, de Plounéour-Ménez ; 7e, Guillaume

Guéguen, de Châteaufort-du-Faou ; 8e, Jeanne Grenn, de Guipavas.

V. *Concours de Propagande pour « Feiz ha Breiz »*

1er prix, F. Moal, propriétaire, de l'île de Batz ; 2e, Raguénès, de Milizac, élève à Pont-Croix.

VI. *Instruction Religieuse*

Sera publié dans « Feiz ha Breiz » de novembre.

VII. *Déclamation*

Prix, 20 fr., Joseph Kerrien, de Mespaul.

VIII. *Eloquence*

1er prix, 100 fr., Jacques Kerrien, de Saint-Thégonnec ; 2e, 80 fr., Appéré, de Plouguerneau ; 3e, ex-æquo, 80 fr., Athanase Pronost, de Gouven ; 4e, 60 fr., Jean Charles, de Plougar ; accessits, 15 fr., Botéraou, de Gouézec ; 15 fr., Biannik, de Guissény.

IX. *Solistes*

Sopranos : 1er prix, Mlle Colliot, de Saint-Pierre-Quilbignon ; 2e, Mévellec, de Saint-Corentin, de Quimper ; 3e, Barré, de Saint-Mathieu, de Quimper.

Altos : 1er prix, Alain Morin, de Saint-Pierre-Quilbignon ; 2e, Francis Mao, de Saint-Corentin.

Ténors : 1er prix, Paugam, de Saint-Pol-de-Léon.

Barytons : 1er prix, Nicolas Le Gall, de Recouvrance.

Basses : 1er prix, Ollivier Lozac'h de Saint-Mathieu, de Morlaix.

X. *Chorales*

A 4 voix : 1er prix, Saint-Pierre-Quilbignon (avec félicitations du jury au directeur de la Chorale) ; 2e, Saint-Pol-de-Léon.

A 3 voix : 1er prix, Recouvrance (avec félicitations du jury).

A 2 voix : 1er prix, Saint-Mathieu, de Quimper ; 2e, Saint-Pierre-Quilbignon ; 3e, Plouzévédé.

« Bleun-Brug » a zo anavezet zoken en tu all d'ar mor, rag e doug ar c'hoariadeg e welis eun Aotrou o skriva dalc'h-mat. Piou oa hennez ? Anat oa e oa eun divroad :

ia, eun aotrou deuet euz skol-veur Chicago, en Amerik, da ober eun enklask en hor Bro diwar benn buez ar Brezouneg.

War goulenn an Aotr. Dujardin an holl a zavas ha « Bro Goz ma Zadou » a oe kanet gant an holl.

Neuze Lois an Dissès a bedas ac hanomp da vont d'an Iliz-Veur da drugarekat an Aotrou Doue. Ha sentus eun niver bras a dud a en em vodas evit reseo bennoz ar Zaramant meulet ra vezo !

Achu oa XI^{te} Gouel ar Bleun-Brug : tremenet mat oa bet an traou : meulet ra vo hor Zalver !

Ha d'ar re-holl, renerien, prezezerien, barnerien, c'hoarierien, marc'hadourien ha marc'hadourezed, mignouned a bep renk, a bep stad, a bep oad, o deuz lakeat o foan evit ma vije kaer ar Gouel-ma, a greiz kalon e lavanomp : **BENNOZ DOUE ! HA KENAVO AR BLOAZ A ZEU !** »

F. M. MAZEAS

Œuvre de Vocations Tardives

On trouve toujours dans nos paroisses chrétiennes de grands jeunes gens de 20 à 30 ans, qui regrettent de n'avoir pas étudié pour devenir prêtres. Que MM. les Curés les rassurent et leur disent qu'il y a toujours moyen de le faire, quoique tardivement, du moment qu'ils ont, par ailleurs les qualités requises.

M. l'abbé Garnier, le frère du missionnaire apostolique qui est mort l'année dernière, dirige toujours à Montmagny, près de Paris, une œuvre qui, depuis vingt ans, a donné beaucoup de prêtres à l'Eglise. Cette œuvre laisse la plus grande liberté aux élèves qui y reçoivent l'instruction : ils peuvent revenir dans leur diocèse d'origine, aller dans les Congrégations religieuses ou dans les missions, ou encore être admis dans d'autres diocèses où les vocations ecclésiastiques sont plus rares.

Il faut s'adresser à M. l'abbé Garnier, au plus tôt : la rentrée aura lieu le 4 Octobre.

Diaoul ar Yeuc'h

En deiz-ze gant Sant Breiz oa gouel er Baradoz ;
 Dirak dor an Drinded edont holl o c'hortoz
 Beza digemeret gant an Tad Eternel
 Evit kinnig d'ezan o mennoziou santel ;
 Rak, war a leverer, Doue gwêch an amzer,
 Da Zent an holl broïou a oar rei digemer.
 Pep hini dioc'h e renk a dremen dirazan
 Hag a bed vit ar Bobl a zo fiziet ennan.
 Sant Ronan, Sant Alar, Sant Herve, ar Zant Dall,
 Sant Herbot, Sant Maudet ha meur a hini-all,
 A c'hortoze o zro, renket etal an nor.
 Pell e rankjont gedal abarz ma oe digor ;
 Sant Ronan, euz Lokorn, oe galvet da genta,
 Sant Maudet, euz ar Yeuc'h, a oa da ziveza.
 Evelhen e komzaz : « Va Doue, emezan,
 « Va zelaouet ho peus ato bete vremen.
 « Ouzoc'h c'hoaz e teuan da ober eur goulenn,
 « Hag esperans am beus e klefot va fedenn.
 « Eun iliz zo er Yeuc'h eus ar c'hoanta veler,
 « E kostez ar c'huz-heol euz eskopti Kemper.
 « Azaleg Ploare beteg Stank an Odet,
 « N'eus ket eun iliz-all 'vel hini Sant Maudet ;
 « Mez an tour zo digloc'h, rak, siouaz ! ne c'heller
 « Rei an hano a gloc'h d'eur c'hoz tam ourouller,
 « Henvel, pa vez e brall, ouz inkin eur vam-goz
 « A zo e korn an toul o nezat diouz an noz.
 « Ker bihan e neb lec'h ne 'z eus ket eur c'hloc'h-all,
 « Eur c'hrouadur tri bloaz e lakefe e brall.
 « An dremenidi c'hoarz, penôs ne rafent ket !
 « P'her c'hlevont o c'hervel an dud d'an offren-bred.
 « Poent eo, me lavar d'eo'h, poent eo, Aotrou Doue,
 « E tour iliz ar Yeuc'h kaout eur c'hloc'h a zoare,
 « Pe dizale veloc'h ar feiz o vont da goll.
 « Hag an dud er barrez o veva en o roll ».
 — Pa oe gant Sant Maudet echu e brezegen,
 Doue diwar e dron a respount evelhen :
 « Maudet, va zervicher, ho koulenn ho pezo,
 « Ar Yeuc'h en do eur c'hloc'h ar brasa vo er vro,
 « E vouez a dregerno a-dreuz al lanveier,
 « Hag an dud hen hanvo roue an holl gleier.

xxx

Eur pardaevet miz du, eur c'har a wigoure
 Hag a glaske sevel forgen Menez Are ;

Stag ouz ar c'har e oa dek marc'h ha dek ejen,
 Gbleet holl a bouit' ha gieb gant ar c'houezen.
 Ha kement e skrabent ma krene an douar.
 Rak an hent a zo rust ha pounner oa ar c'har.
 Ouz o bleina edo eun den a renk huel,
 Eun dijentil dispar, brudet e Breiz-Izel,
 Hanvet Herve ar Yeuc'h, pinvidik a leve
 Unan eus ar c'henta a veve d'ar poent-ze,
 Gantan ar gwella kar a oa en e gardi,
 Hag ar gwella kezeg oa en e varchosi.
 Foug barz a oa ennan rak ma touge d'ar ger
 Kloc'h nevez Sant Maudet eus a di an teuzer,
 Ker bras a oa ar c'hloc'h ha kement a boueze
 Ma droc'hlias ar c'har e lagen Iun-Elle.
 Kaer en doa an aotrou flemma gant e douchen,
 Ar c'har jome'er prat ha ne loc'he taken.
 Gret en devoa e zoni, pa n'helle mont larkoc'h,
 Da zilezel e gar ha da zistrei hep kloc'h,
 Pa velas dirazan eun den hir e varo,
 Start var e zivesker vel eur pengoz dero :
 « Aotrou, deut oun d'ho kaout, eme an estranjour,
 « Evit rei an dorn d'oc'h mar reketit sikour ;
 « Hep kar hag hep kezeg, euz Iun Elle d'ar ger,
 « Me a zougo ho kloc'h ; gouzout ran eo pounner,
 « Mez n'eo ket ouспен d'in ; va galloud a zo braz,
 « Ha kalz pounneroc'h samm zo bet var va diousokaz ;
 « En distro diganeoc'h ne c'houlennan hebken
 « Nemed en hoc'h iliz kaout eun deiz va skeudn ! »
 — Herve jomaz mantret o klevet kement-all ;
 War an aotrou barvek e kave doare fall,
 E zaoulagad ruz-tan a verve en e benn
 Hag a daöle luc'hed evel diou stereden ;
 E drem a oa spountus ha ledan e ziousokaz ;
 Morse war zouar Breiz ne velaz eur seurt goaz ;
 Mez war begou e dreid e touge evel kern :
 « An den-ma, emezan, rank dont eus an ifern ;
 « Anat eo diouz e drem eo eun den divadez ;
 « Breür eo da Lusifer pe e genderv-gompez.
 — Herve n'en doa morse krenet araok e skeud,
 Goulskoudé en deiz-ze oa warnan liou ar bleud,
 Evel eur bern deliou e krene gant ar spout,
 Ha ne ouie ket kaer e pe doare respout ;
 Ne vije ket chomet da varc'hata pelloc'h,
 Anez m'en devoa acun fiziout ennan e gloc'h.
 Tremen nec'het e oa o klask gouzout penos
 E c'heilje loc'h e gar abarz ma vije noz.
 E gloc'h ranke da gaout e doare pe zoare.
 Ha penos kaout skoazel e kreiz Menez Are,
 Lec'h ne glever nemed klemmou ar Re Varo
 Oc'h ober pinijen el lanneier garo,
 Ha paotred ar Zabat daou ha daou o tansal
 Hag o kana bep eil epad an noz tenval ?

« Greomp marc'had gant an diaoul a lavaras Herve.
 « P'eo gwir ne c'houlenn ket diganin va ene »
 — Gret e oe ar marc'had, Kerken an estranjour,
 Evel en eur c'hoari, a stagas d'al labour
 Setu gant eun taol skoaz distrohollet ar c'har
 A oa beteg an ael konfountet en douar.
 Eur zutaden warlerc'h setu war ar c'halet
 Kar an aotrou Herve, kezeg hag eienned.
 Goude-ze eus ar c'har e kemer ar c'hloc'h braz
 Hag evel eur bluen her samm war e ziousokaz.
 Neuze e tiskampas, kloc'h ar Yeuc'h var e gain,
 Ken a veled an tan o strinka euz ar vein.
 A fors da c'haloumpat dreuz an drez hag ar spenn,
 Eus ar vern d'ar menez, eus ar menez d'ar vern,
 Dreist ar c'hleuziou huel, dre an henhou louarn,
 An diaoul, abarz ar fin, a gollaz eun houarn.
 Red oe kaout hern nevez pe dilezel e zamm,
 Rak ne c'helle bale mui kement e oa kam.
 War e hent e kavaz kovel eun houarnet,
 N'ouzon ket hag hema a ouie e vicher,
 Me gredje er c'hountrol ne oa ket divorfil,
 Rak e droad kleiz d'an diaoul e houarnaz a-gil.
 En hent doun a dremen dre gichen ar Roc'hou,
 E weler c'hoaz hirio ar merk eus e roudou.
 An diaoul oa, hervez lod, ar mul, hervez lod-all,
 Mes gwelet a rer mad e oa houarnet fall.
 Eno, e leverer, e reas eun ehan,
 Epad eur pennadig, evit kaout e alan,
 Hag e dreid houarnet, hervez ma lavar lod,
 A zankas er garrég evel eul loa'er iod.
 Goude, beteg ar Yeuc'h, e valeas mibin,
 Rak an hent penn-da-benn a zo var ziribin,
 Pell araog goulou-de ha m'oa dihun an dud,
 Kloc'h nevez Sant Maudet yoa gwintet en e glud.

× × ×

Antronoz ar c'hloc'her dija koz ha kabac'h,
 Mez war zao, daoust d'e oad, ker prim hag eur manac'h,
 A ia war e blegik hag harpet war e vaz.
 Da zon an Angelus ha da verka ar glaz.
 Sac'h an dien! eme ar c'hloc'her, drouk-ennan,
 Petra eta hirio a c'hoari gant heman ?
 Mouzet eo, 'vit doare : « Abred pe zivezat,
 « Kleo, va c'hamalad koz, e ranki divouzat ».
 Ar c'hloc'h ne finve ket, kaer 'n doa ar paour kez den,
 Gant holl nerz e ziouvrec'h, chacha var ar gorden.
 Jilez oa e hano. « Allaz! eme Jilez,
 N'oun mui mad da netra, poent eo rei an dilez
 Euz va c'harg a gloc'her ha lezel unan-all
 Da zini kloc'h ar Yeuc'h p'e gwir oun et da fall.
 Ah! trist eo beza koz! » Ha Jilez a ouete,

Eun druez e velet, o sonjal en traouze.
 Echu oa an offern, edo o vont d'ar ger.
 Pa daolaz eur zell c'hoaz-var-zu e ourouller
 Petra vel? o hurzud! Eur c'hloc'h pounner en nec'h,
 Deut eno kreiz an noz, den ne oar a belec'h.
 Kompren ra ar myster, war gorden ar c'hloc'h-ze
 Eo edo o chacha-ha nan var egile.
 Ar vrud a gement-se, evel eun tarz kurin;
 A redas dre ar vro, eus an draoufen d'ar run.
 Eus Plogonnek, Lokorn, Ploare ha Kerlaz,
 An dud a zirede da velet ar c'hloc'h braz.
 Hag holl e lavarent : « Ar Yeuc'h en deus ar maout! »
 Pemp goaz euz ar c'hrenva a oué ranket da gaout
 Evit bralla ar c'hloc'h da zeiz ar pardon braz.
 Klevet e oe beteg gant paotred Beg-ar-Raz.
 Tud zeuaz d'ar pardon ken a oa leun an hent,
 Ezech ha tud yaouank, den ne oar pegement.
 War lavar ar re goz, ne voe gwelet morse
 Kement a dud er Yeuc'h vit ne oa en deiz ze.

x x x

Kenta reaz Herve pa zigouezaz er ger,
 Voe da Gastel ar Yeuc'h gelver eur c'hizeller,
 Bez' e oa e Lokorn eur micherour brudet,
 Ar gwella eus ar vro en doa anavezet,
 Da ober eur patrom da gizellat eur zant;
 Gret en doa marteze war dro eun hanter-kant.
 Gantan reaz marc'had da ober ar skeuden,
 Hervez ar bromesa en doa grêt el lagen.
 Nec'het voe an den paour, rak morse e gizez
 N'en doa grêt betek-hen eun diaoul gant e gerniel;
 O klask gouzout edo penôz teuje a-benn
 Da ober d'an aotrou eun hevelep skeuden.
 « An Diaoul n'eo ket eur Zant, eme ar micherour,
 « N'eo ket ar memez tra nag ar memez labour! »
 Neuze reaz eur zell var-zu bro ar stered,
 Ha kerkent e teuas eur zont en e spered...
 Er Yeuc'h, d'ar mareou-ze, veve eur miliner,
 Bet o ruilk sac'hadou e doug e oll amzer,
 Sac'hadou bleud ha bren eus an eil ker d'eben,
 Gwech gant e gar limon, gwech var gein eun azen.
 Eun den mad hag honest kerkoulz ha pep hini,
 Nemed en doa eun drem gwest da spounta brini.
 Lonk-Avel oa hanvet gant Kebanted Lokorn,
 Ablamour m'oa e veg digor evel eur forn.
 E zioukouarn a oa hir evel dioukouarn eur c'had,
 Treut oa vel eur vaz kloued ha kam war ar marc'had.
 Foug oa er c'hizeller; kavet en doa e zen :
 « Diouz hennez, emezan, e vo grêt ar skeuden.
 « N'em beus gwelet morse diaoul ebet em buez,
 « Mez ne dle ket beza spontusoc'h 'get hennez ».

— Pa oe echu gantan e dam labour kizel.
 Oe douget en eur ohar ar skeuden d'ar c'hastel.
 An aotrou, an itron hag an dimezellet,
 Kement den oa eno a zired d'he gwelet.
 Plijout ra d'an aotrou ha d'an itron ouспен,
 « Setu aze, meze, eun tam labour kempen ».
 Goude ze, en iliz, oe gwintet war eun tron,
 Mez dindan sant Mikel war goulen ar Person.
 Abaoue her gweler eno e renk ar Zent
 D'an dud zeu d'an iliz o tiskrognal e zent.
 Setu ama brema penôs 'ma diaoul ar Yeuc'h;
 E zaoulagad zo braz vel daoulagad eur veuc'h,
 E c'hinou zo faoutet betek e zioukouarn;
 Liou e gorf penn-da-benn a denn var an houarn,
 E gerniel zo henvel euz kerniel eun taro,
 E zellou luc'heduz a zo rust ha garo,
 E zioukouarn zo hir evel re eun azen,
 Hag er memez amzer plad evel diou grogen ! —
 Ma n'em c'hredit ket.
 Et d'ar Yeuc'h da velet,

BLEIZ-NEVET.

Réponse de M. de Valera à M. Lloyd George

(24 Août 1921)

« Si le droit d'une petite nation à l'indépendance disparaît lorsqu'un voisin plus puissant convoite son territoire pour des avantages militaires ou autres, IL EST EVIDENT QUE LA LIBERTÉ N'EXISTE PLUS.

« Une petite nation ne peut plus alors revendiquer le droit d'une existence souveraine séparée. La Hollande et le Danemark peuvent devenir subordonnées de l'Allemagne et le Portugal, de l'Espagne ».

Doùe anavezet dre ar garantez

*Levrig war an doare da anaout ha da garet an Aotrou
Doùe gant Dom Savinien Louismet, Tad a Urz Sant Beneat*

KENTA LODEN

PETRA EO ANAOUT DOUE DRE AR GARANTEZ ?

PEDERVET KENTEL

Ar Mestr madeleuz en deus diskouezet d'in ez eo eur blijadur vras evitan gwelet eun ene paour o tont davetan, noaz ha dibourve a bep tra, mes war eun, evel o vont d'ar gêr.

JULIENNA A NORWICH.

Ne c'heller ket fazia gant anaoudegez Doue dre ar garantez. Pa lavaromp ec'h en em ro Doue da anaout en eun doare zispar d'an ene karantezus hag ec'h en em ziskouez d'ezan, darn a c'helle kredi ec'h en em ro Doue da welet da zaoulagad ar c'horf pe a gemer marteze an anaoudegez-ze a laka Doue d'ar c'hristen fidel, e goueled e galon, evit eun dra-all anavezet mat, an devoision anat pe a zantimant.

Nan ! red eo d'omp kompren mat n'eo anaoudegez Doue, dre zarempred karantezus, nag eur weledigez yuzidus bennak, nag eun dousder fazius a zevosion anat ; red eo kompren ne c'hell beza fazi ebed ganti.

An devoision anat a c'hell dont, koulz lavaret, da n'eus fors piou, sant pe bec'her, ha dre abeg eun niver bras a draou, zoken traou ha n'o deus nemeur da welet gant karantez Doue. Dont a c'hell awechou da eur c'hristen klouar pe lezirek, en eur welet eur gouel pe eur pardon lidet kaeroc'h eget kustum, en eur glevet eur c'han pe

eur muzik dudius. Mes an dra-ze ne 'z a ket doue en ene ; n'eo nemet eun ezehnik ziferz a dremen war e c'horre, pe, evit lavaret gwelloc'h, skianchou ar c'horf hag ar faltazi hebken a ze gounezet. Koulskoude ez eo, en he doare, eur c'hras digant Doue, hag ar c'hristen a veze mat d'ezan he digemeret gant ar brasa evez ha kemeret tro diwarni da ren eur vuez santeloc'h. Ma n'her gra ket, ez eus riskl ne deufe, warlerc'h an amzer verr-ze a zevosion anat, da fall-galoni oc'h en em zantout adarre dinerz hag e unan, gla-c'haret ha na ve touellet da zilezel a-grenn pezh labour ar vuez speredel. Eur barr devoision anat, diouz an dra-ze eo sklear, n'eo ket Doue eo oc'h en em ziskouez d'an ene, war eun, heb sikour estren ; ne c'hell ket eta beza kemeret evit anaoudegez Doue dre ar garantez, a zo, evel hon deuz lavaret, Doue e unan, diskouezet sklear gant Doue e goueled ar galon. An anaoudegez-man n'eo ket ken nebeut great gant gweledigeziou, diskleriadennoù, pe stadou eston ez a an den er-meaz anezan e unan ganto evel n'eo bet c'hoarvezet gant darn euz ar Zent dre eur c'hras dispar a-berz Doue ; n'eo ket, er fin, egiz ma ve lakeat, dre virakl hag atao henvel, dirag daoulagad an den fidel, eur skeuden bennak pe eun daolen eus a Zeue.

Gant ar gweledigeziou ha diskleriadennoù-ze eo eaz bras fazia ; dont a c'hellont a-berz Doue, mes dont a c'hellont ivez a-berz an drouk-spered. Er Skritur zantel e lennomp en deus an diaoul galloud da gemeret furm eun eal a sklerijen, da labourat war skianchou ar c'horf, war ar faltazi hag evelse da douella ar Zent o-unan.

Sant Simeon Stylit a oa, eun niver br. o a vloaveziou a oa, war e beulvan, pa deuas d'e welet eun eal war eur c'har lugernus. An eal a lavaras da Zimeon en devoa Doue ezom anezan er baradoz. Ar Zant a oa o vont da zével er c'har, mes araok e teuas d'ezan ar zonz vat da ober sin ar groaz ; kerkent ne welas mui nag eal, na kar ; kement-se holl ne oa nemed eun taol trubarderez a-berz an drouk-spered.

Skouerioù a gaver a gantchou da ziskouez e c'hell ar gweledigeziou hag an disklériadennoù e vefet mennet da fiziout ar muia enno beza netra ken nemed labour spered an denvelijen ha touellerez risklus bras evit an eneoù.

Setu perag an holl levrioù war ar vuez speredel a lavar

d'comp chom heb reketi ar seurt traouze hag heb pedi evit o c'haout. Ha pa denont, daoust da ze, eo red o dige meret gant ar brasa difisians ha ne dleer ket ober stad anezo, evit hentcha buez an ene, heb ali eur c'hozeour leun a furnez hag a sklerijenn evit ren an eneoù.

SENT-BREIZ

I. — SULIOU MIZ HERE

2 A VIZ HERE. — 20th sul goude ar Pantekost. Hizio e kaner en Iliz Offeren ha gousperou gouel I. V. ar Rozêra.

9 A VIZ HERE. — 21st sul goude ar Pantekost : Offeren ha gousperou ar Zul.

16 A VIZ HERE. — 22nd sul goude ar Pantekost : Offeren ha gousperou ar Zul.

23 A VIZ HERE. — 23rd sul goude ar Pantekost : Offeren ha gousperou ar Zul.

30 A VIZ HERE. — 24th sul goude ar Pantekost : Offeren ha gousperou ar Zul. Varc'hoaz, derc'hent Gouel an Holl Zent, ez eus yun ha vijil.

II. — SENT BREIZ HAG A ZIGOUEZ O GOUELIOU E MIZ HERE

3 A VIZ HERE. — AN DEN EURUS CHARLEZ BLEIZ. — Brezel a reas da Yan Vontfort evit gouzout piou anezo o daou a vije duk e Breiz ; luet e oa an traou, ha kredi a rea start edo ar gwir gantan ; goude beza kemeret perz e meur a stourmad, e voe lazet en emgann Alre, tost da Zantez-Anna, d'an 29 a viz Gwengolo 1364. Ober a eure bepred gwella ma c'hellas evit sikour ar bobl gwasket gant ar brezel ; mes daoust peger santel den e oa, gwelloc'h e oa, eun tam mat, gwelet kurunen Breiz o vont, ebjou d'ezan, war dal Yan Vontfort.

Sebeliet e voe e Gwengamp ha meur a virakl a zo bet

c'hoarvezet e-tal e vez. Diskleriet eo bet eurus gant Pi X, er bloaz 1904.

4 A VIZ HERE. — Sant Fransez Asiz. — Ar zant-man, evitan da veza eun italian, a zo enoret kenan e Breiz. E bried oa ar baourentez ; gwerza a reas e holl vadou evit beva diwar an aluzen ; sevel a eure urz ar Fransiskaned a gerz war e roudou.

Eur skouer vras int, en hon amzer, ken touellet gant an destum dañvez.

11 A VIZ HERE. — SANT MELAR. — Mab e oa da Viliau, roue Bro-Gerne ; lazet e voe, dre gasoni, evel e dad, hag hen c'hoaz yaouankik flamm ; enoret eo evel eur merzer, e Breiz a-bez ; e kear Lanmeur, e virer c'hoaz e vez, kosa tamm labour great gant morzolioù kristen a oufet da gaout en hor bro.

24 A VIZ HERE. — SANT MAGLOAR. — Sant Magloar, ganet e Breiz-Veur, a deuas wardro hanter ar VIth kantved da veva e Breiz, el leac'h m'edo dija e genderv-gompez, sant Samson ; henman a oa eskop e Dol ha, d'e varo, Magloar a gemeras e garg ; eun nebeut bloaveziou goude, galvet gant Doue da veza manac'h, ec'h en em dennas en eun enezen, tost da Jersey, a rear enezen Serk anezi breman ; eno e savas eur manati e vevas ennan beteg e varo ; ar manati-ze a oa evel eun tour-tan savet etre an diou Vreiz, Breiz-Veur ha Breiz-Vihan ; eur skol vras a oa ennan elec'h ma veze savet ar Vretoned yaouank ha roet d'ezo war an henvelep tro magadurez ar spered hag hini an ene.

25 A VIZ HERE. — SANT GOUENOU. — Gouenou, unan eus ar Vretoned genta a daolas troad e Bro-Leon, a en em dennas el lec'h m'ema brema ar vourc'h hag an iliz a zoug e hano hag a zavas eno eur manati ; war a lavar ar re goz, ec'h azezas eur pennad war gador eskop Leon. Sant Gouenou a zo enoret bras e Breiz a-bez.

28 A VIZ HERE. — SANT MILIAU, MERZER. — Sant Miliau, tad sant Melar, a zo enoret e Breiz en henvelep miz gant e dad.

GWELTAS.

Al labour - douar

(Kendalc'h)

AN ARAT. — An douar, ma ne ve ket labourer, ne zougfe nemet louzeier fall, spern, drez hag ive gwez a bep seurt ; ne c'hellfe maga nemet loened gouez hag eun nebeut a dud ; elec'h an douar labourer mad a c'hell, eaz, maga eun den dre zervez arat. Gwelit peger stank eo an dud e kanton Kastel, e kanton Pont-n-Abad.

Red eo eta labourer an douar. Al lezen a zo bet douget gant Doue : « Drebi a reot ho para diouz c'houezen ho tal. »

Pa ne vez nemet eun tammik douar da drei, eun tammik liorz, e vez great al labour gant ar bal. Ar bal a ra labour vat. Mes pa vez kalz douar, e ranker kaout eun alar. Bez ez eus pep seurt eler. Eun alar a weler alies breman eo an alar Brabant. Gantan, eun den ha daou loan a zo awalc'h, elec'h gant eun alar-all eo diès da unan bleina ar c'hezeg ha bleina an alar.

Ar « Brabant », peurliesha, en deus daou zouc'h ha, p'en em gaver e penn an ero, n'ez eus nemet chench tu d'ezan ha mont adarre hag en eun dervez e c'heller gantan trei eun tam mat a zouar.

PERAK E RANKER TREI AN DOUAR. — *Da genta* : Evit blotat an douar a vije, anez, re galet, ha gwrizio ar plantennou ne c'hellfent ket mont ennan.

D'an eil : Evit rei ear d'an douar. An douar a rank kaout ear, tomder ha dour, tri dra a laka an hadennou da ziwan hag ar plantennou da greski.

D'an trede : Evit netat an douar. N'eus netra gwelloc'h evit lazañ mouga al louzeier fall. Gant an ed e sav er parkeier eleiz a louzeier fall a lez o had da goueza war o lerc'h. An had-ze a ziwan kerkent ha ma kavint tro hag a gargo ar douar. Evit dont a-benn anezo, n'ez eus nemet arat varno, rak peurliesha al louzeier fall ne zavont nemet diwar had. Eur wech diwanet, ma vezont lazet, ne zavint ket mui hag e vo peoc'h diouto. Er memez amzer, oc'h

mouga

arat, e vez dizoloet ive gwrizio al louzeier spegus, evel ar gwein, freuz-yeot, oumbic ha traou-all ha, gant eun fol oged warlerc'h an alar, e vez tennet kalz anezo. Lag e varvont pa deu tom an heol. Ne varvint ket holl, mes nebeutoc'h a jomo. Lavaret a c'heller, eur park aret alies a vo ato netoc'h eget an hini ne vez troet nemet eur wech ar bloaz.

E meur a lec'h, goude an eost, elec'h lakat an alar er park, e laker eur freuzer, eur benveg demhenvel ouz eun alar, nemet en deus dent elec'h kaout eur zouc'h, dent krenv goest da zigeri an douar, da rei ear d'ezan.

Diwezatac'h, pa vo diwanet al louzeier fall, e vo lakeat an alar evit o golo hag o mouga, hag araok an hada e vo great eun tam arat, mes diwar c'horre hepken.

D'ar pevare : Red eo arat c'hoaz evit golo an teil hag an tempsiou-all, evit o lakat da vreina en douar, ma vezint drebet gant gwrizio ar plantennou.

Fall eo lezel an teil war c'horre an douar, rak koll a ra e nerz, e dalvoudegez. Rak se, pa skuilhit teil en ho park, lakit an alar kerkent. Awechou eo mat lakat an teil pell aròk ma vez hadet ar park. Evelse, evit kaout avalou-douar, e c'hellit teila ho park aròk ar goanv, arat war an teil hag ober eun eil arat e miz c'houevrer pe miz meurs evit freskat ha blotat an douar aròk lakat an avalou-douar. Neuze an teil en dezo bet amzer da vreina en douar hag a vo drebet kerkent gant gwrizio ar plantennou.

D'ar pempet : Red eo arat c'hoaz evit golo an had, rak, ma ne vent ket goloet, kalz a ve drebet gant al laboused ha lod-all ne c'hellfent ket diwan na spega en douar.

J. C.

« Quand celui qui a juré d'être le gardien du droit est le premier à le violer... en méprisant sa parole comme un chiffon de papier, alors, ne pas résister, vouloir la paix malgré tout, ce n'est plus chercher la paix de l'Évangile, c'est descendre dans la lâcheté!... »

CARDINAL MERCIER.

PER AR C'HI-DU HA BRAOIGOU AN DIAOUL

Per ar C'hi-Du, bourc'hiz o chom e Landerne, en doa ar brud da veza eun den piz-gagn. Kalet oa ouz ar paour, ouz e dud zoken, hag ar merour poan d'ezan o paea e vloavez a wele hepdale ar werz war e dammig peadra.

— Ker eo beva ! a lavare hen, evit digarezi e grisderi. Lavaret a reat ive, a vouez izel avat, e preste arc'hant ouz interest uhel, e rea gant Bro-Zoz ne oar den peseurt kon-verz dre guz. Daoust betek pegeit ez oa gwir an traou-ze, Per a yoa pinvidik-mor, ha seulvui e kreske e zanvez, seulvui e kalede e galon, zoken ouz brasa ezommu e wreg hag e verc'h.

Setu petra oa Per ar C'hi-Du.

Eur pardaez eus miz gwengolo 1606, an ôtrou Per a yoa azezet dirak e di oc'h eva an er fresk, e dud oc'h ober stamm en e gichen. Plijadur a rea d'ezan gwelet ne golle ket ar re-man eur begad amzer.

N'oa ket nemeur a zafar ganto ; Per na gave e deod nemet pa vije oc'h ober marc'hajou talvoudek.

Ha setu en eun tól-kont eur plac'hig o tont da dremen gant he denved.

— Eun ôtrou, emezi, eun ôtrou bras o tont !

An holl kerkent a zavas da zellet war-zu penn pella ar stread, dioc'h kostez Brest.

Hag e gwirionez, erru ez oa eun dijentil a vent uhel, gwisket kran, eun tok rus glaou war e benn gant eur bluen hir. Pep tra a yoa rus war e dro. En e zourn ez oa eun dipr.

Chom a reas a-zav dirak ti an den piz. Hag hen da goms evel-hen :

— Otrou, emezan, setu kouezet va loen gant ar skwizder ha marvet eur pennad ac'han. Prez a zo warnon ha c'hoant en dije da brena unan-all evit mont dillo da Landi el léc'h emêr ouz va gedal. Bet ar vadelez, mar plij, da lavaret d'in penôs en em gemeret evit kaout unan da brena dre aman.

— Diez e vezo, avat, ôtrou, rak n'anavezân marc'hadour kezeg ebet e Landerne. Mar ho pije bet ezom eus eur

vioc'h pe eun ejen, ne lavaran ket !... eur marc'h avat !... N'ouzoun ket !

— Bez' ez eus kezeg er vro-man kouls hag el léc'h-all, marvat !... Ha neuze, ne c'houlennan ket eul loen kezeg evit netra... Arc'hant am eus da baea.

— Sator ! Gedit ta, Otrou ! Bez' em eus daou aze am marchosi, ha marteze e c'helfen dioueret unan.

— Deomp ta da welet anezo !

— O ôtrou ! n'eo ket da d'eoec'h en em ziêza evit-se. Melan, emezan d'e wreg, e brezoneg, — an dijentil, a zonje hen, ne ouie ket yez ar Vretoned, — Kerz da vit ar gazeg. Setu tro v Rao d'en em zizober eus al loen divalo-ze !

Melan a zentas raktal hag a deuas prestik goude gant eur c'hoz kazeg sounn c'hoaz war he fevar pèul, mes ken treut ! ker fall da labourat ma ne rea ket eur jach er parkeier !

— Hum ! eme an dijentil, pa welas ar gazeg, ne gav ket d'in e talvezfe da loen nemeur a dra !

— Petra ! Petra livirit aze ? eme Ber, eul loen kaer eo-hennez, miechans, ha mat da labourat, daoust ne zebr ket nemeur, nan, laouen, Otrou !

— Kredi a ran, eme an ôtrou, ne zebr ket nemeur pa nevez ket bouetet ! Treut gagn eo ho kazeg !

Hag hen da c'hoaz zin.

— Pa rankan kaout unan, lavar d'in 'ta pegement eo priz da gazeg ?

— Ugent skoed !

— Sac'h an dien ! pôtr, n'eman ket an traou ganez evit netra, war a welan !

— Evel a gerot ! Ne rabatin ket eur gwenneg !

— N'eus nemet pemzek skoed ganen. Da c'hedal ken em-bezo paeet penn-da-benn va dle, setu, mar kerez, va jaden-vontr.

— Mat eo d'in ! a lavaras Per. Grêt eo ar marc'had : ar jaden-ze a vezo d'in ma n'ho peus ket peurbaeet ho tle a-benn eur miz aman, dez evit dez.

— Mat eo d'in ive !... Hag an dijentil a zavas prim war gein e gazeg, ha kenavo, ha yao ! en hent.

Ar gazeg a c'hourichas en eun doare meurbet trouzus, ha kerkent e seblantas yaouankeat oll ; heja a reas he fenn-meur a wech, hag hi ac'hano ker prim hag eul luc'heden.

Per a jome mantret. — Asa, emezan, petra eo kement-man ?.. Va c'hazeg eo koulskoude !

— Ya, Sator ! eme eun amezeg. Mes sellit ! ta pegement a dan a zav diouti. Ho kazeg, m'eus aon, a zo daonet hag an hini a zo war he c'hein a rank beza an diaoul e-man.

Antronoz, kerkent ha goulou-deiz, Per ar C'hi-Du a yeas da welet e denzer. — Otron Doue ! emezan, pebeus tñ kaer ! Salo ne deufe mui ar c'hanfard-se war va zro !

Digeri a reas ar vouest goustadik.

— Netra ! netra ! emezan, nemet eun tamm ploum hag eur vozad ludu gris. — Ha kerkent e kouezas d'an douar maro-mik.

Eur pener a yoa ive koulskoude hag a lavare :

— « Per ar C'hi-Du en deus bet c'hoant da laerez an diaoul, ha padal an diaoul eo en deus laeret anezan ! »

PLUENZIR.

N'eo ket mignoned hebken, mes kerent

Eun iverzoniadez bet oc'h ober eun dro e Breiz-Izel, en hanv-man, a skrive kement-man war ar « *The Catholic Bulletin* », moulet e Dublin, e finz Even diveza :

« E neb leac'h, p'oun bet eat er meaz eus va bro Iverzon, n'oun en em gavet kement er gear evel e Breiz-Izel. Bretoned hag Iverzoniz o deus holl an henvelep feiz ; war varlenn o mam e teskont eun henvelep yez ; diwar an henvelep gouenn dud e tiskennomp ; n'eus kemm ebet etre penn eur breizad hag hini eun iverzoniad hag henvel eo o doareou da veva. »

Eun Iverzoniad, p'en em gav etouez ar Vretoned, a en em gav, n'eo ket hebken etouez e vignoned ; en em gaout a ra etouez e gerent.

MARI DE BUILLEIR.

DIVINADENNOU

O DEUS GOUNEZET EVIT DIVINADENNOU MIZ EOST

o deus bet 100 poent :	M. K. Corre, Plouescat.	M. Rolland, St-Thegonnec.
Fr. Abegulle, Treffaouenan.	Clet J. Coz, Cloden.	M. Salaun, Saint-Nouga.
Fr. ar Bras, Gwiniventer.	J. Fagot, Saint-Thegonnec.	Louisa Saout, Guiclan.
Fr. ar Gall, Bodilis.	Ros. Falhun, Plonneour.	Jos. Stephan, St-Thonan.
Fr. Felix Moal, Enez Vaz.	Louis Floc'h, Plomeur.	Jann. Stephan, Plouarzel.
Fr. L. Pennec, Saint-Segal.	Edouard Floc'h, Plouvorn.	J. Tanguy, St-Thegonnec.
Fr. Leon Picart, Gwiniventer.	Mari Floc'hlay, Gouezec.	Mari Vaillant, Landunvez.
Mari Pondaven, Plouzeniel.	J. Yv. ar Goff, Saint-Thegonnec.	
Fr. M. Salaun, An Trehou.	Yv. ar Goff, Gwinevez.	M. Balay, Quimerch.
Fr. M. A. Segalen, Gouenou.	Potr Gouezec, Treton.	Fr. Dare, Gwitalmeze.
Mari Sparfel, Lanhouarne.	Jn Gourlaouen, Gwipavas.	Ol. Gueguen, Plouescat.
	Ol. Kerbaul, Lanneuffret.	Fr. Jaouen, Landunvez.
o deus bet 80 poent :	F. Kerherve, Sizun.	Fr. Ladan, Tregarantez.
Fr. Paul Balcon, Gwittevede.	Mari Laurent, Gwipavas.	Theo. Ollivier, Plouneour.
Fr. Yv. Balcon, Berven.	Marg. Laot, Plouider.	Jos. Le-Roux, Kastel Paol.
Fr. Yv. Bihan, Cleder.	Potr. L. N., Logonna.	Jos. ha Jul. de la Roche-Gouesnou.
Fr. F. Bihan, Cleder.	M. A. M., Rosnoen.	Pier Simon, Saint-Thonan.
Fr. M. A. Bleunven, Larret.	Yv. ar Menn, Sizun.	Louis Treguier, Plouvien.
Fr. M. Y. Cardinal, St-Nouga.	Louis ar Menn, Sizun.	Herve Thomas, Plouguin.
Fr. Emil Cavarec, Kerlouan.	Rene Mons, Treffaouenan.	Yv. Traon, Vourc'h-Wenn.
Fr. F. Cloarec, Gwikourvest.	Ros. Morizur, Tregarantez.	

Eaz eo gouzout breman, d'an neb a garo, o sellet ouz ar *Feiz ha Breiz* koz, hanoiou ar re o deus gounezet prizioù divinadennoù seiz miz kenta 1921 ; embann a raimp er miz a zeu. — Yv. ar Goff, en devoa bet ivez 80 poent e miz gouere.

Breman e stagomp gant eur c'honkour nevez ha ne bado nemed tri miz : Here, du ha Kerzu.

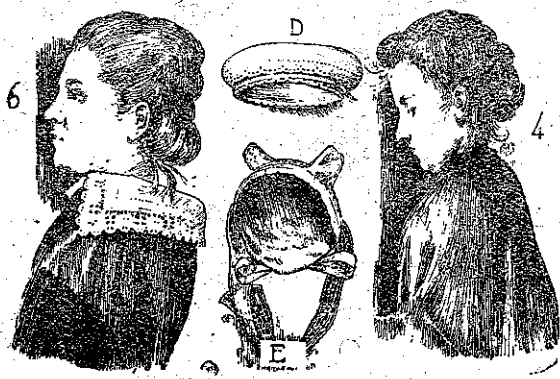
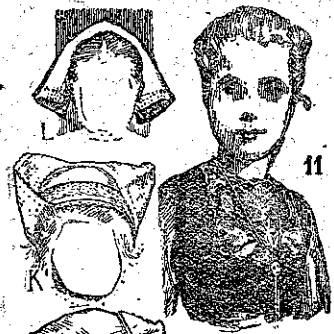
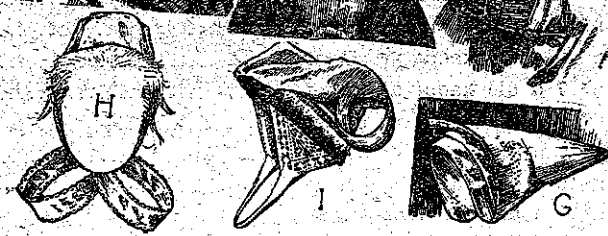
II. — DIVINADENNOU MIZ HERE

- I. — Eun tiik plouz
Leun a drouz.
- 20 p. ar r. Digaset gant Mari Floc'hlay, Gouezec.
- II. — Petra a vez devet
Da guzat eur sekret ?
- 20 p. ar r. Digaset gant Felix Moal, Enez-Vaz.
- III. — Perag en deus diou skouarn peb den
Hag eun teod nemed ken ?
- 20 p. ar r. Digaset gant Per Simon, Saint-Thonan.
- IV. — Eul loan hag a ra trouz ez veo
Ha muioc'h c'hoaz 'pa vez maro.
- 20 p. ar r. Digaset gant Joseph Gann, Sant-Thegonnec.
- V. — Tri dra en eur ger :
Va c'henta tra, lenner, a zo.
Eur blantenn c'hlaez, yut ha garo ;
Va eil a zo eun dra bennak
En em blij ennan an dud vat
Hag e va fez te a gavo
Eur gearig vihan euz hor bro !
- 20 p. ar r. Digaset gant M. A. Ségalen, Gouenou.

Digas ar respontchou, berr ha berr, hag an divinadennoù nevez a gavfet benn ar 25 euz ar miz da :

M. le Directeur du *Feiz ha Breiz*, à Plouguerneau, Finistère.

Konkour ar C'hoefou

Respontchou

Ar vaouez n° 1 a die kaout ar c'hoef.....	D
Ar vaouez n° 2 a die kaout ar c'hoef.....	E
Ar vaouez n° 3 a die kaout ar c'hoef.....	F
Ar vaouez n° 4 a die kaout ar c'hoef.....	A
Ar vaouez n° 5 a die kaout ar c'hoef.....	C
Ar vaouez n° 6 a die kaout ar c'hoef.....	I
Ar vaouez n° 7 a die kaout ar c'hoef.....	R
Ar vaouez n° 8 a die kaout ar c'hoef.....	L
Ar vaouez n° 9 a die kaout ar c'hoef.....	J
Ar vaouez n° 10 a die kaout ar c'hoef.....	G
Ar vaouez n° 11 a die kaout ar c'hoef.....	H
Ar vaouez n° 12 a die kaout ar c'hoef.....	K

- Ar c'hoef A. eo an *douken*, koef Landreger.
- Ar c'hoef B. eo ar *penn sardin*, koef Douarnenez.
- Ar c'hoef D. eo an *dardoupez*, koef Keraëz.
- Ar c'hoef E. eo ar *jikoloden*, koef Plouescat.
- Ar c'hoef F. eo al *lost-pig*, koef Montroulez.
- Ar c'hoef G. eo ar *gorneten*, koef ar gouellou bras.
- Ar c'hoef H. eo ar *vourleden*, koef Kemper.
- Ar c'hoef I. eo ar *vechen*, koef Gouezec.
- Ar c'hoef J. eo an *dijouken*, koef Plabennec.
- Ar c'hoef K. eo ar *fusten*, koef Kemperle.
- Ar c'hoef L. eo ar *Jobelîn*, koef Santez-Anna.

E Rumengol, e Rosnoen, e Brest hag e Sant-Thegonnec, koef Kemper a zo hanvet gant darn ar *golken* pe ar *gorken*; daoust hag eul lenner bennak a zo goest da lavaret d'eomp ha fazia a ra an dud-ze o rei an hano-ze da *benn-paper* Kemper?

Koef Goueled Leon, an *dijouken*, en deus n'ouzon ket ped lezhano; lezhanvet eo *krakik*, e Plouider; *lapik*, e Mespaol; *bouchik*, e Landivisiau; *chouchok*, e Sant-Thegonnec; *penn paket*, e Plouriry; *neiz-pig*, e Kerniliz; *poch kerc'h*, e Argol.

Rei a reomp uheloc'h hanoioù an eiz o deuz bet ar prizioù kenta; ar 57-all, a zo o hanoioù war bempet pajen ar golo, a vezo kaset o frizioù d'ezo ivez dizale: kaout a raint enno peadra da lenn abenn ar goanv.

Feiz ha Breiz

KANNOD MIZIER AR VRETONED

A RO KEBIER A BEP BRO HA KENTALIOU WAR BEP TRA

Tolen ar miz. — D'hon lennerien. — E. S. I. E Ar Moal. — An O. Kardinal Dubourg, Y. M. G. — Chapeled ar plac'h-vaouez. — Duchau-chiz ha J. Gros. — An tri ven, Y. M. G. — An Anaoun. — Mel-oc'h-otr. — Eur fritaden zaouris, Kastellad. — Al labour gouar. — Al labourer Sent Breiz, Gwellas. — Konkour ar c'hatekiz J. M. M.

D'hon lennerien, D'hon gwerzerien

Gant ar brez hag al labour o kreski, hon deus ranket klask sikour endro d'eomp; gant E. S. I., e tu-hont da *Feiz ha Breiz*, *Arvorig*, ar *Bleun-Brug*, ar bec'h a oa deut da veza re bounner vit-eun den e-unan.

An Ao. André, eus Kastel-Paol, bet gwechall o ren ar c'honchou en eur bureo bras e Brest, a deu da rei d'eomp skoazel.

Hiviziken, an aotrou-man a veajo, ispisial e Leon hag e Kerne, da *welet hon gwerzerien*, da skigna F. H. B., ARVORIG, E. S. I. ar BLEUN-BRUG, hag a *dalc'ho ar c'honchou*.

Adalek breman eta, *Feiz ha Breiz* en devo:

Evel PENN-SKRIVAGNER:

An Ao, Moal, *Coadout*, par *Guingamp (C.-du-N.)* (An Ao. Moal a digemero ive, evit Treger, labouriou, koumananchou skodennou evit E. S. I., etc...).

Evel « ADMINISTRATEUR »:

An Ao. André, *Grand'Place, St-Pol-de-Léon* (Finistère).

Pedi reomp hon holl vignoned, lennerien ha gwerzerien, d'ober d'an Ao. André ar gwella digemer pa yelo hepdale en o zouez.

Piout bennak a oar doare eus buhez hag oberou an Ao. Guillou, beleg, an hini a skrivas Bubez S. Theodot, a zo pedet d'her kas d'an Ao. Perrot, *Renèr F. H. B. Plou-guerneau*.

E. S. I. Petra eo ? — Petra reio ?

Savet zo bet e kerz gouelioù ar *Bleun-Brug*, e Kastel-Paol, eur vreuriezh nevez hag a zo galvet d'ober eur vad dispar d'ar Brezoneg ha d'ar Vro, *Emgleo S. Iltud*.

Ar vreuriezh-man n'eo ket eur vreuriezh « mil micher » eo : n'he deus en he c'harg nemet eun dra : *moulla ha gwerza leoriou brezonek*.

Al leoriou-ze a vezo grêt war bep seurt danvez ; — skrivet e vezint en eur brezoneg hag a vo an doare anezan henvel eus an eil levr d'egile. Setu, me gred, ar pezh a laka dispari etre ar skridoù savet betek hen hag ar re a fell da E. S. I. lakat moulla.

Betek hen, — nemet er bloaveziou diveza, — al loden vras eus al leoriou brezonek a zo bet skrivet war ar relijion. E. S. I. a vouldo ive leoriou relijius ; met moulla rei, oupen, pep seurt leoriou-all, nemet e vezo onest ha dereat an danvez anezo, rak E. S. I. a zo eur vreuriezh katolik.

Red eo da Vreiz, gant eur spered hag eur galon seurt ma 'z eus en he c'hreiz, adnevezi pen-da-ben he lennegezh hag, e kichen ar *Barzas-Breiz*, dispaka oberou-all a-zoare, ma ne ranko ket betek fin ar bed he bugale, eus an eil rumm d'egile, mont da gerc'hat o dour da feunteun an esiren, p'o deus er gêr mammennou a-leiz, mammennou kuzet ha ne fell nemet tenna ar vein a zo bet stlapet enno, evit o lakat holl da darza, sklêr ha rik, da lagad an deiz.

Breiz n'eman ket war an aluzen ! Breiz n'eo ket ive eur vudez eo ! Breiz he deus eur galon, eun teod hag eur yez ! Breiz he deus he ger da lavarê !

Klevet zo bet neve so, — tavet int, siouaz ! — diou vouez hag o deus roet da c'houzout d'ar bed holl, — ya, me lavar d'ar bed holl, — o deus hon barzed krog war an natur, krog war ar vuez, krog war an istor, koulz ha gwelloc'h vit e neb bro-all ha n'o deus ezom, pa fell d'ezo sevel o mouez betek an uhela-ton, d'implija yez-all ebet nemet o hini Breiz gant he dremm hag hec'h istor eo hon leor ; he yez eo hon benveg ha gantan, dre vertuz hon spered hon unan, ni dle

lakat da lintra war dal ar Wirione eur bann sklerijen ha n'eo ket bet gwelet c'hoaz, ni dle liva d'ar Gened eur zae ha n'eo ket bet douget c'hoaz ganti.

Sikour Breiz-Izel da 'n em denna a-zindan gazel ye, da c'hounit holl frankiz he spered, setu mennoz E. S. I.

Arabad kredt breman ne gar ket izili ar Vreuriezh neve renta, d'ar re a zo bet en o rok, an enor a zo difet, moullerien, skrivagnerien an amzer vremen, ha gwechall o deus pleet ive, pe a-ra c'hoaz, gant ar yez hag ar spered breton. Perak eo red adtremen war o labour ? Evit e ledanât, evel hon deus lavaret ha, dreist-oll, evit e wellât. Eur si bras, — hag a reio d'ezo koueza souden evel eur frouezen hag a vez eur preñv enni, — a gaver hogozik en holl leoriou brezonek ; ar yez enno n'eo ket renet gant ar memez lezennoù !

Piou a reio d'emp eur reolen ? An dra-ze a c'houlenned haoue pell zo. Eun nebeut tud gouizieh ha douget evit o bro an eus staget gant al labour ; grêt o deus eur studi war ar gerioù kement ha ken bihan m'eo bet diskleriet, a dam da dam, ar wirionezh war an doare-skriva. Panevet ze, ne oa lec'h ebet da zevel E. S. I. O labour int, — labour vras ha talvoudus an OO. Ernault, Loth, Vallée, Dottin, Ar Rouz, Guillevic, Ar Gô, Kloareg ar Wern, a c'houlenn breman, d'e beurachui, eul labour-all : lakat dre skouer ar pezh o deus prezeget dre gomzou.

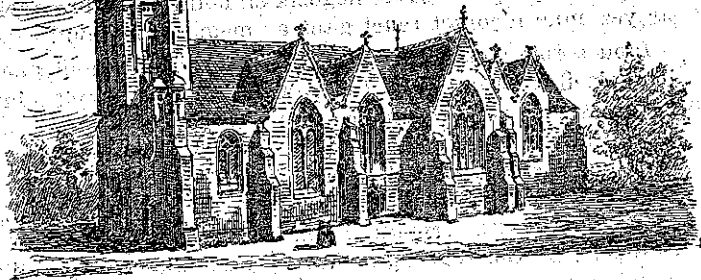
Arabad sonjal en dije gelllet kas an ero-man da benn eur mouller e-unan, na daou na tri... Eur vreuriezh hepken a zo barrek, troet he zell warzu interest ar yez hag ar vro ; eur vreuriezh hag a zigorje an hent, a ziskouezje dre belec'h ha penôs kerzet, a vije galloudus awaloc'h evit tenna daveti ar skrivagnerien a zant o virvi en o c'halon seo ar varzoniez ha kas anezo ganti bepred war uhelât !

Bezit dinec'h ! Ne glaskomp ober gaou ouz den. Kas a reomp dre Vreiz eur c'halvaden ha n'eo ket bet klevet c'hoaz ; kas a reomp anezi e koulz hag amzer ma c'hello Breiz sevel he mouez hirio, pa he deus desket komz ha desket skriva. Ar bluenn en he dorn, ra skrivo eta ! Eman aze E. S. I. prest da zigemer ha da vruda he c'homzou.

E. A. MOAL.

An Otrou Kardinal Dubourg

PELECH E OE GANET.
TOL-LAGAD WAR E VRO C'HINIDIK (1)

TOUR HAG ILIZ S. MILION

Breiz-Izel a zo e kanvou hag he c'hêr-veur, Roazôn, deus roet testeni, en de m'eo bet kaset korf marô ar C'hardinal d'ar be, e oa heman karet kenan. Biskoaz ne oe gwelet kement-all a dud a bep renk, iskibien, beleien ha pobl, bodet eyit lavaret kenavo d'eur prins eus an Iliz.

Arôk displegan bué an O. Kardinal Dubourg, am eus c'hoant da lavaret eur ger diwarben ar barrouz (2) deus bet an enor bras da gaout eur c'hardinal etouez he bugale. An O. Dubourg a gare ar barrouz-ze kement ken e reio vad da lennerien Feiz ha Breiz gouzout petra eo, pegen kaer eo ive.

Stag gwechall ouz Plougras (pobl ar Groaz), Logivi he devoa war he douar ar maner lec'h ma chome an O. person, maner Lîsdu, ti kaer ha kuzet en eun draouien dudius,

(1) Ar pennad-man, koulz ha prezegen ar *Bleun-Brug*, a zere bezan miret aman en yez Treger, evel m'int bet savet gant ar skrivagner anavezet mat e Treger.

(2) *Parrez*, e Leon.

wardro eur c'har-leo eus iliz Sant Milion, tu-ar-zav-heol. E-lal iliz Sant Yvi, iliz parrouz d'ar c'houlz-ze, en em gave eur presbital, daou gure ennan o chom. Eur c'hure-all a oa e Plougras.

Goude an Dispach vras, eur beleg bet kure e Logivi arôk ha tremenet gantan dek vloa er Spagn, an O. Quellec lezhanvet ar « c'hure bihan », a oe hanvet da berson e parrouz Sant Yvi. Chom a reas e-unan-penn, epad niver a vloaveziou, karget da ren an ineou e Logivi, e Plougras hag e Lohuec. Kât a reas d'ober, rak, goude an Dispach euzus a reas kement a droug dre oll, ar bobl a oa kouezet ken izel ma vije red adkregi da zeski katekiz d'ar re arru war an oad evel d'ar vugale. Met an O. Quellec, chomet bepred feal, gwell gantan, ouz a red, mervel ken oc'h eget bezan treitour, a begas war al labour, a reas retrejou, a zistroas e barrouzianiz tam ha tam hag a-benn ma tilezas e garg, er bloa 1839, goude bezan bet person e Logivi epad 36 vloa, ar barrouz a oa 'n em gavet unan eus ar re wellan diwardro.

War e lerc'h, e teuas eur beleg eus an dibab, an O. Moignet bet, arôk, kure e Lanhuon ha person e Plufur. Ma en devoa an O. Quellec adsavet Logivi, ar person neve a gendalc'has da wellat anezi, ha ken mat oa e-unan, ken santel ha ken doujet ma ne vije grêt netra, na gant mer na gant den-all ebet, heb e ôtreadur.

Eur bloa warnugent e chomas an O. Moignet person. Tri bloa goude ma oa digouezet e Logivi, e c'hane an O. Dubourg, en eun ti stok ouz ar vered.

Skomp breman eun töl-lagad war ar vro ha lavaromp eur ger eus iliz ha tour S. Milion. Logivi a zo frankiz dindani; bras eo en douar ha bras a'hendall, p'eo guir he deus wardro 3.000 a dud. Peder leo vat zo da dreuzi anezi eus a gichen Lohuec, an Ti-hir, betek Pont-ar-Gô, tostik da Lok-Envel. Eur vro tosennek meurbed eo, hag unan eus he menezioù, ar Pave, a zo kalz uheloc'h eget Mene-Bre, pan-ee-gwir an eus 978 troatad a-us d'ar mor. An O. Dubourg, pa deue d'e barrouz, a blije d'ezan, zoken, kentellan bugale ar skolioù kristen war ar jeografi hag alies, pa c'houlenne « pehini eo ar mene uhelan eus ar vro ? » ma vije lavaret : « Mene-Bre », ec'h ee evel droug ennan hag e kroze en eur zeski d'e Genvroiz penôs ar Pave a zo

An Otrou Kardinal DUBOURG

dreist da vont Sant Herve Plijadur n ije choaz o rei da
c'houzout penñs emañ er Pave an disparti ebre ar gwazion
dour a red etrezek ar « Manéhe », pe etrezek ar « Mor-bras »,
an « Océan ». Eus traou Koat ar Markiz e irken a stank
Veffou, ar stêr a ruilh he dour, sioul sioul, a dreuz d'ar
barrouz, en eur dremen dre gichen iliz Sant Millon. Eno
oa eur pont koz gwechall, hag an O. Kardinal, pa oa bugel
a ziskennas alies dierc'hen dindan ar pont-se, evit pesketa,
en eur ganan an gwerziou brezonek a blije d'ezan kement.

Setu amañ pa gomzan heus gwerziou, eur ganaouen
kanet dirak an O. Kardinal, gant bugale ar skol gristen,
n'eus ket pell choaz, hag a lavar kaerder e barrouz karet,
Logivi, Henk, Logivi, Henk, Logivi, Henk, Logivi, Henk,
Hon bro-ni, O bro-goant, ken eo koant,
D'he meuli,
Gant dudi,

Savomp hon meuziou drant,
Ma zo tosennoù bras, A goajou Keroué,
Gant lann ha balan, Betek ar C'hoat-meur,
Zo ive prajou glas, Henchou digrec'h, plen-tre,
Tost d'e brao dihan. Gaver ket nemeur.

Henchou don ha grec'hiek, Dalek Stang Veffou,
O kildroenni, Eur stêr a drojdel,
Gant kelvez ha haleg, Dreuz d'an traouiennou,
Vit o disheoli. Warzu Lok-Envel,

3 Koajou ha brouskoajou, Milnnoù hed an dour
Du-man ha du-hont, Kuzet touez ar gwe,
Bleun eleiz ar prajou, Met darn 'ne, gant sec'hour,
Hag evned sof-kont (1). 'N em gav didalve.

4 Bale zo eun dudi, Diou chapel ar c'hoantan
Troad a zanter skanv, Ha pell zo savet,
Dre henchou Logivi, An Dreznay, Sant Erwan,
Pa ve deut an hanv. Lec'hioù binniget !

(1) Sof-kont, dreisk kont, diniyer.

9
Hag e kreiz ar barrouz,
Eun tam amguzet,
Tost d'ar stêrig didrous,
Tour dantelezet.
10
Korzen steredennet,
War sijen uhel!

Kaeroc'h kalz gaver ket
En hon Breizhzel.
11
N he disheol eo ganet
Hon madoberour,
Hon c'hardinal karet,
An Otrou Dubourg.

An iliz goz e oe badeet enni an O. Dubourg a zo bet dis-
karet e 1860 ha savet en he lec'h eur chapel vrao; e giz ar
XVe kantved. Ar vered a zo endro d'ar chapel-man ha
talvezout a ra ar boan pòz diraki evit tól pled eus ar
garidou en menerez kizellet a ra eur vrao a wiskamant
d'he moer a-ziarok. An O. Julou, a oe epad 25 vloa per-
son e Logivi, troet dalc'had da gaerat iliz ha bered, a
lakas ober al labour-ze dispar barz ar vro ha talvoudus
meurbed.

Met ar pezh a ra lore'h ar barrouz n'eo nag he zraouiennou
pinvidik, nag he meneiou goloet a goad, a lann pe a vrug;
nag he manerïou koz, mes he zour hag hec'h iliz. An iliz-ze
savet e 1516 en enor da zant Milion, gant eun tiegez a
Drogorre, a zo hir hag uhel meurbed (26 troatad dindan
lambrusk, 120 a hed). En he fenn, 'us d'an nor-dal, eman
an tour, a oe kroget gantan er bloa 1566 hag a zav e groaz
da 180 troatad d'an nec'h. Tour dishenvel-tre diouz holl
deuriou ar vro, eun evel eur vaz, eun tam henvel ouz tour
Kreizker, en Kastel-Paol, brao da welet a hep tu hag en e
greiz kleier eun dudi klevet ane. Ken meur rak se, Logiviiz
a blij d'eze meuli o iliz hag o zour hag eun tam zo e klevet
alies an diskan-man :

O Logivi, ma farrouz karet,
Da zonz ra d'am c'halon tridal ;
Ennout pep tra 'n eus mouez vit laref.
Ez out kaer dreist pep parrouz-all !

Da veneiou, da draouiennou,
Da dour uhel 'zo dispar barz ar vro ;
Me gar parrouz ma c'halon,
Ma zour Sant Milion
(Da heuilh).

Y. M. G.

Chapeled ar plac'h varo

Kontaden evit Gouel an Holl-Zent

Eun devez trist a viz here, diouz ar beure, e Sant Jakut
ar-Menez, eur vourc'h vihan a Vreiz-Uhel, e klevet an
daou-gloc'h o son, gant eur vouez klemmus, glaz an Ana-
on. En deiz-ze e oa eur servich evit ene Renea Kourtel a
oa marvet, c'houec'h miz a oa, d'an oad a naontek vloaz.
Endro d'ar varvskaoñ zister a oa savet e-kreiz an iliz
a oa daoulinet tad an hini varo hag he breudeur. Eun
tammig a-drenv, e weled Mari-Jann ar Gall, mamm baour
Renea Kourtel, hag hi beuzet en eur mor a c'hlaç'har.
Daoubleget he c'horf war eur bank-ilinek kolo, a vamm
geaz a ouele hag a zifronke ken e heje kerniou hir he
choef kanv. Ofis an Amaon a oa erru pare. Ne oa ket
peurlavaret an Amen diweza ma tosteas an holl vigno-
ned ouz ar varvskaoñ ha pep hini, goude beza kemeret
dour binniget gant ar sparf, a reas sin ar groaz dreist
d'ar pallen-kanv hag a yeas ermèz. Ar familh a yeas
kwit da ziweza. Mont a rejont a-gevred er vered hag
e chomjont eur pennad mat a amzer da bedi war bez
ar plac'hig karet a oa eat diganto. An eil warlerc'h
egile e savjont en o sav hag i d'ar gear. Ar vamm
a chomas hec'h unan da bedi Doue, hag a-benn ma
savas diwar he daoulin e oa aet pell he gwaz bag he
mibien war hent ar gear. Horolaj an iliz a zonas deg eur.

Hag hi da gaout dor ar vered, goude beza stalet eur zell diweza war ar bez goloet, a dleññon hag a oa e d'he merc'h o tiskenna dindan. Heulha reas moger ar vered ha goude e tiskennas dre eur vanel betek eun ti bihan soul. En hennez e oa o chom Matilin ar Rouz, an touller-beziou ha sakrist ar barrez.

Ar vamm glac'haret a voutas war an nor hag a daolas eur zell en ti.

— N'us den en ti ? emezi goustadik.

— Eus vat, eme ar c'hloc'her a oa o lakaat eur c'horriad e korn an oaled ; deut en ti 'ta, Mari-Jann.

A plac'h a zellas ebarz, hag hi etrezeg ar penn uhela, goude beza serret an nor war he lere'h.

— E koulz vat e tigouezan, Matilin, emezi, penegwir emoc'h hoc'h unan er gear, rak just awalc'h am eus ezom da gaozeal ganec'h.

— Tostait d'an tan, Mari-Jann, eme ar c'hloc'her, hep ober eur finv ; azezit aze war ar bank-tosel ha livirit d'in hag hen e c'hallan rei eur skoazell bennak d'ec'h.

Ar vaouez a azezas en he c'hoaze dindan ar chiminal, a-genvet d'ar pouller (1) ; hogen, elec'h respont d'e c'houlenn, ne reas adarre nemet difronka evel a reas en iliz pa oa roet an absolven.

Matilin ar Rouz ne oa ket yaouank ken. Abaoue tregont vloaz oa ma oa war ar vicher, en devoa bet gwelet a bep-seurt ive ; setu e talc'has da chacha war e gorn-butun hep ober van ebet. A-benn an diwez, evelkent, pa welas ne baouze ket ar plac'h da ouela, en em lakeas da gomz outi :

« Feiz, ya, gwall drist eo ive rankout koll e vugale evel-se, » a zeuas gantan en eur glask e vouez truezusa.

Mari-Jann a zavas he fenn, a zellas ouz ar c'hloc'her evit lakaat anezan da deurel evez hag a zisklerias d'ezan war eun ton spontet :

— Gwelet am eus he skouer !

— Ha ! ha ! eme ar paotr koz, distrei a ra war ar bed...

Ha petra he deus goulennet diganec'h ?

— Siouaz ! n'he deus ket komzet ouzin.

— N'eman ket da c'houzout d'ec'h, Mari-Jann, penaos pa

(1) Pe : touller-beziou.

nem-ziskouez eun den maro, n'eo ket hen an hini a gomz da gentan ; d'ec'h eo e vez goulenn digantan petra fell d'ezan. N'ho peus ket lavaret seurt d'ho merc'h ?

— Eo, vat, Matilin, kaozeet am eus outi, hag hi n'he deus ket respontet d'in.

— Ze, vat, a gavan iskiz, eme ar c'hloc'her ; ne gustum ket c'hoarvezout er giz-ze. Ped gwech hoc'h eus had-gwelet anezi ?

— Pemzek gwech d'an nebeutan. Gwech er park ha gwech er gear, ha bep tro e vez araok d'in ha ne vezan ket evit gwelet he dremm. »

Ar sakrist a lakeas e gorn e-tal e gichen hag a chomas da breleria.

— Ha zur mat oc'h eo hi 'n hini oa ? a c'houlennas goude beza sonjet eur pennad.

— Hag hen on zur ? Ha ! ya, beza on, vat ! — Hag ar paour keaz plac'h da ouela adarre. — Sellit, d'ec'h, da zerr-noz, oan o tont eus al lanneg gant ma loened, ha me o welet anezi, a greiz holl, er wenoden, dek kammed araok d'in. Ar c'hi en devoa anavezet mat anezi ive, hag a yude, astennet e c'houzoug gantan, ha lemm e zious-kouarn, hep kredi mont ken. Teir gwech e galvis diwar bouez he hano : Renea, petra c'houlennet ? Ger ebet, ha me buhannoc'h war raok. Pa oan war nez tremen dreist ar skalier, e kavas d'in oan o tapout krog e beven he mouchouer, mes 'ec'h ze, hi a steuzias evel eur vogeden. »

En dro-man e tiskouezas ar c'hloc'her beza nec'het.

— Labour hon devo ganti, emezan, rak n'eus ket da lavaret, Mari-Jann, ho merc'h a zo e poan.

— Ac'hanta, red vo d'ec'h, Matilin, dougen dorn d'in, rak ranna a ra ma c'halon pac'h ouzon ec'h eo dieas ma bugel hag hen n'hallan ket he diboania. »

Ar pouller a zavas en e zav hag a yeas da zellet ouz an almanak a oa a-istribilh en toull ar preneustr.

— « Hirie eman al lun, emezan, pa en devoe kontet war e vizied, amzer ho peus da gas eun oferen d'an Itron-Varia-an-Nec'h abarz tri devez, ha neuze, roit an aluzen da zeiz paour hag a raio tro ar vered evidoc'h en eur lavaret o chapeled.

— N'eus ken da ober ? eme ar plac'h a ziskoueze beza frealzet eun tamm.

— Eo, eme ar pouller ; mes deut d'am c'haout dirgwener da noz araok ma sono an hanter-noz, ha neuze e raimp ar peurrest, mar bez bolonte Doue.

D'ar gwener warlerc'h en em gave Mari-Jann nec'het ha strafilhet c'hoaz muioc'h eget d'an ordinal. Ne bade ken gant an enkreuz hag ar mall bras he devoa da en em gaout gant ar c'hloc'her d'an eur a oa bet lakaet d'ez. Den ebet er gear na ouie e oa bet oc'h en em glevet gant ar c'hloc'her ha ne choulle ket ive e vefe anavezet he zro'fenoz. Dre ze e pleas gant he labour bemdeziek hep diskouez, na kalz na nebeut, peseurt kalonad a drubuilhe anezi en he c'hreiz, ha pa oe deut an noz e tivizas gant an holl endro d'an tan, memeus tra evel pa ne c'hoarvefe seurt ebet ganti. Erru oa diwezat anezi ha pep hini a yea da glask e wele. Mari-Jann, chomet warlerc'h, a lac'has ar goulou hag hi war an hent, dre ar c'hraou en devoa eun nor war ar gegin. Sklear oa an noz. Al loar a oa erru uhel en oabl hag an hent a oa gwennet holl gant he sklerijen disliou. Ne oa ket eur banne aezen da heja brankou ar gwiz. Ne gleve an den nemet ar chas stag o harzal er pellder hag al lapoused-noz o skrijal en eun doare iskiz.

Mari-Jann a dennas he chapeled hag a gerzas dispont etrezeg ar vourc'h. Erru oa tost da unnek eur hanter a-benn ma tigouezas en ti an touller-beziou. Heman a oa o c'hortoz anezi e korn an oaled en eur chacha war ar c'horn-butun a veze gantan dalc'hmat etre e zent. Distrei a reas pa glevas an nor o wigourat war he marc'hou.

— Deut en ti, Mari-Jann, ha deut da azeza, c'hoaz hon deus amzer da ober eur gaozeaden.

Ar plac'h a zeuas da azeza dindan ar chiminal. Flamm ruz an tantad lann a wiskas eun tamm bubez war he dremm dislivet gant an anwaz hag ar skwizder. Sec'ha reas he zal a oa takadennou c'houezen o perlezenna warnan hag e c'hortozas goulennou ar c'hloc'her.

— « Hadgwelet hoc'h eus anezi evit ar zizun ? a c'houlennas diganti.

— Ya, eme Vari-Jann, gant eur vouez dinerz.

— Neuze e tenvaleas dremm ar pouller.

— N'eo ket bet digouezet ganec'h war an noz ? a lavaras c'hoaz.

— Nann, emezan, ed neuz allavez, o so gweid hi.

— Mat, eme ar paotr, o hadkregi en e gorn, neuze ne chomo ket hep dont.

Hag hent da zével ha da wiska eur c'hroc'hen gavr evit porpant.

— Da belec'h it da gas ac'hanon ? a c'houlennas Mari-Jann ar Gall, pac'h anavezaz war ar pouller, gant nec'hamant, e oa heman oc'h aoza mont er-meaz.

— D'ar vered ; n'hon deus nemet just amzer awalc'h da zigouezout eno arôk ma sono an hanter-noz.

Setu i er-meaz. Sioul oa an traou er vourc'h lec'h e oa kousket ar holl a-benn neuze, ha ne oa goulou e prenest ebet ken. An daou reder-noz ne oent ket pell o chom a-zav, erru oant dirak dor ar vered. Ar c'hloc'her a voutas war ar gloued houarn merglet a zigoras en eur wigourat, hag i o daou ebarz ar vered. Mari-Jann a gerze warlerc'h ar sakrist ha, goude beza heuilhet ar vali-greiz, e chomas gant he hencher dirak troad ar c'halvar a oa savet e-kreiz park an diskwiz peurbadus. Ar paour keaz plac'h a grene he holl izili ha Matilin a zonjas lakaat dinec'h he zamm spered.

— N'hoc'h eus ket ezom da gaout aoun, emezan, ha na spontit ket rak ar pez it da glevet. Da zadorn kentan ar miz ec'h eo boaz ar re varo da lavaret o chapeled a-gevred, ha kement hini en deve bet o zikouret edoug ar zizun a zellid o c'hlevet. Ha great hoc'h eus penn-da-benn ar pez am oa lavaret d'ec'h da ober ?

— Ya, emezi goustadik.

— Mat ; ac'hanta, gortozit eur pennadig bihan neuze, hag e klevot mouez ho merc'h.

Matilin a davas. Brema e oa deut kounmoul teo da redek war an oabl distered hag an avel gornaouek, a oa savet en eun taol-kont, a skube gant eun trouz kridiennus ar c'hregen hag ar grean a oa stilabezet war gwenodennou striz ar vered.

A greiz holl e sonas gorrek daouzek taol an hanter-noz er c'hloc'hdi ha na weled ket zoken. Mari-Jann na oe ket evit mirout da ober eul lamm gant ar spont. Stok enni, en

denvlijen, en tu dehou d'ar vali, eur vouez gwann ha das-krenus, eur vouez paotr hag a zebe eus dindan an douar a oa o paouez lavaret ar geriou a zeu da heul sin ar groaz, ha brema oa o tanevella war he fouez geriou latin ar Gredo :

— *Credo in Deum... judicare vivos et mortuos...*

Neuze, evel eur c'heur diniver, moueziou an Anaon a vilvern a gendalc'has :

— *Credo in Spiritum Sanctum...*

Hag ar vouez dinerz a hadkrogas :

— *Gloria Patri...*

Ar re vâro a echuas :

— *Sicut erat...*

Ar pouller a stokas goustadik ouz brec'h Mari-Jann. Evel eun den hag a oar an doare, e sklerijennas anezi en eur ambroug anezi pelloc'h.

— Ar vouez kôz hon deus klevet o staga gant ar beden a zo d'eur person koz a zo o tiskwiza tost ama dindan ar mean-benez-ma ; hennez eo, hep mar, kosa beleg a zo douaret er vered-ma.

An Anaon a dalc'he hepred da lavaret o chapeled.

— Anavezout a rit ar vouez-ze ? eme Vatilin o chom a-zav e-tal eur bez hag a oa diskouezet gant eur pez kroaz potin.

Mari-Jann a zelaouas gant evez. Klevet a read dindan an douar :

— *Sancta Maria, mater Dei...*

— Ne fazian ket : honnez eo mouez Kato Gouezel a zo maro teir zizun zo.

— Ha homan ? eme ar sakrist en eur vouta ar plac'h war gaout eur zaven douar a oa eun halegen dreut o tivilha a-uz d'ezi.

— Jezus-Maria-Kredo ! homan eo mouez Jerom Rousel, meliner Pont-Marzin.

Hag i eun tammig pelloc'h. Tremen a rejont stok en eur bez mean-marpr glas ha na gleved peden ebet dindanan. Mari-Jann, d'he zro, a c'houlennas digant he ambrouger :

— Daoust piou a zo douaret er bez-ma ? emezi, spontet.

— Moarvat e vefe gwel tevel war e hano, eme ar pouller. N'hoc'h eus ket a sonj eus Yann Lukas, eus Derven-al-Lann ?

Mari-Jann a oa eat eur gridienten dreizi. Dont a rea da zonzj d'ezi he devoa bet klevet allès komz eus Yann Lukas zela oa kentestha kër garo ouz ar heorien, ha c'hoaz e oa marvet hep beleg ebet war e dro.

Eun tamm pelloc'h en em gavjont dirak eur bez goloet gant geot ha drez, eur bez ha na oa kroaz ebet warnan hag a chome sioul ive. Mari-Jann a yeas a-biou d'ezan hep gouenn netra. Gouzout awalc'h a rea e oa dindan ar bern douar-ze n'hini oa gourvezet, ugent vloaz oa, korf-Juluan ar Bailh, eur rouler hag a oa bet kavet eur mintinvez krouget ouz an treust er c'hriquel.

D'an diwez e chomjont, war goste eur vali-dreiz, e kichen eur bez gwarezet gant eur groaz koat livet e gwenn. Ar bez-ze a anaveze ervat ar plac'h keaz. Tostaat a reas outan, nec'het ha strafilhet, hag hi war bennou he daoulin ha da lakaat he skouarn stok en douar evit klevet skleroc'h.

Du-hont, wardro kreiz ar vered, mouez ar person maro a hiboude goustadik :

— *Ave Maria...*

Hag an holl Anaon a respente a-gevred :

— *Sancta Maria, Mater Dei...*

Mari-Jann a zavas 'vel eun tenn hag a astennas he divreac'h en ear 'vel eun den peurgollet e fizians gantan : bez he merc'h a oa chomet mut !

Ar c'hloc'her a grozmolas, dizorc'hennet ha nec'het bras. Ar plac'h keaz a oa krog da c'harmat :

— Mut bez ma merc'h ! Mut 'vel hini ar pagan Yann Lukas ! evel hini Juluan ar Bailh a oa n'em grouget !

Ar sakrist a skrape e benn.

— Koulskoude ho poa lavaret d'in e tistroe war an douar emezan ! vel o tamall d'ezi.

— Feiz, ya, vat, kement-se am oa lavaret d'ec'h, hag ar wirione n'am oa lavaret ken. Doue d'am c'hastizo m'am eus lavaret gaou. Hogen pa n'am eus ket ! Hadgwelet am eus anezi, ha gwelet gant ma daoulagad ouspenn ugent gwech, tregont gwech marteze !

— Mâ, Mari-Jann, na c'harmet ket neuze ; rak ar re zaonet na zeont ken er bed-ma. Ama a zo, evelkent, eun dra iskiz ha n'on ket evit kompren ; n'hallan ober seurt welloc'h, hogen marteze an actrou person a ouezo hiroc'h egeton.

Neuze e tavas ar vamm baour enkrezet.

— Chomit ama, a c'hourc hemennas Matilin. Arabad d'eomp koll eur vunuten. Ec'h an d'ar presbital. A-benn eun tamm predig e vezin distro.

Hag hen kwit d'ar red. An Anaon a gendalc'he da lavaret o chapeled. Ar vamm geaz a gave hir an amzer, pep munuten a gave keit hag eur c'hantved. A greiz-holl e klevas Matilin o tont, ha person ar barrez war e lerc'h. Ar beleg a yoa gantan eur c'houlaouen goar alum ha gant e zorn endro d'ar flamm e harze an avel da lac'ha anezi. Erru oa pare teirved dizenez ar chapeled. Ar beleg a chomas e-tal ar bez hag a zelaouas ervat.

— Matilin, a lavaras gant nerz, it da gere'hat ho pal.

Ar pouller a oa boaz da lezel e venvioù en eur c'horn eus ar vered, dindan eun ivinen vras-vras a stoke begou he brankou ouz an douar. A-benn eur vunuten e oa distro. Ar re varo a stagas gant dizenez diweza ar chapeled.

— Kleuzit ! eme ar person.

Ar pouller a stlapas a-gleiz hag a-zehou peziou paladou douar, mes en noz-ze, e hanvale kaout skoazellerien amgwel, rak ar poull a frankae buhan souezus. Hep dale e oe klevet trouz ar bal houarn o skei war golo an arched. Na vane ket nemet tri Ave da lavaret.

— Digorit an arched ! oe urz ar beleg.

Matilin a ziframmas ar golo. Ar person a blegas a-uz d'ar poull hag a skoas sklerijen e c'houlaouen war ar c'horf maro.

— Breman welan petra c'hoarvez ganti, emezan, habask kaer. Hag hen o fistreï ouz Mari-Jann.

— Pa ho poa sebeliet ho merc'h, ho poa ankounac'het lakaat eur chapeled etre he daouarn. Roit hoc'h hini d'in.

Mari-Jann a roas he chapeled d'ar beleg. Heman a luskas anezan da ruza e strad ar bez. An hini varo a oa juntet he daouarn ganti, a zigoras anezo hag a dapas krog er chapeled gant prez bras.

— *Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.*

— *Sicut erat...* a respontas an Anaon.

Mari-Jann a leuskas eur griaden hag an daerou a ruilhas eus he daoulagad, daerou a diboan hag a fizians, rak en dro-ma he devoa anavezet mouez he merc'h e-touez moueziou-all ar vered.

Achu oa ar chapeled hag an traoù a zevas da veza sioul. Matilin a hadstagas golo an arched hag a grasas er meaz eus ar poull. Kerent all e kouezas an douar er poull, anezan e unan, ha leuniet ar bez adarre.

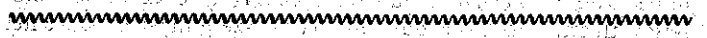
— Deomp ac'hann brema, eme ar person, ha grit ho mad gant ar gentel-ma, Mari-Jann. Ha c'houi, Matilin, taolit pled ne deufec'h ket da gempenna ar bez-ma pa viot bet o tiskwiza.

Pa zistroas ar pouller d'ar vered antronoz vintin, e welas e oa he enl labourer eus ar bed-all araok d'ezan : ne oa ket anat war ar bez e oa bet freuzet hag eilpennet an noz arok.

Abaoue an deiz-ze, Mari-Jann ar Gall n'he deus ket bet gwelet he merc'h ken.

J. DU CHAUCHIX (Ar Meneour).

(Troet e brezoneg gant J. ar Gros.)

An tri Ven

Prezegen grêt gant an Ao. Goasdoue chaloni a iliz-veur Roazon, person Logivi-Plougras, en iliz-veur Kastel-Paol, deiz gouel ar Bleun-Brug, ar 15 a viz gwengolo 1921.

Et statuit super petram pedes meos et direxit gressus meos. (Ps. 39).

War ar roc'h, (Doue) en deus diazezet ma zreid ha sturiet ma c'hammejou.

MA BREUDEUR,

Breiz-Izel, evidomp-ni he bugale, ar c'haera eus ar broiou a bar warne lagad an heol, a zo diazezet war ar roc'h. Rec'hel tal ar mor bras, rec'hel en douar, rec'hel el lanneierou. Gwalc'het ha peilhet gant ar glaô pe gant gwagennou fuloret an ôd, ar rec'hel-ze a dalc'h penn d'an amzer fall hag, e keit ma weler broiou-all debret ha lonket gant ar mor, Breiz-Izel a stourm outan ; ma 'z eo krignet ha debret hec'h ôchou, he bugale a vev dizoursi war he douar : doan ebet d'eze da gât dour-beuz na da welet o bro o krenan.

Breiz-Izel bro dispar, amez en de c'hreiz, mor tro-zro, a vag bugale dishenvel ive diguz tud ar broter-all, rak ar Vretoned, a dreaz d'ar chantvejou, a vir bepred yez ha gizioù.

Yez divastar ha gizioù maer-hon-paouez
Fe gristen, fe hep kailhadur,
Man he roudou war o douar
Vel 'n o farkou roud an alar.

Ya, pemzek kant vloa zo, Breiz a zo kristen, avielet m'eo bet gant tud krenv evel jeanted, rampsed, gant hon zent koz, kement dioute ken n'haller ket o niveri, kement dioute ma nan eus bro-all, *nemet Rom a vefe, da vezan roet mui a zent d'an Iliz.*

An diaze zo mat; setu perak ne vrall ket Breiz-Izel, na kennebeut ar Vretoned vad, rak int ive o deus diazezet spered o gouenn war *dri ven zakr*: ar *men-oter*, ar *men-caled* hag ar *men-be*; ha ken meur rak se ez int chomet hag e tleont chom sod gant an tri ven-ze gouest da derc'hel aneze Bretoned pennou-kalet ha kristenien vat bepred.

E gwirione, pep hini diouzimp a c'hall kana ar poz am eus tennet eus ar Skritur-Zakr: *Et statuit super petram pedes meos et direxit gressus meos.*

Ra blijo gant Doue, dre bedennou ar Werc'hez ken karet e Breiz, Santez Anna, rouanez hon Bro, ha pedennou hon zent koz, miret e kalon ar Vretoned doujans ha karante evit mammennou o fe, o nerz hag o evurusted, savet e harz ar men-oter, ar men-caled hag ar men-be! Ya, ra zalc'hfoint da zaoulina dirak an aoter, war an oaled, e penn ar men-be!

Daoulinet evelse, ar Breton a chomo nerzus hag evurus.

I

Hon Zalver Jezus-Krist eo bet ar misioner kenta, ar misioner bras, skouer ha skoazel kement hini a dlee bezan misioner war e lerc'h. E Ebestel o deus kerzet war e roudou hag abred beleien-all en em stlabezas dre ar bed evit kas d'ar poblou azezet c'hoaz e tenvalijen ar maro sklerijen an Aviel.

Epad ar chenta hag an eil kantved, Bro-C'halia ha Bro-Saoz o devoe misionerien ha kristenien. Breiz-Izel, zoken,

arok ma iskennas euni Bretoned, a gonte eun nebeut ilizou hag eskoptiou Naoned, Gwened ha Roazon. Mes d'ar Vth kantved, dreist-oll goude ar reverzi vras a digouezas en Breiz-Veur, Bretoned ar vro-ze, argaset gant ar Saxoned, (fadou-koz an Allmanted), a glaskas repu elec'h-all ha lod vras aneze, war vagiou dister, a dreuzas ar mor hag a digouezas war ochou an Arverig a oa skarz et diouti beñn neuze ar Romaned. Bro goant ha pinvidik he douar, Breiz-Izel a blijas d'eze ha setu int, renet ha kurzuliet gant menec'h ha beleien, da lakat hon bro koantec'h ha pinvidikoc'h c'hoaz, rak diazeza rejont war he douar ar men-oter.

Gwad Jezus-Krist skulhet war ar men-ze a vag an ineou, a sklerijen ar sperejou, a elpenn tam ha tam ar falz-kredennou. Dre ma tiwan ilizou ha chapelioù war douar Breiz, en dounder ar c'hoajou, war ribl ar stêriou, dre ma sav kroazioù er c'hroaz-henchou, war c'horre ar meinhir hag an tosennoù, ar Fe en em led, a demz ar c'halonou hag ar Vretoned deu da vezan ar ouenn dud-ze dispont er brezel, fidel da Zoue, a bed e brezoneg, a gan e brezoneg, kement ha ken mad ma 'z eo deut o yez da vezan evel c'hoar d'o Fe:

Ar Brezoneg hag ar Feiz

A zo breur ha c'hoar en Breiz.

C'hoar d'o Fe, rak ar Fe, eun donèzon digant Doue, e fell d'ezi bezan prezeget koulskoude, *fides ex auditu*, ha dre ar brezoneg eo bet evel silet e kalon ar Vreiziz. Testeni a ze a gavan en eur skrid eus an Tad Maner, *Le Sacré-Cœur de Jésus*, pa gas ar beden-man da Zant Kaourantin: « Dre ar brezoneg, emezan, ho peus plantet, sanket ar Fe en Kerneo hag ho labour 'n eus tennet kement warnan bennoz an Otrou Doue ma tleomp kehelan ha karout meurbed ar yez binniget-se. Trizek kant vloa so ar Brezoneg a zervij da brezek ar fe ha nan eo ket ganet c'hoaz an hini en dije gwelet eur Breton o komz e brezoneg eus eur relijion nan eo ket ar relijion gatolik. »

II

An iliz eo ti an Otrou Doue. Ar Vretoned n'int chomet warlerc'h pobl-all ebet evit lakat ilizou kaer ha chapelioù koant da ziwan war douar o Bro. Gant roc'h adarre int

savet, hon zouriou koant dantelezet, touriou uhel evel bizied trezek an nenv dalc'h-mad-treet.

Labour ar fe, fe hon zadu,

Deus grêt kement a burzudou

Mes ma laka ar beleg Jezuz-Krist da zisken war ar men-ôter, ma ro anezan d'an dud dre ar gomunion, an tad a zo eun tam henvel er gêr-ouz ar beleg en iliz.

Hen ive a c'hounne bara d'e dud ha, ma 'z'eo ar vamm ar galon, ar rouanez en tiegez, an tad eo ar penn hag an nerz. Eus an iliz e teu kelennadurez da zevel ha da ren tiegez fur, mes evit ma pado an tiegez-ze, trinded ar garante o terc'hel anezan en e zav, — karante etre an tad hag ar vamm, karante an tad hag ar vamm e kenver o bugale, karante ar vugale e kenver o zud, — eo red d'an tiegez a-bez daoulina adarre, daoulina beure noz evit azenli Doue, trugarekat anezan, goulenn digantan evit ne verglo ket er c'halonou ar garante, an doujans dleet d'ezan, dleet da bep hini.

Oh ! piou a lavarfe evel m'eo dleet pegen kaer eo gwelet, daoulinet endro d'an oaled, tad, mamm ha bugale o komz ouz Doue, o lavaret : Hon Tad a zo en nenv ! Seblantout ra d'in neuse penôs ar c'hrusifi hulac'het, o deve poket d'ezan ar re goz o vervel, a zigor e ziouvec'h frank frank, evit skuilh bennoz ha frealzidigez ; seblantout ra d'in neuze, dirak ar vugale vihan juntet o daouarn munut, gwelet an ëledigou, pleget war c'haridou an nenv, o sellet talarek ouz o breudeur bihan o pedi e kichen o zud.

War hevelep tiegez e kouez puilh grasou an Otrou Doue. Lavaret ar beden endro d'eun tantad tan, e keit ha ma c'houban an avel e beg ar chiminal, eur bugel a gemer levr *Bue ar Zent* hag a lenn anezan gant e vouez flour ha tener.

Pebez kelennadurez adarre ha pebez peadra da vaga spered hag ine, da derc'hel holl dud an ti unanet, barrek da gerzet dorn ouz dorn, o ranna etreze labour, levenez ha poan !

An ti-ze a deu da vezan evel porched ar baradoz, rak ennan, na pa ve bihan ar peadra, e ve kavet karante wirion, lod eus an tri dra a ra evurusted an den pa ve kristen : bara, yec'hed ha karante.

III

Maget e ine gant korf ha gwad Jezuz-Krist, sklerjennet e spered gant-komz Doue klevet en iliz, keit-hiet e holl zeveziou gant ar beden lavaret war an daoulin, ar Breton a c'hall kerzet laouen war hent ar vue, da c'hortoz kat diskviz en palez an Otrou Doue, rak kredi ra ha kredi start er vue a bado da viken.

E keit ha ma ra e dremen war an tam douar-man, ar Breton, kustum da glevet ar glaz o hirvoudi beure noz en beg an touriou, a blij d'ezan kas e zonz etrezek an Anaon.

N'eo ket en Breiz-Izel ec'h ankouaer ar re varo ! Derc'hel sonj eo merk ar garante wirion ; sikour an Anaon eo merk ar garante gristen.

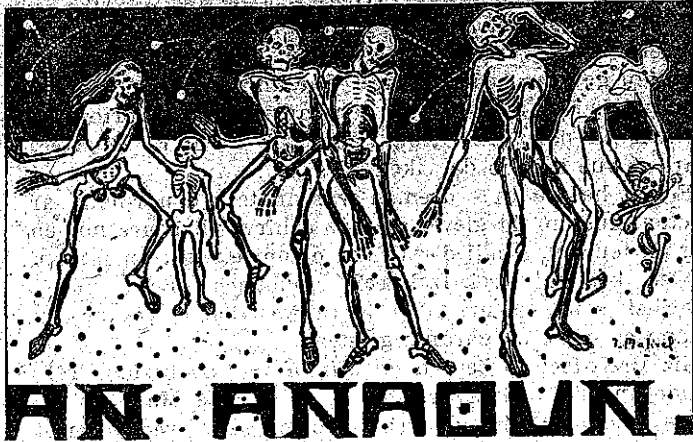
Giz Breiz-Izel eo bepred *daoulinan* war ar beziou, rök, goude an ofis, evit lavaret an *De profundis*. Ma c'hall ar maro harz ar Breton da vriata korfou ar re veo diskaret gantan, n'hall ket troc'ha chaden ar garante a stag bepred e galon oute. War o be e teu da bedi'n eur skuilh dour binniget mesket gant daerou ; war o be e viskouez d'eze doujans ha karante ; war o be e talc'h en e spered ar zonz eus ar maro a rei d'e gorf paour disken ive er be-ze, en disheol an iliz, elec'h m'eo bet douaret e dud koz ha lec'h m'en em gav o c'horfou gwisk war wisk.

Lavaret zo bet : Ar Frans a vo kristen pe ne bado ket ! Lavaromp kemend-all eus Breiz-Izel.

Maget ha stummet pemzek kant vloaz zo gant ar relijion gatolik, savet uhel ha pinvidik gant dorn ar fe, arök beza staget ouz ar Frans, chomet dishenvel diouz ar broiou-all dre he yez hag he gizioù, Breiz-Izel a dle, mui eget bis-koaz, evit en em viret, gwelet he bugale o'n em voda en he ilizou, o vezan kristenien rik er gêr hag ermeaz ar gêr, hag evit ze, gwelet aneze o'n em vaga alies gant ar gomunion, o pedi en o zie, o vont da zaoulina war ve o zud varo !

D'ar Vretoned da stourm, da vrezelli, d'en em unani evit Doue hag evit o bro, *pro Deo et Patria*. D'eze da chileo mouez an Iliz ha mouez ar re a ouve penôs eur bohl hag a elpenn kredennou, yez ha gizioù a chench ive a spered ha ne chom ken hevelep pobl.

O Breiz, ma bro, chom kristen, mir da yez, da c'hizioù koz hag e vi bepred ar c'haera hag ar gwella eus holl broiou an douar. Evelse bezet grêt.

« Mel flour ar velodi eus mel garo an dir »

D'an holl Varzed anaoun eus an holl amzeriou.

Ral eo en hon amzer ar c'hristen en deus bet
Evel-doun-me an eur, vad pe gwall, da welet
Anaoun 'kreiz an noz o pourmen war e hent.
Hon Anaoun n'int mui ken hardiz m'edont kent ;
Ne gavont mui breman da bourmen en disvel
Tenvaliyen didrous henchou koz Breiz-Izel
A yoa, kreiz an douar, 'vel beziou hirr ha doun,
E boutin an dud beo warno gant an Anaoun.
Pa vije, dre Vreiz holl, da daol an hanter-noz,
War an dud, en tiez, an doriou serret kloz,

Spezou eskern digik, gant o gwiskamant truilh,
Er vered, a boulze ar mein-bez ruilh-diruilh,
Ha, goude eur pennad azez war ribl al laour, (1)
Da heja o frenved 'vel laou eus bleo o zal,
E kroge da gerzet an holl Anaoun paour
A renkajou, a-hed an henchou-doun tenval.
Evelse, hed o c'houk, d'an dud beo tre ma ro
An tanva eus sioulder hag eus peoc'h ar maro,

(1) Al laour, pe an arched.

Noz Breiz, d'an Anaoun, a zil gant ha glizien
Eun ezennig buez, e, mesk o eskern yen,
Met an hent doun a yoa gwechall, 'vel eur ganol
Save eus ar Bed-all ganti d'an enecou holl,
Dre Vreiz, n'ouzon peseurt eienen vuzudus,
Ha mouez n'ouzon peseurt hiboudou truezus,
An hent doun zo stanket, hag an Anseum geiz
'Deus difenn, 'vel laeron, d'en em ziskouez e Breiz
Eur pardaez m'edon-me e ribl an aod goudor,
O silaou war an treaz hiboud an ourlig-mor

A riskle, lamm ha lamm, pelloc'hik er mor doun,
Gant an noz ar c'houked a ziskennas warnoun :
Ha tre ma tiskennen em c'houk dounnoc'h-dounna,
Hiboud an ourligou siouloc'h-sioul o kana,
Evel trouz ar Bed-man d'eun ene o vervel,
E strad ar mor, du-hont, a deuas da devel.
Evel pa vijent bet betek-hen o c'hortoz
'Vije didrous an aod ha sioul dre-oll an noz,
Eus a hep tu neuze e welis o tired,
Tiz ganto ha treutoc'h o c'hil eget chas-red,
Eur bobl a spezou briz, truilh ouz o eskern sec'h
War nij endro d'ezo pa a-stilej war o lerc'h.
Eun hent doun, a dreuze war veur a leo ar vro,
Eus a gement bered a yoa pell tro-war-dro,
Dre e doull-kar digor evel genou eur foun,
War an aod, a strollou, a zistaole askourn,
Askourn eus a beb oad hag eus a beb amzer,
Askourn darn bet warno kroc'hen flour ha tener
Ma rae o liou flamm avi da vleuniou Mae,
D'ar roz moug war ar bod, d'ar spern gwenn war ar

[c'hae...

N'ouzon ket peseurt skleur eus o c'hened gwechall
Hag eus o yaouankiz a skede war o zal
Hag a rae d'ezo, evel pa vijent bet
Gant lorc'h ha levezon o veva c'hoaz er bed,
En em glask daou ha daou hag, a-dreuz o zruilhou,
An eil ouz egile starda o c'hazeliou.
O prenved ar maro, kaer ho peus, gant ho fri,
Koz houc'higou, turia en hor e'horf-ni a bri,
Doun awalc'h er fank-se ne ziskennot biken

Vit krignat d'hor techou, fall pe vad
 Gant beg e falc'h, Doue ro galloud d'an Ankou
 Da zila e vilin d'an den en e vemprou,
 Met buzek e vir pep youl en hon eskern
 Da veza er Bed-all boued da Brenv an infern
 Pe da veza en Nenv eur wrizienn divarvel
 D'ar c'horf paour da vleunia lili selestiel
 Ar spezou diburet e kreiz kousk ar maro
 A yoa, daoust d'an amzer, o fléou koz warno ;
 Hag euzus oa gwelet perc'hen paour ar Beziou,
 Evel kresket o naoun goude ken hurr yuniou,
 En em deuler da glask, mut dre sioulder an noz,
 An tany c'hoaz eus mel o fljaduriou koz,
 Darn war an aod, sammet gant nerz ar gwall youlou
 Ha krog gant ar fest noz, a lamme giz diaoulou
 'Vel yaouankiz mezvet gant gwad re virvidik,
 O genou divuzel leun a bokou lubrik
 A zigure gant c'hoant kana ha c'hoant c'hoarzin,
 Flér ar boc'h a zave outo a bep tu d'in
 Toullou o daoulagad a yoa ebarz o fenn
 Evel pa vije bet enno peb a c'hlaouen
 O virvi gant ar sked a lake da zével
 Tan an hudurniach a leske en o mel !
 Darn a skrigne gant trouz o dent en o ginou,
 C'hoant ganto dibuna malloziou d'an Ankou
 P'en doa ket d'e brenved roet urz da lezel
 O c'hig flour dijentil ganto ouz peb ezel ;
 Ha ne ouient breman petra da ober ken
 Evit rei 'kreiz ar bobl da anaout da bep den
 Pegen izel oa red da benn an holl stoui
 Dirak tud a blijas da vestr ar Bed kroui
 Eus eun danvez flouroc'h en Nenvou diwanet
 Vit beza d'hor gouenn dud eur ouenn a Rouaned !

Plac'h yaouank a welan skanv ha drant o rodal,
 Pal da zourn o flourat da dam bleo ouz da dal,
 Eur garreg zo aman, en he c'hleuz leiz a zour,
 O lintra da sked loar evel eur mellezour ;
 Fell zo na teus kavet mellezour war da hent ;
 Deus ha stou war homan da benn koant evel kent,
 Vit deski da vicher, koanta touellerez,

Ankounac'het gamez, keit all zo m'out er Bez
 Deus da welet petra da ober, o tasman (1)
 Vit beza Rouanez adarre er fest-man ;
 Deus aman da fichta da gorf vit ar fest-noz ;
 Deus da welet mar deo al lili hag ar roz
 Kemmesket brao o liou war da dal ha da jod !
 Lemm, evit c'hoarzin gae, da lagad ha da deod ;
 Start truilhou da linsar da voannat da groazel ;
 Morse ne vo gwelet mistikoc'h dimezel
 Teurniet pen-kil-ha-troad he c'horf eus a bep tu,
 Gant teurnier an arched meur a vloavez dioc'ntu !
 Krommet o c'hil vel chas d'ar red war roud ar c'had,
 Darn stage d'an douar o fri hag o lagad
 Evit klask, eus ar c'houez hag ar roud, o yalc'h aour
 Tec'het epad m'edont kousket mik en o laour ;
 Awechou, o kredi toulla war o zensor,
 Gant o skilfou eskern e skrapent an treaz mor....
 Ar re oa bet ez yep da Zoue enebour,
 Evit e ziskar c'hoaz a groge 'n o labour
 Hag e choment 'n o zay, pa deuent da dremen
 Dirak ar C'hrist e kroaz savet war an teven ;
 Evel gourinerien, p'o deus kavet o far,
 Ouz ar C'hrist e skoulment o divrec'h gant kounnar,
 Ken e vije brevet d'ezo ouz ar groaz vein,
 Gourinerien netra, o zammik eskern brein....
 Eun avel, a c'houeze n'ouzon eus a belec'h,
 O skuba ar spezou 'vel eur bern deliou sec'h
 O zaolas a-zirak eun ti e-tal ar mor,
 Eur bod ilheo 'stribilh a-us da doull an nor.
 Hag Anaoun mezvierien heligenta da zailh,
 A daoliou, war an nor a wigour hag a frailh,
 Hag everien endro d'an daol hostaliri
 N'he doa ket betek hen gwelet eur seurt c'hoari.
 An hostiz war zihun, chouchet en e wele,
 Hep kredi laret grik d'al laeron, o gwele
 Skarza en o ginou chopinadou a-leiz
 Evel tud a yez c'hoaz bouzellou en o c'hreiz ;
 Mes o beg divuzel hag o staon digroc'hen
 Eus an holl evachou ne zal'hont foeltr taken ;
 Eus o ginou distank, evel listri didal,
 (1) Tasman, fantôme.

Gwin ha chistr a skuilhe dre riboul an dent fall;
Eus o ginou distank, vel listri toul didoul;
Gwin ha chistr a rede ernez dre hep riboul;
Hep gallout distana ar gor a zeve c'hoaz;
A: mezhier en e vel goude meur a gant vloaz.

O paour kez Anaoun, setu ar frouez a denn
Eus kentel ar Maro skianchou berr an den!
Etre daou bennad kousk dindan ar c'holc'hed vras;
E gwele kloz ar Bez, n'ho peus kavet; siouaz,
Vit eun nozvez ma'z oc'h distro war an douar,
Talvoudusoc'h labour, dudiusoc'h trugar,
Eget klask adarre d'ho relegou dizec'h
Bruzañdar ar pred chomet war ho tilerc'h
Pa deuas ar Maro d'ho stleja eus ar zâl,
N eur zisilh ar bleuniou hag ar joa war ho tal!

Dous eo ouz taol an ti, pa zigouez eur mignon,
Digeri frank ha frank ar c'hañ hag ar galon,
Ha zevel, n eur c'hoarzin etrezo, eun evach
Gantan er skudili blaz ar mignouniach;
Mes gwelet ho spezoù n em deuler bern oc'h vern
En eun hostaliri da walc'hi hoc'h eskern,
Ha c'houi hep gourlanchen ebet, klask lounka gwin,
Panevet an druez, a rafe d'in c'hoarzin!
Gellet ra eur c'hadour chomet gantan an trec'h,
Évit rei eur c'hennerz d'e galon ha d'e vrec'h,
Dont kreiz e genvroiz, ruz-gwad e stern houarn,
Da lakat da zevel dre ar bobl strak-daouarn;
— Mes c'houi, breset dindan treid an den distera,
O trec'hi hag o ren warnoc'h ar prenv Netra,
C'houi a c'hoantefe c'hoaz teufe tud d'ho sevel
War eun trôn, d'hoc'h embann Rouaned ar Garnel?
Na zisplij ket d'an dud gwelet merc'hed Eva
Tont gant pep seurt árdou da gestal an tanva
Eus ar mel a ziver eus komzou pep hini,
D'ar merc'hejou yaouank o vleunia koantiri;
— Mes c'houi, — euzusa tra a c'hell gwelet an den,
Vit lakat gant ar spont e izili da gren, —
C'houi a glask touella, gant ho korfou ankou,
Tud war hoc'h eskern brein dont da lipat pokou!

Pep skiant zo roet an den gant e Zoue
Da danva koantiri ha dousier ar vue;
— Mes c'houi gant ar Maro rentet dall ha bouzar,
Petra teufe hou c'hoaz da glask war an douar?
Peseurt dousder deñ d'oc'h eus a greiz an noz mud?
Sioul ar meaziou tro-dro, sioul ar mor, sioul an dud
Ar sklerijen dano a gouez eus ar stered
E toull du ho penn moal ne gav lagad ebet!

(DA HEULH)

MEL-OC'H-DIR.

(Abad Roudot, maro person e Penhars — Gwehit F. B.
miz gwengolo).

Eur Fritaden zaourus

An dra-ma a zo c'hoarvezet, eun nebeut bloavezioù a zo,
en eur barrezig war ar meaz : ankounac heat am euz haño
ar barrez-ze, n'euz fors ha n'eo ket 'ta?

Eur goaz a ioa klanv; eun taol goad en doa bet, me
sonj. E c'hreg, Katell, strafuilhet ha glac'haret holl — evel
ma tere en eun tiegez mat — a redas da glask ar medisin
Heman a deuas da welet Iann hag a gemennas kemeret
goaderezed : « E pelec'h 'ta, eme Gatou, e kavin-me an
traou-ze? — E ti an apotiker, e kear; goulennit eun dou-
sen, ne vezo ket re anezo, ha lakit anezo da Iann. — Hag
e rin; a lavaras Katell. » Eun amezek a ioa o vont e kear,
hag hen eo a oe karget da zigas ar goaderezed da Gatou.

Kerkent ha m'he devoe al loenedigou, Katell a laka ar
billik var an tan, lakat a ran an amann da rouza ha setu
fritet ar goaderezed. « Kemerit ta, Iann, eme Gatou, an
dra-ma a rai-kalz vad deoc'h ». Iann sentus, rag c'hoant
en devoa da barea, a zebras; lounka a reas kentoc'h ar
predig-se aozet dezan, hag eun tam donjer en devoa ouz
al lastez silkou dizrein-ze. Ha Iann ne ias tam ebet var
wellaat. Antronoz ar medisin a deuas beteg an ti :
« Ac'hanta, Katou, penaoz e ia an traou gant Iann? —
Fidam doustig, tam ebet gwelloc'h, Aotrou. — Penaoz?

N'ho peuz ket 'ta kemeret goaderezed, evel am qa

lavaret deoc'h ? — O eo, va Doue, eun dousen am euz great lakat digas fritet am euz anezo dezan hag o lounket en deuz : mes evelato e kave eun tamig goular anezo !
 N'eo ket dias, ha n'eo ket ta, sonjal pegeit ec'h astennas fri ar medisin, pegen bras e tigoras e zaoulagad ha pebeuz sarmoun a reas da Gatell ; n'he devoa ket laeret ar zarmoun-ze, kwir ?

KASTELLAD

Al labour-douar

xxx

PEUR ARAT ? — An holl labourou a zo da ober dre an amzer vrag, da vihana pa vez gellat. Kalz e vez gwelloc'h an douar labourer dre amzer vrag. Pa vez labourer dre ar glao, e teu da veza evel toaz ha da galedi da c'houde, pa deu ar zec'hor.

Mes awechou e vez pennadou mat a amzer fall ha, ma ve ranket gedal an amzer vrag, e chomfe al labour d'ober.

Labourit neuze, da genta, ar parkeier a zo enno douar skanv ha gortozit ma vo gwelleat an amzer evit en em lakat gant an douar priok.

PENOS ARAT ? — Red eo toler evez penos arat. Awechou n'ez eus ezom nemet da ziskoha eun tammik, evel goude an eost, da lakat irvin, kolza, melchen ruz, ha zoken, gwelloc'h, drusoc'h e vo an traou ma n'ez it ket doun.

Awechou eo red mont doun, evit kuzat mat ha mouga al louzeier fall.

Pa vez sec'h ar park, pa ne chom ket a zour ennan da vare'ha er goanv, e c'heller labourat a-blean, ar pez a zo easoc'h. Ma 'z eo dourok, avat, e ranker ober irvi, hag an dour neuze a gouezo er fozier hag an ero a vo dizec'het ha ne deuo ket gwriziou ar plantennou da vervel evel ma weler er parkeier a zo bet chomet re hirr an dour warno. Ma 'z eus kalz dour, e vo great irvi moan ; ma 'z eus nebeut hepken, e vo great irvi ledan.

AN OGED. — N'eo ket awalc'h arat an douar ; red eo c'hoaz freuza, bruzuna an tammon douar a zo bet diskolpet gant an alar hag, ouспен, kompeza an douar.

An oged a ra al labour-ze hag ive diframma ra gwriziou al louzeier fall, golo a ra an had.

N'e ket goude an alar hepken e c'heller implija an oged, mes ive meur a wech-all. Evelse, d'an nevez amzer, eo mat ogejat ar parkadou ed. Dent an oged, o freuza an douar, a laka ear ha tomder da vont ennan ha da c'houde e teu buan gwellaen er parkad ed.

AR RUILHEN (*rouleau*). — Ar ruilhen warlerc'h an oged a gempezo gwelloc'h c'hoaz an douar, a beuryruzuno an tammon ne vezint ket bet freuzet gant dent an oged. War an ed, en nevez amzer, ar ruilhen a ra ive kalz vad, o startat an ed en douar. Da c'holo an had, eo ive mat lakat anezan warlerc'h an oged. Labourit mat ho touar ; digollet e viot evit ho labour.

AL LABOURER.

Sent Breiz

SULIOU HA GOUELIOU MIZ DU.

1 A VIZ DU. — Gouel an Holl Zent. Gouel berz. Offerenn ha Gousperou an Holl Zent.

2 A VIZ DU. — Gouel an Anaon. Gouel devozion.

6 A VIZ DU. — 25th sul goude ar Pantekost. Ober a rear hizio gouel deiz ar bloaz dedi an iliz e parrezioù Eskopti Kemper ha Leon m'eo bet konsakret an ilizoù enno.

13 A VIZ DU. — 26th sul goude ar Pantekost. Hizio e c'heller kana offerenn ha gousperou dedi an iliz.

20 A VIZ DU. — Diveza sul goude ar Pantekost. Offerenn ha gousperou ar zul-ze.

27 A VIZ DU. — Sul kenta an Asvent. Offerenn ha gousperou ar zul-ze.

**

Miz Du eo miz an Anaon. N'eo ket eur breizad gwirion an hini ne bed ket evit an anaon ; e miz Du iyez e tigouez stank gouelioù hor Zent koz benniget ; pedomp anezo evit hor c'herent eat d'ar bed-all ; galloudus tre int evit, o zenna seuz tan ar Purgator hag o c'has da c'hoar ar baradoz.

10 A VIZ DU. — **SANT KADOK.** — Mab oa da eur roue euz a Vreiz-Veur, sevel a eure eur manati e Lankarvan a oa 300 manach o veva ennan, diskenn a reas e Breiz-Vihan gant sant Gweltas; sant Kadok n'oa ket evit gouzanv.

An den ne gare

Ar vro her mage.

Kas en devoa ouz ar geleennadurez a c'hell dihentcha an dud diwar an hent kaer digoret dirazo gant ar re goz ha, ma vije bet o veva en hon amzer, en divije bet stourmet, hep paouez, ouz ar skolioù dizoue hag ar skolioù divrezonek, traou ha gwella ma 'z int da netra eo da gas ar Vretoned da goll.

San Kadok eo patron soudarded Breiz. Bretoned Nominos p'edont o vont da emgann Ballon, e miz Even 845, a bedas anezan a greiz o c'halon, ha Kadok a roas d'ezo an treac'h war Gallaoued Charlez ar Moal-Leveromp d'ezan, alies, ar beden a gase etrezek ennan Bretoned Emgann an Tregont:

Aotrou Sant Kadok, hor patron,
Roit d'eomp-ni nerz ha kalon,
Ma c'hounezimp, hizio an deiz,
War holl enebourien hor Breiz!

3 A VIZ DU. — **SANT GWENAEL.** — Abad e Landevennek, goude sant Gwennole; tremen a reas e vuez o'prezeg an aviel er broioù keltiek, Breiz-Vihan, Iverzon ha Breiz-Veur. Distro e Breiz, e savas eur manati e enezen Groc. Beva reas eno meur a vloaz; skwiz ha koz, e teuas d'an douar bras; eun dervez ma oa eat da welet unan euz e venec'h, en e beniti, e Bro-Wened, eur c'haro a deuas da guzat dindan e vantel, o tec'het araok chas Gwerok, roue Gwened. Ar roue, goude beza great evelse anaoudegez gant ar zant, a stagas leveou ouz e vanati evit ma vije *pedet Doue eno evitan hag evit Breiz*. Ni ivez, greomp evel ar roue-man aluzennou evit Breiz d'ar re a laka o foan da labourat evit ar Vro.

5 A VIZ DU. — **AR PLACH EURUS FRANSEZA AMBOAZ, DUKEZ BREIZ.** — Dimezet abred da Ber, eil mad an duk Yan V, Franseza a dremenas ar c'halz eur he amzer e Gwengamp; he dudi oa klevet kana kantikou bre-

zonek ha pedi sant Breiz; goude maro he fried ez eas da leanez da Garmet Itron-Yanna-Iskoet, re kichen an Naoned, el leac'h ma varvas er bloaz 1485. Laket eo bet war roll ar plac'hed eürus gant Pi IX, er bloaz 1863.

6 A VIZ DU. — **SANT ILDUT.** — Ganet e Breiz-Veur, Ildut a oue marc'heg, evel e dad, e penn kenta e amzer; war ali sant Kadok, ez eas da vanac'h, hag e savas ar manati brudet a zoug e hano elec'h ma oue skoliet sant Samson, sant Diyi hag all. Hizio e rear ivez, gouel sant Efflam ha santez Enora.

7 A VIZ DU. — **SANTEZ TRIFINA HA SANT TREMEUR.**

11 A VIZ DU. — **SANT VARZIN, ESKOP TOURS.** — Sant Varzin n'eo ket eur breizad eo; met henoret bras eo e Breiz, evelato, o veza ma prezas an Aviel en Arvorig araok donedigez hon Tadou koz er vro-man.

15 A VIZ DU. — **SANT MALO.** — Diazeour an Eskopti a zoug e hano, unan eus seiz eskopti Breiz.

16 A VIZ DU. — **SANT MELANI.** — Eskop Roazoun.

18 A VIZ DU. — **SANT VODEZ.** — Ginidik euz an Iverzon, a en em c'hreas manac'h ez yaouank; ar vosen a lammas digantan e holl gerent; neuze e kemeras eur vag vihan ha gant daou vignon, menec'h evel dan, e teuas da zouara e Breiz-Izel. Tra zouezus, ti-bidi sant Vodez a zo c'hoaz en e zav en deiz a hirio; lezhanvet eo, gant an amezeien, forn sant Vodez, abalamour m'eo great e stum eur forn.

Sant Vodez a zo enoret kalz e Breiz, elec'h ma 'z eus tri-ugent iliz pe chapel o tougen e hano.

Ober a rear hizio ivez gouel sant Kolomban, abad Luxeuil, eun iverzoniad.

23 A VIZ DU. — **SANT HOUARDON,** patron Landerne.

30 A VIZ DU. — Sant Andre, abostol, patron Bro-Skos. Siouas, tud ar Skos n'int ket katoliked ken; miromp hor gizioù ha dalc'homp da feiz hon tadou koz.

Pedomp evit hor breudeur dianket, tud ar Skos ha Bro-Geumri, ma teuo Doue da lakat sklerijen ar wirionez d'o hentcha a-nevez.

GWELTAS.

Konkour ar c'hatekiz

Kaout a red diwarlerc'h roll ar vugale o deus bet an niver a boentchoù merket ganeomp evit gellout kaout eur priz, pe beza lakeat an hano war daolenn an enor. Daou rum hon deus great eta hag an niveren-ma eus F. H. B. a roio hano ar re o deus gounezet eur priz. Evit gellout ober brasoc'h piljadur d'eoc'h, hag evit rei seul-easoc'h da re-all an tu da gavout eur priz, hon deus kavet mat rei eur priz hebken d'ar memes tiegez : mat eo, ha n'eo ket ta, ranna al laouenidigez gant an nesa : rak-se, p'oa anet d'eomp oant breudeur ha c'hoarezed ar vugale a varnemp o deveriou, n'hon deus douget nemet eun hano evit an tiegez-ze : kredi a reomp beza great mat evelse : arabad e ve d'eur breur, pe d'eur c'hoar beza drouk-kountant, na klask tamall nag an eil nag egile. Pa vezo roet hanoioù ar re a zo hebken war daolenn an enor, — abalamour n'o deus ket bet ar 100 poent red evit kaout eur priz, — e livirin penaoz ar vugale o deus great o labour. D'ezo holl, a greiz kalon, d'an eil rum ha d'egile, ha c'houekoc'h c'hoaz d'ar re ne vezo ket moulet o hano, e lavaran :

Bennoz Doue !

F. M. M.

N. B. — Gwelit roll ar prizioù war pajennoù ar golo.

F. h. B. a dle mont, azalek breman, war vevat bep miz. Moulet e vezo hepdale : MEC'HIEIEN LOCMOR, gant *Bleiz Nevet* ; — BREIZ ETAL AN TAN, gant J. U. Er miz a zeu ivez : Divinadennoù nevez.

'Evit « Konkour ar c'hoefou » e oa bet tremenet eul linen e F. B. miz here. Setu al linen-ze :

Ar c'hoef C eo ar *vigouden*, koef Pont n Abad.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO-HA KENTELIOU WAR BEP TRA

Tôlen ar miz. — Mabig Jezuz ! — Dérou mat Kloareged Kemper ha Leon, J.M.P. — Mec'hieien Locmor, *Bleiz Nevet*. — Bubez Breiz etal an tan, J. U. — Kerz en hent (sôn nevez) P. Tr. — An Anaon, Mel oc'h dir. — Doue anavezet dre ar garantez. — Penôs goanvi ar gweman? Ar *guenaner*. — Keleier ar miz, *P'guenar*. — Tôlen ar bloavez F. h. B. 1921.

Mabig Jezuz !

— Kan Gouel Nedekh —

Diskan

Ni hanc'h ador, Mabig Jezuz, Mabig deus ha karantez, Doue meur-
bet ma-de-le-zus Mabig Jezuz e Kroaz an noz c'hoaz e zi.
an kara-dez vit dont en hor tou-eg fluz

Vit dont en hon touez henoz.
C'houi a zilez ar Baradoz.
Mabig Jezuz, e kreiz an noz,

Mabig Jezuz, me oar errad
Perak e ouel ho taoulagad ;
Hor pec'hed ra d'ec'h kalonad !

Ni hoc'h ador, Mabig Jezuz,
Mabig deus ha trugarezuz,
Doue meurbed madeleuz.

Mabig Jezuz, evit bepred,
Oh ! me a dre kein d'ar pec'hed ;
Va c'halon d'eoc'h zo gounezet

Mabig Jezuz, Doue-Bugel,
Ra vezo klouar an avel
En noz-man, endro d'ho kavel !

Mabig Jezuz, war va daoulin
Dirazoc'h, betek ar mintin,
D'ho pedi henoz e chomin.

Mabig Jezuz, dre an nenrou,
Eled a gan d'eoc'h kantikoù...
Perak klevan-me ho klemmoù?

Mabig Jezuz, hed va buhez,
Me a veulo ho madelez ;
Ra varvin en ho karantez !

F. h. B. 23 berzu 1876.

Derou mat Kloareged Kemper ha Leon !

Al lizer a zo aman warlerc'h a zo en em gavet ganeomp en deizioù-man ; hen embann a reomp gant plijadur ha fisianz hon deus e taolo evez hol lennerien vat war ar goulenñ a zo ennan.

Leoriou Brezonek, mar plich !

Gwechall, da vare gouelioù Nedsleg, e weled e Breiz-Izel, ar beorien o vont a zor da zor da glask o c'halanna. Laouen ha dinec'h ez aent, ha digemer mat a gavenñ dre holl en tiegeziou distera, zoken, ez oa eun dra bennak evito : kalon vat, madelez ar Breizad a zo brudet, ha n'eo ket hep abeg, e gwirionez ! En hor bro, a drugarè Doue, neb a zo ezommek ne c'houlenn morse skoazell en aner... *Ouz her gouzout, Kenvreuriez ar Brezoneg*, hep beza en dienez, a gred goulen koulskoude digant he mignoned ha digant lennerien *Feiz ha Breiz*, eun tammik kalauna Savet e Kemper, meur a vloavez a zo, evit deski brezoneg yac'h d'ar gloareged hag evit sila en o c'halonou eur garantez-vro gwirion, gouest d'o lakat d'ober e Breiz, evit gloar Doue ha mad ar bobl, talvoudusoc'h labour, *Kenvreuriez ar Brezoneg* a zo aet bepred war wellat, er c'hloerdi. Er bloaz-man, dreistholl, dre guzuliou ha grad vat an Aotrou 'n Eskob, skoazell karantezus aotrou Rener ar c'hloerdi, ha youl vat ar gloer, *Kenvreuriez ar Brezoneg* a zo buhezek meurbet. Ouspenn 135 kloareg a vez bep yaou o selaou kentelioù renerien ar Genvreuriez. Ar re-ma a ra eus o gwella. Met, hep benveg eo tenn labourat ; evit kas da benn o mennadoù, ret mat eo d'ar « renerien » lakat etre daouarn o diskibien aketus levriou brezonek. Hogen, er mare-man, ouspenn ma 'z int ker, hevelep levriou a zo dreist holl diaes-tre da gaout... Penaos ober ? — Nec'het *Kenvreuriez ar Brezoneg* he deus sonjet ennoc'h, mignoned ker, beleien ha liked, ha dre vouez *Feiz ha Breiz*, hi a c'houlenn diganeoc'h levriou brezonek. Met arabat eo digas eus al levriou-ze, — re niverus, siouaz ! — hag a zo hanter-c'hallek hanter-vrezonek : re dalvoudus an amzêr evit her

c'holl gant hevelep trefoetachou. *Kenvreuriez ar Brezoneg* ne c'hed, ne glask, ne c'houlenn nemet eus al levriou-ze hag a gaver enno brezoneg yac'h, digemmesk, freas, pe c'hoaz eus ar skridou-ze a bouez bras dre ma tispleger enno traou talvoudus meurbet diwarben ar yez (*grammaires, dictionnaires, études de philologie, etc.*), al lennegez (*œuvres des meilleurs écrivains bretons*), istor Breiz, sent Breiz, tud brudet ganet e Breiz, etc... Setu peseurt levriou a c'hell ober vad ha plijadur da gloareged *Kenvreuriez ar Brezoneg*...

A-vreman, bennoz Doue d'eo'h, madoberourien ; er Genvreuriez e vezo pedet kalonek evidoc'h ha Doue ho paeo.

Penn-rener ar Genvreuriez.

LEVRIOU DA ZESKI BREZONEG ! Setu aze eun aluzenn, n'eo ket 'ta ! ha ne veze ket goulnnet ouzoc'h gwall alies gwechall, rak beteg a-nevez 'zo, ni ken etrezomp Bretoned, a oa tud sebezus ; klask a reamp gouzout petra a oa a gaer e kearioù hon amezeien ha ne glaskemp tamm ebed anaout an tenzoriou heb par a oa kuzet en hor c'hear hon unan : ar vugale a gav atao gwelloc'h bara an ti-all eget bara ar gear : bugale n'int ken.

Lavaret a reat d'eomp e oa paour-raz-iliz ar Vretoned e traou spered hag her c'hredi a reamp ; ar vugale a zo ken tear da gredi, ha bugale n'oamp ken.

Gallega, latinat, gregachat ha saoznegat a veze desket d'eomp er skoliou epad bloaveziou ha bloaveziou ; ar brezoneg, avat, ne veze hano ebed anezan morse, nemet war mogerioù tiez a oa, el leac'h ma lennet awechou : « *Il est défendu de cracher et de... parler breton !* »

Evelse edo an traou, gwechall, p'edomp-ni, en hor yaouankiz, o redet warlerc'h an deskadurez, ha ne glemmemp ket : d'an oad-ze, eun den ne wel ket ker splann-ze, atao, ar gaou a rear outan.

**

Ar brezel a zo deuet ha, m'en deus lakeat an daoulagad da skuilh daerou, en deus lakeat anezo ivez, a drugarez Doue, da welet sklear.

Ar gloareged breman, steredannet o bruched, n'ouzon ket ped anezo, e gwer, e melen hag e ruz, o deus gread o c'hresk dillooc'h eget ar gloareged gwechall ; n'o deus bet damant ebed d'ezo o-unan keit ha ma 'z eus bet ezom

anezo er penn-all ; n'o deus ket bet a vez, kennebeut, abaoue, o tiskouez d'an holl- ez int Bretoned e'houek breman p'o deus gellet dont adarre d'ar penn-man.

Gwelet a reont sklear ar gaou a zo bet gret outo er skoliou, o chom heb lakat ar brezoneg, — ar yez-ze hag a vezo savet dizale er renk kenta etouez holl yezou-all ar bed, — da vean diazez o gouiziegez. Deskadurez awalc'h o deus da vont da veleien da Bariz, met n'en em gavont ket desket awalc'h evit beza beleien e Breiz.

Hag e Breiz koulskoude eo e fell d'ezo chom ; ero eo ema ar Vro ne dle ket mervel, « *la Bretagne immortelle* » (1) bro goz o zadou ; an hini o deus ioul da harpa euz o holl nerz en aoun ne gouesfe en he foull, « *aucune nationalité ne doit être submergée* » (2), rag ma kquesfe, siouaz, — Doue ra viro ! — e vefe, evel a lavar J. P. Calloc'h, eur piled nebeutoc'h en Iliz katolik ; eun-tourdan nebeutoc'h en aohou ar c'hornaouok, evit ar Boblou da zont, eur steredenn nebeutoc'h war an hent a gas da Vethleem ha da Rom (3). E kreiz tan ha luc'hed ar brezel eo en devoa ar barz Bleimor kavet an dra-ze. Eno e oa eaz gwelet sklear !

Kloareged Kemper ha Leon o deus gwelet sklear ivez o deus ezom bras da c'houzout brezoneg mat evit beza barrek da brezeg ar Feiz e pevar c'horn Breiz-Izel, en eun doare hag a c'hello beza talvoudus evit an eneo : « *afin de pouvoir*, evel a skrive an Tad Gregor Rostrenen, er bloaz 1732, *prêcher la parole de Dieu d'une manière intelligible en*

(1) D'autres pourraient venir observer ici une collection charmante de traits ethniques accusés et vivaces qui, sous le découpage administratif tout superficiel, font soudain réapparaître dans une vision captivante la Bretagne immortelle.

La Bretagne, elle, ah ! sans doute, elle aime reprendre comme ici, conscience de son unité et de sa race qui est la plus homogène et la plus antique de toutes celles de l'Europe. Elle aime, dans ses grands pardons, à se sentir un peuple qui fut grand, qui reste fier, qui ne se dompte pas.

(Extrait du discours prononcé par Mgr Charost, archevêque de Rennes, le 15 août dernier, à l'occasion du couronnement de N.-D. de Kelven).

(2) Extrait du discours d'ouverture de la Conférence de Washington prononcé par M. Harding, président des Etats-Unis, le 12 novembre 1921.

(3) C. Ar en Deulin, p. 18.

tous lieux, de trouver leur Patrie partout et de n'être barbare nulle part » (1).

Ne lavaront ket evel darn : « Nemet e ouezin distripa « eun dra bennak, ar pezh a renk ! » Nan ! n'o deus ket a c'hoant e vefe c'hoarzet d'ezo pa bignint e kador ar wirionez ; komzou Doue ne vezont ket distripet ; o ranna eo a vez great en eun doare atao dereat meurbed ha ne vez ket tapet an tu d'hen ober nemet o studia a-zevri epad pell hag hir amzer.

Ne lavaront ket evel darn-all : « Deski brezoneg ? Setu aze, avat, eur c'haer-bez da ober ! »

Kalz tud a zo ha, war zigarez ma komzont brezoneg bemdez, a gav d'ezo e ouezont brezoneg eus an dibab : « *Ils s'imaginent*, evel a skrive c'hoaz Gregor Rostrenen, *posséder entièrement la langue bretonne parce qu'ils la savent bien de la manière qu'on la parle chez eux ou, au plus, à cinq ou six lieues autour du lieu de leur naissance* » (2).

Nan ! rag gouzout brezoneg evelse a zo gouzout eur stlabez brezoneg, met n'eo ket gouzout brezoneg eo, rag gant ar brezoneg e tigouez evel ma tigouez gant ar yezou-all, ne anavezet anezan mat nemet studia a rafet anezan en e vuez a-dreuz ar c'hantvejou, en e skridou koz ha nevez, en e lezannou ne c'heller mont en o eneb anez e vac'hagna, hag an dra-ze ne vez ket great en eur c'hoari, nag en eun dervez, nag heb levriou.

Levriou da zeski brezoneg a zo hizio, etouez an dud, tra awalc'h ! Kalz anezo a jom heb beza lakeat e labour ; ma kemerit preder gant amzer da zont ho pre, it eta, en han Doue, war zikour Kloareged Kemper ha Leon ; kasit d'ezo ar benviachou a c'houlennont, ad levriou a c'hellit da zioueret ; lakeat e vezint raktal da dalvezout evit brasa mad ar Feiz ha brasa gloar Breiz !

J.-M. PERROT.

Kasit kement ho pezo eas da gas, d'an adres-man : M. le Président de l'Académie bretonne du Grand Séminaire, Quimper.

Eun dra zister zo roet, raktal m'eo goulennet.

A dalv daou venez aour eus an nenv diskennet.

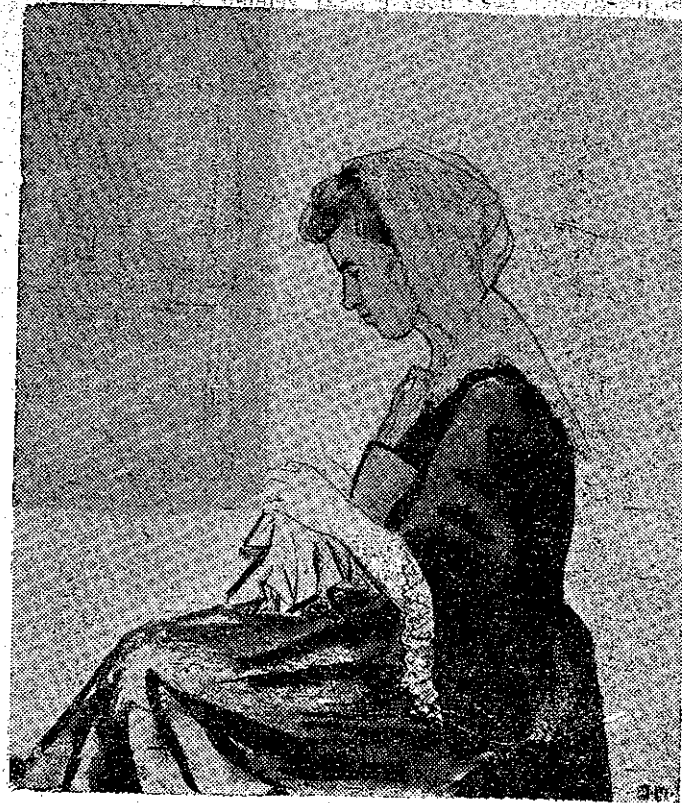
(1) et (2) Cf. Préface du Dictionnaire français-breton de Grégoire de Rostrenen.

MEC'HEIEN LOCMOR

En eur c'horn eus a Vreiz, war vordig ar mor bras,
 E veve gwechall-goz eürus ha didrabas,
 Eur beleg vertuzus, eur galoun vad a zen,
 Aketus d'e zever, douget d'an aluzen,
 Laouen evit an holl, eun tad, eur pastor mad,
 Torret gant ar skwizder, krommet dindan an oad,
 Eur prezeger dispar p'edo e bar e vrud,
 Vel ne oa e nep lec'h, war lavar an holl dud ;
 Met ne c'heller, siouaz ! heza bet ha beza ;
 An nerz, gant an amzer deu buhan da uza ;
 Setu m'en doa ranket, war e zivezadou,
 Damanti d'e labour ha d'e brezegennou :
 — « Echu eo, emezan, va reuz war an douar ;
 D'ar re yaouank breman da gregi en alar ! »
 Kabac'h a oa dija ha ne c'houlenne mui
 Nemet beva e peoc'h ha didrous en e di...
 Bihan oa e barrez, met enni oa eürus ;
 Re a labour n'oa ket, hag ar peuri oa druz.
 Bep sul d'an ofern-bred e pigne er gador
 Da rei d'e vugale e aliou a bastor,
 Aliou leun a furnez, 'vel ma zere d'eun tad,
 Hag ato e gomzou veze selaouet mad.
 Ne oa d'an amzer-ze, e korn ebet a Vreiz,
 Eur barrez 'vel Locmor hag enni tud ken reiz ;
 Morse ar yaouankiz n'en doa darempredet
 An dansou milliget hag ebatou ar bed.
 Ne oa ket en he zouez pennoù skanv hag edro
 Evel ma oa ker stank er parrezioù wardro.
 Ar presbital a oa boutin gant an ti-kêr,
 Hag ar persoun e zourn e dourn an aotrou mêr.
 An eil hag egile a jome en e renk :
 Morse n'oa etrezo an distera komz trenk.

Evit gouarn e draou ha ren e diegez,
 Aotrou persoun Locmor en devoa eun nizez ;
 He hano oa Berc'hed, eur plac'h yaouank a benn,
 Vel ne gaver ket stank, dournet mat ha kempen,

Karantezus meurbed e kenver he eontr koz,
 Gouizieq war ar gegin, dispar war an nadoz.

Aotrou person Locmor en devoa eun nizez...

Berc'hed he doa eur yar, eur vestrez da viri,
 Evel ne weler ket, viou yer hag houidi,
 Hag enni he-unan e sonjas evellen :
 « Mad eo d'eomp kaout houidi, yer bihan, kilheien,
 « Yer evit kaout viou fresk, hag eur wech an amzer,
 « Houidi ha kilheien da lakat ouz ar ber ;
 « Perak ne ve ket mad kaout c'hoaz er presbital,
 « Estreget ar re-ma, eur rum lapoused-all,

« Evel e vez gwelet wardro ar manerlou,
 « A zoug ouz o gouzoug kleier firigellou ?
 « Lod o hany dindonsed, lod-all mec'hieien,
 « Met n'o gweler ket c'hoaz e ti ar veleien. »
 Setu Berc'hed en hent mintin mad antronoz
 Da glask viou mec'hieg da lakat d'he yar goz :
 « Gant arc'hant an torrad, ma n'o deus droug ebet,
 « Ni a vo pinvidik, a lavare Berc'hed ;
 « Eun hanter vo laket da brena, — respet d'eoc'h ! —
 « E foar vras ar Merzer eur c'hrennardig pimoc'h.
 « Gant brenn ha patatez e vo druz e zouben
 « Hag abarz pell amzer e vo flour e doanen... »
 Divezat 'oa Berc'hed pa zigouezas er gêr,
 Gant nao vi mec'hieg e pleg he zavancher.
 Teir sizun e chomas ar yar goz da viri ;
 Seiz mec'hieg bihan a dorras war nao vi.
 Unan en em veuzas prestik goude genel ;
 Unan-all a gouezas dindan skilf ar sparfel ;
 Ar pemp-all a chome a oa brao o doare.
 Ermêz eus o c'hlozen, kerkent hag ar beure,
 O flijadur a oa o c'hoari, o rodal
 War letounen Margot, bioc'h zu ar presbital.
 A-vec'h ma oa ganto echu o zrede miz,
 Ma o c'hleved dija o kana en o c'hiz.
 Dispak evel eur rod o lostou marellet,
 E kanent : glok ! glok ! glok ! eun dudi o c'hlevet.
 Bugale ha tud vras, a bep korn ar barrez,
 D'ar bourg'vit o gwelet a zirede bemdez :
 Ar vugale ganto a game : glok ! glok ! glok !
 Hag a c'hoarze laouen o klevet o storlok.

Ma kane ar re-ma, Margot ne gane ket ;
 Mouzet oa ouz an holl ha memez ouz te boed ;
 Ne zrebe mui netra : « Peseurt eo, emezi,
 « An aotrouned vras-ma 'vale war va feuri ?
 « Kentoc'h ebarz va fark al letoun a oa flour ;
 « Abaoue maent ama ez eo atô loudour ;
 « Kentoc'h, gant plijadur atô me a beure,
 « Hirio ne gavan mui eur yeoten a zoare
 « E letounen ar park. M'hen tou war va c'herniel,
 « Ne beurin mui ama ! Gwelloc'h ganen mervel

« Gant an naoun, ar c'hleved, eget mont da beuri
 « Warlerc'h pemp mec'hieg ha kreiz o loustoni !... »
 Eur penn kalet he doa ha, war a leverer
 Margotig ar vioc'h zu a zalchas start d'he ger ;
 Eus yeot ar park letoun ne beuras begad mui ;
 Setu ma kouezas klanv ha glac'har bras en ti...

Neuze persoun Locmor a gemennas raktal
 Da Verc'hed, he nizez, gelver d'ar presbital,
 Barba an hostizez, eus ti-korn ar vered,
 Ha Fanch, ar c'hanour-bras. Dont a rejont d'ar red.
 Fanch en e yaouankiz a oa eur gwall inkin
 Da gana ar *plain-chant* ha da lenn al latin ;
 Er parrezioù wardro n'oa ket e gevatal
 Da staga d'ar *Gredo* ha d'ar *C'hysie royat* ;
 Met d'ar poent-se dija e oa rabad ennan,
 Beza m'oa danvez mad oc'h ober anezan.
 N'oa nemet meuleudi da ober eus an den,
 Nemet ma oa ato sec'h-korn e c'hourlanchen.
 Anavezet a oa 'vit eur sapre kanour,
 Met eun tech koz en doa : ne gare ket an dour.
 En deiz-ze oa lijer ha, beza ma oa kam,
 Da bresbital Locmor e zeuas d'an daou-lam,
 O sonj kaout eur banne, memez eur banne souana,
 'Barz fin an abaden, eus gwin koz ar persoua.
 Barba an hostizez, dispount ha teodet mad,
 A ouie trei he c'haoz evel eun alvokad ;
 Hi a veze atô galvet er penn kenta,
 Pa veze eur guden diês da zirouestla.
 D'ezo persoun Locmor a zispleg en daou c'her
 Perak en deus sonjer en deiz-ze o gelver.
 — War e veno, Margot, bioc'h zu ar presbital,
 A oa a nevez zo o c'hoari he fenn fall ;
 Ne beure begad mui. Abred pe zivezat
 E ranko, goulskoude, emezan, divouzat.
 Perak ne beurje ket warlerc'h an dindonsed ?
 Ha falloc'h eo ar yeot elec'h m'o deus kerzet ?
 Piou morse e Locmor 'dije gallet kredi ?
 Vije etre chatal savet eur seurt c'hoari ?
 Mar talc'h an traou da vont, prestik ar chatal saud
 Vo ranket o maga gwelloc'h eget an dud...

Pa voe en doare-ze, gant an aotrou Persoun,
 Dirak e vignoned diskarget e galoun.
 Berc'hed ar presbital, thomet mut betek hen,
 Gant ar brasa frankiz a gomzas evelhen :

« Va zouton, emezi, gouzout a rit ervad
 « N'am beus betek hirio klasket nemet ho mad ;
 « Eus dispignou atô am eus taolet evez ;
 « N'am beus morse ama foranet ho tanvez ;
 « Selaouit an ali am eus c'hoaz da rei d'eoc'h ;
 « Gwerzit ho tindonsed evit miret ho pioc'h !
 « Kerse a vo ganeomp dioueret anezo,
 « Met red eo o gwerza pe Margot a varvo !
 « Mar tiskredit warnon, grît eur bale d'ar c'hraou,
 « Hag e weloc'h eno na chenchet eo an traou...
 « Pebez bioc'h oa Margot en he c'henta amzer !
 « Hirio ne dalv netra nemet d'ar c'hivizer ;
 « N'eo mui nemet kroc'hen ha, ma teu da vervel,
 « — Oh ! Doue ra viro ! — kousto ker d'ho kodel !
 « Rak eur vioc'h-all neuze a rankoc'h da brena ;
 « E pelec'h e gavoc'h gwenneien d'he faea ?
 « Ar bloavez, c'houi oar mad, zo bet eur bloavez treut ;
 « Brao ober dispignou pa resever nebeut ! »

Goude komzou ken fur, Fanch koz, ar c'hanour bras,
 Gant e vouez tremolo evelhen a gomzas :

« Ma ne ve ket krouget ar chatal penn ruz-ze
 « A hanvit dindonsed, e c'helloc'h dizale
 « Mont da c'haloupat bro da glask eur c'hanour-all
 « Da gana ho *Credo* hag ho *Kyrie royal* !...
 « Bouzaret eo va fenn gant ho chatal hudur ;
 « Hag ar pez ra d'in c'hoaz brasoc'h displijadur,
 « Eo klevet tud Locmor bemdez o hiskina,
 « O lavaret zoken int trec'h d'in da gana !
 « Trec'het gant dindonsed, me, kanour bras Locmor ?
 « Biken ne c'houzanvin hevelep dizenor ! »

Ha Fanch koz ker buhan e-mêz ar presbital,
 'N eur lakat war e lerc'h dor ar porz da strakal...
 — « Aotrou Persoun, eme Barba an hostizez,
 « Red eo ober ar pez a lavar ho nizez ;
 « Ne glask nemet ho mad, ne dalv ket enebi ;
 « Sentit ouz ho nizez ha heuilhit he ali.
 « N'eo ket anan hepken, met c'houi a gollo daou,

« Ho kanour en iliz hag ho pioc'h zu er c'hraou.
 « Koll eur vioc'h vel Margot zo ober eur c'holl bras,
 « Koll ho kanour da heul, ha setu c'houti paour-raz ! »

Komzou Barba ti-korn, warlerc'h re an nizez,
 Ra d'an Aotrou Persoun anaout e zallentez.
 An dindonsed bihan voe kaset da foar Ber,
 Hag eno voent prenet gant eur marc'hadour yer.
 Diwar neuze, Margot a chench doare raktal ;
 Adarre en he fark eo gwelet o fringal ;
 Divouzet eus he zud, divouzet eus he yeot,
 Margot a roe léz, aman leiz ar ribot,
 Aman kaer, melen-aour, druz evel he feuri,
 Hag adarre renas an sûrusted en ti.

BLEIZ NEVEZ.

NOËL !

Quel mot lointain, séraphique et surnaturellement doux
 que celui de NOËL !

On dirait le pseudonyme de Dieu quand il était petit...
 Mot qui chante, mot qui tinte, mot qui prie dans la
 gaieté, mot tendre d'Eglise, allègre et pieux, frère
 d'Alleluia.

Ce mot donne courage.

Il exhorte. Il fait espérer et se souvenir. Il nous grandit
 en nous rapetissant... C'est un mot qui dilate, réchauffe,
 rapproche et réconcilie...

Noël, surtout, est une fête précieuse, parce qu'on y
 célèbre la messe de minuit...

MESSE et MINUIT !...

Comme ces deux mots, brodés ensemble, associés,
 appuyés l'un sur l'autre, si puissants et si riches de
 visions, font un beau mariage chrétien !... A l'appel que
 font ces flots de clarté, tous les passants, même ceux qui
 n'entrent pas, savent que c'est la messe de minuit... Le
 Christ en haut de l'autel, ne semble plus crucifié. Bras
 ouverts, il sourit à tous...

Ah ! quel plaisir grave et charmant c'était, la profonde

fête, que d'aller autrefois, quand j'avais si peu d'années,
entendre cette messe, aux flambeaux du village !

D'y songer, le cœur me manque, et mes doigts essuient
mes yeux.

HENRI LAVEDAN,
de l'Académie Française.

Buhez Breiz e-tal an tân (1)

Warlene am oa bet rebechou evit beza komzet amañ o
galleg diwarben ar brezoneg. Hirio eta ez in e brezoneg.

Warlene am oa komzet diwarben hor yez a rankemp da
zifenn ha da zeski da vugale ar skoliou. Hirio e komzin
eus ar feiz a zo c'hoaz brasoc'h tenzor eget ar yez.

Feiz ha Breiz ; setu aze daoc'h her a zo unanet pell zo
hag a die chom unnase atô ; ha chom a raint, ma karomp
kerzet war roudou hon Tadou koz.

Ar re o deus skrivet diwarben hor bro o deus meulet hor
meneziou, hon stêriou koant, hon aotchou, ar gouriz mor
glas a ra an dro da Vreiz, hag ive hon ilizou, chapeliou,
kroaziou savet ken kaer ha ken stank, hag ouспен hor
pardonioù, prosesionou, an dilhad ken brao douget,
gwechall, dreist-oll, gant ar gwazed hag ar merc'hed.

Met red eo lavaret, an darn vrasa eus ar skrivagnerien-
ze, deuet eus Bro-C'hall, ne welont nemet an dianvez eus
Bro Vreiz, n'int ket eet e diabarz ; ne ouzont ket petra
dremen en tiez-ze, ne anavezont ket ar pezh a zo aze e
goueled hor c'haloun. Ha ma klaskont displega ar pezh a zo
kuzet e kaloun hag e ene eur Breizad, ne lavaront mui
nément komzou goullio hag aliës kountrol-beo d'ar wirionez.

Evit anaout mat ar Vretoned, e ranker beza bet savet ha
beza bevêt en o zouez, beza o gwelet o labourat, o pedi,
beza o c'hlevet aliës o komz en o yez. Neuze hepken ec'h
anavezer e gwirionez ar Vretoned.

(1) Prezegen grêt gant an Aotrou Chaloni Uguen, da zigeri gouel
ar Bleun-Brug e Kastel, ar 14 gwengolo.

Ar pezh a sko da genta an daoulagad hag ar spered eo
gwelet pegen doun oa eet en hor bro gwiriziu ar feiz
kristen. Meur a barrez a oa henvel ouz kouentchou reizet
mat, hag ar vuhez kristen a oa diazezet enno en eun-
doare mantrus ha kaer meurbed. — Selaouit mat : ne fell
ket d'in rei hepken meuleudi d'am c'henvroiz ; atô ez eus
bet tud fall, dizemt ouz mouez Doue hag an Iliz, o deus
grêt mez d'o hano a gristen, dre o feiz klouar pe dre o
buhez diroll.

Er XVIIth kantved, gouzout a rit, Mikêl an Nobletz a gavas
war ar mêz kalz tud ne anavezent ket o relijion, ha kalz
dizursiou a oa ive, hag ar misioner bras a-rankas poania
start evit o disc'hwizienna. Met goude ma voe bet kelennet
hor bro gant Mikêl an Nobletz, an Tad Maner ha re-all
war o lerc'h, e teuas gwellaen e Breiz, hag en XVIIIth kant-
ved, epad m'edo Bro-C'hall oc'h en em goll gant skridoù
Voltaire hag e vignouned, Breiz a gendalc'he da veza eur
vro gristen, eur vro zantel.

Pa deuas an Dispac'h, ar Revolution vras, hon tadou koz
a jomas sentus ouz Doue hag an Iliz katolik, an Iliz
gwirion, a en em lakeas a-du gant ar veleien a zente ouz
ar Pab, o difennas, o c'huzas en o ziez, ha n'ez ajont ket
wardro ar veleien digaset d'ezo dre nerz gant ar c'houar-
namant, beleien o doa touet ha n'edont mui a-unan gant
Rom, gant ar Pab. Rouez e voe an trubarded en hor bro.
Ha goude an Dispac'h, pa deuas adarre ar peoc'h hag ar
frankiz d'an Iliz, an dud, laouen bras, a en em roas da
zoue gant muioc'h a galoun eget biskoaz, ha betek ar bloaz
1880, ez eas mat an traou. Neuze, siouas ! et teuas Ferry
ha re-all gant o lezennou eneb ar skoliou kristen, eneb ar
feiz, hag heb ehan, epad tregont vloaz, ar franmasoned o
deus kendalc'het ar brezel d'an Iliz ha, red eo anzañ, kalz
droug a zo bet grêt d'an eneoù.

Betek neuze, betek 1880 pe wardro, en hor parrezioù war
ar mêz, eur c'halz anezo, da vihana, an holl, a c'heller
lavaret, a oa kristenien katolik, sentus ouz lezennou Doue
ha re an Iliz. Da zul, an holl a veze en oferen. Unan pe
zaou a ranke mont d'an oferen vintin evit diwall an ti,
aoha lein ha tôler evez ouz al loened. Ar re-all a yea d'an
oferen-bred, ha n'eus ket pell c'hoaz, e Bro-Leon, gwelet
am eus an dra-ze, kement hini a veze bet en oferen-bred a

gemere adarre, goude kreiztez, hent an iliz evit mont d'ar gousperou. Ar re n'e doa ket gelllet mont d'an oferen-bred, evit santelat gwela ma c'hellfent deiz an Aotrou Doue, a lenne er gêr an Aviel, diouz ar mintin ha, d'ar pardaez, epad ar Gousperou, a lavare ar chapeled. Gwelet e veze meur a hini o vont d'an daoulin, en o zi, pa glevant ar c'hloc'h o seni da vare ar gorreou en oferen pe da vare bennoz ar zakramant goude ar gousperou.

N'e ket hepken da zul ez eus da enori ha da bedi Doue. Bemdez ha da bep poent eus an deiz e tleomp e bedi hag e zervicha. Klevit eta penôs hon tadou koz a dremene o dervez.

Savet mintin mat, e kinnigent da Zoue o c'haloun dre eur beden hirvidik. Hag e meur a di, zoken diouz ar mintin, an holl a zaouline er memez amzer evit lavaret o fedennou.

Goude ze, e veze kroget el labour, met atô e veze grêt sin ar groaz en eur gomaes, hag ar gwaz, en eur vont en hent gant e gar, en eur gregi en alar, hag ar wreg ive p'en em lakee da ribotat pe d'ober eul labour-all bennak, a rea atô sin ar groaz.

Arôk ha goude ar pred, atô e veze eur bedennig. Pa zone kloï'h an Anjelus, e veze pedet ar Werc'hez, Mamm da Jezus, hor Zalver.

Goude al labour ive e veze sonjet e Doue ha, p'en deze aret hag hadet e bark, al labourer, gant e rastel pe gant e bal, a rê furn eur groaz e korn ar park, evit diskouez evelse e fisians en hini a zo Mestr war gement zo ha goulen digantan lakat da goueza war ar park ar glao hag ar gliz ha bannou an heol tom evit ma tougfe traou mat.

Mall am eus d'en em gaout e fin an dervez. Lakomp, ma karit, emaomp er goanv. An amzer a zo bet kaer ha gelllet zo bet lakat an alar er park. Pa deu an noz, ar c'hezeg hag an dud a gemer hent ar gêr. Goude ma vez peurc'hrêt al labourou a zo endro d'ar c'hreier, goude ma vez koaniet al loened, laket urz e pep tra, an dud a deû d'an ti. Ar wreg he deus aozet koan hag ec'h en em laker ouz taol. Naoun zo, rak al labour hag an ear yac'h o deus digoret ar stomogou. Komz a rer eus al labourou, eus an amzer, eus al loened hag eus kant tra. Goude koan, e vez taolet en aoled eun tamm mat a gref hag an holl a deû taolet en aoled eun tamm mat a gef hag an holl a deu

pe da zelaou eun istor bennak. Setu hae ar poent kaer eus an dervez, amzer a beoc'h, a zousder; n'eo ket re kaout eun tammik ehan goude eun dervez labour.

An amzer-ze, tremenet e-tal an tan, ouспен ma 'z eo eur blijadur evit ar galoun, a zo c'hoaz talvoudus bras evit peurzeski ar vugale, rei d'ezo kentelioù, lakat da ziwan en o c'halonou kement a zo mat ha santel. Gant o c'herent, ar vugale a zeski mont gant an hent eun, tec'het diouz an droug, diouz kement a zo mezus. Epad an amzer-ze e vez desket ar c'hatekiz, rak en tiez Breiz, a drugare Doue, eo niverus ar vugale ha peurliesia e vez atô unan bennak en ead da vont d'ar skol gatekiz. Ar pôtr pe ar verc'h vihan, epad ma vez ar re-all o varvailhat, en-em laka en eur c'horn bennak da zeski ar gentel roet gant an aotrou persoun pe an aotrou kure, hag abenn eun tachad e teu da lavaret e gentel. An tad pe ar vamm, pe unan eus e vreur pe c'hoarezed kosoc'h eo a ra goulennoù ouz ar buget da welet ha desket mat eo ar gentel.

Ha setu ma ra an tad sin d'ar re-all.

An holl a jom sioul; ar gwazed a zo diskabel; emae e vont da lenn *Buez ar Zent*. Al leor awechou a zo du a liou, rak e lod en deus bet eus maged an ti, met n'eo ket falloc'h evit se. Alies unan eus ar vugale, ar re a zo bet er skol eo a vez karget da lenn *Buez ar Zent*, ha gouiskoude n'e ket er skol o deus desket lenn brezoneg, met er gêr gant o zud, — ha peurliesia e lenner mat ar brezoneg war ar mêz.

Pebez tra gaer, ha gant pegement a blijadur e tlie lagad Doue para war an tiez-ze elec'h ma veze pedet hag enoret evel en eun iliz! Ha persoun ar barrez, o c'houzout e veze grêt evelse en holl familhon fiziet ennan, a dlle ive beza laouen e galoun.

Goude ma veze lennet *Buez ar Zent*, an holl en em daole d'an daoulin evit lavaret ar pedennou arôk mont da gousket.

Setu, n'e ket 'ta, eun dervez kristen e gwirionez, dervez leun, pinvidik, karget a c'hrasou!

(Da heuilh).

J. U.

Kerz en hent, Mor-Vran... (1)

Warant hon kinnad (1911) *Son ar Mor-Vran (flute de baskete)*
(Corniget e Karantek al Brouez, 1924)

Kerz en hent, Mor-Vran benniget, tralala la la la la la la
Kerz en hent da baka pesked, tralala la la la la la la
Trouc'h an oulou, trouc'h an tarziou, tra la la la la la la la
Ma 'z i pell di war hon aotzhou tralala la la la la la la

1

Kerz en hent, Mor-Vran benniget, tralalalala, la la la la ;
Kerz en hent da baka pesked, tralalalala, lala, lala
Trouc'h an oulou,
Trouc'h an tarziou, tra, lalala la, la, la, la, la,
Ma 'z i pell diwar hon aotzhou, tralalalala, lala, lala.

2

Kea da glask e kreiz an dounvor
Al legistri, da wir denzor,
Al lizenned,
Ar solenned,
Ar c'hevrid hag al leonveded.

3

Vit ma c'hello Karantegiz
Maga Montroulez ha Pariz,

(1) Ar zôn-ma a voe kanet evit ar wech kenta an deiz ma voe benniget e Karantek al lestr pesketerez MORRAZ.

Sank en avel
Da deir askel
Ha kea d'ober tro Breiz-Izel !

4

Gant a ri, sent ouz ar sturier
Ha diwall da dourtal reier,
Reier kuzet,
Reier kalet,
Rak ganto vijes bruzumet.

5

P'o dezo desket ar vicher,
Yan ha Lanig hag Olier (1),
Vo ket kavet
Martoloded
Gwest da stourm ouz eur seurt pôted.

P. TR.

Er miz a zeu, F. h. B. a grogo da voulla :

An Ao. KERLABAN

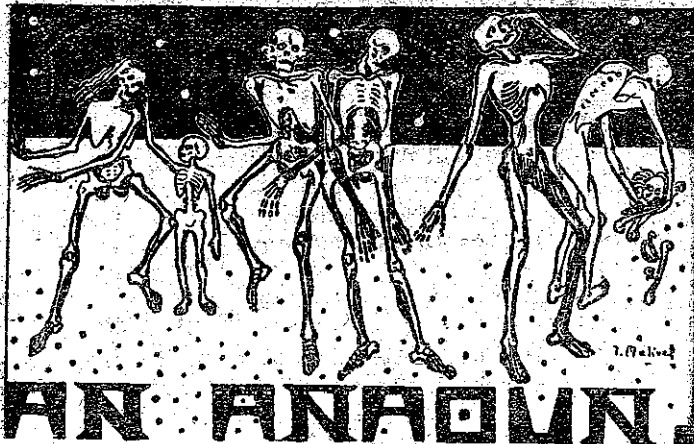
Pez-c'hoari-farsus.

Lenh ivez :

**Buhez an Ao. Dubourg, Meuleudi hor
Zent koz, etc. .**

Per ha Pol chomet divezat n'o deus ket gallet lakat an dro-man o divinadennoù. Kaset a vo d'ar mat d'ar re o deus kavet ar respontchoù diveza.

(2) Bugale ar Froub, elec'h ma voe benniget ar Mor-Vran.

Eur vouez dous d'ar c'hleved evel son eun delen,
 Truezus d'ar galoun evel klemvan eun den
 O sevel endro d'in a reas d'in tridal,
 Hag e welis, d'ezan ment ha dremm tud gwechall,
 Eur Barz koz, e varo gwenn 'vel bannou al loar,
 Dirazon, 'us d'am fenn, dibrad eus an douar.

Hag a-dreuz e zellou o para ken skedus
 E kave d'in gwelet skeud eun Ene eürus :

— « Paouez, ma mabig keaz, da varn ha da wapat
 Tud, breudeur d'it, barnet gant o Doue da vat !
 Elec'h c'hoarzin da dud lezet, 'vit piniñen,
 Dindan nierz didruez o zechou da viken,
 Gwelloc'h ve d'it poania, epad ma teus galloud,
 Da derri nierz an youl 'zo gwriziennet ennout.
 Ar Maro n'eo deuet meaz fenez eus ar Bez
 Nemet 'vit rei gwelloc'h he c'hentel d'ar Vuez,
 Nemet evit krial, daoust d'ezi beza mud,
 Gant he eskern skrijus, pegem vean eo d'an dud
 Eus an holl draou krouet ober mil gwech an dro
 Evit kaout eürusted d'o c'horfou a varo. —

Gwelet 'm eus ac'hanout o c'hoarzin bremaik,
 Pa weles everien divuzel ha digik
 'Staga 'vit eva gwinn ar skudel ouz o fenn,
 Hep gourlanchen ebet d'her lakat da zisken,
 Na staon en o ginou na poull-galon ebet,
 Evit kas an evach 'lec'h ma lesk ar zec'hed...
 Siouaz, tud beo, setu ho skouer d'eoc'h c'houi ivez !...

D'an amzer m'edo c'hoaz va zamm korf e buez,
 E pignis eur mintin war eur griben uhel,
 En he harz an draouien koanta a Vreiz-Izel :
 Stêriou dour, flourennou, koajou ha verjidi,
 Gant ar bleun hag ar gliz hag an heol o skedi,
 Betek aod ar mor glas, gwenn e vord 'vel an erc'h,
 Mor ha douar o-daou ken sioul, ken sklêr, ken gwerc'h !

Eus ar mor 'dreuz ar bleun, eun ézen flour ha fresk
 O c'houeza war griben ar menez mesk-divesk,
 Enni holl c'houeziou mat an douar hag an aod,
 A zistane ar gwad war va zal ha va jod,
 Hag a zeblante d'in oa an Neve-Amzer,
 Gant holl nerz e vuez ha gant e holl zousder,
 Gant c'houez vad ar bleuniou, gant seo yac'h an ed glas,
 O sila dre ennoun an tanva eus e vlas ;
 Hag e seblante d'in oa alan va Mam-Bro,
 War va fulen buez neuze hanter-varo,
 A deue da c'houeza evit lakat em c'hreiz
 Va ene da grenvat ouz ene nerzus Breiz.
 Da heul an ezen vor, holl brasder ar mor doun
 En em daole ennoun da frankat va c'haloun
 A zantis d'an eur-ze frank ha doun vel ar Bed,
 O c'houlen d'am zec'hed eur mor eürusted.

Hag e kouskis, mezvet gant nerz va hunvre kaer...

Gant e vanden denved, antronoz, eur mesaer,
 O pignal d'ar beure war ar griben uhel,
 A gavas va c'horf yen renket d'ezan mervel
 En despet da ézen ar mor hag ar mêziou
 En doa eus he buez leuniet d'in va gwaziou.

Evelse kalon baour an den dirak ar Bed
 A zigor da gement en deus gened ha sked ;
 Met ézen an esper a zav eus doun ar mor,
 Pa c'houez fresk ha nerzus en da heultrin digor
 Goude beza skubet an douar hed-a-hed,
 Petra a zigas d'it eus kement zo, er Bed ?
 Pa zigor da galoun da c'houlen ganti preiz,
 Vel eun evnig, pa blav e vamm war bord an neiz,
 Petra deü d'it morse gant an douellerez,
 Evit terri da naoun ha maga da vuez ?

Toui a ree d'it digas war he askel
 Kement a c'hoarze d'it dre ar bed holl a-bell :
 Kurunen al lore eus tal ar brezellour,
 An delen aour a gân e dorn an telemour,
 Sked glas an oabl mintin hepred 'uz da lagad,
 Bepred nerz gwin nevez o virvi en da wad ;
 Eus a bep liorzic, bleuniou ar garantez,
 Ganto d'az frealzi c'houez vad a levenez,
 Eur spered, had ennan eus an holl skianchou,
 Eost peb gouiziegez o tont en e anchou ;
 Eur vuez, evel kelc'h an nenv 'us d'an douar
 Frankêt da zigemer pep brasder ha pep gloar,
 O strinka gant eun nerz divarvel, 'vel an heol
 A dreuz an amzeriou, e sked dre ar Bed holl !...

Ha kaer 'teus bet digeri frank ha doun
 Da holl c'hoantegeziou, holl youlou da galoun,
 Evit maga da naoun ha frankat da vuez,
 Petra 'n eus taolet d'it 'met skeud, avel ha c'houez ?...

Mes an den didalvez, tromplet bemdez, siouaz !
 War evachou nevez en em daol gwasor'h c'hoaz ;
 Dindan skeud ar bod glas stag outan eur vleuen,
 A gred kaout da eva ar freska eienen !
 Hostaliri laouen an eürusted ez eo,
 Deus, beachour, azez da skeud ar bod ilheo !...
 Ar beachour a 'ya hep gouzout eo henvel
 Ouz ar spesou Anaoun a deu, goude mervel,
 Da glask rei an tanva eus a bep plijadur,
 Int hep o skianchou, d'o zamm eskern hudur !...

Dic'halloud eo ive skianchou an den paour
 Da dizout e nep tra an tanva eus ar saour
 A zistanfe d'ezan e zec'hed dibaouez ;
 Evel a teus gwelet ginou distank ar spez,
 Outan, dre ma skuilher, o redek kemend-all,
 Kalonou an dud beo a zo listri didal,
 A ziver holl dreizo evach an eürusted,
 Hep lezel da danva na blaz na c'houez ebet.
 Pa zeu daou spez d'en em starda 'tre o diouvree'h
 Betek brevi, gant nerz o youl, o eskern sec'h,
 Petra reont-i sotoc'h eget tud beo bemdez,
 O vriata kement a skeudou didalvez ?
 Eus an diouchod koanta, gant ar floura pokou,
 E sav, zoken, debtron ha c'houez prenv an Ankou...
 N'ouzez ket ? Er bed-man eman prenv ar vered
 O krignat gant an holl frouezen an eürusted
 A gaver awechou o vonet gant an hent.

Da spesou ar Maro na c'hoarz mui diagent...
 Tud beo ha tud varo, c'houi zo holl kein ouz kein,
 Holl eskern sec'h o klask ho joa ouz eskern brein !

MEL-OC'H-DIR.

Nouvelis

Du an oallou, gwenn an douar ;
 Kleier, sonit ha grit safar :
 Ganet Jezuz ; dremm ar Werc'hez
 Warnan a stou gant karantez

Krena 'ra er plouz gourvezet,
 Ar bugelig, mestr ar stered ;
 An daou loen evit e doman
 Flourik-flour a c'houez warnezan.

Dent genver 'lufi ouz an doen,
 Met war c'horre 'z eus sklerijen,
 Sklerijen an nenv, hag an El
 D'ar veserien a gan : Nouel !

Doùe anavezet dre ar garantez ⁽¹⁾

*Levrig war an doare da anaout ha da garet an Aotrou
Doùe gant Dom Savinien Louismet, Tad a Urz Sant Beneat*

KENTA LODEN

PETRA EO ANAOUT DOUE DRE AR GARANTEZ ? PEDERVET KENTEL

*Ar Mestr madeleuz en deus dis-
kouezet d'in ez eo eur blijadur vras
evitan gwelet eun ene paour o tont
daveitan, noaz ha dibourve a bep tra,
mes war eun, evel o vont d'ar ger.*

JULIENNA A NORWICH.

Anaoudegez Doue dre ar garantez, an uhela a zo war an douar, arabad eo mont d'he c'hask en traou-ze. Pell diouz beza eur weledigez bennak, an holl Zent a zo, a-unan, evit lavaret e kaver hag e santer enni Doue heb E welet. Setu o c'hreden, dreist-oll hini sant Yan ar Groaz, unan euz ar brasa doktored war ar poent-man.

Ha petra eo an dra-ze, santout Doue heb E welet ?

Kemeromp, mar kirit, eun den dall. Klask a ra, en eur barfalata, e hent atao en denvalijen, mes daoust ha ne glev ket ma komzer outan ? Daoust ha ne zant ket ma teu traou pe dud da steki ennan ? Daoust ha ne anavez ket blaz ar pez a ev pe a zreb ? Ha daoust ha ne vez ket laouen pa zant tomder vadeleuz an heol en hanv, pe hini an tan er goanv, n'eus forz pegen dall e vefe ?

Setu eta ar pez a c'hellomp henvel santout heb gwelet. Setu ivez ar pez a c'hoarvez, gant anaoudegez Doue dre ar garantez, en ene a zo war hent ar zantelez. Dre an anaoudegez-ze an ene karantezus a gav, a zant Doue.

Gwir eo, ar c'hristen fidel, ma ne wel ket e zrem, — rak kement-se n'eo roet nemed d'an dud eurus er baradoz, — klevet a ra e vouez karantezus e goueled e galon, santout

(1) Gwelet F. H. E. miz here.

a ra Doue ouz e vriata gant teneredigez, bep an amzer, e tanv en e galon dousder e frealziged hag atao, zoken en amzer a denvalijen hag a drubuilh, e sant nerz brech galloudek an Aotrou Doue ouz, e harpa.

Ha ne c'hell beza eno fazi ebed, perag ? mes abalamour ma santer Doue heb e welet ha n'o deus skianchou ar c'horf nag ar faltazi perz ebed en anaoudegez-ze. Peb tra a dremen el loden guzeta eus an ene hag an diaoul ne c'hell ket mont beteg eno d'hon touella.

Ma vije eur weledigez bennak, hor skianchou touellet, hon daoulagad o trelli a c'hellfe beza labour prins an denvalijen ; mes aman n'eus taolen na skeuden ebed eus eun dremm pe eus eur furm bennak, komz-ebed klevet gant hon diouz kouarn. Oberour « Imitasion Jezuz-Krist » hen lavar freaz hag a bouez war ar poent-man : « Doue a en em ro da glevet d'an ene fidel heb trouz ar c'homzou ! » (Levr I. Trede kentel, Levr III, eil kentel). N'eus eta fazi ebed, ha ne c'hell beza fazi ebed en anaoudegez Doue dre ar garantez.

Mes daoust hag an den a gar Doue ervat a zo atao goest da lavaret petra eo an anaoudegez nevez en deus euz a Zoue ?

Nan ; n'en deus ket, zoken, anaoudegez anezi atao. Ne c'hellfe ket, a dra zur, displega freaz petra eo, ha n'en deus c'hoant ebed d'hen ober ; n'en deus c'hoant ebed da gomz anezi ; derc'hel a ra kuzet mat e zekret, pe welloc'h, sekret ar roue. Karet a ra : setu awalc'h evitan.

Santout evelse Doue heb e welet, pe Doue anavezet gant ar c'hristen karantezus en eur e zantout, heb e welet, an dra-ze eo a zo hanvet gant Doktored ar vuez speredel « ar goumoulen doueel (1) » pe an « noz tenval », « La Grande Ténèbre », abalamour ma n'eus na taolen, na skeuden ha ma ne c'hell an traou krouet rei sikour ebed. An ene, noaz, a zo, e-unan, gant Doue. An holl draou, koulz ar re a vez gwelet hag ar re ne vezont ket, a rank chom er-meaz, hag er fin, an anaoudegez, zoken, en deus an den anezan e-unan, a gouez, d'ar mare-ze, da netra.

Evelse, da vareou ar beden spered, an ene, o veza ma

(1) Doueel = divin.

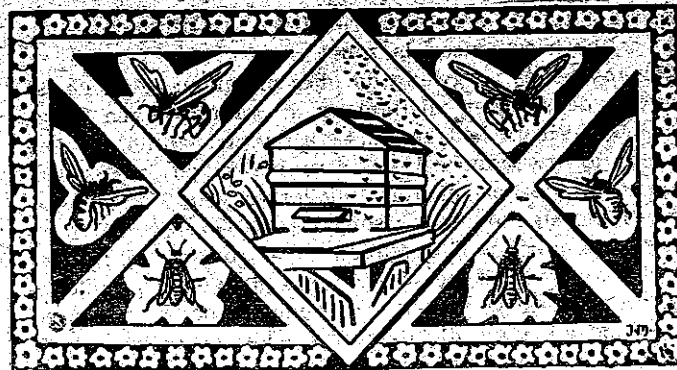
ne wel ket e Zoue, hag en deus, koulskoude, kollet ar gwel euz ar grouadurien, a zo evel lonket en eun denvalijen vras.

An denvalijen-ze eo Doue E-unan, gwir natur an Aotrou Doue. Eun denvalijen eo a c'heller santout gant an dour, nan evelato en doare ma komprenomp kement-se war an douar-man; eun denvalijen lugernus a laka da drelli daoulagad an-ene evel ma 'z eo sklerijen an deiz eun denvalijen a laka da drelli daoulagad an askel-groc'hen pe ar gaouen; eun denvalijen yac'hus, tomm, dudius, mat da reketi, skedusoc'h mil gwech eget ar skedusa deiz a bar war ar grouadurien, ha pa ve zoken ar skedusa deiz a sklerijen hor spered e-unan.

Ha ne c'hell beza fazi ebed ganti; ne c'heller ket mont a-dreuz, pe en em goll enni, nemed en doare a lavare Hor Zalver benniget: « An hini a gollo e ene a gavo anezan! » St Vaze X. 39.

Tro hon devezo c'hoaz da gomz eus an denvalijen-ze dre ma 'z aimp. Awalc'h eo breman lavaret penaos an hini a stag da garet Doue gant eur galon virvidik a ya ebarz ar « Goumoulen doueel » hag an hini a ya war ar aok er garantez virvidik a ya dounnoc'h enni hag an hini a zo parfet en e garantez virvidik a ya an dounna ebarz.

Er c'hontrol, an neb n'eo ket en em lakeat c'hoaz da garet Doue gant eur galon virvidik, n'en deus ket en em lakeat c'hoaz d'E anaout, e gwirionez, n'eo ket eat war lez ar « Goumoulen doueel ». Evelse eo e tigouez, siouaz, gant kalz a eneo! An deiz a zo varnez echui. Novissima hora est (I. St Yan, II. 18) Stagomp dioc'htu. Karomp Doue, heb aoun ebed rag ar pez a c'hellfe dont da heul e garantez. Karomp Doue hag arabad kaout aoun ebed e vefe ar garantez-ze eun hunvre pe eun douellerez evi-domp: « Ar Mestr eo va sklerijen ha va silvidigez, rak piou am bezo aoun? » (Psalm. XXVI. V.).

Ar gwenanerez

Penôs goanvi ar gwenan ?

E niveren miz eost *Feiz ha Breiz*, am oa displeget dirazoc'h darn eus ar gounidoù a zo gant kestennou tire-tennek. Hirio am eus c'hoant da gomz d'oc'h diwarben an doare da c'hoanvi ar gwenan.

A-ben ma lennoc'h an arkl-man, ar re ac'hanoc'h a voug o gwenan o devezo great al labour didalvez-ze. Choazet ho pezo ar re bounnera eus ho kwenaneg hag o mouget gant seul-vui a hast m'o devezo labouret mad epad ar bloa. N'ho peus bet damant ebet evit ho kwella servicherien; er c'hontrol, lezet ho peus da ober mammou ar feneantezed didalvez. Na vezit ket souezet eta ma teu ar ouenn eus ho kwenan da fallat. Great ho peus evel a rafe eun tieg hag a werzfe e wella bioc'hed pe e wella kezekenned, abalamour m'o deus ar muia talvoudegez, ha ne zak'hfe gantan, evit ober mammou, nemet an danveziou distera. En eur ger, grêt ho peus labour war an tu eheb; na anavezit ket ar gwenanerez. Met ar pez a zo grêt n'eman ket da ober, ha ne dalv ket ar boan chom da skuilh daelou war draou

ha ne c'hellont ket beza disc'hret. Deskomp kentoc'h penôs ober gwelloc'h en amzer da zonet.

Deskomp penôs ar gwella da ober mammou eo ar c'hestennou o deus hedet, abalamour ar vamm-goz eo a ya atao da heuilh an hed kenta. Setu aze ar pezh ne oar ket kalz eus ar gwenanerien; ha setu perak, pa 'z eont da vouga o gwenan, ez int atao touellet da vouga ar re a zo ebarz ar c'hestennou kosa; sonjal a ra d'ezo eman ive ar gwenan koz ebarz ar c'hestennou koz ha padal ar c'hontrol eo. Oh! ne gomzan ket d'eoc'h eus ar gwenan labourerezed; ar re-ze a zo holl e tro ar memez oadou, pa 'z eo gwir, epad an hanv, al labourerezed ne vevont ket ouспен c'houec'h pe zeiz sizun d'an hirra; — me a gomz d'eoc'h eus ar vamm, hag a vev pevar, pemp bloa hag ouспен, hag a zeu da fallat dre ma zeu da veza koz. Ar gwella me ve ar vamm eo da zaou ha tri bloa; tremenet an oad-ze, e zov kalz pared hag ar re-man, ouспен ma ne zastumont ket a vel, a zo eur revin d'ar c'hestennou.

Red eo eta, evit ober labour vad ha derc'hel mad ar ouenn, dibab ar mammou yaouank da lezel da c'hoarvi. Ouspen ze, eo dleet lezel ar re o devo labouret ar gwella hag ar re a vezo an dousa. Beza a zo gouennou gwenan ha n'heller ket tostet outo hep beza e riskl da veza flemmet; diwar ar re-man ne zeuio nemet gwall wenan. Beza a zo gouennou-all hag a zo kalz dousoc'h; en eur zispartia hep bloa, da ober mammou, eus ar gwenan dousa, e teuer gant an amzer da gaout eur ouenn gwenan eaz donet a-benn anezo dre ma 'z int nebeut troet da flemma. Klevet ho peus lavaret :

*D'ar ouenn
A denn;*

ar reolen-man eo ar memez hini evit ar gwenan evel evit an traoù-all.

Gant ar c'hestennou tiretennek eo eaz ober an holl draou-man; met gant ar c'hestennou plouz pe kolo ez eo kalz dièsoc'h, rak alies n'ho peus ket da choaz. Pe houman a zo re bounner da lezel da c'hoarvi, pe he c'hestenn a zo deuet da veza brein, ha setu red d'eoc'h he mouga. Ma piye bet kestennou tiretennek, c'houi ho piye tennet ar pezh a oa re en hounnez ha chenchet kisten d'eben; lakeat eus ar

re bounner d'ar re skanv hag, en doare-ze, n'ho piye kollet gwenanen ebet.

Met pa 'z eo gwir an holl n'o deus ket c'hoaz a gestennou tiretennek, am eus c'hoant koulskoude da rei aliou mad d'ar re n'o deus nemet kestennou plouz, gant ar fizians am eus e teufont holl dizale da zigori o daoulagad da welet o interest.

Evit beza sur da c'hoarvi mad, eur gesten a rank poueza etre ugent ha tregont lur; nebeutoc'h, e riskler he c'holl. Arabad eo stanka re gloz warnezo evel ma ve gwelet kalz oc'h ober. An nor a dlefe kaout wardro dek pe bemzek santimetr hed; eiz millimetr-sao a zo awalc'h evit ma ne antreo ket al logod enno. Ar bonten a zo dleet d'ezi kaout muioc'h a zao diouz an tu a-dreñv evit diouz an tu aròk evit m'en em zilo an dour ermèz dre an nor. Ar gesten a vezo toet mad evit ne antreo ket an dour ebarz, rak metra na zo noazusoc'h d'ar gwenan epad ar goanv eget an aezen glebor (1). Mare ha mare, en eur dremen, roit eur tól lagad war doriou ho kestennou ha distankit anezo, mar dint stanket pe gant an deliou pe gant an erc'h.

Epád nozveziou hirr ar goanv, lennomp leoriou evit en em gentelia war ar gwenanerez ha pedomp Doue da lakat mel war ar bokedou pa zeuio an nevez-amzer hag an hanv, evit ma c'hellô al loenedigou bihan karga mad o c'hestennou ar bloaz a zeu.

AR GWENANER.

(1) Humidité.

KELEIER AR MIZ

BREIZ O SKIGNA AR FEIZ. — Evit aluzennoù ar bloaz tremenet, Stadou-Unanet an Amerig eo o deus ar renk kenta ; roet o deus da Vreunier ar Feiz 10.143.927 lur. Bro-Frans a det dioc'htu goude gant he aluzen gaer : 4.223.555 lur. E-touez eskobtiou Bro-Frans, Lyon a zo da genta, gant 517.871 lur ; goude-ze e teu dre renk : Metz, Strasbourg, Kemper, Grenobl, Naoned, Sant-Brieg, Roazon, Lill. An eskobtiou-man o deus roet pep hini anezo tremen kant mil lur.

SANTEZ-ANNA-WENED. — Bez pe « monument » ar 100.000 Breton marvet er Brezel Bras a vezo savet e Santez-Anna-Wened, dindan skoazel Eskibien Breiz. Al lec'h a zo eus ar gwella, n'oufe beza dibabet gwelloc'h. Nag a Vretoned a vez eno bep bloaz ! Ha neuze, Santez Anna eo Patronez Breiz, « Mamm ar Vro ».

En Eskobti Kemper hag e St-Brieg eo bet grêt ar gest en ilizou.

AR BREZONEG ENORET GANT EUR MINISTR. — Gouelioù Huelgoat a zo tremenet pell a zo, ha koulskoude e rankan lavaret eur gomz anezo. An Otronez Foch ha Le Troquer a oe digemeret gant eul levenez dispar ; biskoaz n'oa bet gwelet kement a wiskamanchoù breton a bep seurt bodet en eur memes lec'h. Ar gouel a oe penn da benn eur veuleudi da Vreiz ha d'ar Vreiziz, hag ar veuleudi-ze, n'oufemp ket hen lavaret re huel, a zo bet grêt e Brezoneg ha gant eur ministr ! Daoust ha gwella a rafe doare hon broig ?...

E ROAZON ez eus savet eun Emgleo, ar « Comité de Défense des Intérêts Bretons », hag a fell d'ezhi boda an holl Vretoned a volentez vat, n'eus fors eus pe liou int. Digor eo d'an HOLL ! Kalz Bretoned, hag eus ar re enorapla, o deus roet d'ezhi o hano. Grêt he deus a benn breman labour gaer ; eman breman o poania da lakât digeri doriou al lyseou d'ar Brezoneg, ha dont a raio ar maout ganti : Unvaniez a ra nerz !

AR BREZONEG ER SKOLIOU. Skrivet o deus ar re a zo e penn an Emgleo d'ar meroù ha d'ar gonseilherien jeneral, evit goulen outo-lakât voti ar « vœu » — man :

« *Le Conseil Général (ou municipal) de... demande que la langue bretonne qui possède une littérature qui s'enrichit tous les jours et qui est parlée couramment par un million et demi de personnes, soit traitée sur le même pied d'égalité que la langue provençale, qu'elle soit admise comme seconde langue aux épreuves du baccalauréat et enseignée dans les lycées où elle sera réclamée.* »

D'ar poent ma skrivan kement-man, ar vœu a zo bet votet gant Konseilh Jeneral ar Morbihan ha Konseilh Jeneral ar Finister ; votet eo bet ive gant Konseilhoù munisipal : Douarnenez, Konk-Kerne, Plouescat, Kastel-Pol, Lesneven, Loudeac, Kastel-Névez-ar-Faou, etc. Eur maread re-all her graio hepdale.

AR « YAOUANKIZ KRISTEN ». — Ar 27 a viz du, e Roazon, e bodadeg ar Yaouankiz Kristen, an Ao. Serrant, vikêl-vras, a choulennas ma labourje ar Vretoned yaouank da viret o yez hag o feiz.

Ar goulen a oe digemeret kalonek gant an holl.

BRO-FRANS. — Briand, kenta ministr Frans, a zo en Amerig, evel ministred bras ar broiou-all, galvet gant Prezidant ar Stadou-Unanet, evit esa dont a-benn da ziazeza gwelloc'h ar Peoc'h dre ar bed, ha kement-se o tizarmi ar broiou ar muia posubl. Eul labour gwall dies eo an dra-ze. Evit ar pez a zell ouzomp-ni e kavan e vefe diaviz hon renerien o tizarmi pa 'z eus kement a boan o lakât ar Boched da zispenn o armou evel a choulenn koulskoude Paper ar Peoc'h sinet e Versailles.

An teodou fall a lavar n'en doa ket Briand gwiziegez vras a-walc'h evit mont da gonferans Washington, hag en dije grêt gwelloc'h chom da ober e labour e Frans.

IVERZON. — Konferans a zo etre Bro-Zôz hag Iverzon. Daoust ha dont a rai an traou da vad en dro-man gant hor breudeur ? Chansus a ve d'ezo. Ar gûden a vije bet tsoch da zirouestla ma vije bet Iverzon a-bez hag a-unan o chacha war ar gorden !... Siouaz ! protestanted an Ulster, da lavaret eo eul loden zister eus Iverzon an hanter-noz, a zo

oc'h ober o fenn fall ha ne fell ket d'ezo grons kaout darempred ebet gant o c'henvroiz, katolik... Ar Zózon nec'het bras ha poan ganto diskregi eus eur begad douar, a zo c'hoaz re eürus da gaout an digarez-se evit stourm. A hend-all, mez o deus o nach he frankiz ouz Iverzon, rak gwelet a reont ar bed-oll o kaout abeg enno... Ar Gwir hag al Lealded, eur wech muioc'h, a zo enep d'ezo. Otrou 'n Eskob Kemper en deus goulennet pedennou evit Iverzon.

AR BREZEL BRAS. — Setu aman tost da vad kollou ar Brezel Bras e Frans, evel ma 'z int embannet en deiziou-man

Lazet war an dachen.....	674.700 den
Maro goude gant o gouliou.....	250.000 den
Dianket, dispennet war an dachen, dizanav	175.000 den

Etre tout..... 1.099.710 den
PLUENZIR.

TOLEN AR BLOAVEZ 1921

MIZ GENVER 1921. — Bennoz ar Pab da Feiz ha Breiz. — D'an Ao Dubourg Kardinal Breiz, J. T. — An daouarn a oar rei, J. M. P. — Doue anavezet dre ar garantez, J. L. M. — Endro d'ar re glanv, *Ar medisin.* — Strasbourg, J. U. — Bemde bemnos, A. B. — S. Per hag ar c'hoarier, *Pluenzир.* — Priz Cognacq-Jay. — En Iverzon, *Gweltas.* — Loc-Gwenole, Person nevez. — Eil konkour katekiz. — Divinadennou, *Per ha Pól.*

MIZ C'HOUEVRER 1921. — Laerez na miret madou den. *Rener F. ha B.* — Merc'hed Frans, M. K. — D'an Ao Dubourg, J. T. — An Alzas, I. U. — Doue anavezet dre ar garantez. — Sonnen, A. *Boucher.* — Roudou bizied S. Erwan, *Pluenzир.* — Kased an diaoul, *Emily.* — Keleier, E. A. M. — Divinadennou, *Per ha Pól.*

MIZ MEURS 1921. — An Alzas, J. U. — Kased an diaoul, *Emily.* — Doue anavezet dre ar garantez. — Fantik, cho-mit en ho pro, *Melias.* — Falz-Kredennou ar bobl, X. — Endro d'ar re glanv, *Ar Medesin.* — Bugale sakrist Loc-melar, *Pluenzир.* — En Iverson, *Gweltas.* — Hébreu et breton armoricain, *H. Pérennès.* — Divinadennou, *Per ha Pól.*

MIZ EBREL 1921. — D'hor lennerien ha d'hon holl vignoned. — Dienez ar Vretoned, *J. M. Perrot.* — Ernest Psichari, *Yan Bizien.* — Hed gwenan Kergô, *Ar Skour.* — Ar rouden a ré baz S. Iltud, D. N. D. — Mârc'h gwechall, mârç'h hizio, F. M. B. — Hent ar vuhe, *Ar Yeodet.* — Verdun, J. U. — XIe gouel ar Bleun-Brug. — Keleier. — Konkour ar c'hatekiz, *F. M. Mazéas.* — « Opinions d'un Breton », M. M. — Gourc'hemennou. — Divinadennou, *Per ha Pól.*

MIZ MAE 1921. — Perak e ranker deski ar brezoneg er skolioù ? J. U. — Gouelioù hor sent-ni : S. Erwan, *Gweltas.* — Ar c'hraon kelvez, *Ar Skour.* — Doue anavezet dre ar garantez. — Bugale sakrist Loc-melar, *Pluenzир.* — Drean hor Zalver. — Soudarded kelc'h Saint-Malo. — Kuzul ar medisin. — E. S. I. — Konkour ar c'hoefou — Divinadennou, *Per ha Pól.*

MIZ EVEN 1921. — Ha c'hoaz e leverer ! *J. M. Perrot.* — Deuit, Spered Santel, *J. P. Calloch.* — Da vugale Breiz, J. U. — Yar goz Chefig Forc'h, *Barba Léz.* — Feiz ha Breiz er c'hazarniou. — Doue anavezet dre ar garantez. — Roue Bro-C'hall ha duk Breiz, *Gweltas.* — Minored ar vro. — Konkour ar c'hoefou. — Divinadennou, *Per ha Pól.*

MIZ GOUERE 1921. — War an daoulin ! *Eul lenner.* — Traou hag a dle anaout an holl Vretoned, *Olier.* — Meuleudi hor zent koz, *J. M. P.* — War zao ! *J. Quere.* — Santez Anna o pardona e Landelo, *Pluenzир.* — Diwarben miraklou Lourd, *Ar medesin.* — Sent Breiz, *Gweltas.* — Al labour-douar, *Al labourer.* — Breiziz harluet, *Y. Bizien.* — Skolaerien ar Pont e Kontors, *Eur zoudard koz.*

— Les croix celtiques, *M. M.* — Konkour ar C'hoefou. —
Divinadennou, *Per ha Pol.*

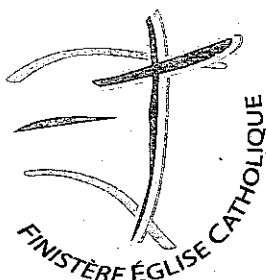
MIZ EOST 1921. — Hor gwir Vreudeur: Kéumriz, *Olier.* —
Ar Basion e Nancy, *J. U.* — Freuz-taol, *G. P.* — Doue
anavezet dre ar garantez. — Meuleudi hor zent'koz, *J. P.*
— Enezenn sant Brandan, *Gweltas.* — Sent Breiz, *Gwel-*
tas. — Al labour-douar, *J. U.* — Nit ket da vouga ho
kwenan ! *Ar Gwenaner.* — *Feiz ha Breiz* hag e lenne-
rien. — Divinadennou, *Per ha Pol.*

MIZ GWENGOLO 1921. — Gouel ar Bleun-Brug. — Sent
Breiz, *Gweltas.* — Da-be skol ? *J. M. Perrot.* — An ao.
Roudot. — Da gerent kristen Breiz, *J. U.* — Izol hag Elle,
Telen-Iliz. — Meuleudi hor zent'koz. — Doue anavezet
dre ar garantez. — Ar manac'h hag al laer, *Pluenzir.* —
Gourc'hemennou ar Vedisined. — Saizon hag Iverzoniz.
— Keleier ar miz. — An Tiegeziou niverus. — Divinaden-
nou, *Per ha Pol.*

MIZ HERE 1921. — An Iliz ha Breiz-Izel e kanvoul — *XIe*
Gouel ar Bleun-Brug e Kastel-Paol, *F. M. Mazéas.* —
— *Œuvre des Vocations tardives.* — Diaoul ar Yeuc'h,
Breiz-Neret. — Doue anavezet dre ar garantez. — Sent
Breiz, *Gweltas.* — Al labour-douar, *J. C.* — Per ar c'hi-
du ha braoigou an diaoul, *Pluenzir.* — Divinadennou.
— Konkour ar c'hoefou.

MIZ DU 1921. — D'hon lenne-rien. — *E. S. I. E. Ar Moat.*
— An O. Kardinal Dubourg, *Y. M. G.* — Chapeled ar
plac'h varo, *J. Duchauchiz* ha *J. Gros.* — An tri men.
Y. M. G. — An Anaoun, *Mel-oc'h-dir.* — Eur fritaden
zaourus, *Kastellad.* — Al labour-douar, *Al labourer.* —
Sent Breiz, *Gweltas.* — Konkour ar c'hatekiz, *J. M. M.*

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.cef.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

2011